

HUMAN
RIGHTS
HUMAN

**IZVEŠTAJ CIVILNOG
DRUŠTVA O
LJUDSKIM PRAVIMA**

NA KOSOVU U 2025. GODINI

HUMAN
RIGHTS

MAJ 2026

TABELA SADRŽAJA

1. UVOD

2. METODOLOŠKI OKVIR

3. OPŠTI RADNI OKVIR LJUDSKIH PRAVA NA KOSOVU

4. SAŽETI PREGLED

5. ODELJAK A: GRAĐANSKA I POLITIČKA PRAVA

5.1 . Pravo na život

5.2 Zabrana mučenja, okrutnog, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja

5.3 . Pravo na slobodu i bezbednost ličnosti

5.4 . Pravo na pravično suđenje i efikasan pravni lek

5.5. Sloboda izražavanja i mišljenja, pravo na informisanje i pravo na privatnost

5.6. Sloboda mirnog okupljanja

5.7. Sloboda udruživanja

5.8. Sloboda verovanja, savesti i veroispovesti

6. ODELJAK B: EKONOMSKA, SOCIJALNA I KULTURNA PRAVA

6.1 Radna prava

6.2 Pravo na obrazovanje

6.3 Pravo na zdravlje

6.4 Imovinski prava

6.5 Kulturna prava

7. ODELJAK C: PRAVA ODREĐENIH OSOBA I GRUPA

7.1 Prava žena i rodna ravnopravnost

7.2 Prava dece

7.3 Prava mladih

7.4 Prava osoba sa invaliditetom

7.5 Prava nevećinskih zajednica

7.6 LGBTI+ prava

7.7 Ljudi u pokretu

8. ODELJAK D: MEĐU-SEKTORSKA PITANJA / SPECIFIČNA PITANJA LJUDSKIH PRAVA

8.1 Tranziciona pravda i ljudska prava

8.2 Korupcija i ljudska prava

8.3 Životna sredina i ljudska prava

8.4 Pravo na jednakost i nediskriminaciju

LIST OF TERMS AND ABBREVIATIONS

Ahtisarijev plan (2007)	Sveobuhvatni predlog za rešenje statusa Kosova
UNK	Udruženje novinara Kosova
SK	Skupština Kosova
KOT	Kancelarija osnovnog tužilaštva
SNSK	Savez nezavisnih sindikata Kosova
CAT	Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja
CEDAW	Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena
CERD	Konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije
SE	Savet Evrope
EKSMNPP	Evropski komitet za sprečavanje mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja
KPD	Konvencija o pravima deteta
KPOI	Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom
SNPS	Seksualno nasilje povezano sa sukobom
OCD	Organizacija(e) civilnog društva
EKLJP	Evropska konvencija o ljudskim pravima
ESLJP	Evropski sud za ljudska prava
ECSŠM	Evropski centar za slobodu štampe i medija
EU	Evropska unija
OKZNM	Okvirna konvencija Saveta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina
ABPP	Agencija za besplatnu pravnu pomoć
VK	Vlada Kosova
MLJP	Mreža za ljudska prava Kosova
MPGPP	Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima
MPESKP	Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima
IRS	Interno raseljena lica
NKM	Nezavisna komisija za medije
IPA	Agencija za informacije i privatnost Kosova
Istanbulska konvencija	Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici
AAK	Agencija za akreditaciju Kosova
KAS	Agencija za statistiku Kosova
PSK	Popravna služba Kosova
SSK	Sudski savet Kosova
KP	Kosovska policija

TSK	Tužilački savet Kosova
APVIK	Agencija za poređenje i verifikaciju imovine Kosova
PRRK	Program za rodnu ravnopravnost Kosova
K-Albanci	Albanci na Kosovu
K-Aškalije	Aškalije na Kosovu
K-Egipćani	Egipćani na Kosovu
K-Romi	Romi na Kosovu
K-Srbi	Srbi na Kosovu
LGBTIQ+	Lezbejke, gejevi, biseksualne, transrodne, kvir i interseks osobe+
IRK	Inspektorat rada Kosova
MKOS	Ministarstvo za kulturu, omladinu i sport
OKP	Opštinska komisija za povratak
MONTI	Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija
MFRT	Ministarstvo finansija, rada i transfera
MRSZ	Ministarstvo rada i socijalne zaštite
MZ	Ministarstvo zdravlja
MP	Ministarstvo pravde
NSOI	Nacionalni savet za osobe sa invaliditetom
NVO	Nevladine organizacije
NPM	Nacionalni preventivni mehanizam
OECD	Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj
KDU	Kancelarija za dobro upravljanje, ljudska prava, jednake mogućnosti i nediskriminaciju
OHCHR	Kancelarija Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava
IOK	Institucija ombudsmana na Kosovu
OPCAT	Opcioni protokol uz Konvenciju protiv torture i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja
OEBS	Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
PIK	Policijski inspektorat Kosova
PISA	Međunarodni program za ocenjivanje učenika
SPC	Srpska pravoslavna crkva
STO	Specijalno tužilaštvo Kosova
PUK	Poreska uprava Kosova
UDLJP	Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima
UN	Ujedinjene nacije
UNESCO	Ujedinjena nacija za obrazovanje, nauku i kulturu
UNHCR	Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbeglice
UNICEF	Fond Ujedinjenih nacija za decu
UUESC	Ujedinjena unija obrazovanja, nauke i kulture na Kosovu
Venecijanska komisija	Evropska komisija za demokratiju kroz pravo
RGNL	Radna grupa za nestala lica
SZO	Svetska zdravstvena organizacija

1. UVOD

1. Izveštaj civilnog društva o ljudskim pravima na Kosovu pruža pregled stanja ljudskih prava na Kosovu u 2025. godini. Obuhvata ključna pitanja i dešavanja, kršenja ljudskih prava, kao i izazove u efikasnom ostvarivanju ljudskih prava u praksi. Izveštaj zajednički izrađuju organizacije civilnog društva (OCD) koje deluju u različitim oblastima relevantnim za zaštitu ljudskih prava. Cilj ovog izveštaja je da posluži kao nevladin i nezavisan alat za procenu ukupnog stanja ljudskih prava na Kosovu, čime se popunjava postojeća praznina u zajedničkom izveštavanju o ljudskim pravima na Kosovu na lokalnom i međunarodnom nivou, pored unapređenja saradnje i koordinacije između OCD.

2. Izveštaj je strukturiran u četiri glavna dela: **Odeljak A** ispituje građanska i politička prava, uključujući pravo na zabranu mučenja, okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja; pravo na slobodu i bezbednost ličnosti, pravo na pravično suđenje i pristup pravdi; slobodu izražavanja, mišljenja, informisanja i pravo na privatnost; slobodu mirnog okupljanja; slobodu udruživanja i slobodu verovanja, veroispovesti i savesti. **Odeljak B** obuhvata ekonomska, socijalna i kulturna prava, kao što su pravo na obrazovanje; pravo na zdravlje; radna prava i pravo na imovinu, i završava se pregledom kulturnih prava. **Odeljak C** ispituje prava osoba u ranjivom položaju, kao što su prava dece, mladih, osoba sa invaliditetom, nevećinskih zajednica, LGBTI+ i osoba u pokretu. **Odeljak D** je poslednji odeljak, koji razrađuje niz među-sektorskih i specifičnih pitanja ljudskih prava, kao što su tranziciona pravda i ljudska prava, korupcija i ljudska prava, uticaj ekoloških pitanja u vezi sa ljudskim pravima i pravo na jednakost i nediskriminaciju.

2. METODOLOŠKI OKVIR

3. Zajednički izveštaj OCD-a o ljudskim pravima za 2025. godinu pruža pregled stanja ljudskih prava na Kosovu u 2025. godini iz perspektive civilnog društva. Dokument obuhvata oblasti od ključnog značaja za dublje razumevanje razvoja ljudskih prava na Kosovu u kontekstu njegovog kontinuiranog razvoja kao demokratskog društva zasnovanog na univerzalnim vrednostima ljudskih prava i sloboda. Metodologija izveštaja zasniva se na potrebi za širokom i sveobuhvatnom perspektivom koja povezuje aspekte politike, prakse i iskustava, te na taj način pruža alternativni pregled stanja ljudskih prava na Kosovu. Iako izveštaj teži sveobuhvatnosti, prepoznaje se da postoje određena ograničenja u pogledu tema i pitanja koja su njime obuhvaćena.

4. Oslanjajući se na metodologiju koju je izradila Kancelarija Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava (OHCHR) za razvoj indikatora ljudskih prava, revidirana metodologija se koristi od 2022. godine za izradu izveštaja. Na osnovu lista indikatora pripremljenih za svaki odeljak o ljudskim pravima, prikupljeni podaci ne odražavaju samo kvalitativni napor da se razume kontekst. Oni su takođe rezultat kvantitativnog napora da se izmeri to jest proceni stanje ljudskih prava.

5. Proces izrade izveštaja vođen je principom punog učešća i odgovornosti ključnih organizacija civilnog društva koje rade u oblasti ljudskih prava na lokalnom i nacionalnom nivou. Prikupljanje podataka za sastavljanje zajedničkog izveštaja organizacija građana sastojalo se od nekoliko pristupa. Prvo, izveštaj je rezultat doprinosa 42 OCD koje rade na određenim pitanjima ljudskih prava. Pored toga, drugu godinu zaredom u procesu izrade izveštaja organizacija građana o ljudskim pravima, održani su intervjui sa brojnim OCD kako bi se razgovaralo o specifičnim pitanjima ljudskih prava i unakrsno proverili određeni podaci iz njihovih oblasti stručnosti. Ovo je omogućilo grupisanje izveštaja u četiri gore navedena dela, naime **Odeljke A, B, C i D**. Konačno, ovaj izveštaj se oslanjao na opsežno istraživanje. Za svaki od osnovnih odeljaka, podaci su prikupljeni iz različitih pouzdanih izvora. Pored toga, izveštaj je pregledan u tri uzastopne faze procesa izrade. Putem jednog konsultativnog sastanka koji je organizovala Mreža za ljudska prava¹, OCD koje su doprinele izveštaju mogle su da razgovaraju o nalazima i daju sugestije koje su potom uključene u zajednički izveštaj organizacija građana. Štaviše, konsultativni postupci su omogućeni putem imejl prepiske između nevladine organizacije YIHR KS i angažovanih istraživača.

6. Sledećih 42 NVO je doprinelo ovom izveštaju: Activism Roots, Centar za zastupanje demokratske kulture (ACDC), Udruženje novinara Kosova (AJK), Advancing Together (AT), Centar za obuku i resurse za zagovaranje (ATRC), Balkan Green Foundation (BGF), Balkan Investigative Reporting Network Kosovo (BIRN Kosovo), Centar za afirmativne društvene akcije (CASA), Centar za jednakost i slobodu (CEL), Centar za informisanje i društveno unapređenje (QIPS), Program za građanska prava Kosovo (CRP/K), Durmish Aslano, DYLBERISM, FollowUp, Forum Civil Peace Service (ZFD), Lëvizja FOL, GAP Institut, Grupa za pravne i političke studije (GLPS), Udruženje paraplegičara i dece sa paralizom na Kosovu (HANDIKOS), Institut za zagovaranje korektivnih politika (IAPK), Kosovski centar za studije roda (KGSC), Kosovski institut za istraživanje i razvoj politika (KIPRED), Kosovski pravni institut (KLI), Kosovski rehabilitacioni centar za žrtve torture (KCRŽT), Kosovo Women's Network (KWN), Kosovo Young Lawyers (KYL), Lëvizja Queer Studentore, Medica Gjakova, Centar za nestale osobe (MPRC), NVO AKTIV, NVO Hanuma, Nova društvena inicijativa (NSI), Omladinska Parteska Aktivnost (OPA), Qendra për Informim, Kritikë dhe Aksion (QIKA), Mreža organizacija žena Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu (RROGRAEK), Save the Children Kosovo, Syri i Vizionit, Terre des Hommes (TDH), The Ideas Partnership, TOKA, Glas Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu (VoRAE), Inicijativa mladih za ljudska prava Kosovo (YIHR KS).

1 Mreža za ljudska prava (MLJP) (2025). MLJP je mreža sedam organizacija koje zajedno rade na daljem unapređenju ljudskih prava za sve na Kosovu. Članovi MLJP su: Inicijativa mladih za ljudska prava – Kosovo (YIHR KS), Udruženje paraplegičara i paralizovane dece Kosova (HANDIKOS), Centar za jednakost i slobodu (CEL), Kosovski pravni institut (KLI), Kosovski centar za rodne studije (KGSC), Nova društvena inicijativa (NSI), Glas Roma, Aškalija i Egipćana (VoRAE). YIHR KS je osnivač i sekretarijat MLJP-a. Ovaj izveštaj je pripremljen uz finansijsku podršku Komponente za ljudska prava Misije privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK) i Kancelarije Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava (OHCHR).

3. OPŠTI RADNI OKVIR LJUDSKIH PRAVA NA KOSOVU

7. Posvećenost Kosova ljudskim pravima i osnovnim slobodama čvrsto je utvrđena u njegovom Ustavu i zakonodavstvu, usvajajući sveobuhvatni trostruki pristup. Pre svega, Ustav sadrži brojne odredbe posvećene poštovanju osnovnih sloboda i ljudskih prava. Član 3. Ustava eksplicitno obavezuje javne vlasti na Kosovu da obezbede jednak tretman pred zakonom i nepokolebljivo poštovanje međunarodno priznatih osnovnih ljudskih prava i sloboda. Štaviše, član 7. Ustava utvrđuje osnovne principe ustavnog poretka Kosova, naglašavajući vrednosti kao što su jednakost, poštovanje ljudskih prava i sloboda i nediskriminacija, sa posebnim priznanjem rodne ravnopravnosti kao osnovnog načela. Poglavlje II Ustava detaljno opisuje odredbe kojima se štite građanska i politička prava, obuhvatajući prava na pravično suđenje, privatnost i slobode mišljenja, izražavanja, mirnog okupljanja, udruživanja i kretanja. Takođe proširuje zaštitu na ekonomska, socijalna i kulturna prava, uključujući pravo na obrazovanje i slobodu profesije. Vredi napomenuti Član 53, koji nalaže da svako tumačenje ljudskih prava i osnovnih sloboda, kako je zagarantovano Ustavom Kosova, bude u skladu sa ustaljenom jurisprudencijom Evropskog suda za ljudska prava.

8. Drugo, Kosovo uključuje nekoliko međunarodnih instrumenata o ljudskim pravima u svoj domaći pravni okvir. Takvo učvršćivanje zasniva se na članu 22 Ustava, koji predviđa da se devet instrumenata Ujedinjenih nacija (UN) i regionalnih instrumenata o ljudskim pravima direktno primenjuju na Kosovu, pružajući dodatnu pravnu osnovu za zaštitu i unapređenje ljudskih prava i sloboda na Kosovu. U septembru 2020. godine, Skupština Kosova je izmenila član 22 kako bi uvrstila Konvenciju Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) među direktno primenjive instrumente ljudskih prava, što predstavlja značajan napredak u oblasti prava žena. Svi ovi neposredno primenljivi instrumenti za zaštitu ljudskih prava imaju prednost nad zakonodavstvom Kosova i drugim aktima javnih institucija u slučaju njihovog međusobnog neslaganja, što je pravni stav potvrđen i praksom Ustavnog suda Kosova.² Iako Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (MPESKP) nije među međunarodnim instrumentima za ljudska prava koji se direktno primenjuju na Kosovu, Skupština Kosova je jednoglasnom rezolucijom od 24. januara 2018. godine usvojila Agendu 2030 i njenih 17 ciljeva održivog razvoja, pružajući značajnu polaznu tačku za promociju i zaštitu ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava na Kosovu.

9. Uprkos pozitivnoj preporuci o članstvu koju je usvojila Parlamentarna skupština Saveta Evrope (PSSE) u aprilu 2024. godine kroz Mišljenje br. 302 (2024), zahtev Kosova za pridruživanje Savetu Evrope ostao je nerešen tokom 2025. godine. Iako je PSSE potvrdila da težnje Kosova da se pridruži organizaciji zaslužuju pozitivan odgovor i istakla potencijalne koristi od pristupa Evropskom sudu za ljudska prava za lica pod jurisdikcijom Kosova, konačna odluka Saveta ministara nije doneta. Od perioda izveštavanja, 2025. godine, Kosovo je ostalo van organizacije, a postojeći jaz u praćenju i odgovornosti je i dalje postojao u vezi sa nekoliko konvencija Saveta Evrope koje se direktno pri-

2 Ustavni sud Kosova, predmet br. [K1207/19](#), paragrafi 105-111.

menjuju na osnovu člana 22 Ustava.

10. Treće, Poglavlje III Ustava pruža ekskluzivne garancije i posebnu zaštitu nevećinskim zajednicama na Kosovu. Ove garancije se smatraju „specifičnim pravima“ pored drugih prava predviđenih Poglavljem II Ustava, koja se primenjuju isključivo na stanovnike koji pripadaju istoj nacionalnoj ili etničkoj ili verskoj grupi tradicionalno prisutnoj na Kosovu.³ Između nekih drugih standardnijih klauzula o zaštiti, ovo poglavlje sadrži nekoliko odredbi koje obezbeđuju afirmativne mere u političkoj, ekonomskoj i socijalnoj zaštiti nevećinskih zajednica na Kosovu.⁴

11. Kosovo je osnovalo posebna tela i mehanizme za promociju i zaštitu ljudskih prava, kao što su Institucija ombudsmana, Kancelarija za dobro upravljanje, ljudska prava, jednake mogućnosti i nediskriminaciju (KDU), Predsednički savet za demokratiju, Međuministarska koordinaciona grupa za ljudska prava, Kancelarija poverenika za jezike, Agencija za rodnu ravnopravnost, Agencija za besplatnu pravnu pomoć, Agencija za informacije i privatnost i Komitet za ljudska prava SK-a, da nabrojimo samo nekoliko od tih ključnih institucija.

12. Organizacije civilnog društva (OCD) na Kosovu imaju centralnu ulogu u praćenju sprovođenja okvira za zaštitu ljudskih prava i u sistematskom izveštavanju o nedostacima i institucionalnim propustima. Njihovi zajednički godišnji izveštaji predstavljaju važan instrument odgovornosti koji doprinosi javnoj debati i u prvi plan stavlja zabrinutosti različitih grupa i zajednica. Tradicionalno, preporuke izdate kroz ovaj proces se formalno saopštavaju relevantnim centralnim i lokalnim institucijama, što pruža osnovu za institucionalno praćenje. Iako godišnje značajan broj preporuka ostaje nerešen, institucionalni odgovori ukazuju na delimičan napredak koji odražava rastuće priznanje praćenja od strane OCD-a kao legitimnog mehanizma odgovornosti.

3 Član 57 Ustava.

4 Videti na primer, članove 59, 60, 61 i 62 Ustava.

4. SAŽETI PREGLED

13. Izveštajni period 2025. godine obeležio je produženi politički zastoj nakon parlamentarnih izbora, sa kašnjenjima u konstituisanju Skupštine i formiranju novih institucija koje su uticale na kontinuitet zakonodavstva, političku odgovornost i donošenje odluka u ključnim sektorima. Ova institucionalna paraliza dogodila se uz sve veća finansijska ograničenja koja su uticala na organizacije civilnog društva (OCD), od kojih su mnoge nastavile da rade uz smanjenu donatorsku podršku i odložene cikluse finansiranja. Ovo je stvorilo pozadinu za oslabljeno opšte okruženje ljudskih prava sa smanjenim kapacitetima u praćenju i reagovanju na probleme ljudskih prava u 2025. godini.

14. U oblasti građanskih i političkih prava, Kosovo se i dalje suočava sa strukturnim nedostacima u zaštiti prava na život, humani tretman, slobodu, prava na pravedno suđenje, slobodu izražavanja i institucionalnu odgovornost. Rodno zasnovano nasilje i femicid ostali su ozbiljni i hitni problemi, dok je nekoliko teških slučajeva tokom izveštajnog perioda ukazalo na kontinuirane propuste u sprovođenju mera zaštite i institucionalnoj koordinaciji. Izveštajni period takođe su obeležili dugotrajni sudski postupci i jezičke barijere u pristupu pravdi, kao i nizak nivo institucionalne usklađenosti, što je nastavilo da podriva garancije prava na pravično suđenje i delotvorne pravne lekove.

15. Što se tiče ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, period izveštavanja odražava ograničen napredak uz trajne nejednakosti o kojima je ranije izveštavano. Pristup kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti, posebno uslugama mentalnog zdravlja, ostao je nedovoljan u 2025. godini, dok je socio-ekonomska ranjivost nastavila nesrazmerno da pogađa marginalizovane zajednice. Sprovođenje radnih prava ostalo je slabo, a posebna zabrinutost se odnosi na nebezbedne uslove i neefikasne mehanizme inspekcije. Degradacija životne sredine sa ozbiljnim zagađenjem vazduha kao posebnom zabrinutošću i dalje utiče na prava na zdravlje i život.

16. Prava određenih osoba i dalje su zahtevala hitnu i ciljanu zaštitu u 2025. godini. Žene, deca, osobe sa invaliditetom, LGBTI+ osobe, nevećinske zajednice, starije osobe i ljudi u pokretu nastavili su da se suočavaju sa diskriminacijom i preprekama u pristupu uslugama. To uključuje nasilje zasnovano na polu, isključenje iz inkluzivnog obrazovanja i zapošljavanja, jezičke i reprezentativne nejednakosti, prepreke u pristupačnosti kao i nisko poverenje u javne institucije.

17. Unakrsno sektorska pitanja u 2025. godini obuhvatala su tranzicionu pravdu, korupciju, štete povezane sa klimatskim promenama i nediskriminaciju. Napredak u rešavanju ratnog nasleđa ostao je ograničen, a preživeli i pogođene zajednice i dalje se suočavaju sa kašnjenjima u priznavanju, reparacijama i efikasnim pravnim lekovima. Navodi o korupciji i niska primena preporuka nadzora nastavili su da slabe poverenje u javne institucije. Tokom perioda izveštavanja, finansijski pritisci na organizacije civilnog društva dodatno su ograničili nezavisno praćenje i zastupanje, uprkos njihovoj centralnoj ulozi u dokumentovanju kršenja i unapređenju institucionalne odgovornosti.

5. ODELJAK A: GRAĐANSKA I POLITIČKA PRAVA

5. 1 Pravo na život

18. Pravo na život, definisano kao apsolutno pravo, uživa najširu zaštitu prema međunarodnom pravu ljudskih prava. Priznato je u članu 3 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (UDLJP), članu 6 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP) i članu 2 Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP). U skladu sa članom 6. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, pravo na život je „urođeno pravo svake osobe na život“ i garantuje da niko neće biti „proizvoljno lišen života“. Štaviše, UNHCR naglašava da nije dozvoljeno nikakvo odstupanje čak ni tokom oružanih sukoba, javnih vanrednih situacija ili humanitarnih kriza. Evropski sud za ljudska prava je 2025. godine pojasnio da se pozitivne obaveze država prema članu 2. Evropske konvencije o ljudskim pravima protežu i na zaštitu pojedinaca od štete po životnu sredinu. U slučaju Kanavačiolu i drugi protiv Italije, Sud je utvrdio kršenje prava na život na osnovu dugotrajnog neuspeha vlasti da spreče i reše poznate rizike koji proizilaze iz ozbiljnog zagađenja životne sredine.⁵

19. U okviru kosovskog ustavnog okvira, pravo na život je zagarantovano članovima 22 i 25 Ustava, pri čemu član 25 eksplicitno zabranjuje smrtnu kaznu, čime se Kosovo usklađuje sa evropskim standardima ljudskih prava. Obaveza države u tom pogledu nije samo negativna, time što zabranjuje proizvoljno lišavanje života. Ona je takođe pozitivna jer zahteva usvajanje odgovarajućih mera za zaštitu života svih lica pod njenom jurisdikcijom.

20. I u 2025. godini stoji da su nosioci dužnosti i odgovorne vlasti nastavili da pokazuju uglavnom reaktivan odgovor na femicid na Kosovu.⁶ Sa tim u vidu, vlasti i dalje daju prioritet prijavljivanju i krivičnom gonjenju. Ova procena je potvrđena u studiji nevladine organizacije Grupa za pravne i političke studije (GPPS). Studija identifikuje trajne sistemske nedostatke, uključujući odsustvo femicida kao posebnog krivičnog dela, nedovoljnu upotrebu odredbi o rodno motivisanom ubistvu, slabu institucionalnu koordinaciju, nedostatak razvrstanih podataka, odsustvo mehanizama za praćenje kao što su opservatorije za femicid i ograničenu primenu zaštitnih mera kao što su elektronsko praćenje i nadoknada štete žrtvama.⁷ Studija dalje dokumentuje slučajeve u kojima su Institucija ombudspersona i Ustavni sud formalno priznali državne propuste u zaštiti žena, naglašavajući da problem nije nedostatak znanja već nedostatak primene. Uzeti zajedno, ovi nalazi potvrđuju da, uprkos povećanoj vidljivosti femicida i javnog negodovanja, odgovor Kosova ostaje fragmentiran, pravno nedovoljan i institucionalno nedosledan, zahtevajući ne samo zakonodavnu reformu već i održivu primenu, robusne sisteme podataka, ciljanu obuku aktera pravosuđa i bezbednosti i posvećene mehanizme za praćenje i sprečavanje femicida.

21. U kontinuiranom odsustvu koherentnog i efikasnog državnog odgovora, akteri civilnog društva su 2025. godine ostali u centru pažnje u naporima zagovaranja i koordinacije usmerenim na sprečavanje femicida i rešavanje njegovih strukturnih pokretača. Dana 20. marta 2025. godine,

5 Evropski sud za ljudska prava (2025), [Slučaj Kanavačiolu i drugi protiv Italije.](#)

6 MŽN (2025), [Nulta tolerancija? Praćenje institucionalnog odgovora na rodno zasnovano nasilje na Kosovu.](#)

7 GPPS (2024), [Institucionalni tretman slučajeva porodičnog nasilja 2023–2024.](#)

u Prištini je održan Barabar forum pod nazivom „Strategije saradnje za okončanje femicida“, koji je okupio preko 30 učesnika, uključujući predstavnike Kosovske policije, Institucije ombudsmana Republike Kosovo (IOK), aktivistkinje za prava žena i predstavnike civilnog društva iz kosovskih Albanaca, kosovskih Srba, kosovskih Roma, kosovskih Aškalija, kosovskih Egipćana i drugih zajednica. Forum je pružio među-institucionalni i međuetnički prostor za ispitivanje rasprostranjenosti rodno zasnovanog nasilja i femicida u zajednicama na Kosovu i za formulisanje zajedničkih strategija i preporuka za prevenciju. Diskusije su ponovo potvrdile da rodno zasnovano nasilje prevazilazi etničke i društvene podele i da održivi, zajednički pristupi ostaju neophodni kako za prevenciju, tako i za pružanje smislene i efikasne podrške samim žrtvama.⁸

22. Apelacioni sud je 2025. godine potvrdio kaznu doživotnog zatvora protiv Edmonda Lajći, potvrdivši 9. juna 2025. da je prvostepena presuda pravilno i sveobuhvatno utvrdila činjenice slučaja i pravilno procenila i lične i materijalne dokaze, uključujući i priznanje krivice optuženog. Kao što je ranije objavljeno, Lajći je 27. decembra 2024. godine osuđen na doživotni zatvor nakon što se izjasnio krivim za ubistvo svoje supruge, Đuljete Ukela, počinjeno 16. aprila 2024. godine u Peći. Apelacioni sud nije pronašao olakšavajuće okolnosti koje bi isključile krivičnu odgovornost i potvrdio je da su pravna kvalifikacija krivičnog dela i izrečena kazna opravdane.⁹ Prema tužilaštvu, ubistvo se dogodilo nakon istorije psihološkog i fizičkog nasilja koje je počinilac vršio nad žrtvom, što je kulminiralo time što je ona upucana iz vatrenog oružja iz neposredne blizine, što je prouzrokovalo trenutnu smrt. Pored osude za teško ubistvo, optuženi je proglašen krivim i za nezakonito posedovanje oružja.¹⁰ Potvrđivanje doživotne kazne zatvora predstavlja redak slučaj pravosnažnosti suda u slučaju femicida. Štaviše, u februaru 2025. godine, Apelacioni sud je potvrdio kaznu doživotnog zatvora protiv Dardana Krivače za ubistvo Marigone Osmani, koja je preminula usled izuzetno teških i brutalnih povreda. Apelacioni sud je potvrdio prvostepenu presudu Osnovnog suda u Uroševcu.¹¹ Ipak, ovi sudski slučajevi ostaju izuzetak, a ne dokaz sistemske promene u odgovoru države na rodno zasnovana ubistva.¹²

23. Uprkos sudskim ishodima u slučajevima Lajći i Krivača koji odražavaju primere adekvatnog izricanja kazni u 2025. godini, oni nisu doveli do širih odvrćajućih posledica. To dokazuje još jedan slučaj pokušaja femicida u novembru 2025. godine. Žena u Donjem Gadimlju (Lipljan) brutalno je napadnuta sekirom od strane svog supruga u incidentu koji je tužilaštvo klasifikovalo kao pokušaj teškog ubistva. Žrtva je preživela i hospitalizovana je, dok je osumnjičeni uhapšen nakon intenzivne potrage. Ključno je da se napad dogodio uprkos postojanju aktivne zaštitne naredbe protiv počinioca, što je izazvalo zabrinutost javnosti i oštre kritike organizacija za prava žena zbog neefikasnog sprovođenja preventivnih mera. Ovaj slučaj ilustruje stalni jaz između formalnih pravnih okvira i njihove primene u praksi i potvrđuje da čak i tamo gde sudovi pokažu ozbiljnost nakon zločina, sistemski nedostaci u zaštiti i sprovođenju i dalje dovode žene u ekstremni rizik.¹³

8 CASA (2025), [Barabar Forum: Strategije saradnje za okončanje femicida](#).

9 MŽK (2025), [Tračak nade i pravde za žene ubijene na Kosovu](#).

10 MŽK (2025), [Reakcija Mreže žena Kosova na nedavna ubistva na Kosovu zbog ilegalnog oružja](#).

11 MŽK (2025), [Tračak nade i pravde za žene ubijene na Kosovu](#).

12 Betimi për Drejtësi (2025), <https://betimiperdrejtësi.com/apeli-verteton-denimin-me-burgim-te-perjetshem-ndaj-te-akuzuarit-per-vasjen-e-bashkeshortes-se-tij-ne-peje/>

13 Syri (2025), [Arrestohet i dyshuari për sulmin me sëpatë ndaj bashkeshortes në një fshat të Lipjanit](#).

24. Od 2025. godine, nije preduzeta nikakva formalna istraga ili sudska praćenja u vezi sa smrću četvorogodišnje devojčice u Đakovici u februaru 2024. godine. Kako je navedeno u izveštaju organizacije za zaštitu ljudskih prava iz 2024. godine, slučaj je izazvao ozbiljnu zabrinutost u vezi sa potencijalnim propustom u medicinskoj nezi i mogućom etničkom diskriminacijom deteta iz etnički marginalizovane zajednice, što je navelo nekoliko organizacija za zaštitu ljudskih prava, uključujući članove mreže za ljudske resurse, da pozovu na transparentnu i temeljnu istragu. Institut za sudsku medicinu je u junu 2024. godine podneo izveštaj u kojem se navodi da je dete preminulo usled infekcije krvi¹⁴. Porodica je javno osporila ovaj nalaz, izjavivši da ne veruje da izveštaj odražava stvarne okolnosti koje su dovele do smrti deteta. Iako su roditelji prijavili vidljive povrede kada su vodili dete u bolnicu, u izveštaju je zaključeno da nisu utvrđene telesne povrede. Naknadno zatvaranje slučaja uprkos osporavanju roditelja može odražavati smanjenu kontrolu vlasti i oslabljenu odgovornost u slučajevima koji uključuju dete iz marginalizovane zajednice.

25. U 2025. godini, samoubistvo je i dalje ozbiljna briga, a policijski podaci beleže 13 samoubistava u prvih devet meseci godine, uz veliki broj poziva u kriznim situacijama i onlajn intervencija koje je obavljao Centar za prevenciju samoubistava „Linija života“. Ove brojke mogu delimično biti rezultat nedostatka institucionalnog odgovora, posebno u odsustvu posebnog pravnog okvira za prevenciju samoubistava.¹⁵ Iako je 2024. godine prijavljena peticija koju je pokrenula nevladina organizacija QIPS i 15 drugih nevladinih organizacija kojom se zahteva od Skupštine Kosova da izradi Zakon o sprečavanju samoubistava sa predloženim merama za sprečavanje samoubistava, od 2025. godine to još uvek nije dovelo do posebnog zakona ili nacionalne strategije koja se bavi sprečavanjem samoubistava.

26. Sredinom 2025. godine, očekivani životni vek pri rođenju na Kosovu procenjen je na 78,4 godine, što ukazuje na skromno, ali kontinuirano poboljšanje u poređenju sa prethodnom godinom, 2024. kada je odgovarajuća brojka iznosila 78,20 godina, što znači da se očekivani životni vek povećao za 0,256 procenata tokom jednogodišnjeg perioda.¹⁶

27. Nvladina organizacija Kosovski pravni institut (KPI) izrazila je 2025. godine zabrinutost da smrt osobe na jezeru Gazivode 27. jula može predstavljati kršenje institucionalne obaveze zaštite prava na život. KPI tvrdi da državne institucije nisu ispunile svoje zakonske obaveze da regulišu i odrede kupališta, dok su istovremeno promovisale jezero Gazivode kao rekreativno mesto uprkos njegovom pravnom statusu zaštićenog izvora vode za piće. Oni su identifikovali odsustvo jasnih zabrana i mera bezbednosti, zajedno sa obmanjujućom javnom komunikacijom, kao predvidljiv rizik po život, što zahteva institucionalnu istragu u skladu sa članom 2 Evropske konvencije o ljudskim pravima.¹⁷

14 Indeks online (2024), [Izveštaj IML-a: Smrt četvorogodišnje devojčice u Đakovici bila je prirodna, porodica u to ne veruje](#)

15 QIPS (2025), [Usluge mentalnog zdravlja i socijalne zdravstvene zaštite na Kosovu](#).

16 Statbase (2025), [Life expectancy at birth in Kosovo](#).

17 KPI (2025), [Instituti i Kosoves per drejtësi kerkon llogaridhenie per vdekjen tragjike ne liqenin Ujman](#)

28. U 2025. godini, stalno zagađenje vazduha na Kosovu izaziva zabrinutost u vezi sa obavezom države da zaštiti pravo na život. Smrt bivšeg radnika rudnika uglja od raka pluća u Obiliću/Obiliću 2025. godine, nakon decenija izlaganja toksičnoj prašini i emisijama iz obližnjih termoelektrana na ugalj, medicinski stručnjaci su direktno povezali sa dugoročnim zagađenjem životne sredine tog čoveka.¹⁸ Uprkos institucionalnim izjavama o smanjenju emisija, stanovništvo je i dalje izloženo sprečivim zdravstvenim rizicima kao rezultat ozbiljnog zagađenja vazduha na Kosovu.¹⁹

29. Preporuke

- Skupština Kosova (SK) treba da preduzme hitne mere za izradu nacionalne strategije o sprečavanju samoubistava;
- Ministarstvo unutrašnjih poslova i Kosovska policija treba da obezbede efikasno sprovođenje zaštitnih naloga u slučajevima porodičnog nasilja uvođenjem obaveznih mehanizama za praćenje i reagovanje u realnom vremenu, uključujući hitnu policijsku intervenciju u slučajevima kršenja;
- Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture treba da sprovodi obavezujuće propise o zaštiti životne sredine i javnoj bezbednosti kako bi se sprečili predvidljivi rizici po pravo na život.

5.2 Zabrana mučenja, surovog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja

30. Zabrana mučenja i surovog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja je apsolutna norma međunarodnog prava. Ona je utvrđena članom 5 (Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima), članom 7 (Međunarodni pakt o građanskim i političkim politikama), članom 3 (Ekološki pakt o ljudskim pravima) i Konvencijom protiv mučenja i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja (KPP). Na domaćem nivou, član 27 Ustava Republike Kosovo eksplicitno zabranjuje mučenje i svaki oblik surovog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. Apsolutnu i ne odstupnu prirodu ove zabrane potvrdio je Komitet za ljudska prava (Opšti komentar br. 20 (1992), MPGPP, član 7). Komitet protiv mučenja je dodatno razjasnio obaveze država u vezi sa sprovođenjem (Opšti komentar br. 2 (2008)), nadoknadom štete za žrtve (Opšti komentar br. 3 (2012)) i principom zabrane vraćanja (Opšti komentar br. 4 (2017)). Preventivne i proceduralne mere zaštite su ojačane kroz Opcioni protokol uz Konvenciju protiv mučenja (OPCAT), koji nalaže nezavisno praćenje mesta pritvora putem nacionalnih preventivnih mehanizama, kao i kroz Istanbulske protokole (2022) i Standardna minimalna pravila UN za postupanje sa zatvorenicima (Pravila Nelsona Mandele, 2015). Zabrana mučenja predstavlja imperativnu normu međunarodnog prava (*jus cogens*), ne dozvoljavajući nikakvo odstupanje ni pod kojim okolnostima i stvarajući obaveze *erga omnes* koje obavezuju sve države.

18 Reuters (2025), [Balkan air pollution crisis threatens public health, EU membership goals](#).

19 Balkan Green Foundation (2025), [The poison of Prishtina that makes every breath a struggle](#).

31. U skladu sa članom 5 (Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima) i članom 27 Ustava Republike Kosovo, zabrana mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg postupanja obuhvata zaštitu fizičkog i mentalnog integriteta, uslove pritvora, upotrebu sile u pritvorskim i vanpritvorskim uslovima, kao i odgovore države na porodično i nasilje u zajednici. Član 3 (Ekološki ugovor o ljudskim pravima) nameće apsolutnu obavezu državama ne samo da se uzdrže od zlostavljanja, već i da preduzmu pozitivne mere za sprečavanje kršenja, zaštitu ugroženih pojedinaca i obezbeđivanje brze, nezavisne i efikasne istrage. Nedavna sudska praksa ESLJP (2025) dodatno je potvrdila ove pozitivne obaveze, koje, prema ustavnom okviru Kosova, zahtevaju efikasne preventivne, istražne i mehanizme odgovornosti.²⁰

32. Iako je pravni okvir za sprečavanje mučenja i zlostavljanja na snazi, i dalje postoje diskontinuiteti u sprovođenju. Posebno, 2025. godina obeležava slabosti u efikasnoj istrazi žalbi i primeni zaštitnih mera u praksi. U tom pogledu, Nacionalni preventivni mehanizam, koji deluje u okviru IOK-a, sproveo je 60 nenajavljenih poseta mestima pritvora i izdao preporuke koje su ukazivale na stalne nedostatke u uslovima pritvora i ozbiljne zabrinutosti u vezi sa zaštitom osoba sa mentalnim bolestima u okviru pravosudnih i sistema socijalne zaštite. Pored osoba sa problemima mentalnog zdravlja, smatrali su da su neophodne dodatne mere za zaštitu prava ranjivih grupa, uključujući žene i nevećinske zajednice.²¹

33. U skladu sa gore navedenim preporukama, 2025. godina je obeležila niz napora na izgradnji kapaciteta zaposlenih u popravnim ustanovama i zdravstvenim ustanovama kako bi se poboljšali uslovi u popravnim ustanovama i ojačale mere zaštite od zlostavljanja. Tokom godine, Savet Evrope je podržao više ciljanih intervencija koje se bave zdravstvenom zaštitom u zatvorima,²² forenzičkom psihijatrijom i merama zaštite u zatvorenim ustanovama. To je obuhvatalo usavršavanje i praktičnu primenu Standardnih operativnih procedura (SOP) za zdravstvenu zaštitu u zatvorima i forenzičko psihijatrijsko lečenje,²³ sa posebnim naglaskom na usklađenost sa Istanbulskim protokolom i zaštitu lica lišenih slobode. Konkretno aktivnosti obuke obuhvatile su različite institucionalne mehanizme, uključujući članove Kosovske popravne službe (KPS), zdravstvene radnike u zatvorima, Institut za forenzičku psihijatriju, zatvorske inspektore i Nacionalni preventivni mehanizam protiv torture, a fokusirale su se na dokumentovanje i prijavljivanje zlostavljanja, među-institucionalnu koordinaciju i upravljanje ranjivim grupama kao što su osobe sa mentalnim zdravstvenim problemima i nasilni ekstremistički zatvorenici.²⁴ Iako ove inicijative pokazuju rastuću institucionalnu svest i investiranja u profesionalizaciju, sam njihov obim naglašava stalnu zabrinutost u vezi sa uslovima pritvora, mehanizmima odgovornosti i potrebom za održivim preventivnim i istražnim kapacitetima kako bi se osiguralo da se zakonske garancije protiv zlostavljanja efikasno ostvaruju u praksi unutar kosovskog popravnog sistema.²⁵

34. U tom smislu, nevladina organizacija Kosovski centar za rehabilitaciju žrtava torture (KCRŽT) napominje da, iako je Kosovska popravna služba 2024. godine izdvojila 8 miliona evra za kapitalne investicije, uključujući (i) izgradnju novog popravnog objekta za žene u Lipljanu, (ii) novi popravni

20 Evropski sud za ljudska prava, Savet Evrope (2025), [Overview of the case-law 2025](#).

21 Evropska komisija (2025), [Kosovo report 2025](#).

22 Savet Evrope (2025), [Mental health care and correctional staff in Kosovo enhanced their knowledge and skills on procedural framework in the treatment of persons deprived of liberty](#).

23 Savet Evrope (2025), [Council of Europe supports the Ministry of Health of Kosovo to further strengthen the provision of healthcare in prisons](#).

24 Savet Evrope (2025), [Prison practitioners in Kosovo* learn from their peers in working with violent extremist prisoners](#).

25 Savet Evrope (2025), [Council of Europe assists Kosovo* authorities in strengthening institutional capacities on safeguards against ill-treatment in prisons and other closed institutions](#).

objekat u Prizrenu za pritvorske centre u regionima Prizrena i Peći i (iii) renoviranje Instituta za sudsku psihijatriju, nijedan od ovih projekata nije započet ili završen do 2025. godine.²⁶

35. Primetno je da je od 2006. do juna 2024. godine, NVO KCRŽT imala pristup praćenju popravnih ustanova na Kosovu. Međutim, u junu 2024. godine, Ministarstvo pravde (Popravna služba) predložilo je novi sporazum o praćenju, koji je NVO KCRŽT odbila, navodeći kršenje svoje misije i mandata. Sporazumom su uvedena nova ograničenja, zahtevajući od NVO KCRŽT da unapred obavesti upravu pre nego što sprovede posete za praćenje, dobije prethodno odobrenje od pritvorenika i prevaziđe dodatne birokratske prepreke za pristup zvaničnim evidencijama zatvorenika. Od marta 2025. godine, KCRŽT je potpisao sporazum koji je predložilo Ministarstvo pravde uprkos gorepomenutim ograničenjima, jer Ministarstvo nije izrazilo spremnost da promeni ovaj sporazum. NVO KCRŽT upozorava da ova ograničenja ozbiljno potkopavaju nezavisno praćenje ljudskih prava, što je u velikoj meri uticalo na odraz celokupnog stanja zatvorskog sistema na Kosovu. Nacionalni mehanizam zaštite od torture sada je jedini mehanizam koji ima ovlašćenje da sprovodi takav nadzor, dok su NVO isključene. Kao rezultat toga, od marta 2025. godine, NVO KCRŽT prati stanje ljudskih prava u popravnim ustanovama na Kosovu čak i sa svim pomenutim ograničenjima. Memorandum o razumevanju sa Ministarstvom pravde ističe u martu 2026. godine i ostaje neizvesno da li će sledeća vlada napraviti bilo kakve izmene u vezi sa ograničenjima iz trenutnog Memoranduma o razumevanju.²⁷

36. NVO KCRŽT napominje da se žalbe zatvorenika prvenstveno odnose na pristup i kvalitet zdravstvenih usluga. Uprkos izazovima koje predstavlja novi Memorandum o razumevanju sa Ministarstvom pravde u vezi sa pristupom NVO KCRŽT popravnim ustanovama, kašnjenje u sprovođenju tog sporazuma uticalo je i na prisustvo monitora KCRŽT u popravnim ustanovama tokom 2025. godine, što je takođe uticalo na izveštavanje o situaciji u popravnim ustanovama na Kosovu. Međutim, tokom 2025. godine, NVO KCRŽT je primila 79 poziva od zatvorenika koji su izrazili razne žalbe, gde su dominirali slučajevi kašnjenja u razmatranju zahteva za korišćenje raznih pogodnosti i za medicinski tretman.²⁸

37. U 2025. godini, KCRŽT je zabeležio tri žalbe u vezi sa upotrebom sile u popravnim ustanovama: jednu tokom monitoring posete zatvoru visoke bezbednosti u Grdovcu u septembru 2025. godine, i dve tokom posete Popravno-popravnom centru Dubrava. Uprkos ograničenom broju žalbi, odsustvo sistematskih i kontinuiranih mehanizama za praćenje ograničava sveobuhvatnu procenu situacije. U širem smislu, popravne ustanove na Kosovu su poslednjih godina pokazale postepeno poboljšanje u usklađivanju uslova pritvora sa standardima ljudskih prava, iako su praznine u nadzoru i dalje evidentne.²⁹ NVO KCRŽT nije dobila nikakvo prethodno obaveštenje od uprave zatvora u vezi sa upotrebom sile u ovim slučajevima. Tek nakon što je tim za praćenje identifikovao i prijavio incident, uprava je odgovorila, tvrdeći da je primenjena sila bila zakonita i srazmerna u skladu sa važećim pravnim okvirom.³⁰

26 KCRŽT (2026), doprinos za zajednički izveštaj OCD-a o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

27 KCRŽT (2026), doprinos za zajednički izveštaj OCD-a o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

28 KCRŽT (2026), doprinos za zajednički izveštaj OCD-a o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

29 KCRŽT (2026), doprinos za zajednički izveštaj OCD-a o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

30 KCRŽT (2026), doprinos za zajednički izveštaj OCD-a o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

38. Uprkos rastućem broju zatvorenika sa zavisnošću od droga povezanom sa njihovim krivičnim delima, nevladina organizacija KCRŽT primećuje da se oni drže zajedno sa opštom zatvorskom populacijom. Kosovskoj popravnoj službi nedostaje posebna strategija ili specijalizovani program rehabilitacije za rešavanje njihovih potreba za lečenjem.³¹

39. Neki zatvorenici su izneli tvrdnje da se privilegovane osobe smeštaju u Paviljon D u Kazneno-popravnom centru Dubrava, prema podacima KCRŽT-a.³² Prvobitno osnovan kao ustanova za osobe sa posebnim potrebama, njegovo puštanje u rad je odloženo, a kapacitet mu je ostao ograničen. Do 2024. godine, prešao je isključivo na smeštaj osuđenih osoba tokom definisanih perioda rehabilitacije, sa fokusom na razvoj veština i strukturirano programiranje. KCRŽT ističe da ova promena predstavlja odstupanje od prvobitne namene paviljona i odražava kontinuirane nedoslednosti u sprovođenju korektivne politike.

40. U 2025. godini, zatvorski sistem Kosova nastavio je da se bavi ekstremizmom prvenstveno kroz mere rehabilitacije i deradikalizacije u svojim objektima visokog obezbeđenja, posebno u zatvoru Dubrava i zatvoru visokog obezbeđenja u Grdovcu.³³ Kazneno-popravna služba je sprovela niz programa usmerenih na osobe osuđene ili osumnjičene za krivična dela povezana sa terorizmom. To uključuje strogo bezbednosno ograničavanje sa psihosocijalnim intervencijama, ali i ciljanu obuku za upravljanje besom, nastavne planove i programe deradikalizacije i stručno osposobljavanje namenjeno smanjenju recidivizma i podršci reintegraciji. Do perioda izveštavanja, 168 osoba je prošlo kroz zatvorski sistem Kosova po optužbama za terorizam, a samo 16 je ostalo u pritvoru pod pojačanim režimima bezbednosti, što pokazuje prelazak sa pritvora velikih razmera na dugoročno upravljanje reintegracijom. Ipak, uprkos učešću u programima rehabilitacije, vlasti takođe priznaju stalni otpor među nekim zatvorenicima koji je utemeljen u ukorenjenim ideološkim uverenjima.

41. Kosovo i Danska su 2025. godine formalizovale saradnju u vezi sa korišćenjem popravnog zavoda u Gnjilanu potpisivanjem Sporazuma o saradnji između Popravne službe Kosova i Danske kazneno popravne službe.³⁴ Ovim sporazumom se operacionalizuje bilateralni ugovor o transferu osuđenih stranih državljana osuđenih na deportaciju u Danskoj, koji je ratifikovan 2024. godine i već dokumentovan u izveštaju OCD-a prethodne godine. Sporazum reguliše praktičnu administraciju objekta, uključujući svakodnevne operacije i infrastrukturu u skladu sa danskim zatvorskim standardima.³⁵ Ovim se uspostavlja model zajedničke uprave prema kojem će zatvorom zajednički upravljati upravnik koga imenuje Danska i direktor koga imenuje Kosovo, sa približno 220 službenika za popravne postupke sa Kosova i dodatnim danskim osobljem, i predviđa se opsežna obuka kosovskog osoblja u skladu sa danskim zatvorskim pravilima i praksama. Važno je istaći da Kosovo snosi odgovornost za uslove u zatvorima, bezbednost i istrage smrtnih slučajeva ili navodnog nedoličnog ponašanja osoblja. Ova fragmentirana raspodela ovlašćenja može rizikovati potkopavanje odgovornosti i efikasnih pravnih lekova, i može oslabiti zaštitne mere protiv zlostavljanja i kršenja prava na život u okviru kosovskog popravnog sistema. Takođe je važno napomenuti da ovaj sporazum izgleda postavlja presedan sa drugim evropskim zemljama koje takođe istražuju uporedive aranžmane sa Kosovom. Konkretnije, 2025. godine, ministar pravde Belgije potvrdio je da se Kosovo razmatra kao potencijalno mesto pritvora u naporima da se reši problem prenatr-

31 KCRŽT (2026), doprinos za zajednički izveštaj OCD-a o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

32 KCRŽT (2026), doprinos za zajednički izveštaj OCD-a o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

33 Pristina Insight (2025), [Inside Kosovo's prisons: rehabilitation programs aim to support resocialization.](#)

34 Kosovska popravna služba (2025), [Kosovo and Denmark sign the cooperation agreement.](#)

35 Telegraf (2025), [Dibrani: Prisoners from Denmark expected to be settled in Gjilan in April 2027.](#)

panosti zatvora i olakša deportacija.³⁶

42. U Kosovskoj policiji, Standardne operativne procedure (SOP) regulišu ponašanje policijskih službenika tokom istraga, ispitivanja i zadržavanja uhapšenih lica u policijskom pritvoru do 48 sati, uključujući mere zaštite od zlostavljanja; ove SOP su revidirane i odobrene 2019. godine. Odgovornost za nedolično ponašanje regulisana je Administrativnim uputstvom br. 04/2019 o disciplinskim prekršajima, prema kojem manje prekršaje rešava Jedinica za profesionalne standarde, a teške prekršaje Policijski inspektorat Kosova.

43. Uprkos gore navedenom zakonodavnom okviru, period izveštavanja iz 2025. godine otkriva kontinuirane incidente policijske brutalnosti. Policijski inspektorat Kosova (PIK) je više puta preporučivao suspenzije i pokretao istrage kao odgovor na slučajeve koji uključuju prekomernu upotrebu sile, nedolično ponašanje i smrtne slučajeve u pritvoru. Konkretno, između aprila i avgusta 2025. godine, PIK je uhapsio ili preporučio suspenziju više policajaca u opštinama, uključujući Kačanik, Suvu Reku, Gnjilane, Peć i Klinu, navodeći zloupotrebu ovlašćenja, falsifikovanje zvaničnih izveštaja ili upotrebu sile protiv pritvorenika.³⁷ U julu 2025. godine, tri policajca su suspendovana nakon smrti osumnjičenog u policijskoj stanici, incident koji je privukao pažnju javnosti i podstakao istragu Ombudspersona.³⁸

44. U 2025. godini, informacije otkrivene putem internog policijskog izveštaja koji je pregledala nevladina organizacija BIRN otkrile su ozbiljne i dugotrajne institucionalne propuste u policijskoj stanici Peć, koji imaju direktne implikacije na sprečavanje zlostavljanja i odgovornost za zlostavljanje.³⁹ Izveštaj pokazuje da tokom perioda od jedne decenije najmanje 197 krivičnih prijava i 186 građanskih i disciplinskih tužbi nije prosleđeno tužilaštvu niti je interno obrađeno. Sistematsko zadržavanje dosijea predmeta, potvrđeno tekućom istragom PIK-a, ukazuje na strukturne propuste koji, iako ne dokumentuju konkretna dela mučenja, uključuju produženi neuspeh u istrazi navoda koji uključuju nasilje, nedolično ponašanje i zlostavljanje.⁴⁰ Ovo pokreće ozbiljnu zabrinutost u pogledu efikasnosti zaštitnih mera protiv mučenja i okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja.

45. Dana 23. maja 2025. godine u Severnoj Mitrovici, policijski službenik Kosovske policije zgrabio je za vrat kosovskog Srbina, maturanta srednje škole, tokom tradicionalne maturalne parade, nakon čega je usledio kratak sukob sa nekoliko policajaca. Policija je potvrdila susret i navela „provokacije“ učenika. Međutim, policija nije na isti način reagovala na provokacije koje je napravio jedan Albanac u obližnjem kafiću, već je umesto toga izdvojila srpskog mladića.⁴¹ Pored ovog slučaja, 2025. godine pojavio se još jedan slučaj navodnog zlostavljanja pojedinca od strane policajaca nakon hapšenja pojedinca u Sočanici.⁴²

36 Belga (2025), [Belgium considers Kosovo prison deal for overcrowded jails.](#)

37 Insajderi (2025), [IPK arrests one police officer and recommends the suspension of two others.](#)

38 Balkan Insight (2025), [Kosovo Ombudsperson probes police brutality claims after man's death.](#)

39 BIRN (2025) citirano u Balkan Insight (2025), [Kosovo Police Station Failed to Process Hundreds of Reports of Offences.](#)

40 ibid.

41 NSI (2026), doprinos za zajednički izveštaj organizacija građana o ljudskim pravima na Kosovu 2025.

42 EULEX (2025), [EULEX public post on X.](#)

46. Kao rezultat stalnih obrazaca zlostavljanja policije i sistemskih slabosti u mehanizmima odgovornosti, EULEX je pratio i sproveo pregled 25 krivičnih slučajeva u kojima su učestvovali policajci. Ovaj pregled je utvrđeno da se većina slučajeva nasilja dogodila van policijskih prostorija, mada se nekoliko dogodilo i unutar pritvorskih centara, a uključivala su radnje poput udaranja nogama, šamaranja i batinanja palicama, uključujući i maloletnike.⁴³ Značajan deo optuženih policajaca pripadao je specijalnim policijskim jedinicama, a istražne radnje su često odlagane, u nekim slučajevima nedeljama ili mesecima, što je potkopavalo efikasnost prikupljanja dokaza i sudskog nadzora. Kao rezultat ovih nalaza, EULEX je preporučio uvođenje kamera koje se nose na telu kao preventivna mera i mera odgovornosti kako bi se smanjio rizik od zloupotrebe i ojačalo poverenje javnosti u sprovođenje zakona.⁴⁴

47. Preporuke

- Ministarstvo zdravlja i Kosovska popravna služba trebalo bi da uspostave namenske službe za mentalno zdravlje u okviru popravnih ustanova kako bi se osiguralo da zatvorenici sa poremećajima mentalnog zdravlja dobiju odgovarajući tretman odvojen od opšte zatvorske populacije;
- Ministarstvo pravde i Kosovska popravna služba trebalo bi da vrate nezavisni pristup praćenju popravnih ustanova eliminisanjem restriktivnih uslova koji potkopavaju transparentnost i odgovornost u upravljanju zatvorima;
- Policijski inspektorat Kosova trebalo bi da ojača mehanizme nadzora unutar Kosovske policije osiguravanjem blagovremenih i transparentnih istraga prekomerne upotrebe sile;
- Kosovska policija trebalo bi da obezbedi nediskriminatorno i profesionalno ponašanje u interakcijama sa nevećinskim zajednicama.

5.3 Pravo na slobodu i bezbednost ličnosti

48. Pravo na slobodu i bezbednost ličnosti zaštićeno je međunarodnim pravom ljudskih prava, posebno članom 9. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i članom 5. Evropske konvencije o ljudskim pravima, koji zabranjuju proizvoljno hapšenje i pritvaranje i zahtevaju zakonitost, sudski nadzor i efikasne pravne lekove. Kako je razjasnio Komitet UN za ljudska prava, sloboda i bezbednost predstavljaju neodvojivu garanciju, koja obuhvata i zaštitu od nezakonitog pritvaranja i zaštitne mere od zloupotrebe državne moći. Na domaćem nivou, član 29. Ustava Kosova ograničava lišavanje slobode na iscrpno navedene situacije i podvrgava ga sudskoj kontroli, uz dalju regulaciju koju pružaju Krivični zakonik i Zakonik o maloletničkom pravosuđu. Godine 2025, sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava ponovo je potvrdila centralnu ulogu zaštitnih mera iz člana 5, posebno potrebu za individualizovanom procenom, brzim sudskim preispitivanjem i pojačanom zaštitom ranjivih lica, standardima koji ostaju direktno primenljivi na ustavni i zakonodavni okvir Kosova.

49. U 2025. godini, implementacija elektronskog praćenja u skladu sa Zakonom br. 05/L-003 o elektronskom nadzoru lica čije je kretanje ograničeno odlukom suda prešla je sa formalnog ok-

⁴³ Koha (2025), [EULEX recommends cameras on police uniforms to prevent ill-treatment.](#)

⁴⁴ Koha (2025), [EULEX recommends cameras on police uniforms to prevent ill-treatment.](#)

vira na ograničenu operativnu upotrebu. Nadograđujući se na pokretanje sistema elektronskog praćenja krajem 2024. godine, Kosovska policija je izvestila da su između januara i septembra 2025. godine elektronske narukvice primenjene na 30 osoba, svih muškaraca i svih umešanih u slučajeve porodičnog nasilja, sa najvećom koncentracijom u regionu Prištine.⁴⁵ Istovremeno, EULEX je podržao izgradnju institucionalnih kapaciteta kroz dvodnevnu radionicu u aprilu 2025. godine za Kosovsku korektivnu službu i Kosovsku službu za probaciju, fokusirajući se na najbolje prakse u elektronskom praćenju.⁴⁶ Međutim, i dalje postoje ozbiljne zabrinutosti u vezi sa transparentnošću, doslednošću i efikasnošću. U jednom značajnom slučaju pokušaja femicida u Lipljanu, gde je osumnjičena navodno imala aktivnu zaštitnu naredbu, vlasti nisu razjasnile da li je izrečeno elektronsko praćenje. Ovo je jasan pokazatelj nedostatka mera za razmenu informacija i procenu rizika. Organizacije civilnog društva su shodno tome pozvale na institucionalnu odgovornost i javnu procenu uticaja sistema, napominjući odsustvo zvaničnih izveštaja koji procenjuju da li je elektronsko praćenje efikasno ojačalo sprovođenje zaštitnih naredbi ili sprečilo ponovno nasilje nad ženama.

50. U 2025. godini, formalni dijalog između Kosova i Srbije, koji posreduje EU, uglavnom je zastao bez ikakvog činjeničnog napretka. EU nastavlja da organizuje diskusije preko svog specijalnog predstavnika, Petera Sorensena, i sazvala je sastanke glavnih pregovarača u Briselu na kojima su se razmatrala pitanja poput ekonomske saradnje i nestalih osoba. Međutim, u 2025. godini nije postignut nikakav konkretan sporazum.⁴⁷ Iako stavovi između Kosova i Srbije ostaju nepromenjeni, situacija na Kosovu je pogoršana političkim zastojem, koji je definisao političku klimu 2025. godine zbog toga što kosovske vlasti nisu konstituisale Skupštinu, uz kontinuirani uticaj restriktivnih mera EU nametnutih Kosovu.⁴⁸

51. Bezbednosna situacija na severu Kosova je ostala nestabilna od sredine 2022. godine. Godina 2025. obeležava nastavak krhke klime koja okružuje Severnu Mitrovicu. U tom smislu, 2025. godinu su obeležili stalni obrasci osporavanja vlasti i teritorijalne kontrole u opštinama sa srpskom većinom na severu Kosova. U narednih nekoliko pasusa detaljno se opisuju događaji koji su se dogodili na severu Kosova.

52. U februaru 2025. godine, Kosovska policija je sprovela bezbednosnu operaciju u selu Rodel, opština Leposavić, blizu granice između Kosova i Srbije, tokom koje je u napuštenoj kući otkriven arsenal oružja, municije, vojne opreme i uniformi. Zaplenjeni predmeti obuhvatali su vatreno oružje, patrone, gasne maske, vojnu opremu, taktičku opremu, dokumentaciju i desetine uniformi sa oznakama „Civilne zaštite“, paralelne srpske strukture koju su kosovske vlasti proglasile ilegalnom. Prema Ministarstvu unutrašnjih poslova i Kosovskoj policiji, ovo otkriće predstavlja dokaz da paralelne i organizovane bezbednosne strukture ostaju aktivne na severu Kosova.⁴⁹

45 Dukagjini (2025), [30 burra të përfshirë në dhunë në familje u monitoruan me hallka elektronike](#).

46 Eulex (2025), [introducing electronic monitoring in Kosovo's correctional system](#).

47 European Western Balkans (2025), [Sørensen hosted a "long meeting" with negotiators of Serbia and Kosovo, next meeting in July](#).

48 Prishtina insight (2025), [EU envoy meets Kosovo leaders, urges progress on Ohrid deal implementation](#).

49 Gazeta Express (2025), [Kosovo police discover uniforms and ammunition in the north of the country](#).

53. Ukorenjeno prisustvo ilegalnog oružja i paravojnih kapaciteta u civilnim prostorima i dalje definiše bezbednosni pejzaž Kosova na severu Mitrovice. U junu 2025. godine, Kosovska policija je sprovela koordinisanu bezbednosnu operaciju u selu u opštini Zvečan, što je rezultiralo zaplenom značajne količine ilegalnog oružja i vojne opreme. Operacija je sprovedena nakon obaveštajnih podataka koji ukazuju na prisustvo skrivenog naoružanja, a u njoj su učestvovalе jedinice Kosovske policije u saradnji sa KFOR-om i EULEX-om.⁵⁰ Primetno je da je oružje otkriveno skriveno pod zemljom u plastičnim cevima unutar stabilne strukture i da je uključivalo vatreno oružje, municiju, ručne granate i komponente teškog naoružanja. Srpski političar Aleksandar Arsenijević, iako javno nisu objavljeni nikakvi dokazni detalji.⁵¹ U septembru 2025. godine, Kosovska policija je otkrila zalihu ilegalnog vatrene oružja, municije i srodne opreme u podrumu stambene zgrade u blizini Trga „Car Lazar“ u Severnoj Mitrovici, nakon ciljane obaveštajne provere i brzog operativnog reagovanja. Zaplenjeni predmeti obuhvatali su automatsko i dugo oružje, municiju, okvire, opasake i zaštitnu opremu, što je navelo državnog tužioca da pokrene postupak zbog neovlašćenog posedovanja oružja, iako u vreme izveštavanja nije bilo hapšenja.⁵²

54. Štaviše, u Zvečanu, u aprilu 2025. godine, prijavljen je ozbiljan bezbednosni incident kada su dve ručne bombe bačene na zgradu Kosovske pošte neposredno nakon ponoći, uzrokujući materijalnu štetu, ali pritom nije bilo povređenih. Prema Kosovskoj policiji, jedna bomba je eksplodirala, dok je druga ostala neeksplozirana unutar zgrade, što je dovelo do evakuacije obližnjih stanovnika i kontrolisane detonacije od strane specijalizovane jedinice za uklanjanje eksplozivnih sredstava. Mesto događaja je obezbedila policija, a Antiteroristička jedinica je pokrenula intenzivne istražne radnje kako bi identifikovala počinioca. Državni tužilac je obavešten i isti je naložio da se slučaj klasifikuje kao „izazivanje opšte opasnosti“, što odražava ozbiljnost incidenta i njegove implikacije po javnu bezbednost na Kosovu.⁵³

55. Takođe u aprilu 2025. godine, kosovske bezbednosne agencije sprovele su zajedničku operaciju tokom dva dana (5. i 6. aprila), što je rezultiralo pritvaranjem 16 osoba koje su putovale u četiri vozila sa srpskim registarskim tablicama iz Kragujevca. Među njima su bila četiri aktivna pripadnika srpskih bezbednosnih službi. Četiri osumnjičena su uhapšena u Đakovici. Vlasti su izvestile da su pronašle mape Kosova, fotografije vezane za incident u Banjskoj i razno oružje i opremu. To je dovelo do njihovog 48-časovnog pritvora po nalogu tužioca. Još 12 osoba je privedeno u Prizrenu, gde su navodno boravili u Pravoslavnoj bogosloviji, uključujući dva aktivna srpska oficira bezbednosti za koje se tvrdi da imaju porodične ili profesionalne veze sa osobama umešanim u nasilne incidente protiv Kosovske policije. Kosovske vlasti su izjavile da korišćenje verske institucije može ukazivati na pokušaj prikrivanja aktivnosti ili izazivanja međuetničkih tenzija, naglašavajući da su istrage u toku i da će javnost biti obaveštena o daljem razvoju događaja.⁵⁴

56. U septembru 2025. godine, Osnovni sud u Prištini odredio je 30 dana pritvora za policajca Kosovske policije zbog sumnje na špijunažu i dela koja podrivaju ustavni poredak Kosova. Osumnjičeni, Bojan Jevtić, policajac etničkih Srba poreklom iz Kamenice, tvrdi se da je odao poverljivu policijsku dokumentaciju srpskoj državnoj službi bezbednosti, Bezbednosno-informativnoj

50 Koha (2025), [Weapons seized in Zvečan, Svečla says it was seized at the Serbian politician's facility.](#)

51 Koha (2025), [Weapons seized in Zvečan, Svečla says it was seized at the Serbian politician's facility.](#)

52 Koha (2025), [Illegal weapons, ammunition and equipment seized in North Mitrovica.](#)

53 Gazeta Express (2025), [Two hand grenades were thrown by unidentified individuals, residents were evacuated – Details from the explosion in Zvečan.](#)

54 Indeksonline (2025), [Svečla provides new details of Serbs arrested: 12 of them in Prizren.](#)

agenciji (BIA). Prema tužilaštvu, materijali su se odnosili na osetljive informacije u vezi sa bezbednosnim strukturama i ustavnim poretkom Kosova, iako su detalji zadržani zbog poverljive prirode slučaja. Istraga dalje povezuje navodni prenos informacija sa operacijom Kosovske policije sprovedenom u septembru 2023. godine, ubrzo nakon smrtonosnog oružanog napada na severu Kosova u kojem je ubijen policajac Kosovske policije. Dok je odbrana zahtevala kućni pritvor i ponudila finansijske garancije, sud je smatrao da je pritvor neophodan. Slučaj pokreće ozbiljnu zabrinutost u vezi sa insajderskim pretnjama, institucionalnom infiltracijom i ranjivostima u sektoru bezbednosti Kosova, posebno u kontekstu bezbednosnih dešavanja posle Banjske i tekućih regionalnih tenzija.⁵⁵

57. Dana 7. juna 2025. godine, Arbnor Spahiu, bivši pripadnik Specijalne jedinice Kosovske policije, uhapšen je od strane Srbije na graničnom prelazu Horgoš prilikom povratka iz Austrije i smešten u pritvor od strane Višeg suda u Subotici zbog sumnje da je počinio teško ubistvo, navodno povezano sa napadom u Banjskoj 23. septembra 2023. godine.⁵⁶ Kosovske vlasti su odbacile optužbe, naglašavajući da je Spahiju napustio Kosovsku policiju 2022. godine i da je legalno boravio u Nemačkoj. Nakon višestrukih produženja pritvora i kontinuiranog diplomatskog i pravnog angažmana kosovskih institucija, Spahiju je pušten na slobodu nakon približno pet meseci pritvora i vratio se na Kosovo 21. novembra 2025. godine.⁵⁷

58. Od 13. juna 2025. godine, kosovske vlasti su proterale pet pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije koji borave na Kosovu, navodeći razloge nacionalne bezbednosti, uz mere koje uključuju proterivanje, a u nekim slučajevima i oduzimanje državljanstva u skladu sa Zakonom o državljanstvu, što je potvrdio vršilac dužnosti ministra unutrašnjih poslova Dželjalj Svečala. Portparol EU je odgovorio da takve mere treba koristiti samo kao poslednje sredstvo i da moraju biti usklađene sa propisanim pravnim postupkom, u skladu sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, posebno članom 8 koji zahteva individualne procene zasnovane na dokazima. EU je izjavila da pažljivo prati proterivanja i pozvala je kosovske vlasti da obezbede poštovanje osnovnih prava i pristup pravnim lekovima, stav koji su ponovile nemačka i italijanska ambasada i OEBS.⁵⁸

59. Nedavni izveštaj nevladine organizacije CASA iz 2025. godine otkriva da je percepcija nesigurnosti među kosovskim Srbima na severu i dalje visoka i usko povezana sa dubokim nepoverenjem u kosovsku policiju i vladu. Izveštaj ovo povezuje sa masovnim povlačenjem policijskog i pravosudnog osoblja kosovskih Srba krajem 2022. godine i napadom u Banjskoj u septembru 2023. godine, napominjući rezultirajući stvaranjem bezbednosnog vakuuma koji je popunjen produženim raspoređivanjem specijalnih policijskih jedinica, utvrđenih baza i snaga za brzu intervenciju. Podaci ankete pokazuju da većina kosovskih Srba ocenjuje bezbednosnu situaciju kao nezadovoljavajuću, izveštava o veoma niskom poverenju u policiju i mehanizme nadzora i identifikuje veliko prisustvo specijalnih jedinica, ograničenja u osnovnim zalihama i organizovani kriminal kao glavne pokretače nesigurnosti, dok izražava relativno veće poverenje u KFOR. Povlačenje srpskih policijskih službenika stvorilo je kontinuirani deficit reprezentacije u policiji koji napori za regruto-

55 Prishtina Insight (2025), [Kosovo Serb police office detained over spying allegations.](#)

56 Balkan Insight (2025), [Kosovo demands release of ex-policeman detained by Serbia.](#)

57 BetimiperDrejtisi (2025), <https://betimiperdrejtisi.com/ish-polici-arbnor-spahiu-lirohet-nga-burgu-ne-serbi/>

58 Reporteri (2025), [EU on expulsion of members of the Serbian police should have been the last resort.](#)

vanje nisu rešili.⁵⁹

60. Nevladina organizacija Nova društvena inicijativa (NSI) napominje da je 15. januara 2025. godine, tokom operacija usmerenih na institucije kojima upravlja Srbija južno od reke Ibar, Kosovska policija privremeno pritvorila predsednika Privremenog opštinskog tela Lipljan (Milana Joksimovića) i trojicu zaposlenih, kao i predsednika Privremenog opštinskog organa Vučitrn Milana Kostića.⁶⁰

61. Prema podacima NSI, uveče 6. marta 2025. godine, šest maloletnika (uzrasta oko 14-16 godina) privela je Kosovska policija u severnom delu Mitrovice nakon prijave o međuetničkom sukobu u kojem su učestvovalе grupe mladih. U privedenoj grupi bila su četiri dečaka iz Srpske zajednice, jedan Bošnjak i dva dečaka iz Albanske zajednice. Prema policiji i početnim informacijama, mladići su zaustavljeni zbog sumnje da su učestvovali u tuči između srpskih i albanskih tinejdžera. Međutim, nakon pregleda snimaka sa nadzornih kamera, zvaničnici su zaključili da trojica srpskih dečaka nisu bila umešana u incident i pušteni su skoro odmah. Jedan od maloletnika koji je ostao u pritvoru, bošnjački dečak, kasnije je tvrdio da je zlostavljan i fizički napadnut dok je bio pritvoren u stanici. U svom iskazu, opisao je kako su mu prišli policajci, stavili lisice, gurnuli ga na zemlju, šamarali ga, udarali pesnicama i šutirali, uključujući udaranje u glavu i rebra tokom ispitivanja u prostoriji za koju je rekao da nije imala kamere. Takođe je izjavio da su svetla bila isključena, a roletne spuštene tokom dela ovog navodnog zlostavljanja, i da je od njega zatraženo da otkrije imena drugih mladića sa kojima je bio. Rekao je da je sve to vreme držan bez pristupa roditeljima ili advokatu. Dana 8. marta 2025. godine, incident je izazvao javni protest u Severnoj Mitrovici, koji su organizovali roditelji pritvorenih maloletnika, uključujući porodicu dečaka iz zajednice Bošnjaka.⁶¹

62. Dana 25. aprila 2025. godine, nevladina organizacija NSI je primetila da se grafit sa natpisom „UÇK“ pojavio na zidu kuće u Goraždevcu u opštini Peć, selu naseljenom pretežno kosovskim Srbima.⁶²

63. Dana 7. maja 2025. godine, nevladina organizacija NSI navodi da je tokom tradicionalnog seoskog događaja u Rapči, kojem je prisustvovalo više hiljada ljudi, Kosovska policija privela sedamnaestogodišnjeg maloletnika nakon što je primetila da nosi majicu sa mapom Kosova i natpisom „Dragaš, Kosovo i Metohija“ na ćirilici. Mladić je odveden na ispitivanje, a nakon toga pušten da nastavi sa svojom odbranom na slobodi.

64. Dana 16. juna 2025. godine, gradonačelnik opštine Klokot, Vladan Bogdanović, privremeno je zadržan na prelazu Bela Zemlja i ispitivan je oko 2,5 sata, prema podacima NSI-ja.

65. Dana 28. juna 2025. godine, nevladina organizacija NSI je primetila da je, u kontekstu obeležavanja Vidovdana, Kosovska policija privela više Srba u nekoliko odvojenih intervencija. Prvo, u Gračanici/Gračanice blizu manastira, Kosovska policija je privela V.P., identifikovanog kao organizatora grupe hodočasnika iz Beograda koja je stigla da učestvuje u obeležavanju Vidovdana. Grupa je navodno nosila crvene, plave i bele majice sa natpisom „Ujedinjena Srbija“ kada im je policija

59 CASA (2025), [Building trust enhancing security through Kosovo police engagement with Kosovo Serb community](#).

60 NSI (2026), doprinos za zajednički izveštaj OCD-a o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

61 NSI (2026), doprinos za zajednički izveštaj OCD-a o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

62 NSI (2026), doprinos za zajednički izveštaj OCD-a o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

prišla i zatražila da se identifikuju pre nego što ga je privela ispred manastira.⁶³

66. Slično tome, nevladina organizacija NSI primećuje da je tokom obeležavanja Vidovdana u Gračanici i na spomen-kompleksu Gazimestan, Kosovska policija privela određeni broj kosovskih Srba u nekoliko odvojenih intervencija. Privođenja su izvršena nakon što su policajci pronašli pojedince koji su posedovali ili istakli srpske nacionalne zastave, sportska obeležja i odeću ili dodatke sa istorijskim ili patriotskim simbolima. Pojedinci su odvedeni u policijske stanice na ispitivanje, a policija je iznela sumnje u vezi sa podsticanjem mržnje ili javnim neredom. Nekoliko pritvorenih je kasnije pušteno nakon ispitivanja, dok je protiv nekih od njih pokrenut postupak.⁶⁴

67. Pored toga, 28. juna 2025. godine, u blizini spomen-obeležja Gazimestan, Kosovska policija je privela Stefana Veljkovića, potpredsednika stranke „Srpska demokratija“, pre komemoracije povodom Vidovdana. Privođenje je usledilo nakon što je policija identifikovala da je Veljković nosio majicu sa likom predsednika stranke, Aleksandra Arsenijevića. U vreme incidenta, Arsenijević nije bio prisutan na Kosovu, jer su ga kosovske vlasti navodno tragale u vezi sa oružjem pronađenim u objektu registrovanom na njegovo ime. Kasnije istog dana, Veljkovića i nekoliko drugih članova stranke, uključujući Ivana Orlovića, Aleksandra Ackovića, Zorana Obrenovića i Aleksandra Lazovića, ponovo je zaustavila policija u blizini kružnog toka u Vučitrnu i odvela u policijsku stanicu. Prema njihovim izjavama, nisu obavesteni o razlozima za pritvor, nije im bilo dozvoljeno da kontaktiraju advokata ili članove porodice, i ispitivani su o svojim političkim stavovima i aktivnostima, uključujući i zahtev da otključaju svoje mobilne telefone, što su odbili bez sudskog naloga. Grupa je navodno zadržana oko šest sati. Svi pritvorenici su pušteni kasnije te noći bez optužbi, novčanih kazni ili pisanih odluka, a policija im je navodno rekla da su „za sada slobodni“. U to vreme nije dato zvanično objašnjenje u vezi sa mogućim daljim postupkom.⁶⁵

68. Dana 1. septembra 2025. godine, nevladina organizacija NSI je izvestila da je Kosovska policija privela dva maloletna kosovska Srba, uzrasta 15 i 16 godina, iz Zubinog Potoka nakon što je izvršila inspekciju školskog autobusa koji je saobraćao na relaciji Severna Mitrovica–Zubin Potok. Dečaci su privedeni zbog natpisa i motiva na majicama koje su nosili, a koje je policija opisala kao uvredljive slogane i slike, uključujući „Četnici Sever“ i „Borite se, sever će goreti“ sa motivima povezanim sa navijačkom kulturom Crvene zvezde. Maloletnici su odvedeni u policijsku stanicu u Severnoj Mitrovici i ispitivani u prisustvu socijalnog radnika, a potom su im izrečene novčane kazne zbog prikazivanja onoga što je policija nazvala „sramotnim ili uvredljivim sadržajem“ pre nego što su pušteni.

69. Dana 6. septembra 2025. godine, nevladina organizacija NSI je izvestila da je Kosovska policija privela Lazara Milosavljevića, kosovskog Srbina, stanovnika Leposavića, nakon što je izašao iz svoje kuće da se reši kućnog otpada. Prema izveštajima medija, policajci su ga zaustavili i priveli jer je nosio majicu sa likom kneza Lazara preko mape Kosova i Metohije, što su policajci navodno ocenili kao neprikladan ili provokativan sadržaj. Milosavljević je odveden u policijsku stanicu na ispitivan-

63 NSI (2026), doprinos za zajednički izveštaj OCD-a o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

64 NSI (2026), doprinos za zajednički izveštaj OCD-a o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

65 NSI (2026), doprinos za zajednički izveštaj OCD-a o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

je, gde je incident obrađen, nakon čega je isti pušten.⁶⁶

70. Dana 6. septembra 2025. godine, NVO NSI navodi da su grafiti sa natpisima „UÇK“ i „Adem Jashari“ prijavljeni u blizini lokalne crkve u selu Batuša, opština Kosovo Polje. Grafiti su ispisani na površini u neposrednoj blizini crkvenih prostorija i ubrzo nakon toga su ih primetili lokalni stanovnici. Štaviše, 10. septembra 2025. godine, grafiti sa natpisom „UÇK“ su navodno ispisani na asfaltu lokalnog puta u selu Stanišor, opština Novo Brdo.

71. U noći 18. septembra 2025. godine, NVO NSI primećuje da je Kosovska policija navodno ušla u kompleks KBC Kosovska Mitrovica, uključujući kabinu obezbeđenja koja služi i bolnici i susednom zdravstvenom centru u Severnoj Mitrovici. Prema izveštajima, policajci su izvršili pretres objekta tokom kasnih noćnih sati, ostajući unutar kompleksa ograničen vremenski period. U to vreme nisu objavljene zvanične informacije o razlozima za pretres, da li je izdat nalog ili da li su tokom operacije traženi ili pritvoreni neki predmeti ili osobe.⁶⁷

72. Kosovska policija je 8. oktobra 2025. godine privela petnaestogodišnjeg dečaka u Severnoj Mitrovici nakon što je primećen kako nosi duksericu sa natpisom „Žandarmerija“ i srpskim grbom. Kosovska policija je potvrdila da je maloletnik odveden u policijsku stanicu, kažnjen sa 300 evra zbog remećenja javnog reda i mira i odmah nakon toga pušten.⁶⁸

73. Dana 22. oktobra 2025. godine, grafiti sa natpisom „UÇK“ pojavili su se na više električnih stubova duž puta u selu Dobrotin kod Lipljana, blizu Osnovne škole Knez Lazar. Grafiti su bili vidljivi na stubovima koji vode ka susednom selu Slovinje, i dok su mnoge kasnije prefarbali meštani na zahtev Kosovske policije, natpis je ostao vidljiv na najmanje dva stuba.⁶⁹

74. Dana 2. decembra 2025. godine, grafiti sa natpisom „UÇK“ ispisani su na napuštenim zgradama duž glavnog puta Priština–Raška u oblasti Dudin Krš, u opštini Severna Mitrovica. Grafiti su se pojavili na objektima pored puta i ujutru su ih dokumentovali lokalni posmatrači i mediji.⁷⁰

75. Preporuke

- Policijski inspektorat treba da obezbedi nadzor i transparentnost u vezi sa policijskim operacijama, posebno na severu Kosova, osiguravajući strogo poštovanje zakonskih procedura od strane Kosovske policije koje garantuju nesmetan pristup pravnom zastupanju za sve pritvorenike;
- Policijski inspektorat treba da pokrene brze i transparentne istrage o navodima o nezakonitom pritvaranju i zlostavljanju od strane policajaca, uključujući slučajeve koji uključuju maloletnike i nevećinske zajednice.

66 NSI (2026), doprinos za zajednički izveštaj OCD-a o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

67 NSI (2026), doprinos za zajednički izveštaj OCD-a o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

68 NSI (2026), doprinos za zajednički izveštaj OCD-a o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

69 NSI (2026), doprinos za zajednički izveštaj OCD-a o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

70 NSI (2026), doprinos za zajednički izveštaj OCD-a o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

5.4 Pravo na pravično suđenje i efikasan pravni lek

76. Pravo na pravično suđenje i efikasan pravni lek čvrsto je utemeljeno u međunarodnom pravu ljudskih prava. Prvo je artikulirano u članu 10. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (UDLJP), koji garantuje pravo na pravično i javno suđenje, a pojačano je članom 8, koji potvrđuje pravo na efikasan pravni lek. Ove garancije su pravno kodifikovane u Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (MPGPP), posebno u članu 14. o pravima na pravično suđenje i članu 2(3), koji obavezuje države da obezbede efikasne i izvršive pravne lekove. Obim ovih obaveza je razjasnio Komitet za ljudska prava u Opštem komentaru br. 32 (2007) i Opštem komentaru br. 31 (2004). Na regionalnom nivou, članovi 6. i 13. Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP) utvrđuju odgovarajuća prava, pri čemu Evropski sud za ljudska prava ističe centralnu važnost pristupa pravdi, uključujući i neophodnost pravne pomoći u određenim okolnostima (Ejri protiv Irske, 1979). Dopunske smernice pružaju Osnovni principi UN o nezavisnosti sudstva, dok su paralelne obaveze potvrđene u instrumentima specifičnim za sektor, kao što su Konvencija protiv torture i Međunarodna konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije.

77. Ove međunarodne garancije su direktno uključene u domaći pravni poredak i obavezuju sve javne organe. Ustav obezbeđuje garancije pravičnog suđenja kroz član 30 o pravima optuženog i član 31 o pravu na pravično i nepristrasno suđenje, dok član 32 utvrđuje pravo na delotvoran pravni lek protiv sudskih i upravnih akata koji krše individualna prava ili interese. Ove ustavne zaštite su operacionalizovane kroz sveobuhvatni zakonodavni okvir koji reguliše krivične, građanske i upravne postupke, uključujući Zakon o krivičnom postupku (br. 08/L-032), Krivični zakonik (br. 06/L-074), Zakon o parničnom postupku (br. 03/L-006) i Zakon o upravnim sporovima (br. 08/L-182), koji zajedno regulišu proceduralnu pravičnost, pristup pravdi i dostupnost pravnih lekova u svim pravnim oblastima.

78. Nakon prvog Praktičnog vodiča o kriterijumima prihvatljivosti za pojedinačne zahteve koji je Ustavni sud, zajedno sa nevladinom organizacijom Kosovski pravni institut (KPI), izradio 2024. godine kao sredstvo za pomoć podnosiocima zahteva i pravnim stručnjacima u ispunjavanju proceduralnih zahteva prema Ustavu i Poslovniku suda, Sud je nastavio da podržava pristup pravdi objavljivanjem redovnih biltena o sudskoj praksi i pojedinačnih odluka. Za period 2025. godine, rezimeji sudske prakse su dostupni za periode koji uključuju januar-mart 2025. i nadalje, što odražava njihovo tekuće presuđivanje u vezi sa ustavnim pravima i pravnim lekovima.⁷¹ Iako ove mere možda ne doprinose suštinskoj komponenti prava na pravično suđenje ili pravni lek, one poboljšavaju proceduralnu jasnoću i pristup ustavnoj pravdi sa praktične tačke gledišta.

79. Prethodni izveštaj OCD-a dokumentovao je izmenu Zakona br. 04/L-017 o besplatnoj pravnoj pomoći iz 2024. godine, uključujući proširenje besplatne pravne pomoći na novinare i institucionalno preseljenje Agencije za besplatnu pravnu pomoć pod Ministarstvo pravde.⁷² U izveštaju iz 2025. godine o primeni odluka Evropskog suda za ljudska prava na Kosovu, nevladina organizacija KPI procenjuje funkcionisanje besplatne pravne pomoći u praksi, zaključujući da je pristup pravnom

71 Ustavni sud, [Odluke objavljene tokom februara 2025.](#)

72 MLJP (2025), [Civil Society Report on Human Rights in Kosovo in 2024.](#)

zastupanju u kosovskim sudovima generalno visok i uglavnom u skladu sa standardima pravičnog suđenja, posebno u krivičnim postupcima.⁷³ Međutim, izveštaj pokreće ozbiljnu zabrinutost u vezi sa institucionalnom nezavisnošću agencije, zaključujući da je njena podređenost Ministarstvu pravde nespojiva sa ustavnim garancijama i sudskom praksom ESLJP-a⁷⁴, i da Nacrt konceptualnog dokumenta iz 2024. godine ne uspeva adekvatno da se pozabavi rizicima politizacije niti da zaštiti autonomiju pružanja besplatne pravne pomoći.⁷⁵

80. Izveštaj nevladine organizacije KLI o građanskom pravosuđu na Kosovu u 2025. godini dodatno ilustruje da prekomerno dugotrajno trajanje postupaka ostaje jedna od centralnih prepreka efikasnom uživanju prava na pravično suđenje u praksi. Na osnovu analize 200 prvostepenih presuda, izveštaj je utvrđen da je prosečno trajanje građanskih predmeta pred osnovnim sudovima bilo približno 875 dana, sa značajnim razlikama između sudova; najduže prosečno trajanje zabeleženo je u Osnovnom sudu u Prištini, a zatim u Mitrovici. Izveštaj je takođe utvrđen da su postupci pred Apelacionim sudom trajali u proseku 611 dana, računato od donošenja prvostepene presude do presude po žalbi. Uzeti zajedno, nalazi ukazuju da građanski postupak, od pokretanja do pravosnažnosti, traje u proseku oko 1.451 dan. Takva kašnjenja izazivaju ozbiljnu zabrinutost u vezi sa poštovanjem ustavnog i konvencijskog standarda presuđivanja u razumnom roku i potvrđuju da dugotrajni građanski postupci i dalje potkopavaju efikasan pristup pravdi i pravnu sigurnost na Kosovu⁷⁶.

81. U svom ispitivanju primene sudske prakse ESLJP na Kosovu, koje je gore pomenuto, nevladina organizacija KLI je utvrdila da prosečno trajanje građanskih postupaka, računato od podnošenja tužbe do donošenja prvostepene presude, iznosi 1.546 dana. Takva kašnjenja izazivaju ozbiljnu zabrinutost u vezi sa poštovanjem prava na pravično suđenje u razumnom roku.⁷⁷ Pored toga, izveštaj NVO KLI je utvrdio da je u krivičnim postupcima prosečno vreme između pokretanja postupka podnošenjem optužnice u krivičnim predmetima ili tužbe u građanskim i upravnim predmetima i donošenja prvostepene presude bilo 1.256 dana, što je ekvivalentno skoro tri i po godine.

82. Prema izveštaju nevladine organizacije KLI o građanskom pravosuđu za 2025. godinu, pravosuđe je ostvarilo merljiv napredak u smanjenju zaostalih građanskih predmeta, ali je ukupan broj predmeta i dalje visok i nastavlja da utiče na efikasnost postupaka. U 2025. godini, sudovi na sva tri nivoa započeli su godinu sa 139.858 nerešenih građanskih predmeta, a završili je sa 129.641 nerešenim predmetom, što znači da je pravosuđe rešilo 10.219 građanskih predmeta više nego što je primilo tokom godine. Međutim, izveštaj zaključuje da ovo smanjenje nije dovoljno da se značajno reši postojeći zaostatak. Dok su svi osnovni sudovi pozitivno urađeni rešavajući više predmeta nego što su primili, Apelacioni sud nije pratio isti trend, rešavajući 8.384 predmeta manje nego što je primio i time povećavajući svoj zaostatak. Izveštaj takođe ističe da Osnovni sud u Prištini ostaje najopterećeniji sud, sa značajnim pritiskom na broj predmeta koji je primećen i u Prizrenu i Đakovici⁷⁸.

73 KPI (2025), [The application of ESLJP jurisprudence in Kosovo](#).

74 KPI (2021), "Politicization against the constitution of FLA".

75 KPI (2024), "Experiment on the Free Legal Aid".

76 KPI (2026), "Civil Justice in Kosovo 2025".

77 KLI (2025), [The application of ESLJP jurisprudence in Kosovo](#).

78 Ibid.

83. Što se tiče ostvarivanja prava na pravično suđenje u razumnom roku, Ministarstvo pravde je prethodno objavilo na javnu raspravu Nacrt zakona o ostvarivanju prava na suđenje u razumnom roku. Prema mišljenju NVO KPI, nacrt zakona u objavljenom obliku nije adekvatno rešio strukturni problem prekomernih sudskih kašnjenja. NVO KPI je kritikovala nacrt zbog utvrđivanja fiksnih rokova od tri godine za postupke prvog stepena i dve godine za postupke drugog stepena, tvrdeći da takvi jedinstveni kriterijumi nisu u skladu sa sudskom praksom ESLJP, koja zahteva individualizovanu procenu zasnovanu na okolnostima svakog slučaja.⁷⁹ KPI je dalje procenio da su kriterijumi ESLJP tretirani kao sekundarni, a ne kao centralni standardi, što izaziva zabrinutost u vezi sa kompatibilnošću sa članom 53 Ustava, koji zahteva da se ljudska prava tumače u skladu sa jurisprudencijom ESLJP-a. Tokom perioda izveštavanja, nisu bile javno dostupne jasne informacije o daljem unapređenju, reviziji ili usvajanju nacrta zakona nakon procesa konsultacija. NVO KPI je stoga tvrdio da efikasna reforma u ovoj oblasti zahteva šire među-institucionalne mere koje se bave sistemskim kašnjenjima u sudskim postupcima i obezbeđuju usklađenost sa evropskim standardima ljudskih prava.⁸⁰

84. Uprkos tekućim internim reformama u pravosuđu tokom 2025. godine, usmerenim na poboljšanje efikasnosti, transparentnosti i institucionalnih kapaciteta, ove mere nisu se pretvorile u efikasnu zaštitu prava na pravično suđenje ili pristup efikasnim pravnim lekovima u praksi. Ovaj jaz u implementaciji ogleđa se u nalazima IOK-a, koji je u svom godišnjem izveštaju za 2025. godinu identifikovao stalne strukturne nedostatke koji utiču na pristup pravdi. U 2025. godini, IOK je primio 1.669 žalbi, koje su uključivale 2.687 građana, a najveći udeo se odnosio na pravo na pravne lekove (203 žalbe) i pravo na pravično i nepristrasno suđenje (122 žalbe). Sudovi su bili među najčešće impliciranim institucijama, sa 353 žalbe, zajedno sa ministarstvima i upravama (680 slučajeva) i opštinama (254 slučaja). Tokom izveštajne godine, IOK je pokrenuo 591 istragu, uključujući 40 slučajeva po službenoj dužnosti, i zatvorio 689 slučajeva. Međutim, institucionalni odziv je ostao slab: od 678 preporuka izdatih u 2025. godini, sprovedeno je samo 18 procenata. Ove brojke ukazuju na stalne prepreke efikasnim pravnim lekovima, ograničeno poštovanje mehanizama nadzora i kontinuirane nedostatke u praktičnoj primeni garancija pravičnog suđenja.⁸¹ Primetno je da broj žalbi pokazuje povećanje u odnosu na prethodni izveštajni period (sa ukupno 1.349 žalbi).⁸²

85. U skladu sa standardima ESLJP-a, jezička prava čine sastavni deo prava na pravično suđenje, posebno u osiguravanju da stranke mogu efikasno da učestvuju u postupcima. Monitoring nevladine organizacije KPI 2025 otkriva da su sudovi na Kosovu, generalno, poštovali jezička prava stranaka tokom postupaka. Međutim, izveštaj identifikuje strukturne nedostatke koji utiču na praktičnu efikasnost ovih prava, posebno u pogledu pristupa prevedenim pravnim materijalima i doslednosti u njihovom pružanju. Iako je prevod tokom ročišta uglavnom obezbeđen, praznine u prevodu dokumenata i širih pravnih resursa mogu i dalje ograničiti potpuno i efikasno ostvarivanje jezičkih prava, kako je to zahtevano sudskom praksom ESLJP-a⁸³.

79 KPI (2024), [The trial within a reasonable time. Constitutional issues with the current draft law.](#)

80 KPI (2025), [The application of ESLJP jurisprudence in Kosovo.](#)

81 IOK (2025), [The Ombudsperson presented one year of work to the media.](#)

82 MLJP (2025), [Izveštaj civilnog društva o ljudskim pravima na Kosovu u 2024. godini.](#)

83 KPI (2025), [The application of ESLJP jurisprudence in Kosovo.](#)

86. Godine 2025, je KALLXO.com kao sredstvo izveštavanja povezano sa nevladinom organizacijom BIRN, izvestilo o slučaju koji je izazvao ozbiljnu zabrinutost u vezi sa sudskom nepristrasnošću i efikasnom zaštitom prava na pravično suđenje i efikasan pravni lek. U septembru 2025. godine, KALLXO.com je objavio audio snimak sudije Naime Krasnici-Jašanice i tužiteljke Edine Jupoli, na kojem se čuje kako njih dve razgovaraju o tekućem slučaju porodičnog nasilja sa optuženim, koristeći jezik koji se smatra saosećajnim prema optuženom i odbacujući kredibilitet žrtve.⁸⁴ Snimak je doveo u pitanje principe nezavisnosti sudstva, nepristrasnosti tužilaštva i ravnopravnosti stranaka, posebno u kontekstu postupaka za nasilje u porodici gde žrtvama je potrebna pojačana proceduralna zaštita. Incident ilustruje kako percipirana pristrasnost i neformalna komunikacija pravosudnih aktera mogu potkopati poverenje u pravičnost postupka i ometati pristup efikasnim pravnim lekovima.⁸⁵

87. Pored gore pomenutog slučaja, nevladina organizacija BIRN je preuzela zaduženje za kontinuirano sistematsko praćenje sudskih postupaka u složenim i istaknutim slučajevima, doprinoseći transparentnosti i javnoj kontroli kao podršci zaštitnim merama za pravo na pravično suđenje i efikasan pravni lek.⁸⁶ Kroz detaljno izveštavanje o suđenjima za ratne zločine, slučajevima ubistava i drugim postupcima od povećanog javnog interesa, uključujući suđenje Slađanu Trajkoviću i saslušanja u vezi sa masakrom u Račku, nevladina organizacija BIRN i njena istraživačka platforma KALLXO.com dokumentovale su dinamiku sudskih postupaka, dokaznu praksu, razvoj postupka i sudsko obrazloženje.⁸⁷ ako takvo izveštavanje samo po sebi ne predstavlja pravni lek, ono igra važnu ulogu u otkrivanju kako garancije pravednog suđenja funkcionišu u praksi, posebno u osetljivim slučajevima koji uključuju teške zločine i istorijsku odgovornost.

88. Nvladina organizacija KPI objavila je 2025. godine izveštaj o praćenju sudskih postupaka u Posebnom odeljenju Osnovnog suda u Prištini i Osnovnom sudu u Prištini, ogranku u Gračanici, na osnovu posmatranja 226 ročišta tokom perioda od sedam meseci, pretežno u slučajevima koji se odnose na zajednicu kosovskih Srba. Izveštaj identifikuje nedostatke vezane za jezik kao ponavljajuću strukturnu prepreku proceduralnoj efikasnosti i jednakom pristupu pravdi. U Posebnom odeljenju, 16 od 97 praćenih ročišta (16,5 odsto) je odloženo, prvenstveno zbog odsustva ili kašnjenja u prevodu dokumenata iz spisa predmeta, uprkos stalnom prisustvu prevodilaca tokom ročišta i uvođenju simultanog prevođenja početkom 2025. godine. Slični izazovi su primećeni u ogranku u Gračanici, gde je odloženo 18 od 129 ročišta (približno 14 odsto), uključujući građanske parnice odložene zbog odsustva prevodilaca i neprevedene dokumentacije. Pored proceduralnih kašnjenja, nevladina organizacija KPI ističe stalni nedostatak prevoda ključnih pravnih materijala na srpski jezik, uključujući presude i pravne komentare, što karakteriše kao sistemsku prepreku efikasnom ostvarivanju prava na pravično suđenje i pravnih lekova. Izveštaj preporučuje ciljne intervencije, uključujući povećano finansiranje, jačanje prevodilačkih kapaciteta, mehanizme kontrole kvaliteta, poboljšanu administrativnu koordinaciju i sistematsko prevođenje i objavljivanje sudskih odluka na srpskom jeziku.⁸⁸

89. U junu 2025. godine, NVO ACDC predstavila je istraživanje o uključivanju nevećinskih zajednica u slobodne pravne profesije na Kosovu, ističući ozbiljnu nedovoljnu zastupljenost zajednice

84 Kallxo (2025), [Raportimi i Kallxo.com për skandalin e gjyqtarës dhe prokurorës, Haxhiu: I bëj thirrje autoriteteve që të ndër marrin masa urgjente.](#)

85 BIRN (2026), doprinos OCD-a zajedničkom izveštaju o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

86 ibid.

87 Ibid.

88 KPI (2025), [Sudska efikasnost u praksi i jezička prava u pravosudnom sistemu.](#)

kosovskih Srba. Rezultati pokazuju da je samo 1 od 137 aktivnih notara, 34 od 1.456 licenciranih advokata (2,33 procenta) i nijedan izvršilac iz zajednice kosovskih Srba, uključujući i opštine sa većinskom srpskom populacijom na severu Kosova. Izveštaj identifikuje strukturne i administrativne prepreke za pristup, uključujući neprozirne postupke selekcije, nedostatak obrazloženja u odlukama o imenovanju, nedovoljnu jezičku podršku i odsustvo afirmativnih mera uprkos kvalifikovanim kandidatima. Zaključuje se da stalno isključivanje nevećinskih zajednica iz javnih pravnih profesija potkopava jednakost pred zakonom, efikasan pristup pravdi i poverenje u pravne institucije.⁸⁹

90. U 2025. godini, finansiranje Agencije za besplatnu pravnu pomoć povećano je za 26.000 evra ili približno 5 odsto.⁹⁰ Ovo marginalno povećanje odražava kontinuitet u odnosu na prethodne godine, a ne suštinsku reformu. Sa strukturne perspektive, to takođe znači da je faktički pristup pravnom zastupanju i dalje nedovoljno finansiran, što posebno utiče na ekonomski ranjive pojedince.

Godina	2025 ⁹¹	2024	2023	2022	2021	2020
VLADIN BUDŽET U EUR	563,418	537,831	444,170	443,995	439,298	422,699

Prikaz 1 Vladin budžet za pravnu pomoć na Kosovu između 2020. i 2025. godine

91. Nevladine organizacije KOMF i UNICEF su 2025. godine objavile izveštaj o nedostacima praktične primene mera preusmeravanja u sistemu maloletničkog pravosuđa na Kosovu, uprkos njegovom progresivnom zakonodavstvu.⁹² U izveštaju se navodi da, iako Zakon o maloletničkom pravosuđu daje prioritet preusmeravanju kao primarnom odgovoru za decu u sukobu sa zakonom, značajan broj slučajeva se i dalje obrađuje putem formalnih sudskih postupaka, a do polovine ostaje nerešeno u istoj godini. Pored toga, nalazi pokazuju nedosledne tužilačke prakse u osnovnim tužilaštvima, praznine u među-institucionalnoj koordinaciji i slučajeve proceduralne zloupotrebe. Izveštaj takođe ističe ograničen pristup rehabilitacionim uslugama što ograničava dostupnost vansudskih lekova i time pravo maloletnika na efikasan pravni lek u praksi.⁹³

92. Usko povezano sa gore opisanim izveštajem, u aprilu 2025. godine, radna grupa koja deluje u okviru Kosovske policije, uz podršku nevladine organizacije KOMF, finalizovala je Standardnu operativnu proceduru i prateći obrazac za primenu mere preusmeravanja poznate kao „Policijsko upozorenje“. Prema Zakonu o maloletničkom pravosuđu, ova mera može se izreći maloletnicima u sukobu sa zakonom koji su prvi put počinili krivična dela kažnjiva novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine. Policijsko upozorenje izdaje policajac uz ovlašćenje državnog tužioca za maloletni-

89 ACDC (2025), [Održana konferencija o uključivanju nevećinskih zajednica u slobodne pravne profesije na Kosovu.](#)

90 GAP (2025), [Nacrt budžeta za 2025. godinu, Analiza budžetskih prihoda i rashoda](#)

91 GAP (2025), [Nacrt budžeta 2025, Analiza budžetskih prihoda i rashoda](#) (videti tabelu na strani 13 za poređenje između 2024. i 2025. godine).

92 UNICEF (2025), [Implementation of diversion measures within the Juvenile Justice System.](#)

93 UNICEF (2025), [Implementation of diversion measures within the Juvenile Justice System.](#)

ke. Usvajanje ove procedure predstavlja konkretan korak ka jačanju praksi preusmeravanja u 2025. godini, sa navedenim ciljem izbegavanja formalnih sudskih postupaka, podrške rehabilitaciji i re-integraciji maloletnika u zajednicu i smanjenja recidivizma.⁹⁴

93. EULEX je identifikovao prekomernu i rutinsku upotrebu pritvora kao sistemski problem u slučajevima ratnih zločina, gde Osnovni sud u Prištini često opravdava pritvor isključivo na osnovu dvojnog državljanstva osumnjičenog i pretpostavljenog rizika od bekstva.⁹⁵

94. Preporuke

- Ministarstvo pravde trebalo bi da obezbedi institucionalnu nezavisnost Agencije za besplatnu pravnu pomoć ukidanjem njene podređenosti Ministarstvu i uspostavljanjem pravnih i operativnih zaštitnih mera koje sprečavaju političko mešanje u pružanje pravne pomoći;
- Ministarstvo pravde trebalo bi da revidira Nacrt zakona o pravu na suđenje u razumnom roku kako bi se osigurala potpuna usklađenost sa standardima ESLJP, izbegavajući fiksne jedinstvene rokove i umesto toga primenjujući individualizovane kriterijume procene zasnovane na okolnostima specifičnim za svaki slučaj.
- Skupština, Vlada i javni službenici trebalo bi da se uzdrže od komentaranja tekućih slučajeva, sudskih odluka i rada pojedinačnih sudija i tužilaca, kako bi se zaštitila nezavisnost sudstva i poverenje javnosti u pravosudni sistem.

5.5 Sloboda izražavanja i mišljenja, pravo na informisanje i pravo na privatnost

95. Sloboda mišljenja i izražavanja je osnovno ljudsko pravo priznato u članu 19. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, koje obuhvata pravo na zastupanje mišljenja i traženje, primanje i prenošenje informacija putem bilo kog medija. Ova zaštita je dobila obavezujući pravni oblik u članu 19. Pakta o građanskim i političkim pravima, koji štiti i apsolutno pravo na zastupanje mišljenja bez mešanja i kvalifikovanu slobodu izražavanja. Kako je Komitet za ljudska prava pojasnio u Opštem komentaru br. 34 (2011), svako ograničenje izražavanja mora da ispunjava stroge testove zakonitosti, nužnosti i srazmernosti i dozvoljeno je samo radi zaštite prava ili ugleda drugih ili interesa kao što su nacionalna bezbednost, javni red, javno zdravlje ili moral. Uporedive garancije su navedene u članu 10. Evropske konvencije o ljudskim pravima, prema kojem su ograničenja dozvoljena samo kada su propisana zakonom i kada je očigledno neophodna u demokratskom društvu. Sudska praksa ESLJP, posebno u slučaju Handisajd protiv Ujedinjenog Kraljevstva (1976), dosledno je potvrđivala da se sloboda izražavanja proteže na ideje i informacije koje vređaju, šokiraju ili uznemiravaju.

96. U kosovskom zakonodavnom okviru, ovi međunarodni pravni standardi su obavezni; zaštićeni su članom 40 Ustava i nizom drugih zakona. To uključuje Zakon br. 04/L-046 o Radiju i televiziji Kosova, Zakon br. 04/L-44 o Nezavisnoj komisiji za medije, Zakon br. 06/L-085 o zaštiti uzbunjivača, Zakon br. 04/L-137 o zaštiti novinarskih izvora, Zakon br. 03/L-118 o javnim okupljanjima, Zakon br.

⁹⁴ KOMF (2025), [KOMF mbështet hartimin e procedurës standarde të veprimit për “vërejtjen policore”](#).

⁹⁵ EULEX (2025), Izveštaj o praćenju pravosuđa.

02/L-37 o upotrebi jezika, Zakon br. 02/L-65 o građanskom zakonu protiv klevete i uvrede i Zakon br. 02/L-31 o slobodi veroispovesti na Kosovu, između ostalog. Generalno, kosovsko zakonodavstvo o slobodi izražavanja i medijski zakoni su u skladu sa standardima Saveta Evrope i sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava.

97. Važan ustavni razvoj u vezi sa slobodom izražavanja i nezavisnošću medija na Kosovu dogodio se 2025. godine kako bi se ograničilo prekoračenje zakonodavstva u regulisanju medijskog sektora. Dana 30. aprila 2025. godine, Ustavni sud Kosova poništio je Zakon o Nezavisnoj komisiji za medije (NKM), utvrdivši da nekoliko njegovih odredbi krši ustavne garancije slobode medija i regulatorne nezavisnosti. Sud je utvrdio da postupci za predlaganje članova NKM, kriterijumi za razrešenje predsednika i članova, kao i regulisanje sankcija, izlažu Komisiju neprimerenom političkom uticaju. Dalje je potvrdio obavezni zahtev da najmanje pet od jedanaest članova NKM budu žene, tretirajući rodnu zastupljenost kao obavezujući pravni standard, a ne kao političku preferenciju. Presuda je usledila nakon kontinuiranog protivljenja tokom trogodišnjeg perioda od strane medijskih stručnjaka i aktera civilnog društva, predvođenih medijskom advokaticom Fluturrom Kusari, Udruženjem novinara Kosova i nacionalnim i međunarodnim organizacijama, koje su stalno upozoravale da će zakon potkopati medijski pluralizam i regulatornu autonomiju.⁹⁶ Naknadni sudski događaji dodatno su naglasili institucionalnu nestabilnost u vezi sa Nezavisnom komisijom za medije (NKM). Odluka Vrhovnog suda od 17. juna 2025. godine kojom je poništen izbor predsednika Odbora NKM-a pojačala je zabrinutost u vezi sa proceduralnim nepravilnostima i nedostacima u upravljanju unutar Komisije.⁹⁷ Godine 2025, nevladina organizacija KLI uspešno je osporila postupke NKM-a u vezi sa izmenama i dopunama njegovog Poslovnika i naknadnim izborom njegovog predsednika. NKM je usvojio i primenio regulatorne izmene istog dana, omogućavajući prevremenu zamenu aktuelnog predsednika. Osnovni sud je utvrdio da je ovaj proces prekršio osnovne proceduralne garancije, uključujući zahteve za transparentnost i javne konsultacije, i proglasio je odluku o izboru nezakonitom.⁹⁸ Nakon toga, Vrhovni sud Kosova je potvrdio tužbu nevladine organizacije KPI i poništio izmene Poslovnika, potvrđujući da je NKM delovala van granica zakona.⁹⁹

98. Izražena regresija u slobodi izražavanja na Kosovu dokumentovana je 2025. godine putem međunarodnih mehanizama za praćenje.¹⁰⁰ Prema Svetskom indeksu slobode štampe za 2025. godinu koji su objavili Reporteri bez granica (RSF), Kosovo je zabeležilo najveći pad na Balkanu, pavši za 24 mesta sa 75. mesta u 2024. na 99. mesto od 180 zemalja u 2025. godini, što je najniža pozicije u više od decenije.¹⁰¹ Reporteri bez granica (RSF) pripisali su ovaj pad politizovanoj regulaciji medija, korišćenju strateških tužbi protiv učešća javnosti (SLAPP), ograničenom pristupu javnim informacijama i stalnim bezbednosnim rizicima za novinare, napominjući da, iako medijski pejzaž Kosova ostaje raznolik, njegov razvoj je ograničen malim, segmentiranim tržištem. Posebna zabrinutost izražena je zbog kontinuiranog političkog pritiska i neprijateljske retorike usmerene ka

96 Evropski centar za slobodu štampe i medija, objava ECSŠM-a (24. april 2025), Kosovo: pozdravljamo presudu Ustavnog suda o zakonu o medijima;

97 Safe Journalists 2025, [AJK pozdravlja odluku Ustavnog suda o poništavanju Zakona o NKM-u.](#)

98 Betimi per Drejtësi (2025), <https://betimiperdrejtësi.com/ikd-fiton-rastin-ndaj-kpm-se-gjykata-themelore-shpall-te-paligjshem-vendi-min-per-zgjedhjen-e-kryetarit-te-kpm-se/>

99 Betimi per Drejtësi (2025), <https://betimiperdrejtësi.com/supremja-aprovon-kerkesepadine-e-ikd-se-shfuqizohet-ndryshimi-i-rregullores-se-punes-se-kpm-se/>

100 UNK (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

101 Balkan Insight (2025), [RSF report: Media freedom tumbling in most Balkan countries.](#)

novinarima. Ove nalaze ponovilo je lokalno i Udruženje novinara Kosova, koje je rangiranje na ovoj listi opisalo kao alarmantnim i povezalo ga sa dugotrajnim neprijateljskim političkim okruženjem prema medijima.¹⁰² U tom smislu, nevladina organizacija FOL pokazuje da su oblici pretnji prema novinarima bili raspršeniji i teži za rešavanje, posebno u digitalnom prostoru.¹⁰³

99. Umesto da se bavi činjeničnim sadržajem izveštaja RSF-a, politička debata koja je usledila nakon njegovog objavljivanja 2025. godine pretvorila se u pitanje odgovornosti, a vršilac dužnosti premijera je pad pripisao medijskom sektoru, a ne javnim vlastima.¹⁰⁴

100. U tom kontekstu, Udruženje novinara (UNK) Kosova je 2025. godine više puta izrazilo ozbiljnu zabrinutost zbog onoga što karakteriše kao kontinuiranu kampanju najveće parlamentarne stranke, Vetevendosje (Samo-opredeljenje), usmerenu protiv nacionalnog privatnog emitera Klan Kosova. Prema UNK, javne izjave visokih zvaničnika stranke, uključujući poziv generalnog sekretara stranke kojim se članovi stranke pozivaju na bojkot emitera, doprinele su atmosferi neprijateljstva prema ovom mediju.¹⁰⁵ U tom kontekstu, UNK je pozvao Vetevendosje da prekine prakse koje podrivaju slobodu medija i slobodu izražavanja i da se uzdrži od retorike koja može ugroziti bezbednost novinara.¹⁰⁶

101. U istom periodu, Klan Kosova je pokrenuo sudski postupak protiv vršioca dužnosti premijera Albina Kurtija, podnevši tužbu za klevetu 16. maja 2025. godine pred Osnovnim sudom u Prištini. Emiter tvrdi da su Kurtijeve ponovljene javne reference tokom predizborne kampanje u februaru 2025. godine okarakterisale medijsku kuću kao „Klan Srbija“ i sugerisale povezanost sa srpskim interesima. Ovo je predstavljalo klevetničke i izjave štetne po reputaciju, pojačane javnim skupovima i odgovarajućim medijskim širenjem. Slučaj je zasnovan na Građanskom zakonu br. 02/L-65 protiv klevete i uvrede,¹⁰⁷ tražeći sudsko priznanje izjava kao nezakonitih, javno povlačenje i izvinjenje, kao i nadoknadu materijalne i nematerijalne štete. Tužba predstavlja dalju institucionalizaciju tenzija između političkog rukovodstva i emitera u već polarizovanom medijskom okruženju.

102. Dalje zabrinjava kako je politički zastoj na Kosovu uticao na javni emiter Radio-televiziju Kosova (RTK) u 2025. godini. Kao rezultat produženog parlamentarnog zastoja, druga rata godišnjeg državnog izdvajanja za RTK nije isplaćena u julu 2025. godine, kako je predviđeno budžetom. To se pripisuje činjenici da RTK potpada pod parlamentarni nadzor; kao takav, sredstva su prvo morala da prođu kroz proceduralno odobrenje Budžetskog odbora Skupštine, a zatim su podvrgnuta raspodeli Ministarstva finansija. Međutim, pošto Skupština nije konstituisana, veliki deo budžeta predviđenog za RTK ostao je nedostupan, čime su ugrožene plate više od 700 zaposlenih.¹⁰⁸ Kao rezultat toga, zaposleni u RTK su pokrenuli protestne akcije u avgustu 2025,¹⁰⁹ kao i u novembru 2025.¹¹⁰ Krajem novembra, Evropski centar za slobodu štampe i medija (ECSŠM), Evropska federacija novinara (EFJ) i Međunarodni institut za štampu (IPI) pozvali su vršioca dužnosti premijera da

102 UNK (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

103 FOL (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

104 Koha (2025), [Kurti: Problemi janë pronarët e mediave dhe mungesa e profesionalizmit](#).

105 UNK (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

106 UNK (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

107 Skupština Kosova (2025), [Civil Law no. 02/L-65 against defamation and insult](#).

108 Prishtina Insight (2025), [Kosovo's parliamentary deadlock leaves broadcaster short of funds](#).

109 Balkan Insight (2025), [Give Kosovo's public broadcaster its funds, workers demand](#).

110 Balkan Insight (2025), [Kosovo Public Broadcaster's Staff Protest Over Unpaid Wages](#).

hitno odobri i prebaci budžet RTK kako bi se osigurala isplata zaostalih plata.¹¹¹ Ova međunarodna reakcija odjeknula je domaćim pozivima na akciju.¹¹² Sa tim u vidu, do kraja novembra, privremena vlada Kosova je privremeno uspjela da reši problem dodelom sredstava kroz uštede u državnom budžetu.¹¹³

103. Što se tiče javnog emitera RTK, Udruženje novinara Kosova (UNK) izrazilo je zabrinutost zbog uklanjanja šest novinara RTK sa njihovih uloga na ekranu bez prethodne najave, karakterišući odluku kao proizvoljnu i indikativnu za cenzuru. Ocenilo je meru kao odgovor na uredničku nezavisnost novinara i interne kritike, istovremeno ponavljajući zabrinutost zbog političkog uticaja na rukovodstvo RTK-a.¹¹⁴ UNK je pozvao na poništenje odluke i izrazio podršku novinarima u preduzimanju daljih mera.¹¹⁵

104. U skladu sa izveštajem RSF-a iz 2025. godine, publikacija Human Rights Watch-a iz iste godine dokumentovala je slabu zaštitu novinara koji su izloženi stalnom uznemiravanju, napadima i oblicima političkog mešanja. Koristeći podatke iz AJK-a, izveštaj ukazuje na 54 incidenta protiv novinara tokom perioda izveštavanja, uključujući jedan fizički napad, jednu pretnju smrću i 15 slučajeva uznemiravanja, govora mržnje i klevetničkih kampanja koje su poticale od političkih aktera.¹¹⁶ Primetno je da je ovo uključivalo i cirkulaciju medijskih sadržaja manipuliranih veštačkom inteligencijom, koji su novinare obmanjujuće predstavljali kao uvredljive političke aktere, što je obrnuto rezultiralo neprijateljskim komentarima na mreži koji su doprinosili potencijalnim rizicima za novinare.¹¹⁷

105. U oktobru 2025. godine, nevladina organizacija KPI javno je reagovala na izjave Fatona Pecija, poslanika, vršioca dužnosti ministra, a tada još uvek kandidata za gradonačelnika Južne Mitrovice, koji je, nakon izveštavanja na dan izbora, javno imenovao novinare i predstavnike medija i optužio ih da su počinili krivična dela u vezi sa njihovim izveštavanjem.¹¹⁸ NVO KPI je ocenila da javno formulisanje krivičnih optužbi protiv novinara na osnovu njihovog izveštavanja predstavlja nepotreban pritisak i rizikuje da proizvede zastrašujući efekat na kritične i nezavisne medije.

106. U daljem skladu sa zaštitom novinara na Kosovu, nedavni izveštaj nevladine organizacije Mreža žena novinarki Kosova, objavljen 2025. godine, pokazuje da, uprkos svojoj prevlasti u medijskom sektoru, novinarke i dalje se suočavaju sa povećanim bezbednosnim rizicima u okruženjima koja već karakteriše strukturna nejednakost prema ženama.¹¹⁹ Odsustvo prilagođenih bezbednosnih politika pogoršava njihovu izloženost riziku, navodi se u izveštaju.¹²⁰

111 Safe Journalists (2025), [Kosovo: EFJ and partners urge government to release RTK budget and protect media freedom](#).

112 UNK (2026) i GLPS (2026), odgovarajući doprinosi za zajednički izveštaj OCD-a o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

113 Betimi për Drejtësi (2025), [Sindikata e Punëtorëve të RTK-së mirëpret vendimin për pagat: Greva mund të rikthehet nëse në janar hasim në situata të tilla](#).

114 UNK (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

115 UNK (2025), [UNK strongly condemns arbitrary removal of six RTK journalists from the screen](#).

116 Koha (2025), [Human Rights Watch: Kosovo has weak protection for journalists](#).

117 Safe Journalists (2025), [Other threats to Journalists: Lirim Mehmetaj](#).

118 KPI (2025), [Akuzat drejtuar gazetarëve lidhur me raportimet zgjedhore janë presion ndaj mediave, QNJ-IKD e gatshme të ofrojnë mbrojtje ligjore për gazetarët](#).

119 UNK (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

120 Mreža žena novinarki Kosova (2025), [Position and Safety of Women Journalists in Kosovo](#).

107. Nevladina organizacija FOL je izjavila da su se novinari i medijski radnici tokom ovog perioda suočili sa fizičkim napadima i direktnim pretnjama; političkim pritiskom i mešanjem u urednički rad; strateškim tužbama (SLAPP) usmerenim na zastrašivanje i ometanje izveštavanja; napadima i kampanjama blaćenja na društvenim mrežama; kao i pretnjama koje utiču na privatni i porodični život novinara. Samo u prvih osam meseci 2025. godine (januar – avgust) zabeleženo je 29 novih incidenata u koje su umešani novinari (uključujući slučajeve ozbiljnih pretnji), što je jasan pokazatelj kontinuiranog pritiska na medije.¹²¹ I UNK i FOL su odvojeno istakli nedovoljnost institucionalnog odgovora u ovim slučajevima.

108. Što se tiče kosovsko-srpskih novinara, u junu 2025. godine u Goraždevcu (opština Peć), slučaj sa novinarom Damjanom Portićem iz Radio Goraždevca izazvao je zabrinutost. Novinar je otišao da dokumentuje uklanjanje grafita sa zida u blizini lokalne crkve. Tokom događaja, kojem su prisustvovali radnici koje je angažovala opština i službenici Kosovske policije, Portića su zaustavila dva uniformisana i dva policijska službenika u civilu koji su ga identifikovali, a zatim verbalno uznemiravali, više puta mu naređujući da „izlazi odavde“ i da napusti lice mesta uprkos činjenici da se radovi odvijaju na javnoj površini. Prema njegovom iskazu, jedan policajac je takođe pokušao da ga spreči da fotografiše ili snima uklanjanje, pozivajući se na zakon, iako mu nije dato jasno objašnjenje zašto ne može da snimi aktivnost. Portić je izjavio da se predstavio kao novinar, ali mu je ipak rečeno da se udalji i da je sprečen u izveštavanju o događaju.¹²²

109. Praćenje izbornih procesa koje su sproveli NVO AKTIV i Demokratija u akciji (DiA) tokom 2025. godine pokazalo je stalne nedostatke u institucionalnoj transparentnosti, inkluzivnosti i jednakom pristupu informacijama za nevećinske zajednice. Nalazi ukazuju na kontinuirano odsustvo ciljanih kampanja za edukaciju i informisanje birača za ove zajednice, uz ponavljajuće jezičke nedostatke u dostupnosti, tačnosti i blagovremenosti informacija o izborima na srpskom jeziku. Značajni nedostaci u pristupačnosti identifikovani su na veb stranici Centralne izborne komisije (CIK), uključujući nefunkcionalne odeljke na početnoj stranici na srpskom jeziku neposredno pre izbora, što izaziva zabrinutost u vezi sa jednakim pristupom osnovnim informacijama. Uprkos budžetu od 11 miliona evra, CIK nije sproveo Preporuku br. 5 Misije EU za posmatranje izbora o pristupačnim i inkluzivnim informacijama za birače uoči lokalnih izbora, što odražava ograničen institucionalni odziv na prethodne preporuke. Dodatna zabrinutost nastala je zbog početnog odbijanja CIK-a da akredituje novinare iz medija na srpskom jeziku, odluke koja je kasnije poništena, ali koja je ipak pokrenula pitanja u vezi sa transparentnošću i nadzorom medija. Ovi ponavljajući nedostaci rizikuju da potkopaju poverenje javnosti, obeshrabre političko učešće među nevećinskim zajednicama i oslabe percipiranu legitimnost i inkluzivnost demokratskih institucija.¹²³

110. Pored zabrinutosti za bezbednost novinara, dezinformacije, nepravda i kontinuirani međuetnički podeljeni problemi i dalje karakterišu digitalni pejzaž Kosova u 2025. godini.¹²⁴ U tom smislu, predsednik Udruženja novinara Kosova (UNK) skrenuo je pažnju medija na medije na srpskom jeziku koji emituju program iz Beograda, a koji često šire dezinformacije i ksenofobični jezik protiv

121 FOL (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

122 NSI (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

123 AKTIV (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

124 OEBS (2025), [Beyond fake news: Advancing media literacy for an informed society](#).

Kosova.¹²⁵ Slično tome, novinari srpskih medija često su meta klevetničkog jezika u digitalnim medijima Kosova.¹²⁶ Napor OEBS-a da se suprotstavi kontinuiranim problemima preko etničkih linija i drugih relevantnih oblasti u medijskom pejzažu rezultirao je izveštajem pod nazivom „Preko lažnih vesti: Unapređenje medijske i informacione pismenosti za informisano društvo“. Primetno je da izveštaj sadrži šest političkih rezimea koji imaju za cilj da pruže sliku specifičnih izazova karakterističnih za medijsku pismenost na Kosovu i da se pozabave njima.¹²⁷ U političkim izveštajima se takođe bave (4) uticajem mizogonije i stereotipa, (5) neophodnošću medijske pismenosti studenata radi zaštite od onlajn rizika i komercijalnih manipulacija i (6) važnošću razumevanja upotrebe i ograničenja alata veštačke inteligencije za proveru činjenica i suzbijanje dezinformacija.¹²⁸

111. Pravo na privatnost je čvrsto utemeljeno u međunarodnom pravu ljudskih prava, posebno u članu 12. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (UDLJP), koji zabranjuje proizvoljno mešanje u privatnost, porodicu, dom ili prepisku pojedinca, i u članu 8. Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP), koji garantuje pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života. Na ustavnom nivou na Kosovu, ovo pravo je zaštićeno članom 36. koji se jasno poziva na privatnost i porodični život, uključujući zaštitu ličnih podataka (član 36.4) i tajnost prepiske (član 36.3). U zakonodavnom okviru, ove ustavne garancije su operacionalizovane prvenstveno kroz dva zakona: to uključuje Zakon br. 06/L-082 o zaštiti ličnih podataka i Zakon br. 06/L-081 o pristupu javnim dokumentima. Agencija za informacije i privatnost (AIP) Kosova je nezavisni nadzorni organ odgovoran za nadzor usklađenosti javnih institucija sa ovim zakonima.

112. U junu 2025. godine, IPA je, uz podršku Saveta Evrope, finalizovala Nacrt zakona o zaštiti ličnih podataka od strane institucija za sprovođenje zakona.¹²⁹ Ovaj zakonodavni proces imao je za cilj usklađivanje pravnog okvira Kosova sa Direktivom EU o sprovođenju zakona (Direktiva (EU) 2016/680). Nacrt zakona uspostavlja domaću regulatornu osnovu za obradu ličnih podataka od strane organa za sprovođenje zakona, oslanjajući se na međunarodne standarde, uključujući Konvenciju o sajber kriminalu (Budimpeštanska konvencija).¹³⁰ Njegova završna obrada postavlja temelje za jačanje institucionalnih mera zaštite i efikasniju prekograničnu saradnju u borbi protiv sajber kriminala i rukovanju elektronskim dokazima, uz usklađivanje sa domaćim zakonodavstvom i formalno usvajanje.¹³¹

113. Uprkos zakonskim osnovama, međutim, 2025. godina je obeležila nedostatke u poštovanju zakona od strane raznih javnih institucija. Konkretnije, IPA je nametnula kazne u ukupnom iznosu od 110.000 evra (između 2024. i 2025. godine) za nezakonito objavljivanje ličnih podataka na mreži. Slučajevi su se kretali od otkrivanja ličnih identifikacionih brojeva građana do telefonskih

125 The Fix (2025), [Press Freedom groups urge Kosovo government to take measures to protect journalists.](#)

126 Balkan Insight (2025), [easy targets: Digital abuse of Serb journalists in Kosovo.](#)

127 OEBS (2025), [Beyond fake news: Advancing media literacy for an informed society.](#)

128 Ibid.

129 Savet Evrope (2025), [Octopus project – CYBERKOP Action: Finalization of the Draft Law on Personal Data Protection by Law Enforcement Institutions in Kosovo.](#)

130 Savet Evrope (2026), Konvencija o sajber kriminalu (Budimpeštanska konvencija ETS br. 185) i njeni protokoli. <https://www.coe.int/en/web/cybercrime/the-budapest-convention>

131 Savet Evrope (2025), Octopus project – [CYBERKOP Action: Finalization of the Draft Law on Personal Data Protection by Law Enforcement Institutions in Kosovo.](#)

brojeva, adresa stanovanja i medicinskih dijagnoza.¹³²

114. Još jedna taksa od strane IPA je izrečena Tužilačkom savetu Kosova (TSK) u januaru 2025. godine, jer TSK nije omogućio pristup javnim dokumentima koje je zahtevala nevladina organizacija Kosovski pravni institut (KPI). Zahtev NVO KPI datirao je iz oktobra 2024. godine i odnosio se na zahtev za pristup statističkim podacima o broju optužnica koje su podneli tužioci Specijalnog tužilaštva Kosova (STK) tokom perioda od 2021. do 2024. godine, sa ishodom njihovih slučajeva i žalbama. Nakon što STK nije odgovorio, KPI je podneo žalbu IPA u novembru 2024. godine. To je rezultiralo upozorenjem i rokom od sedam dana za STK da se povinuje naknadnom obaveštenju od 8. januara 2025. godine o administrativnoj sankciji. STK je zatražio dodatni mesec za izdvajanje podataka, ali pošto je IPA utvrdila da ovaj zahtev nije imao zakonski osnov, naložila je KPK da plati kaznu od 3.000 evra u roku od 30 dana Odlukom br. Gj-1001/2024 u skladu sa članom 33 (3) Zakona br. 06/L-081 o pristupu javnim dokumentima.¹³³

115. Kao nastavak pitanja privatnosti podataka, dokument o politici nevladine organizacije BIRN iz 2025. godine pokazuje da je zaštita podataka u sferi telekomunikacija na Zapadnom Balkanu uopšte, uključujući i Kosovo posebno, nezadovoljavajuće usklađena sa progresivno promenljivim standardima EU. Na Kosovu, Zakon br. 04/L-109 o elektronskim komunikacijama reguliše zadržavanje podataka. Uprkos tome, rad otkriva da je širom Zapadnog Balkana, uključujući Kosovo, zadržavanje saobraćaja i meta-podataka i neselektivno i široko rasprostranjeno sa slabim mehanizmima nadzora. Na Kosovu, posebno, nadzor je u radu opisan u smislu fragmentacije između više tela, tj. regulatora telekomunikacija i organa za zaštitu podataka. Ovo pokreće pitanja o odgovornosti i među-institucionalnoj koordinaciji.¹³⁴

116. U cilju daljeg osvetljavanja pitanja telekomunikacija, 31. oktobra 2025. godine, KALLXO.com je objavio istraživanje o rizicima kupovine polovnih telefona na Kosovu.¹³⁵ Članak je pokazao da tržište polovnih telefona često funkcioniše na neformalnom „crnom“ tržištu bez strogih procedura za bezbedno brisanje ličnih podataka, što značajno povećava rizik da se privatni podaci kupaca mogu vratiti ili zloupotrebili, osim ako se ne poštuju odgovarajuće mere zaštite privatnosti. Stručnjaci i zvaničnici za zaštitu privatnosti savetovali su ljude da temeljno obrišu svoje podatke i preporučili su korišćenje licenciranih preduzeća kako bi se smanjili rizici.¹³⁶

117. Pored žalbi koje se tiču telekomunikacija, Agencija za zaštitu podataka (AZP) je prijavila povećanje žalbi u 2025. godini u vezi sa instaliranjem i korišćenjem sistema za video nadzor koji mogu kršiti prava građana na privatnost. Od početka decembra 2025. godine, Agencija je sprovela 155 inspekcija koje su rezultirale sa 51 žalbom građana, uključujući inspekcije 16 preduzeća u aprilu 2025. godine, od kojih je većina utvrđena kao neusaglašena sa zakonskim zahtevima koji regulišu obradu ličnih podataka snimljenih bezbednosnim kamerama. U svojim nadzornim kapacitetima, AZP je priznala ozbiljna ograničenja, sa samo šest inspektora odgovornih za nadzor zaštite ličnih podataka.¹³⁷

132 Prishtina Insight (2025), [Kosovo institutions fined 110.000 euros for violating citizens' privacy.](#)

133 Gazeta Express (2025), [The AIP fined the KPK 3 thousand euros for not providing IKL with access to public documents.](#)

134 Balkan Insight (2025), [At the crossroads: Data retention policies in the western Balkans amid shifting EU standards.](#)

135 Kallxo (2025), [Rreziku nga shitblerja e telefonave të përdorur.](#)

136 BIRN (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

137 Balkan Insight (2025), [Security Cameras Proliferate in Kosovo – and Privacy Complaints Rise.](#)

118. NVO BIRN i KALLXO.com su izvestili da je IPA naredila školi „Zenel Hajdini“ u Prištini da prestane sa prikupljanjem ličnih podataka učenika putem aplikacije za razmenu poruka Viber.¹³⁸ U članku je objašnjeno da je žalba roditelja otkrila da je škola tražila osjetljive informacije putem Vajbera, a IPA je utvrdila da korišćenje aplikacije nije ispunjavalo zakonske standarde zaštite podataka, što je zahtevalo od škole da pređe na bezbednije metode za rukovanje ličnim podacima.¹³⁹

119. U daljem skladu sa pitanjem zaštite podataka, nevladina organizacija CiviKos Platform, u saradnji sa IPA i Institutom za tehnologiju i društvo (ITS), objavila je praktičan i višejezični Vodič za zaštitu podataka za organizacije civilnog društva. Dokument je osmišljen da pomogne akterima civilnog društva u jačanju usklađenosti sa okvirom za zaštitu podataka na Kosovu pružanjem operativnih smernica o zakonitij i bezbednoj obradi ličnih podataka koji se odnose na korisnike, članove i partnere. Njegov značaj leži u rešavanju nedostatka kapaciteta u nevladinom sektoru u vreme povećane digitalne izloženosti i rizika po bezbednost podataka.¹⁴⁰

120. U 2025. godini, kontinuirano je izražena zabrinutost u vezi sa efikasnom primenom Zakona br. 06/L-085 o zaštiti uzbunjivača, koji pruža zaštitne mere od preduzimanja mera odmazde za pojedince koji prijavljuju nedolično ponašanje, uključujući otkaz, degradaciju ili druge negativne radne mere. U maju 2025. godine, Šićeri Krasnići, interni revizor u opštini Kosovo Polje, izjavio je da je suspendovan i na kraju otpušten nakon što je prijavio nepravilnosti u javnim nabavkama u vezi sa izgradnjom i renoviranjem sportskih hala, što je uključivalo investicije od približno 830.000 evra između 2018. i 2020. godine i dodatnih 313.000 evra za renoviranje, sa daljim troškovima prijavljenim u 2024. godini uprkos kontinuiranim strukturnim nedostacima. Krasnići je 2023. godine podneo dokumentaciju tužilaštvu, što je dovelo do istraga u koje je umešano najmanje jedanaest pojedinaca, od kojih je devet javnih službenika; Međutim, on tvrdi da je ubrzo nakon objavljivanja svojih nalaza u aprilu 2025. godine, dobio ubrzane i neredovne evaluacije učinka za koje tvrdi da su korišćene za opravdanje njegovog otpuštanja.¹⁴¹ Ovaj slučaj dolazi nakon ranijih zabrinutosti, uključujući otpuštanje i delimično vraćanje na posao još jednog službenika koji je podneo izveštaj u aferi o nabavci državnih rezervi.¹⁴²

121. Preporuke

- Kosovska policija i tužilaštvo trebalo bi da obezbede efikasnu istragu svih pretnji i napada na novinare tako što će dati prioritet takvim slučajevima i pokrenuti istrage po službenoj dužnosti;
- Kosovska policija i tužilaštvo takođe treba da operacionalizuju mehanizme brzog reagovanja u slučajevima koji uključuju novinara, uključujući delovanje u situacijama novog rizika;
- Ministarstvo pravde trebalo bi da uvede zakonske mere zaštite od zloupotrebe sudskih postupaka usmerenih na novinare (SLAPP), uključujući preispitivanje pravnog okvira kako

138 Kallxo (2025), [Shkolla nuk guxon të mbledhë të dhëna private për nxënësit duke përdorur "Viber"-in.](#)

139 BIRN (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

140 Platforma Civikos (2025), [Guideline for Data Protection for Civil Society Organizations.](#)

141 Prishtina Insight 2025, [Whistleblower Accuses Kosovo Municipality of Reprisal Dismissal After Exposing Corruption.](#)

142 Koalicija Jugoistočne Evrope za zaštitu uzbunjivača (2025), [Speak up, get shut down: How Kosovo protects suspects and punishes the whistleblowers.](#)

bi se sprečile zloupotrebe u parnicama i obezbedila zaštita slobode izražavanja.

5.6 Sloboda mirnog okupljanja

122. Pravo na mirno okupljanje garantovano je na međunarodnom nivou članom 20. Ujedinjene deklaracije o ljudskim pravima i pravno obavezujuće članom 21. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, koji dozvoljava ograničenja samo kada su zakonita, neophodna i srazmerna u demokratskom društvu za legitimne ciljeve kao što su nacionalna bezbednost, javni red ili zaštita prava drugih. U Opštem komentaru br. 37 (2020), Komitet za ljudska prava je pojasnio da okupljanja mogu imati različite oblike, uključujući onlajn okupljanja, i naglasio pozitivnu obavezu država da olakšaju i zaštite mirna okupljanja. U okviru evropskog okvira, član 11. Evropske konvencije o ljudskim pravima slično štiti slobodu okupljanja i udruživanja, princip koji je pojačao ESLJP u predmetu Platforma „Ärzte für das Leben“ protiv Austrije (1988), koji je potvrdio da države ne samo da moraju da se uzdrže od mešanja već i da preduzmu razumne mere kako bi omogućile da se okupljanja odvijaju bez ometanja. Ovo pravo je dodatno ojačano članom 5(d)(ix) Konvencije o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije, kojim se obezbeđuje jednakost u njegovom uživanju, i članom 7 Konvencije o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije, kojim se garantuje jednako učešće žena u udruženjima i javnom životu.

123. Na Kosovu, ovo pravo je zagantovano članom 43 Ustava, koji garantuje „pravo na organizovanje okupljanja, protesta i demonstracija i pravo na učešće u njima“. Zakonodavni okvir dalje precizira ovu zaštitu kroz Zakon br. 08/L-166 o javnim okupljanjima, Zakon br. 04/L-076 o policiji i Krivični zakonik br. 06/L-074.

124. U maju 2025. godine, nekoliko organizacija građanskog društva organizovalo je i učestvovalo u protestima zbog tekućeg političkog zastoja na Kosovu. Simbolički protest ispred Skupštine Kosova organizovan je kako bi se osudio tekući politički zastoj nakon februarskih parlamentarnih izbora. Aktivisti su postavili 120 praznih stolica ispred zgrade Skupštine, od kojih svaka predstavlja jedno mesto u zakonodavnoj vlasti. Na stolicama su bili ispisani transparenti sa porukama poput „Zašto smo vas izabrali?“, „Političari su zaustavili vreme“ i „Skupština ne funkcioniše - pokušajte ponovo kasnije“, artikulišući javno nezadovoljstvo institucionalnom paralizom. Stolica određena za predsednika Skupštine nosila je samo jednu reč „Dosta“. Mali satovi su postavljeni pored stolica kako bi se istaklo vreme izgubljeno od izbora i kontinuirani neuspeh u konstituisanju funkcionalne Skupštine.¹⁴³

125. Usred produženog parlamentarnog zastoja, u julu 2025. godine, simboličan protest ispred zgrade Skupštine skrenuo je pažnju javnosti na institucionalnu krizu, kada je advokat Arijanit Koči doveo četiri magarca do ulaza u zgradu Skupštine, otvoreno predstavljajući taj čin kao komentar o političkom vođstvu i kontinuiranom neuspehu poslanika da izaberu predsednika Skupštine. U to vreme, više od 50 pokušaja glasanja je bilo neuspešno, a Ustavni sud je odredio rok od 30 dana za konstituisanje Skupštine. Kočijev protest, praćen dodatnim simboličnim radnjama, uključujući šišanje kose ispred zgrade, postao je simbol šireg javnog frustracije institucionalnom paralizom.

126. Pored parlamentarnog zastoja, kosovski ratni veterani protestovali su protiv Specijalizovanih veća Kosova (SVK) demonstracijama održanim u avgustu 2025. Hiljade kosovskih ratnih veterana okupilo se u Prištini kako bi protestovali protiv SVK-a, proglašavajući institucionalnu pristrasnost i nepravdu u gonjenju bivših lidera Oslobodilačke vojske Kosova (OVK). Protest je organizovalo udruženje veterana koje je izrazilo podršku četvorici bivših visokih zvaničnika OVK koji su trenutno u pritvoru pred sudom. Demonstranti su okarakterisali tribunal kao nešto što iskrivljuje narativ o oslobođenju Kosova i potkopava legitimitet oružane borbe. Nisu prijavljeni incidenti nasilja. Mobilizacija odražava kontinuirano društveno osporavanje procesa tranzicione pravde i percipiranu tenziju između internacionalizovanih mehanizama odgovornosti i dominantnih nacionalnih okvira sećanja.¹⁴⁴

127. Dana 8. marta 2025. godine, Međunarodni dan žena na Kosovu obeležen je protestnim maršem u Prištini koji je organizovao kolektiv „Marširamo a ne slavimo“ (Al. Marshojmë S'festojmë) pod sloganom „Marširamo jedni za druge“. Marš je krenuo od Trga Zahir Pajaziti do zgrade Vlade, gde su organizatori predstavili zahteve institucijama odgovornim za sprečavanje i rešavanje rodno zasnovanog nasilja. Održan u kontekstu kontinuiranog femicida, porodičnog nasilja, silovanja i strukturne rodne nejednakosti, protest je podsetio na nekoliko ubistava i pokušaja ubistava žena zabeleženih tokom prethodne godine, naglašavajući ponovljene institucionalne propuste u prevenciji i zaštiti.¹⁴⁵

128. U maju 2025. godine, radnici čistoće u Prištini protestovali su ispred zgrade opštine zbog neisplaćenih zarada i neizmirenih dugova povezanih sa sporom između opštine Priština i Regionalne kompanije za upravljanje otpadom Pastrimi. Kompanija je obustavila sakupljanje otpada od 14. maja, navodeći blokirane isplate od 2,7 miliona evra, nedostatak goriva i finansijsku nemogućnost nastavka rada, što je rezultiralo značajnim nagomilavanjem otpada širom glavnog grada. Tokom perioda izveštavanja nije postignut konačan sporazum, dok je Osnovno tužilaštvo u Prištini odobrilo prikupljanje dokaza u vezi sa mogućom štetom po životnu sredinu koja proizilazi iz dugotrajnog neuspeha usluga upravljanja otpadom.¹⁴⁶

129. U maju 2025. godine, stotine vlasnika i predstavnika preduzeća blokiralo je glavne pristupne puteve Prištini u znak protesta protiv odluke Kancelarije za regulaciju energetike kojom se od kompanija sa više od 50 zaposlenih i godišnjim prometom većim od 10 miliona evra zahteva da nabavljaju električnu energiju na otvorenom tržištu od 1. juna 2025. godine. Ova mera im je ukinula pristup državno subvencionisanim tarifama. Predstavnici preduzeća izjavili su da bi reforma mogla povećati troškove električne energije i do 200 procenata, a neki su projektovali utrošene godišnjih troškova za energiju. Zatražili su jednogodišnji prelazni period kako bi se omogućila ulaganja u infrastrukturu za obnovljive izvore energije. Regulator je reformu predstavio kao deo obaveza liberalizacije tržišta povezanih sa procesom pristupanja Kosova EU. Vršilac dužnosti premijera Aljbin Kurti odbio je odlaganje, tvrdeći da bi kontinuirane subvencije prebacile finansijski teret sa približno 1.200 kompanija na domaćinstva. Reforma se odvijala u strukturno krhkom energetskom

144 AP News (2025), [Kosovo veterans rally against an EU-backed court prosecuting their former independence fighters.](#)

145 KWN (2025), [Marching for each other.](#)

146 KALLXO (2025), [Punëtorët e "Pastrimit" protestë para Komunës së Prishtinës, Rama: Askush nuk do të mbetet pa punë.](#)

kontekstu: Kosovo proizvodi preko 90 procenata svoje električne energije iz starijih termoelektrana na uglj, ostaje zavisno od uvoza kako bi pokrilo deficite u snabdevanju i potrošilo je 114 miliona evra na uvoz električne energije u 2024. godini.¹⁴⁷

130. Dana 14. juna 2025. godine, u Prištini je održana godišnja Parada ponosa u okviru Nedelje ponosa koju organizuje Priština Prajd pod sloganom „Nema koraka unazad“, okupljajući učesnike u javnom maršu pozivajući na jednakost, dostojanstvo i jaču zaštitu prava LGBTI+ osoba na Kosovu.¹⁴⁸

131. Izveštaji lokalnih srpskih medija navode da je 28. juna 2025. godine, tokom obeležavanja Vidovdana u Gračanici, kolona vozila navodno prošla blizu manastira Gračanica, isticanjem albanske nacionalne zastave i više puta oglašavajući se sirenom. Incident se dogodio na datum koji je od velikog simboličkog značaja za zajednicu kosovskih Srba i neki lokalni akteri su ga doživeli kao provokaciju.¹⁴⁹

132. Preporuke

- Kosovska policija treba da obezbedi olakšavanje i zaštitu svih mirnih okupljanja strogom primenom principa zakonitosti i proporcionalnosti, uzdržavajući se od bilo kakvog oblika zastrašivanja;
- Ministarstvo unutrašnjih poslova treba da usvoji i sprovodi jasne operativne smernice za upravljanje javnim okupljanjima i jasne nediskriminatorne policijske prakse;
- Skupština Kosova treba da obezbedi blagovremeno konstituisanje i efikasno funkcionisanje zakonodavnih institucija kako bi se sprečio dugotrajan politički zastoj koji potkopava demokratsko učešće i doprinosi ponovljenim javnim protestima.

5.7 Sloboda udruživanja

133. Sloboda udruživanja je ključna komponenta međunarodnog okvira ljudskih prava. Priznata je u članu 20 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (UDLJP), uključujući zabranu prisilnog članstva u članu 20(2). Ovo pravo je pravno obavezujuće prema članu 22 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP), koji garantuje slobodu osnivanja i pridruživanja udruženjima, uključujući sindikate, uz ograničenja propisana zakonom i neophodna u demokratskom društvu. Komitet za ljudska prava je u Opštem komentaru br. 25 (1996) povezao slobodu udruživanja sa političkim učešćem i javnim poslovima. Konkretna zaštite rada kodifikovane su u Konvenciji MOR br. 87 (1948) i Konvenciji br. 98 (1949). Na regionalnom nivou, član 11 Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP) štiti ovo pravo, pri čemu je Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) u predmetu Demir i Bajkara protiv Turske (2008) potvrdio da kolektivno pregovaranje čini deo njegovog suštinskog sadržaja, a u predmetu Vilson, Nacionalna unija novinara i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva (2002) da je zaštita od anti-sindikalne diskriminacije sastavni deo njegovog ostvarivanja. Nediskriminacija u uživanju ovog prava dodatno je zagarantovana članom 7(c) Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije u odnosu na žene i članom 5(d)(iks) Konvencije

147 Reuters (2025), [Kosovo businesses block roads over power price hike](#).

148 Prishtina Pride (2025), [Pride week 2025](#).

149 NSI (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

o uklanjanju svih oblika diskriminacije u odnosu na druge. Dopunjujući ove obavezujuće instrumente, Zajedničke smernice Venecijanske komisije i OEBS-a/KDILJP-a o slobodi udruživanja (2014) pružaju autoritativne standarde za usklađenost sa zakonodavstvom i institucijama.

134. Sloboda udruživanja je zagantovana članom 44. Ustava Kosova, koji uključuje pravo na „osnivanje organizacije bez dozvole“ (član 44.1) i pravo na osnivanje sindikata (član 44.2). Pored ovih ustavnih zaštita, niz domaćih zakona i propisa dodatno reguliše ostvarivanje ovog prava, uključujući zakone koji regulišu nevladine organizacije, radne odnose i sindikate.

135. Zakon br. 06/L-043 o slobodi udruživanja u nevladine organizacije dodatno reguliše ustavno pravo na udruživanje bez dobijanja dozvole. Poznat kao Zakon o nevladinim organizacijama, zakon za nevladine organizacije pruža poboljšano pravno okruženje uklanjanjem ograničenja za strane državljane i uvođenjem novih pravnih oblika sa skraćenim rokovima za registraciju. Kao što je opisano u prethodnom izveštaju organizacije za nevladine organizacije iz 2024. godine, Zakon br. 08/L-244 izmenio je i dopunio Zakon br. 06/L-043 o slobodi udruživanja u nevladine organizacije iz 2024. godine, čime je uvedeno formalno pravo žalbe na konačne upravne odluke.¹⁵⁰ Ovaj mehanizam je operacionalizovan 2025. godine putem Administrativnog uputstva br. 02/2025 koje je usvojilo Ministarstvo unutrašnjih poslova.¹⁵¹

136. Štaviše, Zakon br. 04/L-011 o organizovanju sindikata na Kosovu i Zakon br. 03/L-212 o radu regulišu pravo na formiranje sindikata u kontekstu javnog i privatnog sektora zapošljavanja. Zakon o nevladinim organizacijama primenjuje se na sve vrste nevladinih organizacija, uključujući i lokalne organizacije. Administrativno uputstvo br. 12/2022 o registraciji, radu i odjavi nevladinih organizacija takođe definiše postupke za registraciju, rad i odjavu instituta kao novog oblika organizovanja nevladinih organizacija koje priznaje Zakon o nevladinim organizacijama. Javni registar nevladinih organizacija mora biti ažuriran i trebalo bi da obezbedi da je kosovski elektronski sistem nevladinih organizacija potpuno pouzdan.

137. Kao i u izveštajnom periodu iz 2024. godine, godina 2025. nije donela usvajanje Vladine strategije za saradnju sa civilnim društvom (2026-2031), uprkos kontinuiranim naporima Kancelarije za dobro upravljanje (KDU) i nevladine organizacije CiviKos Platforma da završe njen razvoj. Ovo kontinuirano kašnjenje, zajedno sa neaktivnošću Saveta za saradnju Vlade sa civilnim društvom tokom cele godine, izaziva zabrinutost u vezi sa posvećenošću Vlade Kosova negovanju značajnog angažovanja sa organizacijama civilnog društva na Kosovu. Odsustvo ažurirane strategije dodatno naglašava stagnaciju u institucionalnoj saradnji, ograničavajući efikasnost učesća civilnog društva u procesima kreiranja politika.¹⁵²

138. U oktobru 2025. godine, grupa organizacija građanskog društva uputila je zajedničko pismo Antoniju Kostu, Ursuli fon der Lajen, Kaji Kalas i Aivu Oravu, zahtevajući potpuno ukidanje restriktivnih mera uvedenih Kosovu od 2023. godine nakon tenzija na severu zemlje. U svom pismu,

150 MLJP (2025), [Civil Society Report on Human Rights in Kosovo in 2024](#).

151 YIHR (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

152 Civikos (2026), [Working Group Workshop in the framework of drafting the Strategy for Government-Civil Society Cooperation 2026-2031](#).

OCD su tvrdile da su mere negativno uticale na proces evropskih integracija Kosova; u svom naknadnom odgovoru u decembru 2025. godine, Evropska komisija je najavila delimično povlačenje mera.¹⁵³

139. Godine 2025, Save the Children Kosovo je objavila Priručnik o funkcionisanju skupština opština kojima rukovode deca (CLMA),¹⁵⁴ konsolidujući preko decenije prakse u podršci učešću dece na lokalnom nivou. Priručnik operacionalizuje pravo dece na učešće, uključujući pravo na izražavanje mišljenja i njihovo saslušanje, i jača praktičnu realizaciju prava na okupljanje u strukturama opštinske uprave. Pruža strukturirane smernice o uspostavljanju, organizaciji i institucionalnoj integraciji CLMA, pozicionirajući ih kao formalne mehanizme za kolektivno predstavljanje dece u lokalnom donošenju odluka. Priručnik dalje preporučuje jasnije institucionalno vlasništvo opština, usklađivanje sa Zakonom o zaštiti dece i uključivanje predstavnika CLMA u opštinske timove za prava deteta, rešavajući praznine u Administrativnom uputstvu (VRK) br. 06/2022. Generalno, publikacija predstavlja konkretan korak u 2025. godini ka institucionalizaciji prava dece na učešće i okupljanje na lokalnom nivou.¹⁵⁵

140. Klima za slobodu udruživanja ostala je formalno zaštićena u 2025. godini; međutim, praćenje koje je sprovedla nevladina organizacija NSI prijavilo je incidente zastrašivanja usmerenih na članove zajednice kosovskih Srba angažovanih u političkom udruživanju, uključujući bacanje molotovljevog koktela 26. januara 2025. godine u Ranilugu na porodičnu kuću Aleksandre Popović, članice Opštinske izborne komisije povezane sa Srpskom listom, bušenje guma na privatnom vozilu Milana Kostića, predsednika Privremenog organa Vučitrna i kandidata Srpske liste, u noći između 1. i 2. februara 2025. godine, i paljenje privatnog vozila u vlasništvu člana porodice Časlava Sofronijevića, kandidata Srpske liste za odbornika skupštine opštine, 22. avgusta 2025. godine u Zvečanu.¹⁵⁶

141. Tokom perioda izveštavanja, NVO AKTIV bila je izložena nizu javnih napada i pokušaja diskreditacije koji se mogu okarakterisati kao koordinisana kampanja blaćenja u politički polarizovanom okruženju. Tokom perioda od tri meseca, tri odvojena incidenta bila su usmerena na organizaciju i članove Empirika platforme kroz neosnovane optužbe i klevetničke medijske narative, doprinoseći neprijateljskoj informativnoj klimi i povećavajući pritiske na reputaciju i operativnost. U najmanje jednom slučaju, mehanizmi samo-regulacije medija potvrdili su kršenja profesionalnih standarda, ističući nedostatak činjeničnog osnova za određene tvrdnje. Kampanja je zahtevala od AKTIV-a da preusmeri značajno vreme i resurse ka reagovanju na krize, javnom razjašnjenju i angažovanju sa nadzornim telima, što je uticalo na sprovođenje projekta i ograničavalo otvoreno učešće u procesima dijaloga, posebno u manjim zajednicama. U širem smislu, takvo ciljanje rizikuje stvaranje zastrašujućeg efekta na aktere civilnog društva koji rade na osetljivim pitanjima, uključujući prava manjina i međuetničke odnose, i može doprineti sužavanju građanskog prostora i demokratskog dijaloga.¹⁵⁷

142. Preporuke

- Vlada Kosova treba da operacionalizuje Strategiju za saradnju sa civilnim društvom i

153 Indeks online (2025), [A letter is sent to the EU requesting the lifting of measures against Kosovo.](#)

154 Save the Children Kosovo (2025), [Manual on the Functioning of Child Led Municipal Assemblies.](#)

155 Save the Children Kosovo (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

156 NSI (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

157 AKTIV (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

prateći Akcioni plan nakon usvajanja, tako što će značajno uključiti civilno društvo u procese donošenja odluka;

- Ministarstvo lokalne samouprave treba da institucionalizuje skupštine opština koje vode deca u opštinske strukture donošenja odluka;
- Kosovska policija i tužilac treba da istraže i gone oblike zastrašivanja i nasilja usmerenih na pojedince angažovane u političkim i aktivnostima civilnog društva.

5.8 Sloboda verovanja, savesti i veroispovesti

143. Sloboda misli, savesti i veroispovesti garantovana je članom 18 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (UDLJP) i pravno obavezujuća prema članu 18 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP), koji štiti pravo na usvajanje veroispovesti ili uverenja po sopstvenom izboru i na njegovo ispoljavanje pojedinačno ili u zajednici sa drugima. Komitet za ljudska prava je, u Opštem komentaru br. 22 (1993), pojasnio da je sloboda misli i uverenja apsolutna i neotuđiva, dok se ograničenja mogu primeniti samo na spoljašnje ispoljavanje vere ili uverenja i moraju biti propisana zakonom i strogo neophodna i srazmerna. Štaviše, član 9 Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP) garantuje ovo pravo, dozvoljavajući ograničenja samo kada su neophodna u demokratskom društvu za javnu bezbednost, javni red, zdravlje, moral ili zaštitu prava i sloboda drugih. Ovo pravo je dodatno pojačano članom 5(d)(vii) Međunarodne konvencije o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije (CERD) i članom 2 Deklaracije UN o pravima pripadnika nacionalnih ili etničkih, verskih i jezičkih manjina iz 1992. godine, kojim se potvrđuje kolektivna dimenzija verske slobode i pravo manjina da praktikuju svoju religiju bez diskriminacije.

144. Na ustavnom nivou na Kosovu, sloboda veroispovesti, savesti i veroispovesti garantovana je članom 38, koji štiti pravo na držanje, promenu i ispoljavanje vere ili uverenja, pojedinačno ili u zajednici sa drugima, i uključuje pravo da se ne bude primoran da se pridruži verskoj zajednici ili da otkrije svoju versku pripadnost. Kolektivna dimenzija ovog prava dodatno je pojačana članom 59(1), koji štiti prava zajednica da izražavaju, održavaju i razvijaju svoju kulturu i da čuvaju bitne elemente identiteta, uključujući i veru. Kosovo je definisano kao sekularna država prema članu 8, što zahteva institucionalnu neutralnost u pitanjima verskih uverenja; ovaj princip je potvrdio Ustavni sud u slučaju Arjete Halimi,¹⁵⁸ gde je Sud naglasio da su javne vlasti dužne da poštuju državnu neutralnost u verskim pitanjima.

145. Kao i u prethodnom izveštajnom periodu, u 2025. godini, donošenje Nacrta zakona o verskim slobodama ostalo je nerešeno. Iako je Vlada odobrila nacrt 2023. godine sa navedenim ciljem ažuriranja pravnog okvira o verskim slobodama i poboljšanja kompatibilnosti sa ustavnim i međunarodnim standardima ljudskih prava, on nije uključen u Zakonodavnu agendu Vlade za 2024. godinu i nije ga usvojila Skupština. Očekivalo se da će reforma razjasniti pravni status verskih zajednica, uključujući eksplicitno priznavanje prava koja se odnose na vlasništvo nad imovinom i zakup, finansijsku administraciju, zapošljavanje i osnivanje humanitarnih i obrazovnih institucija,

kao i da će omogućiti osnivanje komisije za rešavanje praktičnih pitanja i definisanje kriterijuma za registraciju novih verskih zajednica na Kosovu.

146. Kosovo je uspostavilo 43 specijalne zaštitne zone u skladu sa Zakonom br. 03/L-039 o specijalnim zaštitnim zonama, sa ciljem zaštite lokaliteta od verskog i kulturnog značaja, posebno onih povezanih sa Srpskom pravoslavnom crkvom. Ove zone pružaju poboljšanu pravnu zaštitu od aktivnosti koje mogu naštetiti ili poremetiti istorijsko, kulturno ili prirodno okruženje i podležu stalnom bezbednosnom nadzoru specijalizovane, multietničke policijske jedinice. Iako na ovim lokalitetima 2025. godine nisu prijavljeni veći bezbednosni propusti ili incidenti velikih razmera, za beleženi su izolovani slučajevi vandalizma, skrnavljenja i javnog osporavanja istorijskog identiteta određenih verskih lokaliteta, što izaziva stalnu zabrinutost u vezi sa očuvanjem verskog nasleđa.

147. Međuverski suživot na Kosovu je 2025. godine sve više doveden u pitanje koordinisanim kampanjama dezinformacija koje su instrumentalizovale religiju za rasplamsavanje međuetničkih i političkih tenzija, prema podacima Prishtina Insight-a.¹⁵⁹ Istrage Specijalnog tužilaštva i institucija za borbu protiv terorizma potvrdile su da se radikalne verske ideologije, koje cirkulišu prvenstveno putem onlajn platformi, nastavljaju koristiti za širenje govora mržnje, podsticanje podela između muslimanskih grupa i predstavljanje izolovanih incidenata u blizini srpskih pravoslavnih objekata kao sistemskog verskog progona. Štaviše, ruski državni mediji i srpski zvaničnici pojačali su narative koji prikazuju kosovske institucije kao neprijateljske prema Srpskoj pravoslavnoj crkvi, uključujući preuveličane ili neosnovane tvrdnje o uništavanju groblja i navodnim provokacijama u blizini verskih objekata.¹⁶⁰

148. Religiozne teme su takođe instrumentalizovane u različitim vremenima tokom lokalnih izbora 2025. godine i prevremenih parlamentarnih izbora, posebno u debatama o LGBTI+ pravima, maramama i „porodičnim vrednostima“, što odražava opstanak religije kao polarizujućeg političkog alata. Iako ova dinamika nije dovela do strukturnih kršenja slobode veroispovesti, doprinela je atmosferi u kojoj dezinformacije, stigma i spoljni geopolitički narativi opterećuju međuversku ravnotežu na Kosovu.¹⁶¹

149. Vrhovni sud je odbacio tužbu kojom se tražilo poništenje člana 3 Administrativnog uputstva br. 06/2014 Ministarstva obrazovanja, nauke i tehnologije, čime je potvrđeno ovlašćenje Ministarstva da reguliše ponašanje učenika, uključujući pravila oblačenja, u javnim školama. U tužbi, koju je podnela Ženska mreža za profesionalni razvoj „Arita“, tvrdilo se da zabrana „verskih uniformi“ nezakonito ograničava ustavna prava devojčica na slobodu verovanja i verskog ispoljavanja, navodeći višestruke slučajeve u kojima su učenice izbačene ili isključene sa nastave zbog nošenja islamskih marama, uključujući dokumentovani incident u srednjoj školi „Bedri Pejani“ u Peći. Sud je utvrdio da je tužba neosnovana, obrazlažući da je sporno administrativno uputstvo izdato na osnovu izričitog zakonskog ovlašćenja i da je stoga kompatibilno sa višim pravnim normama, naglašavajući da su ograničenja ispoljavanja vere dozvoljena kada su propisana zakonom i opravdana razmatranjima javnog reda i prava drugih, kako je predviđeno članovima 38 i 55 Ustava.¹⁶²

159 Prishtina Insight (2026), [How disinformation undermines interfaith tolerance in Kosovo.](#)

160 Prishtina Insight (2026), [How disinformation undermines interfaith tolerance in Kosovo.](#)

161 Prishtina Insight (2026), [How disinformation undermines interfaith tolerance in Kosovo.](#)

162 CNA (2025), [Supreme Court rejects lawsuit over Islamic veil in Kosovo schools.](#)

150. Godine 2025, verski prelazi iz islama u katolicizam na Kosovu privukli su pažnju međunarodnih medija, uključujući i izveštavanje lista „Njujork tajms“, koji je izveštavao o ceremonijama krštenja u Lapušniku i Podujevu, kao i o pojavi malog aktivističkog pokreta koji je preobraćenje predstavio kao „povratak“ albanskom hrišćanskom identitetu pre osmanskog carstva. Ovaj fenomen je manje prikazan kao demografski pomak, a više kao diskurs vođen identitetom, povezan sa nacionalizmom i evropskom orijentacijom Kosova, pri čemu su politički lideri, posebno vršilac dužnosti premijera, naglašavali sekularni karakter zemlje,¹⁶³ a verski zvaničnici upozoravali na politizaciju vere.¹⁶⁴

151. U avgustu 2025. godine, nevladina organizacija BIRN Kosovo emitovala je ekskluzivni intervju „KALLXO Përnime“ sa dr Tarekom Al-Džaharijem, stručnjakom za islamske studije.¹⁶⁵ U intervjuu, dr Al-Džahari je govorio o fenomenu nasilnog ekstremizma među mladima sa Kosova, objašnjavajući ideološke, društvene i ekonomske faktore koji doprinose radikalizaciji. Osvrnuo se na zloupotrebu verskih tekstova od strane ekstremističkih pokreta, uključujući interpretacije pod uticajem veħabija, i naglasio islamske principe pluralizma, koegzistencije i poštovanja države i vladavine prava. Intervju je takođe istakao izazove prevencije i rehabilitacije, naglašavajući važnost inkluzivnog verskog obrazovanja, angažovanja zajednice i rane identifikacije radikalnih narativa.¹⁶⁶

152. NVO NSI izveštava da je 2025. godinu obeležio niz incidenata koji su pogodili srpske pravoslavne verske objekte, groblja i hodočasnike na Kosovu. Prijavljeni incidenti obuhvatali su provale i krađe u crkvama i kapelama u regionu Gnjilana, oštećenje isposnice Svetog Petra Koriškog tokom obližnjih građevinskih radova, uklanjanje zastava srpske pravoslavne crkve u Orahovcu i Lipljanu, višestruko skrnavljenje pravoslavnih groblja u Orahovcu, Prištini i Plemetini, kao i višestruke neovlašćene ulaske i verske obrede koje je obavljala osoba koju Srpska pravoslavna crkva ne priznaje u crkvi Svetog Arhandela Mihaila u Rakitnici. NVO NSI je dodatno izvestila o privremenom pritvoru grupe kosovskih Srba hodočasnika koji su putovali do verskih mesta u Đakovici i Prizrenu, uključujući pritvor četiri osobe koje su kasnije puštene na slobodu nakon presude Vrhovnog suda, i obustavi radova na renoiranju Crkve Rođenja Bogorodice u Goraždevcu nakon navodnog pritiska i pretnji.¹⁶⁷

153. Preporuke

- Skupština Kosova treba da usvoji Nacrt zakona o verskim slobodama bez daljeg odlaganja i da razjasni pravni status i prava verskih zajednica, uključujući imovinu i institucionalno funkcionisanje;
- Ministarstvo kulture, omladine i sporta i Kosovska policija treba da obezbede efikasno sprovođenje Zakona o specijalnim zaštitnim zonama sprečavanjem neovlašćene gradnje i istraživanjem slučajeva vandalizma i skrnavljenja;
- Vlada Kosova treba da se pozabavi instrumentalizacijom religije u dezinformativnim narativima koji podstiču međuetničke i međuverske tenzije.

163 Balkan web (2025), [Albin Kurti speaks to the New York Times: For Albanian identity, religion has never been primary.](#)

164 Indeks Online (2025), [NYT për konvertimet në Kosovë.](#)

165 Kallxo (2025), [Interview with Dr. Al-Jahari.](#)

166 BIRN (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

167 NSI (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

6. ODELJAK B: EKONOMSKA, SOCIJALNA I KULTURNA PRAVA

6.1 Radna prava

154. Radna prava su zasnovana na članu 23 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (UDLJP), koji potvrđuje pravo na rad, slobodan izbor zaposlenja, pravedne i povoljne uslove rada i zaštitu od nezaposlenosti. Ove garancije su kodifikovane u članovima 6–8 Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (MPESKP), koji štite pravo na rad, pravedne i povoljne uslove rada i pravo na osnivanje i učlanjivanje u sindikate. Zabrana prisilnog ili obaveznog rada je utvrđena članom 4 Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP) i dodatno pojačana Konvencijom MOR br. 29 (Konvencija o prisilnom radu, 1930) i Konvencijom MOR br. 105 (Konvencija o ukidanju prisilnog rada, 1957).

155. Na ustavnom nivou, pravo na rad na Kosovu je utemeljeno u članu 49.1 Ustava, koji garantuje pravo na rad, slobodu udruživanja, pravo na osnivanje sindikata i zabranu prisilnog rada. Član 51 dalje predviđa osnovnu socijalnu zaštitu u slučajevima nezaposlenosti, dok član 61 obezbeđuje pravednu zastupljenost zajednica u javnom zapošljavanju. Iako Pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i relevantne konvencije MOR-a nisu formalno uključene u ustavni okvir, one i dalje predstavljaju važeće međunarodne standarde. Zakonski okvir kojim se ove garancije operacionalizuju uključuje Zakon br. 03/L-212 o radu, Zakon br. 04/L-161 o bezbednosti i zdravlju na radu i Zakon br. 04/L-011 o sindikalnom organizovanju, koji regulišu radne odnose i sindikalna prava u javnom i privatnom sektoru.

156. Od 2025. godine, izmene Zakona br. 03/L-212 o radu nisu usvojene, a predlog zakona koji je prethodno predviđen u zakonodavnom programu Vlade za 2023. godinu i dalje nije uključen u naredne dnevni red. Kontinuirani neuspeh u reviziji Zakona o radu iz 2012. godine, uprkos prethodnom zalaganju civilnog društva, ostavlja nerešene dugogodišnje zabrinutosti u vezi sa zaštitom radnika, pravnom sigurnošću i usklađivanjem sa evropskim standardima rada.¹⁶⁸ Pored toga, Vlada Kosova nije uspela da se sastane kako bi završila planirani nacrt Zakona o inspekciji rada 2025. godine, kako je predviđeno zakonodavnim programom za 2024. godinu. Pre 2021. godine, Ministarstvo rada i socijalnog staranja igralo je nezamenljivu ulogu u dizajniranju i sprovođenju socijalnih politika, zaštiti prava radnika, socijalnom dijalogu između poslodavaca i sindikata, kao i u pružanju socijalnih usluga najranjivijim grupama građana. Preko ovog ministarstva, država je upravljala brojnim penzijskim i socijalnim programima koji su pokrivali stotine hiljada građana, od penzionera koji plaćaju doprinose do porodica koje primaju socijalnu pomoć i osoba sa invaliditetom.¹⁶⁹ Štaviše, imala je direktnu odgovornost za osetljiva pitanja kao što je briga o ratnim veteranima, porodicama palih boraca, žrtvama seksualnog nasilja tokom rata i drugim kategorijama pogođenim ratom 1998-1998. Nakon raspuštanja MRSZ-a i prenosa njegovih nadležnosti na Ministarstvo finansija, rada i transfera, došlo je do fundamentalne promene u pristupu socijalnim pitanjima.¹⁷⁰ Umesto dugoročnog i inkluzivnog razvoja politike, novi pristup se gotovo isključivo

168 MLJP (2025), [Izveštaj civilnog društva o ljudskim pravima na Kosovu u 2024. godini](#).

169 KLI (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

170 KLI (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

fokusirao na raspodelu finansijskih sredstava. Ova tehnička i fiskalna orijentacija marginalizovala je socijalnu funkciju države, svodeći socijalnu pomoć na jednostrane budžetske transfere izvršene bez konsultacija, analize uticaja ili uključivanja interesnih grupa.¹⁷¹ Spajanje MRSZ-a sa Ministarstvom finansija takođe je doprinelo neuspehu u ispunjavanju zakonodavne agende u socijalnoj oblasti. Ključni nacrti zakona kao što su Zakon o radu, Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu i Zakon o inspekciji rada su ili prevedeni ili povučeni bez objašnjenja. Od 12 nacrti zakona planiranih za period 2021-2024, usvojena su samo četiri, a čak su i oni doneti po ubrzanom postupku bez javne konsultacije, što je rezultiralo pravnim osporavanjima pred Ustavnim sudom.¹⁷²

157. U institucionalnom domenu, Inspektorat rada Kosova funkcioniše kao glavni administrativni organ odgovoran za nadzor sprovođenja i primene radnog zakonodavstva u praksi. Njegov mandat se proteže na nadzor radnih odnosa, poštovanja standarda na radu i bezbednosti i zdravlja na radu, u skladu sa Zakonom br. 04/L-161 o bezbednosti i zdravlju na radu. Pored osnovnog okvira propisa o radu, Inspektorat vrši nadzorna ovlašćenja u skladu sa nekoliko sektorskih zakona, uključujući Zakon br. 04/L-156 o kontroli duvana (kako je izmenjen 2022. godine), Zakon br. 04/L-219 o strancima, Zakon br. 03/L-019 o stručnoj sposobnosti, rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom i Zakon br. 02/L-81 o zaštiti i promociji dojenja. U tom pogledu, Inspektorat rada deluje kao među-sektorski organ za sprovođenje koji se nalazi na preseku radnih standarda, propisa o javnom zdravlju, kontrole zapošljavanja u vezi sa migracijama i obaveza socijalne zaštite. Zakonodavstvo koje se tiče rada, bezbednosti na radu i inspekcije ostaje zastarelo i neusklađeno sa direktivama Evropske unije i konvencijama Međunarodne organizacije rada (MOR). To uključuje neslaganja u standardima za kratkoročne ugovore, rodnu ravnopravnost, efikasnu inspekciju i zaštitu od diskriminacije. Kosovo nastavlja da funkcioniše po Zakonu o inspekciji rada koji datira iz perioda UNMIK-a i Zakonu o bezbednosti i zdravlju na radu iz 2013. godine, uprkos činjenici da je u 2024. godini bilo 505 povreda na radu i 12 smrtnih slučajeva. Sa samo 54 inspektora koji nadgledaju više od 70.000 aktivnih preduzeća, situacija predstavlja ozbiljan rizik po živote radnika. Neuspeh u operacionalizaciji Nacionalnog saveta za bezbednost i zdravlje na radu produbio je ovu krizu.¹⁷³

158. Nevladina organizacija KPI je 2025. godine identifikovala systemske propuste u socijalnom dijalogu i kolektivnoj zaštiti na radu. Ekonomski i socijalni savet (ESS) je ostao nefunkcionalan od aprila 2023. i tokom cele 2025. godine zbog toga što Ministarstvo finansija, rada i transfera nije uspelo da ga ponovo konstituiše, čime su ometane zakonite procedure za određivanje minimalne zarade i sprečeno zaključivanje Opšteg kolektivnog ugovora. Nevladina organizacija KPI je takođe izvestila o neuspehu u zaključivanju kolektivnih ugovora sa glavnim sindikatima, uključujući raskid sporazuma o sektoru obrazovanja sa SBASHK i nepotpisivanje sporazuma o zdravstvenom sektoru. Nevladina organizacija KPI je zaključila da ovi propusti potkopavaju zaštitu na radu, institucionalnu odgovornost i usklađenost sa evropskim standardima socijalnog dijaloga.¹⁷⁴

171 KLI (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

172 KPI (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

173 KPI (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

174 Telegraf (2025), [KLI Labor Day finds Kosovo with old problems, workplace deaths, outdated laws and dysfunctional institutions.](#)

159. Od januara 2025. godine pa nadalje, sprovedena su povećanja plata u javnom sektoru projektovana pre izbora 2024. godine, čime je u prvoj fazi platama svih zaposlenih koji se finansiraju iz budžeta dodano prvih 55 evra bruto.¹⁷⁵ Dodatnih 55 evra bruto, koje je trebalo da stupi na snagu u drugoj fazi plana, koja je predviđena za jul 2025. godine, stupilo je na snagu u avgustu 2025. godine za zaposlene u javnom sektoru.¹⁷⁶

160. Uprkos izveštajima o završetku planiranog povećanja plata u javnom sektoru od 110 evra bruto u avgustu 2025. godine, Sindikat radnika Poreske uprave Kosova javno je osporio tu tvrdnju, tvrdeći da većina njegovih članova nije doživela efektivno povećanje plata. Sindikat je ovu neslaganje pripisao neusvajanju Uredbe o sistematizaciji radnih mesta i strukturnim problemima u okviru klasifikacije plata. Ovaj spor odražava tenzije između formalnih prilagođavanja koeficijenata i njihovog različitog uticaja u javnim institucijama.¹⁷⁷

161. U junu 2025. godine, privremena Vlada Kosova usvojila je odluku kojom se povećavaju mesečne naknade za porodijsko odsustvo sa 170 evra na 325,9 evra, usklađujući naknadu sa neto vrednošću revidirane minimalne zarade i predstavljajući povećanje od 91,7 procenata. Naknada se isplaćuje šest meseci nakon porođaja, iznoseći 1.955 evra tokom tog perioda; kada se kombinuje sa univerzalnim dečjim dodatkom od najmanje 20 evra mesečno (120 evra tokom šest meseci), ukupna državna podrška tokom prvih šest meseci prelazi 2.000 evra po detetu. Vlada je dalje objavila utvrđivanje referentne prosečne zarade za izračunavanje dodatne tromesečne naknade za zaposlene majke u iznosu od 50 procenata prosečne plate (približno 319,5 evra mesečno), dopunjujući zakonskih 70 procenata naknade za porodijsko odsustvo koju obezbeđuju poslodavci.¹⁷⁸

162. Tokom 2025. godine, radnici u više sektora na Kosovu su učestvovali u više protesta i štrajkova zahtevajući veće plate, blagovremenu isplatu plata i poboljšane uslove rada. Mobilizacije su zabeležene i u javnom i u privatnom sektoru, uključujući zaposlene u regionalnoj kompaniji za upravljanje otpadom „Pastrimi“, železničke radnike kompanija Trainkos i Infracos, radnike fizičkog obezbeđenja u Univerzitetskom kliničkom centru Kosova (UKCK), zaposlene u KOSTT-u, tehničke radnike u privatnom sektoru, zaposlene u opštini Priština, zaposlene javnog emitera RTK, zaposlene u Gradskom saobraćaju u Prištini i radnike KEK-a.¹⁷⁹ Glavne žalbe su uključivale niske plate u odnosu na inflaciju, kašnjenja u isplati plata, neisplaćivanje prekovremenog rada i noćnih smena, nesigurnost posla povezanu sa raskidima ugovora i zahteve za strukturnim prilagođavanjima kao što je 13. plata i povećanje minimalne zarade. Nekoliko protesta je rezultiralo privremenim obustavama rada koje su uticale na javne službe, uključujući železničke operacije i gradski prevoz, dok su dugotrajne demonstracije, poput četvoromesečnog protesta obezbeđenja UKCK-a, završene vraćanjem pogođenih zaposlenika na posao.¹⁸⁰ Kao što je pomenuto u odeljku o pravu na slobodno okupljanje, značajan protest u tom pogledu bio je štrajk čistača u maju 2025. godine ispred zgrade opštine Priština. Radnici Regionalnog preduzeća za otpad „Pastrimi“ su delimično naveli blokadu finansijskih sredstava kao razlog protesta. Prema rečima radnika, nedostatak finansiranja doveo je do potpunog obustavljanja rada, a neki su naveli da nisu u mogućnosti da rade zbog ne-

175 Reporteri (2025), [Public sector wage increases are being implemented, 55 euros more.](#)

176 Koha (2025), [The ATK union calls Murat's statements about a 110 euro salary increase untrue.](#)

177 Koha (2025), [The ATK union calls Murat's statements about a 110 euro salary increase untrue.](#)

178 Koha.net (2025), <https://www.koha.net/arberi/ritten-shtesat-per-lehona>

179 Tëvë (2026), [Punëtorët në Kosovë edhe në vitin 2025 protestuan për paga më të larta.](#)

180 Tëvë (2026), [Punëtorët në Kosovë edhe në vitin 2025 protestuan për paga më të larta.](#)

dostatka osnovnih resursa kao što je gorivo za vozila za sakupljanje otpada.¹⁸¹

163. U kontekstu kontinuiranog strukturnog nezadovoljstva u pogledu adekvatnosti plata, Vlada Kosova je u oktobru 2025. godine odobrila nacrt budžeta za 2026. godinu, predviđajući postepeno povećanje minimalne zarade (na 425 evra od januara 2026. i 500 evra od jula 2026. godine), usklađivanje penzija i veće dečje dodatke.¹⁸²

164. Prema EU standardnom Evrobarometru (proleće 2025), ekonomska nesigurnost ostaje dominantna javna briga na Kosovu. Šezdeset procenata ispitanika ocenilo je nacionalnu ekonomsku situaciju kao „veoma lošu“, dok je samo 18 procenata izrazilo optimizam u pogledu ekonomskog poboljšanja tokom 2025. godine.¹⁸³ Pored krhkih socio-ekonomskih uslova na Kosovu u 2025. godini, pogoršanih političkim zastojem, ovo može delimično imati veze sa stopom nezaposlenosti. U stvarnosti, stope nezaposlenosti na Kosovu i dalje se kreću oko 10,9% među starosnom kategorijom od 15 do 64 godine.¹⁸⁴ Teret nije bio podjednako raspoređen, jer su se žene i dalje suočavale sa znatno višim stopama nezaposlenosti, koje su dostigle 18,5 procenata u poređenju sa 7,5 procenata među muškarcima.¹⁸⁵

165. U 2025. godini (između januara i septembra), Poreska uprava Kosova (PUK) je primila 331 prijavu o neprijavljenom zapošljavanju putem svoje anonimne onlajn platforme. Međutim, ograničeno korišćenje onlajn alata za sprovođenje radnih prava ogleda se u brojkama: Samo 14 od 331 slučaja se odnosilo na zaposlene koji su prijavili svoje poslodavce.¹⁸⁶ Treba napomenuti da oko 35 procenata ukupne zaposlenosti ostaje neformalno.¹⁸⁷

166. Sprovođenje Zakona br. 03/L-019 o stručnom osposobljavanju, rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom ostaje strukturno manjkavo u 2025. godini. Iako zakon obavezuje poslodavce i u javnom i u privatnom sektoru da rezervišu jedno radno mesto za osobu sa invaliditetom na svakih 50 zaposlenih, poštovanje zakona je i dalje ograničeno i uglavnom formalno. Nevladina organizacija HANDIKOS u svojim priložima za ovaj izveštaj iz 2025. godine ukazuje da poslodavci često zanemaruju stručne kvalifikacije, dok sprovođenje od strane Inspektorata rada nije rezultiralo sistematskim poštovanjem. Obaveza kvota prema Zakonu o javnim službenicima je slično nedovoljno sprovedena u javnim institucijama, koje ne ispunjavaju svoju ulogu za primer. Prema HANDIKOS-u, čak i tamo gde se zapošljavanje dogodi, osobe sa invaliditetom su često lišene odgovarajućih uslova rada.¹⁸⁸

167. U oktobru 2025. godine, Centar za strateške sporove (CSS), platforma nevladine organizacije GPPS, podneo je tužbu tražeći poništenje Administrativnog uputstva (MRSZ) br. 05/2015 o postupcima za prijavljivanje, obustavu isplata i povraćaj sredstava u slučajevima zloupotrebe penzija. CSS

181 Kosova Post (2025), [Punëtorët e "Pastrimit" protestojnë para Komunës së Prishtinës.](#)

182 Tëvë (2026), [Punëtorët në Kosovë edhe në vitin 2025 protestuan për paga më të larta.](#)

183 Indeks online (2025), [EU Barometer: Economy, unemployment and cost of living, the main concerns of Kosovars.](#)

184 ASK (2026), [Papunësia dhe shkalla e papunësisë sipas gjinisë, grup mosha 15-64 2024/TM4.](#)

185 ASK (2026), [Papunësia dhe shkalla e papunësisë sipas gjinisë, grup mosha 15-64 2024/TM4.](#)

186 Prishtina Insight (2025), [Kosovo's Tax Administration tackles informal economy via online tools.](#)

187 Prishtina Insight (2025), [Kosovo's Tax Administration tackles informal economy via online tools.](#)

188 HANDIKOS (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

je procenio da je ovo uputstvo, koje je na snazi više od decenije, kontinuirano kršilo prava hiljada penzionera širom zemlje. Iako je stvar na kraju rešena kroz pojedinačni slučaj, Vrhovni sud Kosova potvrdio je ove tvrdnje i doneo odluku kojom se poništavaju odredbe podzakonskog akta koje nisu bile u skladu sa Zakonom br. 04/L-131 o državno finansiranim penzijskim shemama.¹⁸⁹

168. U 2025. godini, broj smrtnih slučajeva na radu na Kosovu ostao je zabrinjavajuće visok, sa višestrukim smrtnim slučajevima povezanim sa građevinskim radom zabeleženim usred širih problema bezbednosti na radu. Između januara i oktobra 2025. godine, sindikalni izvori su prijavili 26 smrtnih slučajeva na radu, od kojih se 68% dogodilo u privatnom građevinskom sektoru, dok zvanični podaci Inspektorata rada navode najmanje 13 smrtnih slučajeva i približno 412 nesreća na radu u istom periodu, od kojih su mnoge bile ozbiljne. Na određenim lokacijama, dokumentovane su grupe smrtnih slučajeva, uključujući slučajeve u Đakovici i Istoku u julu 2025. godine kada su tri građevinska radnika poginula u odvojenim incidentima, doprinoseći rastućem trendu u poređenju sa prethodnim godinama. Ove brojke naglašavaju stalne regulatorne i sprovedene praznine u obezbeđivanju zakonski propisanih ugovora, obuke o bezbednosti i zaštitnih mera za građevinske radnike.¹⁹⁰

169. Centar za strateške sporove (CSS) objavio je izveštaj „Bezbednost i zdravlje na radu – Analiza (ne)efikasnosti Centralnog inspektorata rada“, koji ističe stalnu zabrinutost u vezi sa bezbednošću na radu na Kosovu. Uprkos povećanju broja inspektora i značajnom porastu inspeksijskih aktivnosti, nesreće na radu, uključujući lakše povrede, teške povrede i smrtne slučajeve, ostaju na zabrinjavajućem nivou. Izveštaj naglašava da se značajan deo ovih incidenata dešava u građevinskom sektoru, koji i dalje predstavlja najveći rizik za radnike. Međutim, u njemu se primećuje neusklađenost u prioritetima inspekcije, jer se čini da se Centralni inspektorat rada više fokusira na sektore sa relativno nižim rizikom, nego da adekvatno cilja na građevinsku industriju gde je potreba za nadzorom najkritičnija.¹⁹¹

170. U svojim doprinosima za ovaj izveštaj iz 2025. godine, nevladina organizacija BIRN ističe da daje prioritet radnim pravima kroz kontinuirano istraživačko izveštavanje o kršenjima u različitim sektorima. Putem novinarstva zasnovanog na dokazima i institucionalnog praćenja, osvetlila je situaciju na terenu, a istovremeno pružila platformu radnicima i sindikatima. Pored svog izveštavanja, nevladina organizacija BIRN je sprovedla ciljne kampanje za podizanje svesti, proizvela preko 35 televizijskih izveštaja i debata i održala obuku za novinare, dok je putem svoje platforme za izveštavanje prikupila više od 480 žalbi građana na kršenje radnih prava. Ove žalbe su rezultirale novčanim kaznama protiv preko 50 kompanija i preispitivanjem ugovora o radu koji su uticali na više od 1.000 radnika. Nekoliko detaljnih istraga je takođe pokrenulo institucionalno praćenje, uključujući mere Državnog tužilaštva, čime se jača odgovornost i sprovođenje radnih standarda na Kosovu.¹⁹²

171. NVO ATRC u partnerstvu sa Fondacijom Jahjaga i NVO BIRN Kosovo sprovedla je projekat „Radna prava za sve“ kao koordinisanu inicijativu za jačanje institucionalne odgovornosti i poštovanja zakona o radnim pravima na Kosovu. Projekat kombinuje niz poduhvata za povećanje prijavlivan-

189 GLPS (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

190 Telegrafi (2025), [This year 26 workers have died at work](#).

191 GLPS (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

192 BIRN (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

ja kršenja radnih prava i poboljšanje institucionalnih odgovora na zloupotrebe na radnom mestu. To uključuje zagovaranje politika, istraživanje o neformalnom zapošljavanju i ranjivim radnicima, zajedničke inspekcije sa nadzornim institucijama, istraživačko novinarstvo i kampanje za podizanje javne svesti.¹⁹³

172. Preporuke

- Ministarstvo finansija, rada i transfera trebalo bi da ponovo konstituiše i operacionalizuje Ekonomsko-socijalni savet;
- Vlada Kosova trebalo bi da da prioritet izmenama Zakona o radu ponovnim uvrštavanjem u zakonodavnu agendu za 2026. godinu i obezbeđivanjem širokih konsultacija sa zainteresovanim stranama kako bi se uskladio sa evropskim standardima i potrebama tržišta rada;
- Inspektorat rada trebalo bi da vrši redovne inspekcije u sektorima visokog rizika i da sprovodi obavezne bezbednosne standarde kroz trenutne sankcije kako bi se sprečili smrtni slučajevi na radu;
- Ministarstvo finansija, rada i transfera trebalo bi da ojača mehanizme protiv neprijavljenog rada povećanjem inspekcija i zaštitom uzbunjivača prilikom prijavljivanja slučajeva neformalnog zapošljavanja.

6.2 Pravo na obrazovanje

173. Pravo na obrazovanje je utemeljeno u članu 26. Ujedinjene deklaracije o ljudskim pravima, koji garantuje da svako ima pravo na obrazovanje i zahteva da osnovno obrazovanje bude besplatno. Član 13. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (MPESKP) pruža najsveobuhvatniji ugovorni okvir, uspostavljajući obavezno i besplatno osnovno obrazovanje i nalažući da srednje i visoko obrazovanje budu sve pristupačniji i besplatni. Na regionalnom nivou, član 2. Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima zabranjuje uskraćivanje prava na obrazovanje i zahteva poštovanje verskih i filozofskih uverenja roditelja. U slučaju Kjeldsen, Busk Madsen i Pedersen protiv Danske (1976), ESLJP je pojasnio da, iako države moraju poštovati uverenja roditelja, obrazovanje mora ostati objektivno, kritičko i pluralističko. Dopunske garancije pružaju članovi 28. i 29. Konvencije o pravima deteta (KPD), koji naglašavaju besplatno osnovno obrazovanje i obrazovanje usmereno ka punom razvoju ličnosti deteta i poštovanju ljudskih prava; član 10. Konvencije o likvidaciji svih oblika diskriminacije u odnosu na žene, koji obezbeđuje jednaka prava žena u obrazovanju; i član 5(d)(v) Konvencije o eliminisanju svih oblika rasne diskriminacije, kojim se zabranjuje rasna diskriminacija u pristupu obrazovanju.

174. U kosovskom zakonodavnom okviru, pravo na obrazovanje je ustavno zagantovano. Član 47. Ustava garantuje pravo na besplatno osnovno obrazovanje i jednak pristup obrazovanju za sve pojedince, u skladu sa njihovim specifičnim potrebama i sposobnostima. Član 59, u okviru poglavlja o pravima zajednica i njihovih pripadnika, dodatno garantuje nevećinskim zajednicama

pravo na obrazovanje na svom maternjem jeziku tamo gde je taj jezik u zvaničnoj upotrebi. Ova garancija je ponovljena i operacionalizovana u Zakonu br. 03/L-047 o zaštiti i unapređenju prava zajednica i njihovih pripadnika na Kosovu, koji štiti upotrebu jezika zajednica kao jezika nastave u osnovnom i srednjem obrazovanju. Šira institucionalna organizacija osnovnog i srednjeg javnog obrazovanja regulisana je Zakonom br. 03/L-068 o obrazovanju u opštinama Republike Kosovo, dok je okvir visokog obrazovanja regulisan Zakonom br. 04/L-037 o visokom obrazovanju.

175. Sprovođenje Zakona br. 08/L-153 o obrazovanju u ranom detinjstvu počelo je pilotiranjem novih nastavnih planova i programa za školsku 2023/2024. godinu. Primetno je da ovaj zakon reguliše obezbeđivanje kvalitetnih obrazovnih standarda i čini predškolsko obrazovanje obaveznim od 2024. godine. Prema Ministarstvu obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija (MONTI), zakon „postavlja temelje za rast i razvoj najmlađih“. Do sada, UNICEF Kosovo izveštava da je pristup predškolskom obrazovanju na Kosovu daleko ispod evropskog standarda od 96 procenata i niži od regionalnih proseka.

176. Sektor obrazovanja je 2025. godine doživeo značajna budžetska ograničenja i finansijski pritisak. U Prištini, Direkcija za obrazovanje je opisala finansijsku situaciju opština kao „budžetsku blokadu“ od strane Ministarstva finansija, ograničavajući pristup odobrenom opštinskom budžetu za obrazovanje od 37 miliona evra.¹⁹⁴ Kao odjek ovoga, stručnjaci za obrazovanje napominju da u sektoru obrazovanja nisu sprovedene suštinske sistemske reforme 2025. godine, uprkos opsežnoj javnoj debati. Tekući problemi i dalje karakterišu odgovornost u zapošljavanju nastavnika, zastoje u naporima digitalizacije i ograničen razvoj praktičnih veština među učenicima.¹⁹⁵

177. Uprkos finansijskim ograničenjima sa kojima se suočila 2025. godine, u glavnom gradu Prištini celodnevna nastava je proširena sa pet škola na sedam škola, uključujući 5 sela. Ovo je povećalo obuhvat učenika sa 3.100 na preko 5.000 učenika.¹⁹⁶ U narednoj godini očekuje se da će se ovaj broj značajno povećati.

178. Uprkos postepeno proširenom pristupu celodnevnom školovanju, ukupna arhitektura obrazovnih mogućnosti u 2025. godini i dalje zaostaje za uporedivim sistemima u Evropi. Prema UNICEF-u, očekuje se da će dete rođeno na Kosovu danas dostići samo 57 odsto svog punog potencijala produktivnosti, uglavnom zbog nedostataka u obrazovanju i zdravlju. Ishodi učenja ostaju slabi, pri čemu su rezultati PISA na Kosovu konstantno ispod proseka OECD-a, a samo 15 odsto učenika pokazuje osnovno znanje matematike, što ukazuje na značajan nedostatak u osnovnim veštinama.¹⁹⁷

179. Pored regionalnih razlika, obrazovne podele i dalje postoje duž etničkih linija na Kosovu sa dugoročnim društvenim i ekonomskim implikacijama, posebno za decu iz porodica K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana. Dok stopa upisa u osnovne škole na Kosovu dostiže 96 procenata, pohađanje opada sa godinama i znatno je niže među ovim etničkim zajednicama. Među decom K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana, samo 84 procenata je upisano u osnovno obrazovanje, dok stopa upisa u srednju školu pada na 31 procenat u poređenju sa ukupnih 87 procenata na celom Kosovu.¹⁹⁸

194 Telegrafi (2025), [Parital successes and major challenges. The balance of education in Kosovo for 2025.](#)

195 ibid.

196 Telegrafi (2025), [Parital successes and major challenges. The balance of education in Kosovo for 2025.](#)

197 UNICEF (2025), [Education in Kosovo: Towards Inclusion, Equity, and Digital Readiness.](#)

198 UNICEF (2025), [Education in Kosovo: Towards Inclusion, Equity, and Digital Readiness.](#)

180. Pristup obrazovanju je takođe ograničen za decu sa invaliditetom. Nedavni članak, organizovan u maju 2025. godine u razgovoru sa šefom UNICEF-a i finskim ambasadorom, naglasio je da 8% dece na Kosovu uzrasta od 2 do 17 godina ima funkcionalne poteškoće, koje pogoršava obrazovni sistem, kome i dalje nedostaju adekvatni mehanizmi inkluzivne podrške. To se kreće od prilagođene infrastrukture do specijalizovanih usluga i individualizovane pomoći u učenju koja ograničava jednako učešće u obrazovanju.¹⁹⁹

181. Izveštaj Dojče velea istakao je sistematski problem sa kojim se deca sa oštećenim sluhom na Kosovu i dalje suočavaju prilikom pristupa inkluzivnom obrazovanju u 2025. godini. Izveštaj dokumentuje odsustvo znakovnog jezika kao jezika nastave u javnim školama sa dva glavna problema: ograničenom institucionalnom podrškom i postojanjem društvene stigme oko gluvoće. Prvo, uprkos procenjenih 5.000 gluvih osoba i 4.500 osoba sa oštećenim sluhom na Kosovu, znakovni jezik ostaje van formalnog nastavnog plana i programa. Do sada je u javnim institucijama zaposleno samo 16 sertifikovanih tumača znakovnog jezika, od kojih troje takođe radi u okviru obrazovnog sistema. Na institucionalnom nivou, bez obzira na inkluzivno obrazovanje na Kosovu i razvoj odgovarajućeg nastavnog materijala od strane Kosovskog udruženja gluvih (KUG), kao i Rečnik znakovnog jezika (2012), Kosovu nedostaje sveobuhvatni plan za integraciju znakovnog jezika u redovno obrazovanje. Drugo, društvena stigma okružuje znakovni jezik. Obrazovne mogućnosti za decu su posebno otežane otporom roditelja nakon pogrešnog shvatanja da znakovni jezik može ometati razvoj govora. Ipak, Kosovsko udruženje gluvih ističe da nedostatak nastave znakovnog jezika može biti uzrok lošeg akademskog uspeha i socijalne integracije.²⁰⁰

182. Uprkos visokoj korišćenju interneta, Kosovo je zauzelo pretposlednje mesto među 35 obrazovnih sistema koji učestvuju u Međunarodnoj studiji o računarskoj i informacionoj pismenosti (MSRIP). Prosečan učinak Kosova je u oštroj suprotnosti sa prosekom od 520 poena zemalja sa najboljim rezultatima, što odražava ozbiljne deficite u digitalnim kompetencijama. Digitalni jaz nesrazmerno pogađa učenike iz domaćinstava sa nižim prihodima, ograničavajući njihov pristup veštinama koje su sve neophodnije za učešće na tržištu rada.²⁰¹ U tom smislu, NVO Kosovski obrazovni centar (KEC) takođe je primetila razlike u značajnom digitalnom pristupu za ranjive zajednice u ruralnim i socio-ekonomski ugroženim domaćinstvima.²⁰²

183. Studija praćenja koju je sprovedla nevladina organizacija BIRN iz 2025. godine pokazala je da se škole bore sa neefikasnom primenom dugogodišnje zabrane pametnih telefona. Zabrana se u velikoj meri krši, a direktori opština priznaju ograničenja škola u sprovođenju zabrane, a Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija tvrdi da je njeno sprovođenje u nadležnosti opština i školskih inspektorata. U 2025. godini, debata je takođe pomerila pažnju sa zabrane na regulatornu reformu. Stručnjaci za obrazovanje, uključujući predstavnike nevladine organizacije ETEA i Univerziteta u Prištini, pozvali su na zamenu opšte zabrane strukturiranim medijima i odgovornim politikama upotrebe digitalnih tehnologija. Oni tvrde da široko rasprostranjena upotreba pametnih telefona među učenicima, koja traje tri sata dnevno, ne odgovara svakodnevnim diskusijama o

199 UNICEF (2025), [Education in Kosovo: Towards inclusion, equity and digital readiness](#).

200 DW (2025), Kosovo: [Children with hearing impairments struggle at school](#).

201 UNICEF (2025), [Education in Kosovo: Towards inclusion, equity and digital readiness](#).

202 KEC (2025), [Policy brief: digital inclusion in Kosovo](#).

temama vezanim za medije u školama, jer se samo 30% nastavnika bavi digitalnom pismenošću.²⁰³

184. Strukturni i sadržajni problemi sa udžbenicima su se nastavili tokom 2025. godine, a prijavile su ih određene opštinske vlasti. U tom pogledu, u Prizrenu su se značajni nedostaci ticali distribucije i kvaliteta udžbenika u školama koje rade na tri jezika nastave (albanskom, turskom i bosanskom). Suštinske greške u sadržaju udžbenika i neusklađenost sa savremenim pedagoškim metodologijama ilustruju neadekvatne vladine akcije za reviziju udžbenika uprkos projektu revizije udžbenika koji je započet 2023. godine.²⁰⁴

185. Sprovođenje Politike zaštite dece u pred-univerzitetskim ustanovama podržava organizacija Save the Children Kosovo preko svog partnera, nevladine organizacije Syri i Vizionit. NVO Syri i Vizionit podržala je sprovođenje Politike zaštite dece jačanjem kapaciteta 35 kontakt osoba za zaštitu dece u školama kroz akreditovanu obuku od 36 sati koju je odobrio MONTI. Obuka je poboljšala sposobnost učesnika da identifikuju, spreče i reaguju na kršenja prava deteta, a svaki učesnik je razvio akcioni plan na nivou škole za operacionalizaciju politike. Pored toga, koordinacioni sastanci između direktora škola, centara za socijalni rad (CSR) i policije održani su u osam opština, angažujući preko 200 učesnika i negovajući među-institucionalni dijalog i odgovornost za zaštitu dece.²⁰⁵

186. Uprkos pokušajima civilnog društva, kao što je gore navedeno, efikasnost mehanizama zaštite dece i nadzornih struktura u obrazovnim ustanovama ostaje zabrinjavajuća. Konkretnije, 2025. godine pojavile su se dodatne optužbe protiv logopeda Iljasa Fazliu nakon istraživačkog izveštavanja od strane Betimi për Drejtësi („Zakletva za pravdu“). Višestruke pisane žalbe, kako od strane pripravnika, tako i od strane roditelja, u vezi sa njegovim ponašanjem u Službi za logopediju u okviru Univerzitetske kliničke bolnice Kosova (UKBK). Žalbe datirane tokom februara, marta, juna i septembra 2025. godine opisuju ponovljene izostanke sa zakazanih terapijskih sesija i delegiranje terapijskih odgovornosti pripranicima bez ikakvog nadzora, kao i neprimereno ponašanje prema deci pacijentima. Ovi događaji su se dogodili uprkos prethodnom slučaju iz 2024. godine u krivičnom postupku u vezi sa zlostavljanjem trogodišnjeg autističnog deteta.²⁰⁶

187. Nakon istrage KALLXO.com o fizičkom nasilju i zlostavljanju najmanje dvoje dece od strane vaspitačice u privatnom vrtiću u Uroševcu, Generalni inspektorat za obrazovanje sproveo je istragu i doneo odluku o njegovom zatvaranju, jer je vrtić radio i bez dozvole.²⁰⁷ Slučaj navodnog zlostavljanja prijavili su Kosovskoj policiji roditelji, što je rezultiralo pritvorom od 48 sati. Nakon toga, Osnovno tužilaštvo u Uroševcu pokrenulo je istragu zbog sumnje na krivična dela „Zlostavljanje ili zanemarivanje deteta“ i „Lake telesne povrede“ i zatražilo pritvor; međutim, Osnovni sud je umesto toga izrekao jednomesečni kućni pritvor.²⁰⁸

188. Zabrinutost u vezi sa pravom na obrazovanje odnosila se i na jednak i nediskriminatorni pristup javnim stipendijama zasnovanim na zaslugama na univerzitetskom nivou na Kosovu. Dana 3. februara 2025. godine, dvoje studenata Medicinskog fakulteta Univerziteta u Prištini, koji su

203 BIRN (2025), [Kosovo school smartphone ban flouted, calls for reform](#).

204 Telegrafi (2025), [Partial successes and major challenges. The balance of education in Kosovo for 2025](#).

205 BIRN (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

206 Koha (2025), Oath for Justice. [Iljasa Fazliu – the untouchable speech therapist](#).

207 BIRN (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

208 KALLXO (2025), [Pas raportimit të KALLXO.com, Inspektorati e mbyll kopshtin privat të fëmijëve në Ferizaj](#).

prvobitno bili isključeni iz „elitne stipendije“ Ministarstva obrazovanja uprkos ispunjavanju svih kriterijuma podobnosti, dobili su stipendiju nakon formalnih žalbi i javnog izveštavanja KALLXO.com.²⁰⁹ Studenti su bili izostavljeni sa liste za decembar 2024. godine; međutim, naknadna provera njihove akademske evidencije potvrdila je njihovu podobnost, što je rezultiralo njihovim uključivanjem u konačnu listu odobrenu krajem januara 2025. godine. Štaviše, 22. decembra 2025. godine, dodatnih 18 studenata medicine na Univerzitetu u Prištini dobilo je istu stipendiju nakon što je javna provera i provera slučaja pokazala da su i oni ispunili propisane kriterijume, ali su prvobitno bili isključeni.²¹⁰

189. Preporuke

- VK i MONTI treba da obezbede potpunu implementaciju politika inkluzivnog obrazovanja dodeljivanjem dovoljnih sredstava za službe podrške, specijalizovane nastavnike i pomoćne tehnologije kako bi se poboljšala pristupačnost za decu sa invaliditetom i decu iz marginalizovanih zajednica;
- MONTI treba da proširi pristup obrazovanju u ranom detinjstvu osiguravanjem potpune implementacije obaveznog predškolskog obrazovanja, uključujući decu iz marginalizovanih zajednica;
- MONTI treba da obezbedi efikasnu zaštitu dece u obrazovnim ustanovama jačanjem mehanizama inspekcije i nadzora, sprovođenjem zahteva za licenciranje i preduzimanjem hitnih mera u slučajevima nasilja, zlostavljanja ili zanemarivanja od strane obrazovnog osoblja.

6.3 Pravo na zdravlje

190. Međunarodni okvir ljudskih prava za pravo na zdravlje zasnovan je na članu 25 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (UDLJP), koji potvrđuje pravo na adekvatan životni standard neophodan za zdravlje i blagostanje, uključujući pristup hrani, odeći, stanovanju i medicinskoj nezi. Ovaj normativni temelj je dalje razrađen u članu 12 Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (MPESKP), koji priznaje pravo svakoga na najviši dostižni standard fizičkog i mentalnog zdravlja i obavezuje države da usvoje mere usmerene na prevenciju, lečenje i kontrolu bolesti, kao i stvaranje uslova koji obezbeđuju pristup medicinskim uslugama za sve. Svetska zdravstvena organizacija (SZO) je dodatno oblikovala konceptualno razumevanje ovog prava definišući zdravlje kao „stanje potpunog fizičkog, mentalnog i socijalnog blagostanja, a ne samo odsustvo bolesti ili nemoći“, definicija koja je značajno uticala na međunarodni diskurs o ljudskim pravima. Iako Evropska konvencija o ljudskim pravima (EKLJP) ne sadrži eksplicitno samostalno pravo na zdravlje, Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) je tumačio zaštitu vezanu za zdravlje kroz svoju sudsku praksu prema članu 2 (pravo na život), članu 3 (zabrana mučenja i nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) i članu 8 (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života), čime je nametnuo pozitivne obaveze državama da štite fizički i mentalni integritet pojedinaca.

191. Zakonodavni okvir koji reguliše pravo na zdravlje na Kosovu zasnovan je na članu 51. Ustava Kosova, koji garantuje zdravstvenu i socijalnu zaštitu. Okvir je značajno unapređen usvajanjem Zakona o izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-249 o zdravstvenom osiguranju u maju 2022.

209 KALLXO (2025), [Pas raportimit të KALLXO.com, MASHTI ua ndan 18 studentëve të Mjekësisë bursën elitare.](#)

210 BIRN (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

godine, kojim se dodatno reguliše uspostavljanje i funkcionisanje javnog zdravstvenog osiguranja u okviru Vlade Kosova. Širu zakonodavnu arhitekturu dopunjuju Zakon br. 04/L-125 o zdravstvu, Zakon br. 02/L-78 o javnom zdravlju, Zakon br. 02/L-76 o reproduktivnom zdravlju, Zakon br. 06/L-042 o krvi i krvnim komponentama i Zakon br. 02/L-200 o prevenciji i kontroli zaraznih bolesti, koji zajedno strukturiraju institucionalne i suštinske dimenzije upravljanja zdravstvom na Kosovu. Nacrt zakona o sprečavanju samoubistava i Nacrt zakona o mentalnom zdravlju nisu usvojeni u izveštajnom periodu 2025. godine.

192. Čvrsti zakonski temelji Kosova tek treba da se pretoče u stvarnost koja podržava sve segmente javnog zdravstvenog sektora. U tom pogledu, međutim, primetno je da podaci koje je 2025. godine objavila američka analitička organizacija Gallup pokazuju značajan porast samo-prijavlivanja procene života tokom poslednje decenije na Kosovu. Broj ispitanika koji su izjavili da „žive dobro“ ili „napreduju“ porastao je tokom poslednje decenije sa 11 procenata ispitanika u 2014. na 51 procenat u 2024. godini. Ipak, treba istaći da se indeks zasniva na subjektivnoj samo-proceni, a ne na objektivnim makroekonomskim indikatorima kao što su rast BDP-a, stopa zaposlenosti ili institucionalni učinak.

193. Što se tiče gore pomenutih institucionalnih performansi, nevladina organizacija Grupa za pravne i političke studije (GPPS) objavila je 2025. godine izveštaj o transparentnosti budžeta za zdravstvo kako bi ispitala izdvajanja Kosova za zdravstvo za 2025. godinu. U poređenju sa izdvajanjem zdravstvenog sektora za 2024. godinu od 345 miliona evra, budžet za zdravstvo na centralnom nivou za 2025. godinu povećan je samo neznatno na približno 352 miliona evra. Ovo odražava kontinuirani nominalni rast već nekoliko godina i ne ukazuje na značajnu strukturnu promenu u prioritetima potrošnje ili mehanizmima odgovornosti.²¹¹ U tom smislu, izveštaj nevladine organizacije GLPS takođe otkriva stalne nedostatke u transparentnosti budžeta, gde procesi ostaju interni, a ne predmet javnih konsultacija. Kao rezultat toga, učinak zasnovan na rezultatima je teško meriti i, s druge strane, na institucionalnu odgovornost se suštinski ne obraća pažnja.²¹²

194. Napori su nastavljeni 2025. godine na razvoju integrisanog Nacionalnog zdravstvenog informacionog sistema, kako je predviđeno Strategijom zdravstvenog sektora za period 2025-2030. Međutim, sistem je i dalje samo delimično operativan jer još uvek nije dostigao punu interoperabilnost na različitim nivoima zdravstvene zaštite. Kao rezultat toga, pružaoci zdravstvenih usluga se i dalje značajno oslanjaju na papirne evidencije i fragmentirane mehanizme izveštavanja, što ometa prikupljanje podataka u realnom vremenu i pružanje koordinisanih usluga za potrebe javnog zdravlja.²¹³

195. U vezi sa prethodnim pasusom, u februaru 2025. godine, Ministarstvo zdravlja (MZ) je odobrilo Akcioni plan za zdravstvenu bezbednost, koji je integrisalo u Strategiju zdravstvenog sektora za period 2025-2030, nakon Zajedničke eksterne evaluacije sprovedene pod pokroviteljstvom SZO.²¹⁴ Plan usvaja među-sektorski pristup koordinacije između zdravstvenih, poljoprivrednih, zaštitnih i organa za upravljanje vanrednim situacijama. Fokus je na nadzoru zaraznih bolesti, antimikrobnoj rezistenciji, otkrivanju prekograničnih pretnji i spremnosti za vanredne situacije.

211 GLPS (2025), [Public funds, public health: Review of Kosovo's Health Budget Transparency.](#)

212 GLPS (2025), [Public funds, public health: Review of Kosovo's Health Budget Transparency.](#)

213 Prishtina Insight (2025), [From Paper to Algorithms: Can Artificial Intelligence Heal Kosovo's Healthcare System?](#)

214 SZO (2025), [Kosovo strengthens health security through intersectoral collaboration.](#)

196. Zakon o obaveznom zdravstvenom osiguranju, koji je usvojio Skupština Kosova 2024. godine, zaustavljen je 2025. godine zbog podnošenja zahteva političke stranke PDK Ustavnom sudu o navodnim proceduralnim povredama sredinom decembra 2024. godine, čime je blokirano njegovo efikasno usvajanje dok se ne donese odluka. Shodno tome, tokom 2025. godine, Kosovo je nastavilo da funkcioniše bez funkcionalnog sistema javnog zdravstvenog osiguranja, ostavljajući veliku većinu građana da se sami snalaze sa troškovima zdravstvene zaštite.²¹⁵

197. Kontinuirani odliv zdravstvenih radnika utiče na pravo na zdravlje unutar granica Kosova. U 2025. godini, čak 90 lekara je zatražilo potvrde o dobrom statusu od Lekarske komore Kosova, dokument potreban za zaposlenje u inostranstvu, a 192 medicinske sestre su se prijavile za profesionalnu dokumentaciju Komori medicinskih sestara Kosova. Iako brojke pokazuju blagi pad u odnosu na prethodne godine,²¹⁶ kontinuirani odlazak medicinskog osoblja, iako sam po sebi odražava strukturno nezadovoljstvo uslovima rada i naknadama, utiče na zdravstvene usluge i pogoršava kvalitet nege na Kosovu.²¹⁷

198. Prema podacima Nacionalnog instituta za javno zdravlje (NIJZ), kardiovaskularne bolesti su ostale vodeći uzrok smrti na Kosovu u 2025. godini, a sledi ih rak. Respiratorne bolesti su bile treći i četvrti uzrok smrtnosti.²¹⁸ Kardiološke službe u Univerzitetском kliničkom centru Kosova navodno nastavljaju da rade punim kapacitetom, što odražava stalni pritisak na tercijarnu zdravstvenu zaštitu, a onkološki stručnjaci napominju da, iako je incidenca raka porasla u poslednjoj deceniji, poslednjih godina pokazuju znake stabilizacije, pri čemu rak dojke ostaje najrasprostranjeniji oblik. I kardiovaskularne bolesti i rak sve više pogađaju mlađe starosne grupe, što ukazuje na promenljive epidemiološke obrasce i povećane rizike po javno zdravlje. Implikacije iz perspektive prava na zdravlje su jednostavne: adekvatna zdravstvena infrastruktura i kapacitet radne snage moraju efikasno da odgovore na rastući teret hroničnih bolesti.

199. U 2025. godini, Kosovo je zabeležilo 31 novi slučaj HIV/SIDE i šest smrtnih slučajeva povezanih sa SIDOM. Ovo je porast broja slučajeva na Kosovu uprkos tome što je formalno klasifikovano kao nisko prevalentno sa ukupnom stopom infekcije ispod 1 procenta u opštoj populaciji. Epidemiološki podaci koje su predstavili Ministarstvo zdravlja i Nacionalni institut za javno zdravlje ukazuju na to da je najpogođenija grupa i dalje muškarci (82 procenta), posebno oni starosti 25–34 godine, a prenos se javlja prvenstveno putem heteroseksualnog i homoseksualnog kontakta. Dok su vlasti najavile nastavak implementacije digitalnog sistema za nadzor zaraznih bolesti (DSNZB) i planirano pilotiranje distribucije preekspozicione profilakse (PEP) u ustanovama primarne zdravstvene zaštite 2026. godine, zvaničnici su istovremeno priznali ograničenja u finansiranju koja utiču na programe za HIV.²¹⁹

200. Javni sistem mentalnog zdravlja je i dalje imao nedovoljno resursa u 2025. godini. Zvanični podaci Ministarstva zdravlja pokazuju da su državni ljudski resursi u službama mentalnog zdravlja

215 Reporteri (2025), [The long and complicated story of health insurance in Kosovo, the law blocked in the Constitutional Court.](#)

216 MLJP (2025), [Civil Society Report on Human Rights in Kosovo in 2024.](#)

217 Gazeta Express (2025), [Over 90 doctors and 192 nurses left Kosovo in 2025.](#)

218 Indeks online (2025), [Heart disease and cancer top the list of deaths in Kosovo.](#)

219 Kosova Press (2025), [Six deaths this year due to HIV, and 31 new cases.](#)

znatno ispod evropskog proseka, jer ukupno broje samo 49 psihijataru, 9 psihologa, 1 socijalni radnik, 281 medicinsku sestru i sedam psihosocijalnih savetnika. Kao rezultat toga, mnoge osobe koje traže mentalnu pomoć primorane su da se obrate privatnom sistemu zdravstvene zaštite, što je skuplje i čini pristup mentalnom zdravlju privilegijom rezervisanom za građane sa finansijskim sredstvima.²²⁰

201. Fizička pristupačnost i adekvatna infrastruktura predstavljaju ključnu obavezu za zaštitu prava na zdravlje. U tom smislu, nakon što je KALLXO.com izvestio o nedovršenom putu koji vodi do novoizgrađenog Centra primarne zdravstvene zaštite „Nedžat Čuni“ (QKMF) u Južnoj Mitrovici, radovi na popravci su počeli 23. januara 2025. godine. Centar, koji je koštao oko 6.016.953 evra, otvoren je 6. januara 2025. godine, ali njegov pristupni put još nije bio završen. Opštinski direktor zdravstva, Fahri Šabani, objasnio je da je projekat puta, parkinga i okolne infrastrukture započet čak i pre otvaranja, ali je obustavljen zbog loših vremenskih uslova.²²¹

202. Fizička pristupačnost zdravstvene infrastrukture i dalje predstavlja značajnu prepreku za osobe sa invaliditetom. Godine 2018, protiv Univerzitetske kliničke bolnice Kosova (UKBK) podneta je tužba za diskriminaciju zbog arhitektonske nepristupačnosti; od 2025. godine slučaj ostaje nerešen, što odražava produženo sudsko kašnjenje u rešavanju strukturnih prepreka. Pored fizičkog pristupa, osobe sa invaliditetom i dalje se susreću sa sistemskim preprekama u dobijanju neophodnih lekova i specijalizovanih usluga, uglavnom zbog odsustva funkcionalnog sistema zdravstvenog osiguranja i nedostataka u pružanju usluga. Prema rečima nevladine organizacije Handikos i drugih zagovornika prava osoba sa invaliditetom, ovi nedostaci su primorali neke porodice da traže zdravstvenu zaštitu u inostranstvu, efikasno eksternalizujući obavezu države da obezbedi pristupačnu i adekvatnu zdravstvenu zaštitu u okviru sopstvenog sistema.²²²

203. U 2025. godini i dalje postoji zabrinutost u vezi sa održivošću i efikasnom implementacijom programa za pomoćna sredstva za osobe sa invaliditetom koji finansira vlada, a koji je prvobitno dodeljen 2023. godine u okviru odgovornosti Univerzitetske kliničke bolničke službe Kosova (UKBK). Iako je posebna budžetska linija uvedena 2025. godine, prijavljeni izazovi u postupcima nabavke i distribucije ograničili su blagovremenu isporuku pomoćnih tehnologija korisnicima. Štaviše, dodela je osmišljena kao privremena dvogodišnja mera, što stvara neizvesnost u pogledu kontinuiranog finansiranja nakon početnog vremenskog okvira.²²³

204. Pored infrastrukture, pristup bezbednoj vodi i adekvatnim sanitarnim uslovima predstavlja ključnu komponentu obaveza u okviru prava na zdravlje. Izveštaj Prishtina Insight-a iz 2025. godine dokumentovao je kontinuirano zagađenje reke Beli Drim. Zagađenje reke pogoršavaju neprečišćene komunalne otpadne vode iz više opština, industrijski ispusti, poljoprivredni otpad i ilegalna vađenja šljunka. Štaviše, oko 125.000 domaćinstava i preduzeća u rečnom slivu ispušta otpadne vode u potoke koji hrane reku, što utiče na kvalitet vode procenjenih 400.000 stanovnika. Uprkos delimičnim opštinskim ulaganjima u postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda, pokrivenost ostaje sa ograničenim kapacitetima za sprovođenje zakona, a većina slučajeva kršenja zakona rezultira novčanim kaznama ili uslovnim kaznama.²²⁴ Pored reke, kriza sa vodom za piće je

220 Kosovo 2.0 (2025), [Political parties' pledges on mental health.](#)

221 BIRN (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

222 HANDIKOS (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

223 HANDIKOS (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

224 Prishtina Insight (2025), [A flowing landfill: Once Pristine, Kosovo river turned into Pollution Exporter.](#)

2025. godine pogođena glavnim gradom Prištinom i okolnim opštinama. Treću godinu zaredom, primarni izvor vode za preko 100.000 stanovnika, jezero Badovac, bio je kontaminiran povišenim koncentracijama mangana. U odnosu na dozvoljenu granicu od 0,05 mg/l, izmereni nivoi su dostigli između 0,117 mg/l i 0,250 mg/l, primoravajući stanovnike da se oslanjaju na druge izvore vode za piće.²²⁵

205. Preporuke

- Skupština Kosova treba da obezbedi rešavanje ustavne revizije i usvajanje Zakona o obaveznom zdravstvenom osiguranju kako bi se uspostavio funkcionalan sistem javnog zdravstvenog osiguranja i smanjili troškovi zdravstvene zaštite za građane;
- Ministarstvo zdravlja (MZ) treba da operacionalizuje potpuno integrisani zdravstveni informacioni sistem i ojača zdravstvenu radnu snagu uvođenjem ciljanih mera zadržavanja zaposlenih;
- Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture i MZ treba da obezbede pristup bezbednoj vodi sprovođenjem obaveza prečišćavanja otpadnih voda, rešavanjem kontaminacije izvora vode za piće i uvođenjem sankcija za kršenje zakona o životnoj sredini koje utiču na javno zdravlje.

6.4 Imovinski prava

206. Međunarodni standardi o stanovanju i imovinskim pravima zasnovani su na članovima 17 i 25 Ujedinjene deklaracije o ljudskim pravima i članu 11 Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, koji priznaju pravo na imovinu i pravo na odgovarajući smeštaj kao deo prava na odgovarajući životni standard. U Opštem komentaru br. 4 (1991), Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava pojasnio je da se odgovarajući smeštaj proteže dalje od skloništa i uključuje sigurnost zakupa, pogodnost za život, pristupačnost, odgovarajuću lokaciju i kulturnu adekvatnost. U Opštem komentaru br. 7 (1997), dalje je potvrđeno da su prisilna iseljenja prima facie nespojiva sa Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, osim ako nisu opravdana izuzetnim okolnostima i praćena strogim proceduralnim merama zaštite. Na regionalnom nivou, član 1 Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima štiti mirno uživanje imovine, što je ESLJP široko tumačio tako da obuhvata imovinu, prava i legitimna očekivanja vlasništva, zahtevajući da svako mešanje teži legitimnom cilju i održava pravičnu ravnotežu između javnih i individualnih interesa, kao što je utvrđeno u predmetima Sporrong i Lunroth protiv Švedske (1982) i James i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva (1986). Iako Evropska konvencija o ljudskim pravima izričito ne garantuje pravo na stanovanje, Sud je proširio zaštitu kroz članove 3 i 8, presudivši u predmetima Yordanova protiv Bugarske (2012) i Vinterstein protiv Francuske (2013) da iseljenja dugo naseljenih romskih i putnik zajednica bez adekvatnog opredanja ili zaštitnih mera krše pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života.

207. Imovinski prava na Kosovu su ustavno zaštićena članovima 46 i 156 Ustava, koji garantuju pravo na posedovanje imovine i zabranjuju proizvoljno lišavanje imovinskih prava. Ustav dalje obavezuje Vladu Kosova da olakša zakonito vraćanje imovine, posebno u vezi sa interno raseljenim licima (IRL) i povratnicima. Širi zakonodavni okvir definisan je Zakonom br. 03/L-154 o imovini i drugim stvarnim pravima; Zakonom br. 08/L-052 kojim se menja i dopunjuje Zakon br. 05/L-010 o Agenciji za upoređivanje i verifikaciju imovine Kosova (AUVIK); Zakonom br. 05/L-010 o AKVU; Zakonom br. 2002/5 o uspostavljanju registra prava na nepokretnu imovinu; Zakonom br. 03/L-007 o vanparničnom postupku; Zakonom br. 2004/26 o nasleđivanju; Zakonom br. 05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti; Zakon br. 2004/32 o porodici; Zakon br. 03/L-139 o eksproprijaciji nepokretne imovine; i Uredba br. 01/2018 o povratku raseljenih lica i trajnim rešenjima. Zajedno, ovi instrumenti čine formalnu pravnu arhitekturu koja reguliše vlasništvo nad imovinom, registraciju, restituciju, nasleđivanje, rodnu ravnopravnost u imovinskim odnosima i eksproprijaciju na Kosovu.

208. Agencija za upoređivanje i verifikaciju imovine Kosova (AUVIK) služi kao centralno nadzorno telo odgovorno za sprovođenje i sprovođenje zakona o imovinskim pravima. Ona presuđuje u imovinskim zahtevima i verifikuje prava korišćenja nepokretne imovine, uključujući stambenu i poslovnu imovinu. Njen mandat se proteže na rešavanje sporova oko vlasništva koji su nastali iz sukoba 1998–1999, posebno zahteva koji uključuju interno raseljena lica i povratnike.

209. Ustavni sud Kosova poništio je, po drugi put, Zakon o Državnom birou za verifikaciju i konfiskaciju neopravdane imovine, čime je poništena odluka Skupštine od 5. decembra 2024. godine kojom je usvojen revidirani zakon. Sud je, većinskom odlukom, utvrdio da je zakon donet kroz ubrzane zakonodavne postupke koji su zaobišli redovnu parlamentarnu kontrolu, uključujući pregled odbora i proceduralne zaštitne mere, čime su prekršeni ustavni standardi. Dok se ranija presuda iz 2024. godine fokusirala na suštinske probleme - posebno retroaktivnu primenu i nedovoljne zaštitne mere u vezi sa teretom dokazivanja u pitanjima koja utiču na imovinska prava prema članu 46 Ustava i članu 1 Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima - presuda iz 2026. godine usredsredila se na proceduralnu neustavnost, naglašavajući da se zakoni koji proširuju državnu vlast nad privatnom imovinom moraju strogo pridržavati ustavnih zahteva za donošenje zakona. Presuda ne isključuje buduće mehanizme za verifikaciju imovine, ali potvrđuje da mere protiv korupcije moraju biti u skladu sa propisanim postupkom i ustavnim garancijama koje štite mirno uživanje imovine.²²⁶

210. U decembru 2025. godine, Skupština opštine Priština usvojila je odluku kojom se odobrava poseban spisak opštinskih nepokretnih objekata određenih za dodelu u narednoj godini. Dana 31. decembra 2025. godine, Ministarstvo lokalne samouprave pokrenulo je obaveznu proveru zakonitosti akta, navodeći zabrinutost u vezi sa usklađenošću sa zakonom. Provera se fokusirala na proceduralne nedostatke, uključujući neobjavlivanje i opštih i posebnih lista imovine i odsustvo potrebnih katastarskih i podataka o korišćenju. Pokretanje kontrole zakonitosti pre kraja kalendarske godine odražava kontinuirani institucionalni nadzor nad upravljanjem opštinskom imovinom i naglašava važnost proceduralne usklađenosti u dodeli javne nepokretne imovine.²²⁷ Tokom 2024. godine, nevladina organizacija Kosovski pravni institut (KPI) podnela je upravnu tužbu protiv Skupštine opštine Priština, osporavajući zakonitost odluke o razmeni opštinske imovine.

226 The Kosovo Dispatch (2026), [Constitutional Court Again Halts Asset Verification Bureau Law, Warning Against Rushed Lawmaking](#).
227 KALLXO (2026), [MAPL shpall të paligjshëm vendimin e komunës së Prishtinës për Listën e pronave për dhënie në shfrytëzim](#).

Sporna odluka je podrazumevala prenos velike javne parcele u Čaglavici na privatna lica u zamenu za znatno manje parcele u privatnom vlasništvu. NVO KPI je zahtevala poništenje odluke i obustavu njenog izvršenja, tvrdeći da je proces bio oklevao ozbiljnim kršenjima zakona, uključujući nedostatak primene relevantnih zakonskih odredbi, proceduralne nepravilnosti i pogrešnu procenu činjenica. Osnovni sud je naložio obustavu izvršenja sporne odluke, utvrdivši da bi njeno sprovođenje moglo dovesti do nepopravljive štete i da obustava služi zaštiti javnog interesa.²²⁸ Paralelno sa tim, preispitivanje zakonitosti od strane centralnih vlasti rezultiralo je obustavom izvršenja odluke i vraćanjem predmeta Skupštini opštine na ponovno razmatranje. Ovi događaji ističu važnost sudskih i administrativnih zaštitnih mera u sprečavanju potencijalno nezakonitog raspolaganja javnom imovinom. Slučaj ilustruje ulogu strateškog parničenja i institucionalnog nadzora u jačanju odgovornosti, obezbeđivanju poštovanja vladavine prava i zaštiti javne imovine i šireg javnog interesa u lokalnoj samoupravi.²²⁹

211. Centar za strateške sporove (CSL), platforma nevladine organizacije GLPS, podneo je tužbu kojom traži poništenje podzakonskog normativnog akta, naime Uredbe o organizaciji i korišćenju parkinga u opštini Priština. Uredba je sadržala nezakonite odredbe koje su kontinuirano kršile ustavne garancije imovinskih prava i slobode kretanja. Štaviše, pitanje je direktno uticalo na pravo na jednake i efikasne javne usluge, kao i pravo na pravedan administrativni tretman, zaštićeno domaćim zakonodavstvom i međunarodnim standardima ljudskih prava. Slučaj koji je pokrenuo CSL rezultirao je povoljnom presudom Vrhovnog suda Kosova, kojim su poništene odredbe uredbe koje nisu bile u skladu sa principom zakonitosti.²³⁰

212. Prema podacima OEBS-ovog Monitora za imovinska prava (izdanje 12, januar–jun 2025), tokom perioda izveštavanja nisu zabeleženi novi slučajevi nezakonitog zauzimanja nepokretne imovine koji pogađaju ranjive zajednice. Međutim, u izveštaju se navodi da je u regionu Gnjilana identifikovano 11 slučajeva eksproprijacije koji pogađaju parcele u vlasništvu pripadnika zajednice kosovskih Srba, što ukazuje na kontinuiranu intervenciju države u imovinska prava putem mehanizama eksproprijacije. Pored toga, izveštaj pokazuje da je trideset šest porodica (34 porodice kosovskih Srba i 2 porodice kosovskih Roma) imalo koristi od socijalnog stanovanja u 2025. godini, dok je širom Kosova podneto 2.120 zahteva za legalizaciju nedozvoljenih objekata, bez prijavljene legalizacije objekata na nezakonito zauzetom zemljištu koje pripada nevećinskim zajednicama.²³¹

213. Sredinom 2025. godine, sprovođenje konačnih odluka o imovini u Severnoj Mitrovici rezultiralo je nekoliko iseljenja. Dana 23. jula 2025. godine, Kosovska policija je pomogla u iseljenju porodice Janičijević iz stana u Severnoj Mitrovici, postupajući po nalogu za sprovođenje koji je izdala Agencija za upoređivanje i verifikaciju imovine (AUVI) u korist drugog podnosioca zahteva. Prema izveštajima medija, porodica je kupila stan decenijama ranije od kompanije Trepča i tamo je živela skoro 30 godina. Porodica je izjavila da poseduje dokumentaciju koja dokazuje transakciju i da nije bila upoznata sa bilo kakvom konačnom nepovoljnom sudskom odlukom u vreme kada je sprovođenje sprovođenja. Iako je navodno izdato obaveštenje od 30 dana unapred u martu 2025.

228 KPI (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini

229 KPI (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini

230 GLPS (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini

231 OEBS (2025), [Property rights monitor](#).

godine, porodica je navela da ozbiljne zdravstvene okolnosti sprečavaju dobrovoljno izvršenje u tom roku.²³²

214. Dana 8. avgusta 2025. godine, u Severnoj Mitrovici izvršeno je drugo iseljenje porodice Ku-prešanin, u skladu sa nalogom za izvršenje koji je izdala Agencija za upoređivanje i verifikaciju imovine (AUVI), uz operativnu pomoć Kosovske policije. Porodica, uključujući samohranu majku troje dece, iseljena je iz stana u oblasti Rudarske čete. Prema izjavama datim medijima, stan je porodici dodeljen 2003. godine od strane lokalnih vlasti tokom administracije UNMIK-a, a stanari su izvestili da su dobili samo kratak period za iseljenje nakon što je počelo izvršenje.²³³ Kao i u slučaju iz jula 2025. godine, iseljenje je proizašlo iz konkurentskih zahteva za imovinu koji su rešeni putem mehanizma za verifikaciju imovine nakon sukoba.

215. Pristupačnost stanovanja na Kosovu predstavlja strukturni problem uprkos kontinuiranom širenju stambenog fonda. U 2025. godini, u Prištini, cene zakupa jednosobnih stanova kreću se od približno 225 evra do preko 300 evra mesečno, u odnosu na prosečnu neto platu od 552 evra, što vrši značajan pritisak na mlade radnike i domaćinstva sa srednjim prihodima. Cene nekretnina su navodno porasle za 20–30 procenata poslednjih godina, a u nekim naseljima cene su porasle sa 720 evra/m² u 2014. godini na preko 1.300 evra/m² danas.²³⁴

216. Nedavno objavljeni izveštaj NVO GLPS, koji ispituje izazove žena u ostvarivanju imovinskih prava na Kosovu, a sproveden je iz perspektive sudskog praćenja između kraja 2024. i sredine 2025. godine, pokazuje da su žene i dalje značajno nedovoljno zastupljene u vlasništvu nad imovinom na Kosovu.²³⁵ Numerički gledano, one su vlasnice približno 19,8% registrovane imovine širom Kosova. Što se tiče sporova oko vlasništva, uključujući nasleđivanje, bračnu imovinu i druge srodne slučajeve, praćenje od strane NVO GLPS pokazuje proceduralne neefikasnosti koje utiču na sposobnost žena da uživaju u blagovremenim sudskim ishodima.²³⁶ Izveštaj ističe da prakse nasleđivanja i dalje oblikuju patrijarhalne norme i diskriminatorne prakse, pri čemu žene često odustaju od svojih prava zbog društvenog pritiska, isključenja iz postupaka ili im se nude samo simbolični udeli umesto punog zakonskog prava. Dalje se identifikuju strukturni nedostaci u pravosuđu, uključujući ograničene institucionalne kapacitete, nedostatak osoblja i zaostale predmete, što doprinosi kašnjenjima i smanjenoj transparentnosti, posebno kroz ograničeno objavljivanje presuda. Od 172 praćena ročišta, značajan broj je odložen ili otkazan zbog odsustva sudija, veštaka ili stranaka, a nekoliko slučajeva je ostalo nerešeno godinama. U 24 slučaja u kojima je mereno trajanje postupka, u proseku je bilo potrebno približno četiri godine (1.454 dana) da sud počne da rešava zahtev, što je kašnjenje koje rizikuje da potkopa poverenje u pravosuđe i obeshrabri žene da ostvare svoja imovinska prava.²³⁷

217. Tokom 2025. godine, brojni incidenti koji su pogodili domaćinstva kosovskih Srba izazvali su zabrinutost u vezi sa efikasnom zaštitom imovinskih prava i sigurnošću vlasništva. Konkretno, 2. januara 2025. godine, pomoćne poljoprivredne zgrade u vlasništvu petočlane porodice Đokić u Radevu (opština Lipljan) uništene su u požaru koji su navodno izazvali nepoznati počinioci. 6. feb-

232 NSI (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

233 NSI (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

234 Kosovo 2.0 (2025), [The not-so-affordable housing in the Balkans](#).

235 GLPS (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

236 GLPS (2025), [Women's Challenges in Realizing Property Rights in Kosovo: A Perspective from Judicial Monitoring](#)

237 GLPS (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

ruara 2025. godine, posterij kampanje „Srpske liste“ oštećeni su na zidu privatne kuće u vlasništvu Nikole Jankovića u Bušincu (opština Kamenica), a 9. februara 2025. godine, kuća porodice Đorić u Lipljanu je kamenovana tokom proslava nakon izbora, što je rezultiralo materijalnom štetom. Dana 17. juna 2025. godine, u Leposaviću, opštinski službenik je navodno promenio bravu na stanu Slobodana Spajića, koji je tamo boravio na osnovu raspodele preko programa Komesarijata za raseljena lica Republike Srbije. Dalji incidenti uključivali su detonaciju eksplozivne naprave 17. avgusta 2025. godine ispred objekta u vlasništvu Miloša Perovića u Zubinom Potoku, što je prouzrokovalo značajnu materijalnu štetu, i prijavljenu provalu 14. decembra 2025. godine u porodičnu kuću Gačića u Ugljarama kod Kosova Polja.²³⁸

218. Preporuke

- Ministarstvo pravde (MP) i Sudski savet Kosova (SSK) trebalo bi da obezbede efikasno sprovođenje imovinskog prava žena uvođenjem obavezne provere uključivanja žena u postupke za imovinu i objavljivanjem razvrstanih podataka o vlasništvu;
- Kosovska policija i tužilaštvo trebalo bi da istraže i procesuiraju sve incidente koji utiču na imovinu i bezbednost nevećinskih zajednica, uključujući štetu i nezakonito mešanje u imovinu;
- Agencija za upoređivanje i verifikaciju imovine Kosova trebalo bi da osigura da sve odluke o iseljenju prati verifikovana dokumentacija o vlasništvu, obaveštenje od najmanje 30 dana unapred i pisano obrazloženje koje se odnosi na okolnosti stanara, posebno u slučajevima koji uključuju dugoročni boravak i ranjive porodice.

238 NSI (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

6.5 Kulturna prava

219. Međunarodni standardi priznaju kulturna prava kao sastavni deo ljudskog dostojanstva i ličnog razvoja. Članovi 22 i 27 Ujedinjene deklaracije o ljudskim pravima potvrđuju pravo svakoga na ekonomska, socijalna i kulturna prava neophodna za dostojanstvo i slobodno učešće u kulturnom životu, uživanje u umetnosti i korišćenje naučnog napretka, uz zaštitu moralnih i materijalnih interesa autora. Na nivou ugovora, član 15. Međunarodnog pakta o ekonomskim, kulturnim i pravim pravima garantuje pravo na učešće u kulturnom životu i korišćenje naučnog napretka, a član 27. Pakta o građanskim i političkim pravima štiti kulturna, verska i jezička prava manjina. Deklaracija UN o pravima pripadnika nacionalnih ili etničkih, verskih i jezičkih manjina (1992) pojačava ove kolektivne dimenzije. Komplementarni instrumenti UNESCO-a, uključujući Univerzalnu deklaraciju o kulturnoj raznolikosti (2001) i Konvenciju o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (2003), naglašavaju obaveze država da čuvaju i promovišu kulturnu baštinu. Nedavno je Rezolucija Saveta za ljudska prava 58/4 (2025) potvrdila da ograničenja učešća u kulturnom životu i pristupa kulturnoj baštini mogu potkopati društvenu koheziju, dijalog i mir. Kulturna prava se dodatno konsoliduju kroz sudsku praksu i običajno pravo. U presudi u slučaju Hram Preah Vihear (Kambodža protiv Tajlanda) iz 2013. godine, Međunarodni sud pravde (MSP) je naglasio obaveze država da štite kulturnu baštinu povezanu sa lokalitetima svetske baštine, potvrđujući njen pravni značaj prema međunarodnom pravu. Nacrt principa o zaštiti životne sredine u vezi sa oružanim sukobima Komisije za međunarodno pravo iz 2022. godine takođe priznaje zaštitu kulturne baštine kao deo obavezujućih međunarodnih obaveza, od kojih neke odražavaju međunarodno običajno pravo. Paralelno sa tim, Studija o običajnom međunarodnom humanitarnom pravu Međunarodnog komiteta Crvenog krsta (Pravila 38–40) identifikuje zaštitu kulturnih dobara kao utvrđenu običajnu normu.

220. Kosovo nije član UNESCO-a. Kosovo je 4. avgusta 2015. godine podnelo zahtev za članstvo i proglasilo prihvatanje Ustava UNESCO-a. Iako je Izvršni odbor preporučio prijem 22. septembra 2015. godine, Generalna konferencija je odbila zahtev 9. novembra 2015. godine, jer nije uspela da obezbedi potrebnu dvotrećinsku većinu (92 glasa za, 50 protiv i 29 uzdržanih). Shodno tome, konvencije i deklaracije UNESCO-a nisu direktno obavezujuće na Kosovu. Uprkos tome, one predstavljaju autoritativne međunarodne standarde, sa kojima Kosovo generalno bira da uskladi svoj domaći pravni i politički okvir.

221. U skladu sa međunarodnim standardima navedenim gore, ustavni i zakonski okvir Kosova pruža eksplicitnu zaštitu kulturnih prava i nasleđa. Član 59. Ustava garantuje pripadnicima zajednica pravo da izražavaju, održavaju i razvijaju svoju kulturu i da čuvaju bitne elemente svog identiteta, uključujući religiju, jezik, tradiciju i kulturu, kao i pravo na osnivanje kulturnih, umetničkih, naučnih i obrazovnih udruženja. Član 9. dalje priznaje kulturno i versko nasleđe kao sastavni deo kosovskog nasleđa i nameće posebnu dužnost državi da obezbedi efikasnu zaštitu lokaliteta i spomenika od kulturnog i verskog značaja za zajednice. Ovaj ustavni mandat se sprovodi kroz Zakon br. 02/L-88 o kulturnom nasleđu, koji usvaja široku definiciju koja obuhvata nasleđe u arhitektonskom, arheološkom, pokretnom i duhovnom smislu. Štaviše, Kosovo je 2024. godine usvojilo i Zakon br. 08/L-245 o umetnosti i kulturi. Ovaj zakon definiše kulturnu politiku na Kosovu i reguliše uslove za osnivanje i upravljanje javnim institucijama umetnosti i kulture.

222. Tokom perioda izveštavanja, tekući Projekat kreativnih industrija koji je sproveo Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) u saradnji sa relevantnim kosovskim ministarstvima podržao je razvoj kreativne ekonomije Kosova kroz mere usmerene na jačanje pravnog i političkog okvira i proširenje mogućnosti zapošljavanja u kreativnom sektoru. Projekat je takođe imao za cilj da unapredi veštine mladih žena i muškaraca kroz formalno i neformalno obrazovanje, poboljša pristup finansiranju i istraživačkim mogućnostima za kreativne industrije i podrži razvoj opština kroz strateško planiranje, lokalne kreativne inicijative i kulturni turizam.²³⁹

223. Ambasador EU na Kosovu, Aivo Orav, 2025. godine ponovio je značaj očuvanja i zaštite kulturnog i verskog nasleđa svih zajednica i naglasio postojeće institucionalne mehanizme, uključujući Jedinicu Kosovske policije za zaštitu verskih i kulturnih objekata, koja pruža kontinuirano fizičko obezbeđenje srpskim pravoslavnim crkvama i manastirima. U tom smislu, treba istaći da KFOR takođe nastavlja da pruža 24-časovno obezbeđenje manastiru Visoki Dečani kao deo svog mandata za zaštitu kulturnog nasleđa u koordinaciji sa Kosovskom policijom i EULEX-om.²⁴⁰ Orav je takođe istakao ulogu Zakona o specijalnim zaštitnim zonama u uspostavljanju Saveta za implementaciju i praćenje (SIP). Primetno je da SIP-om kopredsedava EU i služi kao mehanizam za rešavanje sporova između centralnih i lokalnih vlasti i Srpske pravoslavne crkve. Prema Oravovim rečima, obnovljeni napori su učinjeni 2025. godine da se ponovo aktivira rad SIP-a.²⁴¹

224. Dana 23. jula 2025. godine, navodno je obavljen rimokatolički verski obred na arheološkom lokalitetu srednjovekovnog srpskog pravoslavnog manastira Bogorodice Hvostanske u selu Studenica, opština Istok. Prema zvaničnom saopštenju Eparhije raško-prizrenske, obred je obavljen bez znanja, saglasnosti ili učešća srpske pravoslavne crkve, koja lokalitet smatra delom svog kanonskog nasleđa. Eparhija je izrazila zabrinutost da se čin dogodio u zaštićenoj zoni kulturnog i verskog nasleđa i naglasila da nije izvršena prethodna koordinacija sa zakonitim crkvenim vlastima. U saopštenju se navodi da je status lokaliteta kao posebne zaštitne zone prema važećem zakonu o nasleđu potencijalno potkopan neovlašćenim verskim aktivnostima.²⁴²

225. U 2025. godini, na Kosovu je prijavljeno nekoliko incidenata koji su uticali na simbole srpskog kulturnog i istorijskog identiteta, što je izazvalo zabrinutost u vezi sa zaštitom kulturnog izražavanja i nasleđa zajednice. Dana 18. avgusta 2025. godine, ćirilичni znak sa Deset zapovesti, koji je stajao na ulazu u Severnu Mitrovicu više od dve decenije, pronađen je uklonjen. Dana 21. avgusta 2025. godine, srpska zastava je navodno skinuta i isečena sa spomen-kompleksa u Goraždevcu posvećenog lokalnim žrtvama, uključujući one poginule tokom NATO bombardovanja 1999. godine i napada na reku Bistricu 2003. godine. Kasnije, 3. decembra 2025. godine, bista Bogdana Radenkovića, srpskog političkog i kulturnog aktiviste s početka dvadesetog veka, rođenog u blizini Zvečana, uklonjena je sa svoje dugogodišnje lokacije u centru Zvečana, gde je bila izložena više od dvadeset godina. Zajedno, ovi događaji ilustruju kontinuiranu osetljivost koja okružuje simboličke kulturne markere i njihove implikacije na uživanje kulturnih prava zajednice kosovskih Srba.

239 UNDP (2026), [Creative industries project](#).

240 KFOR (2025), [Italian soldiers protecting the cultural heritage of Visoki Decani Monastery](#).

241 Kancelarija Evropske unije na Kosovu Specijalni predstavnik Evropske unije na Kosovu (2025), [Orav: The EU wants to see a sustainable solution for the Serbian community in Kosovo](#).

242 NSI (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

226. Preporuke

- Ministarstvo kulture i turizma trebalo bi da obezbedi strogo poštovanje mera zaštite u Specijalnim zaštitnim zonama kroz prethodno odobrenje za bilo kakvu versku ili kulturnu aktivnost i sankcionisanje neovlašćenih intervencija na zaštićenim mestima;
- Kosovska policija trebalo bi da istraži i javno izveštava o incidentima koji uključuju uklanjanje ili oštećenje kulturnih i verskih simbola, osiguravajući odgovornost i zaštitu kulturnog izražavanja za sve zajednice.

7. ODELJAK C: PRAVA ODREĐENIH LICA I GRUPA

7.1 Prava žena i rodna ravnopravnost

227. Zaštita prava žena na Kosovu je utemeljena u međunarodnom pravu ljudskih prava i njegovom ustavnom inkorporiranju. U skladu sa članom 22 Ustava, direktno primenljivi međunarodni sporazumi imaju prednost nad domaćim zakonodavstvom. To uključuje CEDAW i Konvenciju Saveća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija), obe direktno primenljive, kao i MPGPP (članovi 2, 3, 23 i 26) i ESLJP (član 14 i Protokol br. 12). Iako nije izričito navedena u Ustavu, Rezolucija 1325 Saveta bezbednosti UN o ženama, miru i bezbednosti informiše zakonodavni okvir naglašavajući učešće žena u izgradnji mira i zaštiti u konfliktnim situacijama. Pored obavezujućih ugovora, prava žena se dodatno jačaju kroz političke obaveze. Pekinška deklaracija i platforma za akciju (1995), zajedno sa svojim periodičnim procesima preispitivanja, od kojih je najnoviji Peking +30 (2025), uspostavlja sveobuhvatni politički okvir u dvanaest kritičnih oblasti, uključujući nasilje nad ženama, oružane sukobe i donošenje odluka. Dodatne normativne smernice proizilaze iz Deklaracije UN o eliminaciji nasilja nad ženama (1993) i Agende za održivi razvoj do 2030. godine, posebno Cilja održivog razvoja 5 o rodnoj ravnopravnosti i osnaživanju žena.

228. Na ustavnom nivou, član 24 garantuje jednakost pred zakonom i zabranjuje diskriminaciju po bilo kojoj osnovi, uključujući rasu, boju kože, pol, jezik, veroispovest, političko ili drugo uverenje, nacionalno ili socijalno poreklo, povezanost sa bilo kojom zajednicom, imovinu, ekonomski ili društveni status, seksualnu orijentaciju, rođenje, invaliditet ili bilo koji drugi lični status. Ova ustavna garancija se operacionalizuje kroz skup specifičnih zakonodavnih akata koji odražavaju međunarodne standarde o rodnoj ravnopravnosti i pravima žena. To uključuje Zakon br. 05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti, Zakon br. 05/L-021 o zaštiti od diskriminacije i Zakon br. 08/L-185 o sprečavanju i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i nasilja zasnovanog na polu, koji je zamenio Zakon br. 03/L-182 o zaštiti od nasilja u porodici u oktobru 2023. godine. Štaviše, Krivični zakon br. 06/L-074 štiti žene kriminalizacijom silovanja na osnovu nedostatka pristanka (član 227), nasilja u porodici (član 248), prisilnog braka (član 239), trgovine ljudima i eksploatacije (član 165) i seksualnog uznemiravanja, čime se uspostavlja pravni okvir protiv nasilja i prisile zasnovanog na polu.

229. Što se tiče institucionalnog upravljanja, Agencija za rodnu ravnopravnost (ARR) predstavlja glavni mehanizam zadužen za nadgledanje pravilnog sprovođenja politika vezanih za rod u Vladi Kosova. Iako je u tom pogledu ARR, u okviru Kancelarije premijera, bila angažovana na izradi Programa za rodnu ravnopravnost 2025-2035, ovaj dokument još uvek nije završen u vreme izveštaja CSO. ARR je ključna za rešavanje izazova i promociju napretka ka rodnoj ravnopravnosti na nivou politika.²⁴³

230. Skloništa na Kosovu predstavljaju primarni institucionalni mehanizam za zaštitu žena koje su žrtve porodičnog nasilja i trgovine ljudima. Trenutno, osam skloništa za žrtve porodičnog nasilja i jedno sklonište za žrtve trgovine ljudima pružaju ukupan kapacitet od 97 raspoloživih mesta.²⁴⁴ Prema statistici Ministarstva pravde za period od januara do decembra 2025. godine, sedam skloništa je tokom tog perioda smestilo 160 žena i 181 dete, što ukazuje na kontinuiranu potražnju za uslugama zaštite, iako je kapacitet i dalje ispod međunarodnih standarda i preporuka.²⁴⁵ Što se tiče pristupačnosti, skloništa su otvorena za žene sa neizvesnim boravišnim statusom i bez dokumentacije, žene sa fizičkim invaliditetom i starije žene. Jedno specijalizovano sklonište za žrtve trgovine ljudima ima kapacitet od 10 kreveta, dok drugi objekat za podršku deci žrtvama zlostavljanja i porodičnog nasilja pruža 12 kreveta. Konačno, posebno sklonište radi za žrtve trgovine ljudima visokog rizika i nudi 25 kreveta.²⁴⁶

231. Prema podacima kosovske policije, od januara do decembra 2025. godine kosovskoj policiji je prijavljeno ukupno 2.815 slučajeva nasilja u porodici.²⁴⁷ Većina žrtava u ovim slučajevima bile su žene. Kao što je prikazano u donjoj tabeli, protekle četiri godine karakteriše povećanje broja prijavljenih slučajeva, koje je naizgled dostiglo plato 2025. godine. Ovaj uzlazni trend može odražavati niz faktora, uključujući veću spremnost ili poboljšani pristup mehanizmima prijavljivanja, poboljšanu institucionalnu identifikaciju slučajeva ili značajno povećanje učestalosti nasilja.

Gdina	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Slučajevi NP-a	1915	2069	2200	2273	2638	2959	2815

Prikaz 2 Slučajevi nasilja u porodici prema podacima Kosovske policije

232. Primetno je da, u vezi sa evidentiranjem rodno zasnovanog i porodičnog nasilja od strane institucionalnih vlasti, kao što je gore ilustrovano, nedavno objavljeni izveštaj nevladine organizacije Mreža žena Kosova (MŽK) pod nazivom „Nulta tolerancija“, praćenje institucionalnog odgovora na rodno zasnovano nasilje (RZN) pokazuje nedostatke u institucionalnom razumevanju.²⁴⁸ Izveštaj otkriva da policajci često povezuju rodno zasnovano nasilje sa nasiljem u porodici, čime ne samo da mešaju broj slučajeva već i ograničavaju konceptualni obim i institucionalni odgovor na oba kršenja.²⁴⁹ U svom komentaru iz 2025. godine na Izveštaj Evropske komisije o zemlji, nevladine organizacije Kosovski centar za rodne studije (KGSC) i nevladine organizacije KWN slično ističu nedovoljnu podršku usmerenu na preživjele.²⁵⁰ Što se tiče institucionalnog odgovora, godišnji izveštaj nevladine organizacije GLPS pod nazivom „Učinak i nedostaci: Institucionalni tretman porodičnog nasilja u 2025. godini“ ispituje postupanje u slučajevima porodičnog nasilja od strane Kosovske policije, tužilaštva i pravosuđa tokom 2025. godine. Izveštaj otkriva da je, iako je podignuta 1.901 optužnica, sudovi rešili samo 56% slučajeva, sa prosečnim trajanjem od 281 dan po slučaju. U 87% rešenih slučajeva, sudovi su doneli osuđujuće presude; međutim, samo jedna trećina je rezultirala efektivnom zatvorskom kaznom, a 85% optuženih se izjasnilo krivim. Praćenje 830 sudskih ročišta

244 KWN (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

245 Ministarstvo pravde (2026), [Data baza për evidentimin e rasteve të dhunës në familje](#).

246 KGSC (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

247 Ministria e Drejtësisë (2026), [Data baza për evidentimin e rasteve të dhunës në familje](#).

248 KWN (2025), [Zero tolerance, monitoring institutional response to gender-based violence](#).

249 KWN (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

250 KGSC (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

dotatno je otkrilo da je 260 odloženo, prvenstveno zbog odsustva stranaka. Izveštaj takođe identifikuje niz proceduralnih povreda i nedostataka, uključujući netačno evidentiranje postupaka, neimenovanje advokata po službenoj dužnosti uprkos zahtevima, neotkrivanje spisa predmeta strankama od strane tužilaštva, nastavak ročišta bez ispunjavanja zakonskih obaveza i neadekvatan tretman žrtava kada se pojavljuju kao svedoci.²⁵¹

233. Primetno je da isti izveštaj NVO KWN (2025) pokazuje kako, uprkos boljim mehanizmima reagovanja tokom vremena, okrivljavanje žrtava, kršenje poverljivosti i naponi da se žrtve pomire sa nasilnicima i dalje predstavljaju široko rasprostranjene pojave u institucionalnim okruženjima.²⁵² Septembarski audio snimak koji je objavio KALLXO.com u septembru 2025. godine ilustruje ove strukturne probleme. Snimak je otkrio privatni razgovor između sudije i tužioca u slučaju porodičnog nasilja, u kojem su oni koristili strategije za ograničavanje učešća žrtve u sudskom postupku. Kosovski sudski savet (KSS) je potom suspendovao sudiju, pokrenuvši disciplinski postupak.²⁵³

234. Još jedan ozbiljan pokušaj femicida u novembru 2025. godine otkriva stalni neuspeh zaštitnih mera namenjenih zaštiti pojedinaca u slučajevima porodičnog nasilja. Muškarac sa inicijalima K.E. uhapšen je u Gadimlju, Lipljan, zbog sumnje na teško ubistvo u pokušaju po članu 183. Krivičnog zakonika, nakon što je navodno napao svoju bivšu suprugu sekirom; kritično je napomenuti da je osumnjičeni u vreme napada bio pod aktivnom zaštitnom naredbom. Žrtva je prevezena na medicinski tretman, a tužilaštvo je potvrdilo klasifikaciju krivičnog dela. Prema nevladinoj organizaciji KWN, slučaj pokreće značajnu zabrinutost u vezi sa praćenjem i efikasnom primenom zaštitnih naredbi, posebno imajući u vidu da su takve mere namenjene sprečavanju upravo ove vrste smrtonosnog nasilja.²⁵⁴ Pored toga, u Kosovu Polju jedna žena je izbodena nožem i teško povređena u onome što su vlasti klasifikovale kao „teško ubistvo u pokušaju“. Policija je uhapsila verenika žrtve sa kojim je živela u vanbračnoj zajednici zbog sumnje da je umešan u napad.²⁵⁵

235. Početkom 2025. godine, Ministarstvo pravde je uvelo specijalizovanu telefonsku liniju za hitne slučajeve, čiji je cilj pružanje hitne pomoći žrtvama porodičnog nasilja i rodno zasnovanog nasilja. Dana 29. januara 2025. godine, ministar pravde je potpisao Nacrt uputstava o uspostavljanju telefonske linije, osmišljene da pruži brzu, poverljivu i bezbednu podršku. Nakon toga, 26. februara 2025. godine, Vlada je usvojila Administrativno uputstvo, kojim je formalizovana institucionalna implementacija telefonske linije kao dela državne infrastrukture za podršku žrtvama.

236. Izveštaj o trgovini ljudima na Kosovu za 2025. godinu identifikovao je 14 žrtava trgovine ljudima, od kojih je 7 eksploatisano u seksualne svrhe i 7 u svrhu radne eksploatacije.²⁵⁶ Stručnjaci i predstavnici civilnog društva ističu kontinuiranu eksploataciju pojedinaca radi seksualne eksploatacije u privatnim stanovima i motelima i kritikuju institucionalne slabosti u mehanizmima

251 GLPS (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

252 KWN (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

253 Prishtina Insight (2025), [Don't let her speak: Judge suspended after KALLXO.com revealed plot to silence abuse victim.](#)

254 Betimi për Drejtësi (2025), [Arrestohet i dyshuari se tentoi me sëpatë ta privonte nga jeta bashkëshorten e tij.](#)

255 Betimi për Drejtësi (2025), [Therret me thikë një grua në Fushë-Kosovë, arrestohet i fejuari i saj.](#)

256 KGSC (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

identifikacije i zaštite žrtava. Ranjive grupe koje su najviše izložene riziku uključuju žene, decu, migrante i osobe koje žive u teškim ekonomskim uslovima, pri čemu Kosovo često funkcioniše i kao mesto tranzita i kao mesto interne eksploatacije.²⁵⁷

237. U 2025. godini, slučaj koji se odnosi na navodno seksualno uznemiravanje od strane zaposlenog Kosovske policije bio je predmet istrage Inspektorata Kosovske policije (IKP). Zaposleni Kosovske policije je pritvoren zbog sumnje da je seksualno uznemiravao maloletnu učenicu tokom dve nedelje u blizini školske zgrade. Delujući u koordinaciji sa Osnovnim tužilaštvom u Prizrenu, vlasti su naložile 48-časovni pritvor za osumnjičenog, a IKP je preporučio njegovu suspenziju do daljeg postupka.²⁵⁸ Slučaj takođe odražava šire institucionalne zabrinutosti koje je identifikovala nevladina organizacija KWN u svom izveštaju o nultoj toleranciji iz 2025. godine, u kojem je utvrđeno da policajci često umanjuju seksualno uznemiravanje, imaju tendenciju da opravdavaju ponašanje počilaca i često nisu uspevali da prepoznaju dinamiku moći, psihološko zlostavljanje i prisilnu kontrolu koji su svojstveni takvim slučajevima. U izveštaju se dalje navodi tendencija umanjivanja iskustava žrtava, posebno u odsustvu vidljivih fizičkih povreda, što ukazuje na stalne praznine u institucionalnom razumevanju i reagovanju na nasilje zasnovano na polu.²⁵⁹

238. U 2025. godini, mizoginistički onlajn diskurs je ostao značajna prepreka političkom učešću žena na Kosovu. Monitoring koji je sproveda nevladina organizacija Institut za demokratiju za razvoj (D4D) tokom izbornog perioda u februaru 2025. godine dokumentovao je sistematske seksističke napade na kandidatkinje i poslanice, uključujući ponižavanje, delegitimizaciju i koordinisane napore za narušavanje kredibiliteta. Takvi obrasci pokazuju da se žene u politici i dalje suočavaju sa oblicima isključenosti koji se protežu izvan institucija i u digitalnu javnu sferu.²⁶⁰

239. Žene na severu Kosova uglavnom nisu prijavljivale slučajeve zbog nepoverenja u policiju, što direktno ukazuje na značajno nedovoljno prijavljivanje, prema podacima nevladine organizacije ACDC. Neformalna grupa žena je tokom 2024. godine prikupila oko 30 svedočanstava i podnela pismo sa 415 potpisa KFOR-u. Nasuprot tome, policijski zvaničnik je izjavio da su 2025. godine (do kraja maja) zvanično pokrenuta samo tri slučaja seksualnog uznemiravanja — što ističe oštru neskladnost između životnih iskustava i formalnih evidencija. Na širem društvenom nivou, jedan regionalni/stručni izveštaj ukazuje da je 29 procenata žena prijavilo da je doživelo seksualno uznemiravanje, što ukazuje na široku bazu neprijavljenih ili neformalno prijavljenih incidenata u poređenju sa administrativnim podacima. Zvanična institucionalna statistika na nivou Kosova postoji, ali nije sistematski razvrstana za severne opštine u javno dostupnim izvorima. Na primer, zvanični izveštaj iz 2023. godine beleži 33 prijavljena slučaja seksualnog uznemiravanja i 25 rešenih slučajeva na nivou Kosova, bez podele po opštinama.²⁶¹

240. Pristup sveobuhvatnoj medicinskoj nezi nakon silovanja na Kosovu ostaje ograničen i nedovoljno institucionalizovan od 2025. godine. Iako je abortus zakonski dozvoljen prema zakonima o reproduktivnom zdravlju, a opšte zdravstvene službe pružaju početni medicinski tretman i testiranje na polno prenosive infekcije, ne postoji potpuno operativan, posvećen državni program koji obezbeđuje sistematsko upućivanje, dugoročnu psiho-socijalnu rehabilitaciju ili standardizovano

257 Bota Sot (2025), [Mbi 60 raste të trafikimit me njerëz. Arrestohen 120 persona.](#)

258 Telegrafi (2025), [A civilian police officer is arrested, suspected of sexually harassing a minor near a school.](#)

259 KWN (2025), [Zero tolerance? Monitoring the institutional response to gender-based violence.](#)

260 D4D (2025), [Gender-based disinformation and misogynistic language in online media.](#)

261 ACDC (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

pružanje hitne kontracepcije i profilakse polno prenosivih infekcija za žrtve silovanja. Primetno je da postekspoziciona profilaksa (PEP) za HIV – međunarodna standardna komponenta post-napadačke nege – nije dostupna u okviru javnog zdravstvenog sistema, a planirani referentni centar za slučajevne seksualnog nasilja u Institutu za sudsku medicinu još uvek nije postao u potpunosti funkcionalan 2025. godine.²⁶²

241. Stavovi javnosti prema rodnoj ravnopravnosti pružaju važnu perspektivu kroz koju se procenjuju društveni temelji pravnih i institucionalnih reformi. Istraživanje iz juna 2025. godine koje je sproveda NVO Social Impact Think-Tank (SIT), u saradnji sa Fondom Ujedinjenih nacija za stanovništvo (UNFPA), ispitalo je perspektive 305 muškaraca i žena širom urbanog i ruralnog Kosova o rodnoj ravnopravnosti, rodnim ulogama, stereotipima i rodno zasnovanom nasilju. Iako je više od 90% ispitanika odbacilo ideju da žene treba da trpe nasilje u porodici kako bi održale porodičnu jedinicu, nalazi su takođe otkrili postojanost stavova okrivljavanja žrtava i tendencija da se opravdaju počinioci, čime se ističe razlika između otvorenog formalnog odbacivanja nasilja i duboko ukorenjenih rodnih normi.²⁶³

242. U junu 2025. godine, Ministarstvo zdravlja (MZ) usvojilo je odluku o povećanju porodijskog i dečjeg dodatka, pri čemu se mera odmah primenjuje na sve nove majke, bez obzira na status zaposlenja. Za nezaposlene majke, porodijski dodatak iznosi 1.955,4 evra, isplaćuje se po 315,9 evra mesečno tokom šest meseci, pored dečjeg dodatka od 240 evra koji se isplaćuje po 20 evra mesečno tokom dvanaest meseci, što ukupno iznosi 2.195,4 evra u prvoj godini po detetu. Za zaposlene majke, pored toga što primaju 70 procenata svoje redovne plate tokom porodijskog odsustva, država obezbeđuje dodatne isplate od 325,9 evra mesečno za prva tri meseca i 319,5 evra mesečno za naredna tri meseca, uz istih 240 evra godišnjeg dečjeg dodatka, što iznosi 2.176,2 evra ukupne državne podrške po detetu za prvu godinu.²⁶⁴ Primetno je da Zakon o radu još uvek nije izmenjen tokom perioda izveštavanja uprkos kontinuiranoj zabrinutosti u vezi sa odredbama o porodijskom odsustvu.²⁶⁵

243. Uprkos povećanju socijalnog osiguranja za majke, rodne razlike i dalje karakterišu tržište rada na Kosovu. Nedavni izveštaj MMF-a koji ispituje tržište rada i rod na Kosovu dokumentuje postojano nisko učešće žena u radnoj snazi, koje je ispod 20 procenata i kao takvo je među najnižima u Evropi. Pored strukturnih razlika, izveštaj delimično pripisuje konstantno nisku stopu učešća žena u radnoj snazi neplaćenom radu u kući.²⁶⁶ Pored toga, identifikovane su i razlike u platama između polova, gde žene zarađuju 0,74 evra za svaki 1 evro koji zarade muškarci.²⁶⁷

244. Rodna nejednakost je takođe prostorno stratifikovana sa izraženom podelom između grada i sela. Žene na selu na Kosovu i dalje se suočavaju sa strukturnim preprekama u ostvarivanju prava na zemlju i imovinu, uprkos formalnim garancijama rodne ravnopravnosti u okviru pravnog okvi-

262 KGSC (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

263 SIT (2025), [Intergenerational research report. Public opinions on gender themes: gender stereotypes, gender-based violence and gender equality.](#)

264 VK (2025), [Vendimet e mbledhjes së 261 të të Qeverisë.](#)

265 KDI (2024), [Liqji i ri i punës. Në mes të nevojave dhe kërkesave për ndryshim.](#)

266 IMF (2025), [Labor market and Gender. The Republic of Kosovo.](#)

267 The Borgen Project (2025), [Fighting the gender wage gap in Kosovo: efforts and initiatives.](#)

ra. U maju i junu 2025. godine, održane su tri radionice pravnog savetovanja u Prištini, Prizrenu i Istoku u okviru projekta osnaživanja žena na selu koji su zajednički sprovele Organizacija Ujedinjenih nacija za hranu i poljoprivredu (FAO) i UN Women, okupljajući preko 130 licenciranih javnih beležnika i opštinskih katastarskih službenika. Inicijativa je imala za cilj jačanje rodno odgovornog tumačenja i sprovođenja zakona o imovini i nasleđivanju, promociju suvlasništva i rešavanje stalnih izazova povezanih sa diskriminatornim praksama nasleđivanja, ograničenom pravnom pismenošću i ograničenim pristupom pravnoj pomoći u ruralnim zajednicama.²⁶⁸

245. Pored urbano-ruralnih konteksta, žene iz nealbanskih etničkih zajednica suočavaju se sa dubljim strukturnim ograničenjima u svim segmentima društva. To uključuje njihovo ograničeno učešće u strukturama donošenja odluka, uključujući članstvo u političkim strankama, kako je primetila nevladina organizacija KWN.²⁶⁹ Diskriminacija u zdravstvenim uslugama i mogućnostima zapošljavanja nesrazmerno uskraćuje ženama iz zajednica K-Roma, K-Aškalija i K-Egipcana socio-ekonomska prava koja uživaju druge zajednice.²⁷⁰

246. U junu 2025. godine, u Prištini je održan 3. Međunarodni forum za žene, mir i bezbednost pod temom „Bezbednosni kod za našu generaciju“. Forum je okupio različite aktore kako bi razgovarali o ulozi žena u izgradnji mira, pravdi i kolektivnoj bezbednosti. Diskusije su se fokusirale na jačanje učešća žena u donošenju odluka, unapređenje pravde za žrtve seksualnog nasilja povezanog sa sukobom i promociju inkluzivnih pristupa miru i bezbednosti.²⁷¹

247. Preporuke

- Kosovska policija treba da sprovodi naloge za zaštitu u svim slučajevima porodičnog nasilja uvođenjem obaveznog elektronskog praćenja počinitelaca visokog rizika i sprovođenjem dokumentovanih provera usklađenosti u roku od 48 sati od izdavanja;
- SK treba da kriminalizuje femicid kao posebno i teško krivično delo, sa obavezanim minimalnim smernicama za izricanje kazni i pooštrenim kaznama;
- Sudski savet Kosova (SSK) treba da obezbedi pravilno postupanje u slučajevima porodičnog nasilja zahtevajući da sva ročišta uključuju pravno zastupanje žrtava, zabrani prakse pomirenja i objavi kvartalne podatke o trajanju slučajeva, odlaganjima i ishodima izricanja kazni;
- Ministarstvo pravde treba da operacionalizuje nacionalnu hitnu telefonsku liniju za nasilje zasnovano na polu osiguravanjem pokrivenosti 24/7, standardizovanih procedura upućivanja i javnog izveštavanja o broju primljenih poziva i slučajeva upućenih institucijama;
- Ministarstvo zdravlja treba da uspostavi potpuno funkcionalan sistem nege nakon silovanja osiguravanjem dostupnosti hitne kontracepcije, lečenja SPI i postekspozicione profilakse (PEP) HIV-a u svim javnim bolnicama, uz standardizovano upućivanje na službe psihosocijalne podrške.

268 FAO (2025), [Strengthening legal pathways to land and property rights for Kosovan rural women.](#)

269 KWN (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

270 KGSC (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

271 Međunarodna ženska liga za mir i slobodu (2025), [Reimagining collective security: Highlights from the third international Women, Peace and Security Forum.](#)

7.2 Dečija prava

248. UN Konvencija o pravima deteta (KPD), koja definiše dete kao svaku osobu mlađu od 18 godina, direktno se primenjuje na Kosovu u skladu sa članom 22 Ustava i ima prednost nad domaćim zakonodavstvom. Komitet za prava deteta, u Opštem komentaru br. 13 (2011), zahteva od država da usvoje efikasne zakonodavne, administrativne, socijalne i obrazovne mere za zaštitu dece od svih oblika nasilja, dok Opšti komentar br. 5 (2003) naglašava neophodnost nacionalnih akcionih planova, odgovarajućih resursa i stručne obuke kako bi se osigurala potpuna primena. Dodatni instrumenti ugrađeni u član 22 pojačavaju ove obaveze, uključujući MPGPP (član 24), koji garantuje posebnu zaštitu dece, i CEDAW, koji se bavi povećanim rizicima sa kojima se suočavaju devojčice u kontekstu diskriminacije i nasilja zasnovanog na polu. Na nivou UN, Rezolucija Generalne skupštine 73/155 (2018) i Rezolucija Saveta za ljudska prava 34/16 (2017) dodatno pozivaju na integraciju prava dece u nacionalne okvire razvoja i efikasno ostvarivanje njihovih prava u praksi.

249. Pored gore navedenih međunarodnih instrumenata, zaštita prava dece garantovana je članom 50 Ustava Kosova, koji potvrđuje dobrobit, jednakost i zaštitu dece od nasilja, zlostavljanja i eksploatacije. Ovaj ustavni okvir dopunjuje Zakon br. 06/L-084 o zaštiti dece, koji pruža zaštitne mere od fizičkog, psihološkog i emocionalnog zlostavljanja, zanemarivanja i eksploatacije u institucionalnim i privatnim uslovima. Iako je kosovski pravni okvir uglavnom usklađen sa pravnim tekovinama EU i međunarodnim standardima, sprovođenje je i dalje slabo.²⁷²

250. Institucionalni mehanizmi uspostavljeni Zakonom br. 06/L-084 uključuju Među-ministarski komitet za prava deteta u okviru Kancelarije premijera, zajedno sa centralnim i lokalnim koordinacionim strukturama. Save the Children Kosovo ističe odloženo formiranje parlamenta i Vlade Kosova kao značajnu prepreku institucionalnom angažovanju u vezi sa pravima i učešćem dece u 2025. godini.²⁷³ Uprkos institucionalnoj nestabilnosti, donekle su pokrenuta dva glavna institucionalna razvoja. Oni su detaljno opisani u dole navedenim paragrafima.

251. Prvi značajan razvoj događaja u vezi sa sistemom zaštite dece i socijalne zaštite na Kosovu u 2025. godini jeste naknadna evaluacija Zakona br. 06/L-084 o zaštiti dece. Njeni nalazi tek treba da budu objavljeni, prema podacima organizacije Save the Children Kosovo, koja je učestvovala u radnoj grupi i doprinela podacima i preporukama.²⁷⁴ Sa druge strane, Zakon br. 08/L-255 o socijalnim i porodičnim uslugama usvojen 2024. godine ostaje samo delimično primenjen do danas, sa samo šest odobrenih administrativnih uputstava. Save the Children Kosovo trenutno podržava razvoj dodatnih šest, od kojih su tri još uvek u nacrtu.²⁷⁵

252. Drugi značajan razvoj događaja u institucionalnom domenu odnosi se na proces izrade nove Strategije o pravima deteta (2026-2031) od strane Kancelarije za dobro upravljanje (KDU) pri Kancelariji premijera i njenog pratećeg Akcionog plana (2026-2028). Save the Children Kosovo

272 UNICEF (2025), [Assessment of the effectiveness of measures for the protection of child victims or witnesses of violence](#).

273 Save the Children Kosovo (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

274 Save the Children Kosovo (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

275 Save the Children Kosovo (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

primećuje učešće od samih ranih faza procesa izrade, uz konsultacije sa grupama koje vode deca, tokom kojih su deca artikulisala ključne brige i prioritete u vezi sa njihovom dobrobiti, učešćem i zaštitom. Ovaj pristup predstavlja važan korak ka sistematičnijem uključivanju učešća dece u nacionalne procese donošenja odluka.

253. Što se tiče jačanja struktura za učešće dece, Save the Children Kosovo je objavio Priručnik o funkcionisanju skupština opština koje vode deca (videti takođe odeljak iznad o pravu na okupljanje).²⁷⁶ Priručnik je značajan delimično zato što se oslanja na više od decenije iskustva u podržavanju učešća dece u saradnji sa organizacijama civilnog društva i opštinama. Služi dvostrukoj svrsi, prvo kao praktičan resurs za opštine, škole i druge lokalne aktere za jačanje uključivanja dece u lokalno donošenje odluka, a drugo, pruža i smernice opštinama koje traže takve strukture.

254. U 2025. godini, sprovođenje Politike zaštite dece u pred-univerzitetskom obrazovanju je ojačano kroz ciljane mere izgradnje kapaciteta. Save the Children Kosovo (SCIK), u partnerstvu sa organizacijom „Syri i Vizionit“, podržala je 35 određenih kontakt osoba za zaštitu dece kroz akreditovanu obuku od 36 sati koju je odobrilo Ministarstvo prosvete, poboljšavajući njihov kapacitet za identifikovanje, sprečavanje i reagovanje na kršenja prava deteta. Svaki učesnik je razvio akcioni plan na nivou škole kako bi se olakšala sprovođenje politike. Paralelno, koordinacioni sastanci su održani u osam opština između direktora škola, centara za socijalni rad i policije, angažujući preko 200 učesnika i jačajući među-institucionalnu saradnju i mehanizme odgovornosti u okviru sistema zaštite dece.²⁷⁷

255. Takođe je značajno u pogledu socijalne zaštite povećanje mesečnih dečjih dodataka za 50 procenata koje je VK najavila u novembru 2025. godine. Mera je uvedena u okviru paketa državnog budžeta za 2026. godinu usvojenog u oktobru 2025. godine i predstavljena je kao napor da se ojača socijalna zaštita i poboljša podrška porodicama, posebno onima sa nižim prihodima.

256. Uprkos ovim naporima u 2025. godini, nevladina organizacija KOMF ističe postojanje strukturnih nedostataka koji potkopavaju zaštitu deteta u svim oblastima socijalnih usluga, zdravstva i obrazovanja. Ovo se posebno odnosi na opštinski nivo. Uoči izbora za gradonačelnika, KOMF je primetio da su centri za socijalni rad i dalje kritično preopterećeni, sa jednim službenikom zaduženim za velike opštine koji godišnje obrađuje 350 aktivnih slučajeva. Štaviše, pristupačna infrastruktura za decu sa invaliditetom nedostaje u više od polovine centara za socijalni rad.²⁷⁸

257. Isto tako, u zdravstvenom sektoru indikatori dojenja i imunizacije su niski, prema KOMF-u, gde je samo 32 procenta novorođenčadi dojeno u prvom satu nakon rođenja, a isključivo dojenje praktikuje samo 29 procenata beba mlađih od šest meseci. Štaviše, do 2025. godine, pokrivenost imunizacijom se nije vratila na nivo pre pandemije.²⁷⁹ Ove nalaze treba posmatrati i u kontekstu društvenih i strukturnih barijera, uključujući stalnu stigmatu koja okružuje dojenje, ograničenu podršku na radnom mestu i izazove u praktičnoj realizaciji radnih prava u vezi sa pauzama za dojenje prema kosovskom Zakonu o radu.²⁸⁰

276 Save the Children Kosovo (2025), [Manual on the Functioning of Child-Led Municipalities](#).

277 Save the Children Kosovo (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

278 Gazeta Express (2025), [KOMF addresses proposals to mayoral candidates for child protection](#).

279 Gazeta Express (2025), [KOMF addresses proposals to mayoral candidates for child protection](#).

280 KWN (2022), [Gender-based discrimination and labor in Kosovo](#).

258. U 2025. godini, pristup zdravstvenoj zaštiti za decu sa invaliditetom je i dalje ozbiljno ograničen, kako je izvestila nevladina organizacija HANDIKOS. Stalni nedostaci u zdravstvenom osiguranju, ograničena dostupnost specijalizovanih usluga i teškoće u pristupu osnovnim lekovima i dalje potkopavaju adekvatnu negu. Ove systemske barijere vrše nesrazmeran pritisak na porodice, od kojih neke traže lečenje u inostranstvu zbog nedostatka sveobuhvatnih i pristupačnih zdravstvenih usluga na Kosovu.²⁸¹

259. U predškolskom obrazovanju, samo 15 procenata dece uzrasta od 3 do 4 godine je upisano u predškolske programe. I dalje postoje prepreke u pristupu za marginalizovanu decu i decu sa invaliditetom (videti takođe odeljak iznad o pravu na obrazovanje). Od 1.044 obrazovne ustanove, samo 609 je fizički dostupno deci sa invaliditetom. Broj asistenata za podršku u učionici je i dalje nedovoljan, što primorava neke porodice da privatno finansiraju pomoć.²⁸²

260. Prijave o zlostavljanju dece, uključujući seksualno nasilje i nasilje u porodici, nastavila je da evidentira i istražuje Kosovska policija tokom 2025. godine. Nakon upućivanja, slučajeve procenjuju Centri za socijalni rad i pregledaju ih putem Okruglog stola za upravljanje slučajevima (OUS). Sistem OUS-a, koji podržava i jača nevladina organizacija Terre des Hommes, ima za cilj poboljšanje međuinstitucionalne koordinacije i kvaliteta usluga.²⁸³

261. U maju 2025. godine, učiteljica prvog razreda u privatnoj školi u Prištini snimila je šestogodišnjeg učenika na navodno seksualno ponižavajući način koristeći svoj lični mobilni telefon i prosledila snimak roditeljima deteta, koji su potom slučaj prijavili policiji. Pokrenut je krivični postupak, a osumnjičeni je pušten na slobodu do dalje istrage pod redovnim proceduralnim uslovima.²⁸⁴

262. Štaviše, nalazi istraživanja nevladine organizacije BIRN iz 2025. godine ukazuju na nedovoljnu zaštitu prava dece u digitalnoj sferi. Ograničene aplikacije za roditeljski nadzor, zajedno sa štetnim sadržajem na mreži, izlažu decu ranjivim situacijama i opipljivim rizicima. U decembru 2025. godine, trinaestogodišnja devojčica u Istoku zadobila je povrede tokom Superman izazova, trenda samopovređivanja koji dovodi do toga da se deca školskog uzrasta povređuju. Pored toga, deca su sve više izložena štetnom sadržaju u digitalnom svetu, kao što su maltretiranje, neprimerna upotreba jezika i slika. Kao rezultat toga, akteri organizacija građanskog društva pozivaju na fokusiranje obrazovanje o digitalnoj bezbednosti i potencijalno sisteme roditeljskog nadzora pod nadzorom države na Kosovu.²⁸⁵

263. Deca iz zajednica K-Roma, K-Aškalija i K-Egipcana ostaju strukturno pozicionirana na marginama socio-ekonomske i kulturne sfere Kosova. Dok se stope učešća u školama na nacionalnom nivou približavaju univerzalnosti, obrazovne putanje unutar ovih zajednica otkrivaju izražen obrazac napuštanja škole na svim uzastopnim nivoima školovanja: pohađanje opada sa 84 procenta u osnovnom obrazovanju na 63 procenta u srednjem obrazovanju, a dramatično pada na

281 HANDIKOS (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

282 Gazeta Express (2025), [KOMF addresses proposals to mayoral candidates for child protection](#).

283 TDH (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu.

284 Sinjali (2025), [Ekskluzive: Skandal në shkollën ISP në lagjen Marigona – mësuësja incizon nxënësin 6-vjeçar duke prekur organin gjenital](#).

285 BIRN (2025), [Digital playground: Online parental guidance still not the norm in Kosovo](#).

31 procenat u višem obrazovanju. Pored obrazovanja, deca iz ovih zajednica i dalje se suočavaju sa sistemskom diskriminacijom u ključnim oblastima društvenog života, uključujući školovanje, zdravstvenu zaštitu i eventualni pristup mogućnostima zapošljavanja kasnije u životu.²⁸⁶

264. Neisplaćivanje dečjeg dodatka pripadnicima nevećinskih zajednica pojavilo se kao značajan problem, što je dovelo do zvanične preporuke Ombudspersona. Približno 400 porodica, sa više od 800 dece, pogođeno je ovom proizvoljnom administrativnom praksom. Porodice su bile dužne da se prijave Agenciji za statistiku da bi se registrovale, zahtev koji je Ombudsperson u preporuci smatrao neopravdanim. Pored toga, od porodica je zatraženo da dostave razna dokumenta, uključujući dokaz o pohađanju škole, evidenciju o vakcinaciji i druge lične podatke. Važno je napomenuti da ove brojke ne predstavljaju ukupan broj pogođenih osoba, već samo onih koji su zvanično prijavili problem.²⁸⁷

265. Pored ukorenjene strukturne diskriminacije i isključivanja iz učešća u društvenom životu, kulturni fenomen ranih brakova među zajednicama K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana ograničava društveni razvoj dece. U tom smislu, izveštaj objavljen u junu 2025. godine od strane Kancelarije za dobro upravljanje (KDU), u saradnji sa nevladinim organizacijama Glas Roma, Aškalija i Egipćana (VoRAE), NVO Terre des hommes i HEKS/EPER, pružio je najnovije empirijske podatke o ranim brakovima. Pod nazivom Nacionalno istraživanje o ranim brakovima među zajednicama K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana na Kosovu, studija je obuhvatila 196 maloletnika (uzrasta 13–18 godina) i 178 odraslih (uzrasta 18–40 godina) u 19 opština kako bi se procenio obim i karakteristike neformalnih praksi ranih brakova. Rezultati potvrđuju kontinuirano postojanje ranih brakova uprkos njihovoj eksplicitnoj zabrani prema kosovskom zakonu i, što je ključno, ističu neregistrovanu prirodu ovih zajednica. Kao rezultat toga, oni lišavaju institucije temeljnog razumevanja njegove pojave i odgovarajućih mehanizama sprovođenja koji bi okončali rane brakove.²⁸⁸

266. Preporuke

- Vlada Kosova treba da finalizuje i usvoji Strategiju o pravima deteta (2026–2031) i njen Akcioni plan (2026–2028) do sredine 2026. godine, i da objavi godišnje izveštaje o napretku sa merljivim indikatorima o sprovođenju;
- Ministarstvo finansija, rada i transfera treba da poveća broj zaposlenih u centrima za socijalni rad kako bi se osigurao maksimalan broj slučajeva po službeniku i da izdvoji budžet za pristupačnu infrastrukturu za decu sa invaliditetom u svim opštinama;
- Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija (MONTI) treba da obezbedi zaštitu dece u obrazovnim ustanovama propisivanjem protokola za prijavljivanje zlostavljanja i sprovođenjem redovnih inspekcija javnih i privatnih škola, kao i uvođenjem obrazovanja o digitalnoj bezbednosti u sve osnovne škole.

286 UNICEF (2025), [Assessment of the effectiveness of measures for the protection of child victims or witnesses of violence](#).

287 ACDC (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

288 TDH (2025), [National survey on early marriages among the Roma, Ashkali and Egyptian communities in Kosovo](#).

7.3 Prava mladih

267. Ustav Kosova ne priznaje eksplicitno mlade kao posebnu kategoriju koja nosi prava, ograničavajući svoje pozivanje na pravo glasa sa 18 godina na lokalnim i nacionalnim izborima. Ipak, u avgustu 2024. godine stupio je na snagu Zakon br. 08/L-264 o mladima, kojim je uspostavljen formalni među-institucionalni i međusektorski okvir namenjen pozicioniranju mladih u centar državnih prioriteta. Zakonom se stvara Državna komisija za mlade, kojom predsedava premijer, a osnovana je odlukom Vlade, kao najviši koordinacioni mehanizam za sprovođenje omladinske politike. Komisija ima mandat da se sastaje dva puta godišnje kako bi utvrdila prioritete oblasti, predložila međusektorske radne grupe, koordinirala relevantne institucije i izveštavala o sprovođenju omladinske politike, uključujući nadzor nad Državnom strategijom za mlade i njenim godišnjim planovima, uz učešće Centralnog saveta za mlade u savetodavnom, zagovaračkom i kapacitetu za praćenje (monitoring).

268. Istovremeno, Strategija za mlade 2024–2032 obavezuje Vladu da osnaži mlade ljude i integriše ih u inkluzivno i održivo društvo. Zakon dodatno formalizuje Centralni omladinski savet kao platformu za saradnju između centralnih institucija, lokalnih saveta, omladinskih organizacija i neformalnih omladinskih grupa.

269. Na Međunarodni dan mladih 2025. godine, Ministarstvo kulture, omladine i sporta i UNICEF Kosovo bili su zajednički domaćini okruglog stola usmerenog na osnaživanje mladih, isticanje reformi, uključujući omladinske savete i novi Zakon o mladima kao deo institucionalne agende za učešće mladih. Mladi kreatori promena i institucionalni predstavnici razgovarali su o važnosti stvaranja puteva za mlade da utiču na politiku i donošenje odluka. Uprkos strukturama politike, značajno učešće mladih u donošenju odluka ostalo je ograničeno u mnogim opštinskim i nacionalnim procesima u 2025. godini, pri čemu su mnogi mladi ljudi to prijavili kao konsultativno, a ne kao angažovanje u oblikovanju odluka.²⁸⁹

270. U svom izveštaju iz aprila 2025. godine pod nazivom „Emigracija i tržište rada na Kosovu: Neiskorišćeni potencijal neaktivne radne snage“, nevladina organizacija Institut GAP ističe mlade kao centralnu liniju raskola u novoj krizi radne snage na Kosovu. Dok emigracija velikih razmera smanjuje aktivnu radnu snagu, domaća omladinska kohorta ostaje strukturno nedovoljno zaposlena. Od približno 1,1 miliona radno sposobnih osoba, 57% (613.000) je ekonomski neaktivno, a među njima je 78.000 mladih ljudi klasifikovanih kao NEET (oni koji nisu u obrazovanju, zaposlenju ili obuci), što predstavlja 30% mladih — najveću stopu na Zapadnom Balkanu i znatno iznad proseka EU od 9,9%. Izveštaj Instituta GAP skreće pažnju na mlade koji su u većem riziku od odlaska i istovremeno su nedovoljno integrisana domaća rezerva radne snage čije će isključivanje, ako se ne reši, produbiti nedostatak radne snage.²⁹⁰ U Informativnom listu o Kosovu za 2025. godinu navodi se da je nezaposlenost mladih ostala povišena na 19,5 odsto, sa značajnim udelom nesigurnih i neformalnih poslova, što dodatno doprinosi ekonomskoj nesigurnosti mladih i ograničava stabilne

289 Kosovo Young Lawyers (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.
290 GAP (2025), [Emigration and the Labor Market in Kosovo: The Untapped Potential of the Inactive Workforce](#).

mogućnosti za posao.²⁹¹

271. U nastavku izveštaja GAP-a, nezaposlenost mladih na Kosovu ostaje strukturno visoka u 2025. godini uprkos sprovođenju vladine šeme subvencionisanja plata „SuperPuna“, pokrenute u februaru 2023. godine, a kasnije proširene na mlade do 29 godina. Vladine izjave ukazuju da je preko 9.300 mladih imalo koristi od „SuperPune“, a do decembra 2025. godine bilo je dostupno 448 aktivnih radnih mesta.²⁹² U 2025. godini, socijalna zaštita na Kosovu je nastavila da igra ključnu ulogu u podršci porodicama i mladima, ali su i dalje postojale strukturne praznine koje su uticale na socioekonomsku sigurnost mladih ljudi, posebno onih koji prelaze u samostalno odraslo doba.²⁹³

272. U okviru projekta Osnaživanje mladih za inkluzivno zapošljavanje, nevladina organizacija Terre des homme (TDH) Kosovo sprovela je mapiranje i procenu potreba za ekonomskom inkluzijom ranjive omladine u opštini Prizren 2025. godine. Izveštaj analizira strukturne prepreke zapošljavanju među ranjivom omladinom i uključuje direktan doprinos mladih ljudi kako bi se identifikovala prioritetna područja intervencije. Iako se procena prvenstveno fokusira na ekonomsku inkluziju, širi kontekstualni faktori ostaju relevantni.²⁹⁴

273. Na Kosovu, ranjivost mladih i dalje se prepliće sa psihosocijalnim stresorima povezanim sa postkonfliktnim nasleđem i socio-ekonomskim efektima perioda COVID-19, prema podacima nevladine organizacije TDH iz 2025. godine. Iako je ukupna stopa samoubistava na Kosovu i dalje relativno niska u odnosu na druge regione, dostupni dokazi ukazuju na stalnu zabrinutost u vezi sa mentalnim zdravljem adolescenata, uključujući povećano prijavljivanje anksioznosti, depresije i suicidalnih ideja. Ovi strukturni i psihosocijalni faktori pojačavaju potrebu za integrisanim politikama zapošljavanja koje se bave i ekonomskom aktivacijom i dobrobiti mladih.²⁹⁵ Pored toga, ograničen je pristup formalnim uslugama usmerenim na mlade, posebno van urbanih centara Kosova. Zdravstveni sistem Kosova se u celini i dalje suočava sa ograničenjima u zadovoljavanju potreba mentalnog zdravlja mladih, a tokom perioda izveštavanja nije sprovedena sveobuhvatna nacionalna strategija za mentalno zdravlje mladih.²⁹⁶

274. U 2025. godini, operativni plan Kosovske policije za proleće 2025. godine obuhvatao je taktičke akcije za identifikaciju dece i mladih na ulici kao potencijalnih žrtava trgovine ljudima ili eksploatacije, uključujući rad na ulicama i zajedničke inspekcije prostorija sa drugim organima vlasti. Reakcije civilnog društva u 2025. godini uključivale su formalne žalbe organizacija za ljudska prava kojima su tražena mišljenja od Ombudspersona i UNICEF-a u vezi sa postupanjem policije u incidentima vezanim za mlade, ističući zabrinutost u vezi sa zaštitom privatnosti i dostojanstva mladih odraslih.²⁹⁷

275. Procena spremnosti je identifikovala pozitivne aspekte sistema kao što su široki kriterijumi podobnosti i jasni proceduralni okviri za isplatu davanja. Međutim, takođe je zaključeno da je pokrivenost i dalje ograničena u odnosu na populaciju kojoj je potrebna i da postojeće politike

291 Kosovo Young Lawyers (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

292 Kosovo 2.0 (2025), [Superpuna: Qysh po shkon?](#)

293 Kosovo Young Lawyers (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

294 TDH Kosovo (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

295 TDH Kosovo (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

296 Kosovo Young Lawyers (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

297 Kosovo Young Lawyers (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

možda neće u potpunosti dopreti do mladih koji prelaze iz nege zavisnih lica ili onih koji nisu obuhvaćeni beneficijama zasnovanim na domaćinstvu.²⁹⁸

276. Ista procena spremnosti UNICEF-a iz 2025. godine pokazala je da, iako su glavne šeme socijalnih transfera na snazi, mehanizmi koordinacije između programa (npr. SAS i CAS) i reagovanje na vanredne situacije nisu dovoljno razvijeni, što potencijalno smanjuje efikasnost tokom šokova i perioda socioekonomskog stresa. Ovo direktno utiče na mlade odrasle kada izgube porodičnu podršku ili se suoče sa nezaposlenošću ili kriznim situacijama. U izveštaju se dalje navodi da restriktivna podobnost i paušalne naknade doprinose ograničenom uticaju na smanjenje siromaštva i ekonomsku sigurnost mladih, posebno tamo gde se porodice sa mladim odraslima suočavaju sa višedimenzionalnom ranjivošću (npr. velika domaćinstva ili ona u ruralnim područjima).²⁹⁹

277. Štaviše, Ombudsperson je 2025. godine izdao preporuke u vezi sa obustavom isplate dečijeg dodatka za neke korisnike zbog postupaka provere dokumentacije, napominjući administrativne nepravilnosti koje su dovele do odloženog ili nejednakog pristupa beneficijama. Tokom 2025. godine, šema dečijeg dodatka navodno nije vraćena u rad nakon obustave u septembru 2024. godine, sa kontinuiranim implikacijama za ranjive grupe. Dostupne informacije ukazuju na to da su nevećinske zajednice, posebno stanovnici kosovskih Srba, kosovskih Roma i kosovskih Goranaca u severnim opštinama, i dalje nesrazmerno pogođene.³⁰⁰ Ove zabrinutosti su naglašene na okruglom stolu održanom 12. juna 2025. godine, koji je organizovala nevladina organizacija ACDC, a kojem su prisustvovali Kosovska agencija za statistiku, institucija ombudspersona i pogođeni članovi zajednice.³⁰¹

278. Konačno, nerešeni nedostaci u dizajnu i sprovođenju socijalne zaštite, uključujući ograničenja pokrivenosti, prepreke u podobnosti i nedosledan odgovor na šokove, proširuju socioekonomsku ranjivost mladih ljudi, posebno onih koji su napustili formalno obrazovanje ili su nezaposleni. Ovi nedostaci ograničavaju pristup mladim stabilnim prihodima, zdravstvenim i obrazovnim uslugama i povećavaju rizik od siromaštva i marginalizacije.³⁰²

279. Preporuke

- Državna komisija za mlade trebalo bi da bude operativna kroz najmanje dve formalne sednice godišnje i zastupljenost mladih u procesima donošenja odluka;
- Ministarstvo zdravlja (MZ) trebalo bi da razvije nacionalni program mentalnog zdravlja mladih koji uključuje uspostavljanje pristupačnih usluga zasnovanih na zajednici u svim opštinama;
- Ministarstvo finansija, rada i transfera trebalo bi da obezbedi jednak i neprekidan pristup socijalnim davanjima za decu i mlade eliminisanjem administrativnih prepreka i ponovnim uspostavljanjem obustavljenih isplata dečijeg dodatka, uključujući i u nevećinskim zajednicama.

298 Kosovo Young Lawyers (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

299 Kosovo Young Lawyers (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

300 ACDC (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

301 Kosovo Young Lawyers (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

302 Kosovo Young Lawyers (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

7.4 Prava osoba sa invaliditetom

280. Zaštita prava osoba sa invaliditetom na Kosovu je uokvirena u okviru šireg sistema međunarodnih i regionalnih instrumenata za ljudska prava. Na međunarodnom nivou, Konvencija UN o pravima osoba sa invaliditetom (CRPD) uspostavlja sveobuhvatne standarde o dostojanstvu, autonomiji, nediskriminaciji i punom učešću; međutim, KPOI nije uključen u član 22 Ustava kao direktno primenljiv međunarodni instrument za ljudska prava. Dodatne obavezujuće obaveze proizilaze iz Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP), koji zabranjuje diskriminaciju (član 2), garantuje jednakost pred zakonom (član 26) i štiti političko učešće bez diskriminacije, uključujući i na osnovu invaliditeta (član 25), kao i iz Konvencije o pravima deteta (KPD), čiji član 23 priznaje pravo dece sa invaliditetom na pun i pristojan život i zahteva od država da pruže posebnu brigu i pomoć. Regionalno, iako Evropska konvencija o ljudskim pravima (EKLJP) eksplicitno ne pominje invaliditet, Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) je tumačio odredbe kao što su član 14 (nediskriminacija), član 5 (sloboda i bezbednost), član 8 (privatni i porodični život) i član 3 (zabrana nehumanog ili ponižavajućeg postupanja) tako da obuhvataju zaštitu vezanu za invaliditet. Evropska socijalna povelja (revidirana), u članu 15, izričito garantuje prava osoba sa invaliditetom na nezavisnost, društvenu integraciju i učešće u životu zajednice.

281. Na domaćem nivou, ustavni i zakonodavni okvir Kosova odražava ove standarde, ali mu nedostaje eksplicitna i sistematska harmonizacija. Član 22. Ustava uključuje nekoliko međunarodnih instrumenata za ljudska prava kao direktno primenljiv zakon; međutim, Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom nije uključena među njih. U slučaju KO 207/22, Ustavni sud Kosova jednoglasno je presudio da je predloženi ustavni amandman kojim se Članu 22 dodaje Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom kompatibilan sa poglavljima II i III Ustava i da ne umanjuje postojeća osnovna prava, naglašavajući principe Konvencije o dostojanstvu, autonomiji, nediskriminaciji i pozitivnim obavezama. Ipak, Skupština Kosova nije uspela u oktobru 2023. godine da obezbedi potrebne glasove za izmenu Ustava, a nijedan ponovni pokušaj nije učinjen 2025. godine uprkos odobrenju Suda.³⁰³ Paralelno sa ovom ustavnom prazninom, prava osoba sa invaliditetom regulisana su kroz sektorsko zakonodavstvo, uključujući Zakon br. 2003/23 o invalidskim penzijama; Zakon br. 03/L-022 o materijalnoj podršci porodicama dece sa trajnim invaliditetom; Zakon br. 05/L-067 o statusu i pravima osoba sa paraplegijom i tetraplegijom; i Zakon br. 04/L-092 za slepe osobe, koji zajedno pružaju fragmentiranu, ali operativnu pravnu osnovu za zaštitu osoba sa invaliditetom.

282. Na nivou politike, nova Strategija o pravima osoba sa invaliditetom (2025-2030) usvojena je 2025. godine, zajedno sa njenim Akcionim planom (2025-2027). Strategija postavlja tri sveobuhvatna strateška cilja, koji uključuju (1) poboljšanje kvaliteta i efikasnosti socijalnih usluga, (2) unapređenje inkluzivnog obrazovanja i mogućnosti stručnog usavršavanja i (3) poboljšanje pristupačnosti infrastrukturi. U skladu sa Nacionalnom strategijom razvoja 2030, ostaje da se proceni kako će se ovi ciljevi ostvariti u petogodišnjem periodu koji je u njoj predviđen.³⁰⁴

283. Ministarstvo finansija, rada i transfera je 2025. godine usvojilo Uredbu br. 01/2025 o funkcionisanju Medicinsko-socijalne komisije, kojom se uvode strukturne izmene u sistem za priznavanje statusa invaliditeta. Najznačajnija promena je ukidanje obavezne periodične ponovne procene za slepe osobe. Ranije su osobe sa trajnim i nepovratnim oštećenjem vida morale da se podvrga-

303 HANDIKOS (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.
304 KDU – Kancelarija Premijera (2025), [Strategy for the rights for persons with disabilities 2025-2030.](#)

vaju ponovljenim medicinskim ponovnim procenama kako bi održale svoj pravni status i pristup beneficijama. U novoj uredbi, ovaj zahtev je uklonjen i konačno odgovara na dugogodišnje zalaganje organizacija građanskog društva koje su tvrdile da je ponovna procena medicinski suvišna i opterećujuća.³⁰⁵

284. Paralelno sa ovim, modernizovane su procedure za paraplegičare i tetraplegičare, uključujući uvođenje elektronskih mehanizama za prijavu koji označavaju pomak ka digitalizaciji procesa procene invaliditeta. Da li će reforma poboljšati doslednost i ubrzati pristup beneficijama zavisice od implementacije i nadzora. Ali na papiru, ovo je jedno od suštinskih proceduralnih poboljšanja usvojenih 2025. godine u oblasti prava osoba sa invaliditetom.

285. Posebno značajno zapažanje iznela je nevladina organizacija HANDIKOS, koja je izvestila da je institucionalna nestabilnost tokom 2025. godine, pogoršana uzastopnim izbornim periodima, značajno poremetila komunikaciju sa ključnim vladinim akterima. Prema HANDIKOS-u, produžena politička tranzicija i promenljive administrativne odgovornosti ograničile su doslednu saradnju sa ministarstvima i donosiocima odluka odgovornim za sprovođenje politike u oblasti invaliditeta. Ova nestabilnost je navodno uticala na procese konsultacija, odložila koordinaciju strateških inicijativa i oslabila praćenje preostalih obaveza.³⁰⁶

286. Izazovi u vezi sa jednakim pristupom osoba sa invaliditetom nastavili su da postoje tokom izbornih perioda.³⁰⁷ Posebno značajan slučaj u vezi sa odbijanjem osobe sa Daunovim sindromom da glasa zabeležen je na lokalnim izborima u novembru 2025. godine. Dana 9. novembra 2025. godine, direktorka nevladine organizacije Daunov sindrom Kosova izrazila je zabrinutost zbog toga što su neke osobe sa invaliditetom sprečene da ostvare svoje pravo glasa tokom lokalnih izbora. U konkretnom slučaju prijavljenom na biračkom mestu u naselju Ulpijana (škola Hasan Priština), osobi sa Daunovim sindromom je uskraćena mogućnost da glasa uprkos tome što je prethodno učestvovala na nacionalnim izborima 9. februara 2024. i lokalnim izborima 12. oktobra 2025. godine i što je imala pravni kapacitet. Prema saopštenju, uskraćivanje je zasnovano na primeni novo izrađenog „zvaničnog vodiča za birače kojima je potrebna pomoć“ (novembar 2025).³⁰⁸

287. Situacija na Kosovu je i dalje posebno teška za osobe sa invaliditetom, koje i dalje čine jednu od najsiromašnijih i najmarginalizovanijih grupa u društvu.³⁰⁹ Primetno je da je broj korisnika penzija za invaliditet povezan sa radom opao za 26,8 procenata u septembru 2025. u poređenju sa septembrom 2024. godine, što predstavlja značajno smanjenje u roku od godinu dana. Međutim, istovremeno je zabeležen porast u drugim šemama vezanim za invaliditet, uključujući penzije za osobe sa paraplegijom i tetraplegijom (+9,0 procenata), finansijsku podršku porodicama sa decom sa invaliditetom (+8,5 procenata), opšte invalidske penzije (+4,0 procenata) i nadoknadu za slepe osobe (+1,9 procenata).³¹⁰

305 Indeks Online (2025), [Regulation eliminating the reassessment procedure for blind people is approved.](#)

306 HANDIKOS (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

307 HANDIKOS (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

308 KQZ (2025), [Votimi me asistencë.](#)

309 Prishtina Insight (2025), [Beyond Empty Speeches: Kosovo Lags Behind Standards in Integrating People with Disabilities.](#)

310 Gazeta Blic (2025), [Rënie dramatike e pensioneve invalidore në Kosovë, 26.8% më pak përfitues.](#)

288. Nakon Međunarodnog dana osoba sa invaliditetom u decembru 2025. godine, na televiziji i društvenim mrežama je objavljen niz intervjua i kampanja za podizanje svesti sa diskusijama o zapošljavanju koje uključuje osobe sa invaliditetom na Kosovu.³¹¹ U diskusijama su istaknuti loši uslovi zapošljavanja na Kosovu koji ograničavaju pristup osobama sa invaliditetom da smisleno učestvuju u zapošljavanju. NVO HANDIKOS potvrđuje da se zakon sistematski ignoriše, a institucionalno olakšavanje je posebno teško i za poslodavce i za zaposlene. Ključne identifikovane prepreke uključuju nedovoljno praćenje i sankcije, nisku institucionalnu svest i u javnom i u privatnom sektoru i stalnu društvenu stigmju, što sve doprinosi isključivanju velikog broja osoba sa invaliditetom iz smislenog zapošljavanja.³¹² Ovo posebno važi za žene sa invaliditetom na Kosovu, koje se suočavaju sa dodatnim preprekama zbog invaliditeta i rodne predrasude.³¹³

289. Pored sistematskog isključivanja iz mogućnosti zapošljavanja, osobe sa invaliditetom nisu dovoljno integrisane u obrazovni sistem. Samo 12 procenata dece školskog uzrasta sa invaliditetom, što je približno 5.300 od procenjenih 43.000 dece, upisano je u školu, što Kosovo stavlja daleko ispod međunarodnih standarda inkluzivnog obrazovanja. Kao što je gore navedeno u odeljku o pravima na obrazovanje, situacija je posebno otežana za gluvu decu. Prema najnovijoj studiji Saveta Evrope (2023), skoro 100 procenata gluve dece na Kosovu nema osnovne veštine pismenosti. Iako je koncept dokument o znakovnom jeziku izrađen u saradnji sa Kancelarijom premijera za dobru upravu u okviru Strategije za prava osoba sa invaliditetom 2025–2030, on je još uvek u konceptualnoj fazi.³¹⁴

290. Pored sektora obrazovanja, prethodna istraživanja su pokazala da se pokrivenost i kvalitet zdravstvenih usluga specifičnih za osobe sa invaliditetom koje pružaju javne ustanove nisu poboljšali u velikoj meri poslednjih godina, uz slabe stručne kapacitete medicinskog osoblja za rad sa osobama sa invaliditetom, kao i česte pogrešne dijagnoze fizičkog i intelektualnog invaliditeta.³¹⁵

291. Trinaestogodišnjak je 2025. godine teško napao osobu sa mentalnim invaliditetom u Uroševcu, što je izazvalo ozbiljnu zabrinutost u vezi sa bezbednošću, zaštitom i širom socijalnom sigurnošću osoba sa invaliditetom na Kosovu.³¹⁶ Ovo nije izolovan incident, već ponavljajući obrazac nasilja nad ovom osobom.

292. Preporuke

- Skupština Kosova (SK) treba ponovo da pokrene i usvoji ustavni amandman kojim bi se Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom (CRPD) uključila u član 22 do kraja 2026. godine;
- Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija (MONTI) treba da obezbedi inkluzivno obrazovanje povećanjem upisa dece sa invaliditetom, usvajanjem znakovnog jezika kao jezika nastave i objavljivanjem godišnjih podataka o učešću u školama i uslugama podrške;
- Vlada Kosova treba da obezbedi jednak pristup glasanju za osobe sa invaliditetom revizijom

311 Klan Kosova (2025), [Punësimi, sfida kryesore e personave me aftësi të kufizuar](#).

312 Katrori info (2025), [Sa po respektohet e drejta për punësim për personat me aftësi të kufizuar?](#)

313 UN Kosovo (2025), [social media post](#).

314 Prishtina Insight (2025), [Beyond Empty Speeches: Kosovo Lags Behind Standards in Integrating People with Disabilities](#).

315 Global Disability Fund (2024), [Situational analysis on the rights of persons with disabilities in Kosovo](#).

316 Klan Kosova (2025), [13 vjeçari rrah brutalisht personin me aftësi të kufizuara](#).

smernica za pomoć biračima, obukom osoblja na biračkim mestima i dokumentovanjem i javnim izveštavanjem o svim žalbama na uskraćeno pravo glasa.

7.5 Prava nevećinskih zajednica

293. Kosovo ima dobro uspostavljene institucije na centralnom i opštinskom nivou, kao i adekvatan zakonodavni okvir, koji garantuje prava nevećinskih zajednica. Ustav Kosova u članu 3.1 (Jednakost pred zakonom) proglašava da je Kosovo „multietničko društvo koje se sastoji od albanskih i drugih zajednica“. Nevećinske zajednice Kosova uključuju zajednice kosovskih Srba, Kosovskih Turaka, Kosovskih Roma, Kosovskih Aškalija, Kosovskih Egipćana, Kosovskih Bošnjaka i Kosovskih Goranaca i druge zajednice.

294. Pored Ustava, prava nevećinskih zajednica garantovana su Zakonom br. 03/L-047 o zaštiti i unapređenju prava zajednica i njihovih pripadnika na Kosovu. U ovom zakonu, „nacionalna, etnička i verska raznolikost“ Kosova definisana je kao „izvor snage i bogatstva za dalji razvoj demokratskog društva“. U svetlu ovog shvatanja, zakon predviđa posebne mere koje mogu osigurati sprovođenje ravnopravnog statusa i integracije zajednica i njihovih pripadnika u kosovsko društvo. Štaviše, u Zakonu br. 02/L-37 o upotrebi jezika (Zakon o jeziku) i albanski i srpski jezik imaju status službenih jezika.

295. Na nivou opštine, jezik bilo koje nevećinske zajednice imaće status jezika u službenoj upotrebi ako u opštini živi zajednica čiji maternji jezik nije službeni jezik, a koja čini najmanje 3 procenta ukupnog stanovništva dotične opštine. Službena upotreba turskog i romskog jezika u opštini Prizren je ilustrativan primer ovog zakona u praksi. Isti je slučaj i sa romskim jezikom u Gračanici.

296. Institucionalni mehanizmi zaduženi za zaštitu prava nevećinskih zajednica na Kosovu delimično spadaju u okvir Konsultativnog saveta zajednice pri Kancelariji predsednika Kosova, opštinskih kancelarija za zajednice i povratak, ali i u okviru Ombudsmana i Ministarstva za zajednice i povratak. Konsultativni savet zajednice premošćuje jaz između javnih institucija Kosova i zajednica. Njegova centralna uloga je da artikuliše stavove zajednica o zakonodavstvu, politikama i programima relevantnim za nevećinske zajednice, da garantuje efikasno funkcionisanje organizacija koje predstavljaju zajednice i da pruži zajednicama mogućnost da učestvuju u pravnim i političkim inicijativama.

297. Godine 2025, proces izrade nove Strategije za inkluziju kosovskih Roma i kosovskih Aškalija 2027–2031, zajedno sa Akcionim planom 2027–2029, formalno je pokrenut u saradnji sa Kancelarijom za dobro upravljanje (KDU) u okviru Kancelarije premijera. Kao deo ovog procesa, nevladina organizacija Glas Roma, Aškalija i Egipćana (VoRAE) odigrala je značajnu ulogu podržavajući dizajn i sprovođenje prve faze izrade. U decembru 2025. godine, nevladine organizacije VoRAE i KDU su zajedno organizovale sveobuhvatnu konsultativnu radionicu za procenu sprovođenja postojeće strategije i definisanje prioriteta za predstojeći okvir. Radionica je okupila predstavnike centralnih institucija, civilnog društva i tematske stručnjake, fokusirajući se na pet ključnih oblasti socio-ekonomske inkluzije: obrazovanje, zapošljavanje, stanovanje, zdravstvo i zaštitu od diskrim-

inacije. Konsultacije su identifikovale strukturne nedostatke u trenutnom okviru, uključujući nedostatak merljivih indikatora, slabu među-institucionalnu koordinaciju i stalne prepreke u pristupu javnim uslugama.³¹⁷

298. Kao i u prethodnim izveštajnim periodima, sprovođenje Zakona br. 02/L-37 o upotrebi jezika i dalje izaziva strukturne probleme, posebno u institucionalnim okvirima i pravosudnoj oblasti. Izveštaj iz jula 2025. godine, koji je objavila nevladina organizacija KPI pod nazivom „Sudska efikasnost u praksi i jezička prava u pravosudnom sistemu“, ispitaio je 226 ročišta sprovedenih tokom perioda od sedam meseci u Posebnom odeljenju Osnovnog suda u Prištini i ogranku Osnovnog suda u Gračanici. Kao što smo već napomenuli u odeljku o pravima na pravično suđenje i efikasan pravni lek, nalazi pokazuju da jezički nedostaci značajno utiču na proceduralnu efikasnost i jednakost pred zakonom. Više ročišta je odloženo zbog odsustva ili kašnjenja u prevodu predmetnih dokumenata, što potvrđuje da neadekvatna jezička primena direktno remeti sudske rokove i potkopava efikasan pristup pravdi. Pored odlaganja, izveštaj identifikuje stalne slabosti u kvalitetu prevoda na srpski jezik, ukorenjene u dugoročnim deficitima obrazovnih i institucionalnih kapaciteta, što izaziva zabrinutost u vezi sa pravnom sigurnošću i garancijama pravičnog suđenja.³¹⁸

299. Nakon završetka procesa imenovanja javnih beležnika u maju 2025. godine, podaci Ministarstva pravde pokazuju da na Kosovu trenutno postoji 137 aktivnih javnih beležnika, raspoređenih u 38 opština. Međutim, zastupljenost nevećinskih zajednica ostaje izuzetno ograničena. Od ukupnog broja javnih beležnika, samo jedan javni beležnik pripada zajednici kosovskih Srba. Ovaj javni beležnik je imenovan tokom početne faze uspostavljanja notarskog sistema i posluje u opštini Novo Brdo. Analiza nevladine organizacije ACDC pokazuje da u opštinama sa većinom kosovskih Srba, javne beležničke usluge pretežno pružaju pripadnici zajednice kosovskih Albanaca, često uz ograničeno pružanje usluga na srpskom jeziku.³¹⁹

300. U policijskom sektoru, nealbansko osoblje čini 55% osoblja, od čega je 35% kosovskih Srba. Međutim, zabrinutost u vezi sa nivoom inkluzije i dalje postoji, jer je srpsko osoblje, iako prisutno u radnoj snazi, i dalje nedovoljno zastupljeno na pozicijama donošenja odluka i uglavnom je isključeno iz lanca komandovanja. Primetno je da je pozicija komandanta Severnog policijskog regiona i dalje upražnjena.³²⁰

301. Ove sistemske nedostatke pogoršava značajan institucionalni jaz: tokom većeg dela 2025. godine, Vlada nije imenovala Poverenika za jezike.³²¹ Odsustvo aktivnog Poverenika stvorilo je vakuum u sprovođenju zakona unutar Kancelarije, koja je imala mandat da nadgleda poštovanje Zakona br. 02/L-37. Sa istekom mandata Poverenika, sposobnost Kancelarije da reaguje na prekršaje, izdaje obavezujuće preporuke i sprovodi sistematski nadzor bila je značajno ograničena. U stvari, kombinacija nedostataka na nivou sudstva i oslabljenih nadzornih kapaciteta dodatno je produbila jaz u implementaciji, čineći formalne jezičke garancije sve krhkim u praksi.³²²

317 VoRAE (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

318 KPI (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

319 ACDC (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

320 ACDC (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

321 AKTIV (2025), [Report on language use in Kosovo: implementation of the law in institutions.](#)

322 CASA (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

302. Rezultati istraživanja javnog mnjenja koje je sprovedla nevladina organizacija CASA među zajednicom kosovskih Srba ukazuju na to da je najčešće navođena prepreka u pristupu uslugama na lokalnom nivou jezička barijera, koju je kao glavnu zabrinutost identifikovalo 35,4% ispitanika. Ovo odražava stalne nedoslednosti u sprovođenju ustavne garancije srpskog kao službenog jezika, kao i nedostatke u sprovođenju Zakona o upotrebi jezika. Iako su ovi nedostaci evidentni u svim institucijama, oni su navodno manje izraženi u opštinama sa većinskom srpskom većinom nego na centralnom nivou. Druga najčešće identifikovana prepreka, diskriminacija ili favorizovanje (29,1%), znatno je izraženija među ispitanicima na severu Kosova (41,2% u poređenju sa 19,8% u drugim delovima zemlje), što sugerise da se politička i institucionalna marginalizacija, a ne samo jezik, na severu doživljava kao glavna prepreka jednakom pristupu uslugama.³²³ Na centralnom nivou, ispitanici prijavljuju kumulativni efekat strukturnih barijera, uključujući diskriminaciju, jezičke prepreke, nedostatak informacija, birokratsku složenost, korupciju i geografsku udaljenost. Diskriminacija se javlja kao najčešće identifikovana primarna prepreka u ukupnom uzorku (35,9 procenata), što naglašava stalne percepcije nejednakog tretmana u interakcijama sa državnim institucijama i ističe potrebu za jačanjem institucionalne odgovornosti i efikasnim sprovođenjem anti-diskriminacionih zaštitnih mera.

303. U 2025. godini, bezbednosno okruženje na severu Kosova nastavilo je da oblikuje eskalacija sporova sa direktnim implikacijama na međuetničke odnose, nepoverenje i svakodnevni pejsaž upravljanja u područjima sa većinskom srpskom većinom. NVO NSI napominje da su tokom godine Kosovska policija i druge kosovske vlasti navodno preduzele niz operativnih intervencija usmerenih na strukture i službe kojima upravlja Srbija ili su povezane sa Srbijom. Ove akcije su uključivale prijavljene ulaske u kancelarije, naređenja zaposlenima da napuste radna mesta, oduzimanje dokumenata i materijala, kao i zatvaranje ili zatvaranje objekata, što je uticalo na objekte kao što su prostorije poreske uprave, osiguravajuće ustanove, centri za socijalni rad, Nacionalna služba za zapošljavanje, srpska javna preduzeća, sportske i omladinske institucije i Gradska biblioteka „Vuk Karadžić“.³²⁴

304. NVO NSI je izvestila da su se slična zatvaranja dešavala tokom cele godine. Izveštavaju da je 15. januara 2025. godine ušlo i zatvorilo se približno 35 institucija kojima upravlja Srbija južno od Ibra, uključujući privremena opštinska tela, opštinske kancelarije, centre za socijalni rad i filijale „Pošte“. Ova zatvaranja mogu imati duboke posledice po socio-ekonomska prava stanovnika. Dodatne prijavljene akcije nastavljene su do maja 2025. godine, uključujući intervencije u vodovodnim objektima, sportskim halama (uključujući i tokom treninga dece) i Crvenom krstu Kosova, što je kulminiralo kasnije tokom godine prijavljenim preuzimanjem/zatvaranjem prostorija povezanih sa „Službenim glasnikom“ u septembru 2025. godine.³²⁵

305. Podaci ankete prikupljeni 2025. godine ukazuju na to da članovi zajednice kosovskih Srba na severu Kosova identifikuju obnavljanje etničke zastupljenosti u Kosovskoj policiji na opštinskom nivou kao prioritetni bezbednosni problem. Trenutna neravnoteža usledila je nakon kolektivne

323 CASA (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

324 NSI (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

325 NSI (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

ostavke policijskih službenika kosovskih Srba i drugih institucionalnih predstavnika u novembru 2022. godine, politički koordinisanog povlačenja povezanog sa sporovima oko registarskih tablica i osnivanjem Zajednice opština sa većinskom srpskom većinom. Pravne prepreke komplikuju potencijalni povratak na posao, posebno Administrativno uputstvo br. 02/2023, koje zabranjuje povratak policajaca koji su dobrovoljno dali ostavke; međutim, s obzirom na to da su ostavke prethodile Uputstvu i da su se možda dogodile pod političkim pritiskom, njegova stroga primenljivost ostaje pravno sporna. Bilo kakav povratak zahtevao bi poštovanje postojećeg zakonodavstva, uključujući bezbednosne provere, a istovremeno bi se bavio i zabrinutostima vezanim za politički uticaj. Član 128 Ustava nalaže da etnički sastav opštinske policije odražava lokalnu demografiju, ali sprovođenje ostaje ograničeno širim tenzijama između Kosova i Srbije.³²⁶

306. Paralelni razvoj događaja dodatno je uticao na percepciju bezbednosti i pristupa institucijama u zajednici. Od 2022. godine, kosovske institucije su preduzele mere za zatvaranje institucija pod upravom Srbije širom teritorije, a najmanje 59 entiteta je navodno zatvoreno do 2025. godine. Ankete sprovedene među kosovskim Srbima pokazuju snažnu podršku, približno tri četvrtine ispitanika, za povratak u institucije koje su napuštene 2022. godine, uključujući policiju, opštinske administracije i pravosudne organe. U tom kontekstu, predlozi za obnavljanje poverenja naglašavaju hibridni pristup koji kombinuje dobrovoljni povratak proverenih službenika, ciljano regrutovanje nevećinskih zajednica i jačanje nadzora i zaštite ljudskih prava, uz šire reforme upravljanja neophodne za održivu, multietničku policiju.³²⁷

307. Članovi zajednice kosovskih Srba i drugih nevećinskih grupa i dalje se suočavaju sa strukturnim preprekama u pristupu ličnim dokumentima, što značajno ograničava njihovu mogućnost da ostvare osnovna prava i pristupe javnim uslugama, uključujući socijalnu pomoć, penzije, registraciju imovine, registraciju braka, bankarske usluge i slobodu kretanja. Ovi izazovi su delimično povezani sa nedoslednom primenom sporazuma postignutih u okviru dijaloga koji posreduje EU, posebno u vezi sa priznavanjem dokumenata izdatih od strane Srbije i sudskih odluka. Iako je odluka Ministarstva unutrašnjih poslova iz novembra 2024. godine privremeno dozvolila licima registrovanim u srpskim matičnim knjigama da podnesu zahtev za registraciju evidencije rođenja, venčanja i smrti u centralnom matičnom registru Kosova između februara i aprila 2025. godine, ova mera nije uspostavila održivo dugoročno rešenje. Kao što je navedeno u proceni EU, nepriznavanje pasoša koje je izdao Koordinacioni centar Kosova i dalje sprečava određena raseljena lica da dobiju privremene boravišne karte i registruju svoj matični status. Nedosledne prakse u kancelarijama za civilnu evidenciju, ograničeno institucionalno vođstvo i prijavljeni diskriminatorski tretman dodatno potkopavaju jednak pristup dokumentaciji, ističući potrebu za harmonizovanim administrativnim procedurama, potpunom primenom tehničkih sporazuma i jačanim merama zaštite od diskriminacije kako bi se osigurao efikasan pristup pravnom identitetu i jednako uživanje prava.³²⁸

308. Štaviše, kada je u pitanju zajednica kosovskih Srba, nedavno istraživanje nevladine organizacije CASA pokazuje da problemi sa pristupom dokumentaciji ograničavaju njihovu mogućnost putovanja³²⁹ (44,7% na severu i 32,5% na jugu); pristup penzijama i socijalnim davanjima (36,8% na severu i 27,8% na jugu); ograničavaju mogućnosti zapošljavanja (32,9% na severu i 36,4%),

326 CASA (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

327 CASA (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

328 CASA (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

329 CASA (2025), [Policy Report: K-Serbs access to documentation and legal identity](#).

ograničavaju pokretanje privatnog posla (22,4% na severu i 25,8% na jugu); utiču na njihovu mogućnost uzimanja bankarskih kredita i hipoteka (23,7% na severu i 28,5% na jugu); i utiču na imovinska prava (24,3% na severu i 16,6% na jugu).³³⁰ Nepovoljni bezbednosni, ekonomski, politički i drugi faktori naveli su 25,3 odsto ispitanika da planiraju da trajno napuste Kosovo u naredne tri godine. Pored toga, rezultati istraživanja pokazuju da više od jedne trećine ispitanika (34,5 odsto) nije sigurno da li će napustiti Kosovo u naredne tri godine, dok 40,1 odsto ispitanika jasno navodi da ne planira da napusti Kosovo.³³¹

309. Obezbeđivanje uključivanja zajednica K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana u javnu upravu putem kvota za zapošljavanje ostaje ključna mera za unapređenje jednakosti, pravedne zastupljenosti i institucionalne odgovornosti. Efikasna primena ovih kvota je neophodna kako bi se garantovalo da se perspektive i potrebe ovih zajednica odražavaju u javnom odlučivanju i pružanju usluga. Godine 2025, nevladina organizacija VoRAE preduzela je niz ciljanih aktivnosti za podršku sprovođenju kvota, uključujući izradu Plana rada Među-institucionalnog tima za zapošljavanje (Kancelarija premijera) i organizovanje okruglih stolova i prezentacija baze podataka o zapošljavanju za nevećinske zajednice na centralnom i opštinskom nivou. Ove aktivnosti okupile su predstavnike centralnih i lokalnih institucija, partnerskih organizacija i članove zajednica K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana. Inicijativa se fokusirala na sistematsko prikupljanje, ažuriranje i analizu podataka o zapošljavanju koji se tiču ovih zajednica, čime se jačaju mehanizmi praćenja, transparentnosti i izveštavanja. Identifikovanjem praznina i praćenjem napretka, baza podataka služi kao institucionalni alat za unapređenje jednakosti u državnoj službi. Ispunjavanje kvota zapošljavanja uz konkretno učešće Kosovskih Roma, Kosovskih Aškalija i Kosovskih Egipćana je neophodno kako bi se osiguralo da politike inkluzije prevaziđu formalne zakonske obaveze i da se pretvore u merljivu zastupljenost i raznolikost unutar javnih institucija.³³²

310. U 2025. godini, Nacionalna platforma za prijavljivanje diskriminacije nastavila je da funkcioniše kao formalni mehanizam za dokumentovanje i rešavanje slučajeva nejednakog tretmana i antiromskog ponašanja koji pogađaju zajednice K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana. Do decembra 2025. godine, putem platforme je prijavljeno ukupno 69 slučajeva, uključujući 20 prijavi od strane pojedinaca K-Roma, 14 od strane K-Aškalija i 9 od članova zajednice K-Egipćana, dok 23 slučaja nisu navela etničku pripadnost, a 3 su klasifikovana kao „ostali“. Od prijavljenih slučajeva, za 35 je utvrđeno da ne predstavljaju diskriminaciju nakon institucionalne revizije, 33 su zaključena formalnom odlukom ili nalazom, a 9 je ostalo u fazi ispitivanja pred nadležnim organima. Ove brojke ukazuju na to da je platforma operativna i da se aktivno koristi; međutim, i dalje postoje izazovi u jačanju zaštite, puteva upućivanja i proceduralnog zaključivanja kako bi se poboljšala institucionalna efikasnost i poverenje javnosti u mehanizme za borbu protiv diskriminacije.³³³

311. U 2025. godini, nacrt izmena Zakona o zaštiti od diskriminacije ušao je u fazu preliminarnih javnih konsultacija, nakon odluke Vlade Kosova iz 2024. godine da pokrene revizije na osnovu ex post evaluacije koja je identifikovala ograničenu efikasnost i nedostatke u sprovođenju. Proces

330 CASA (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

331 VoRAE (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

332 VoRAE (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

333 VoRAE(2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

reforme ima za cilj jačanje sprovođenja i veće usklađivanje pravnog okvira sa evropskim standardima. Nakon završetka konsultacija i formiranja nove Vlade 2026. godine, očekuje se da će se radna grupa ponovo sastati kako bi pregledala i uskladila podnete komentare pre nego što prosledi revidirani nacrt Vladi na usvajanje, a potom i Skupštini na parlamentarno razmatranje i konačno glasanje. Primetno je da je nevladina organizacija VoRAE doprinela procesu konsultacija angažovanjem spoljnog stručnjaka za prikupljanje i konsolidaciju doprinosa civilnog društva i zajednica K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana.³³⁴

312. U kontekstu jačanja zaštite od diskriminacije i unapređenja prava zajednica K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana, nevladina organizacija VoRAE razvila je Priručnik o antiromskom ponašanju kao praktično sredstvo za javne institucije u Republici Kosovo. Priručnik je osmišljen da unapredi kapacitete državnih službenika i javnih funkcionera na centralnom i lokalnom nivou da identifikuju, spreče, reše i prijave antiromski stav kao specifičan oblik rasne diskriminacije. On pruža jasne operativne smernice za upotrebu u svakodnevnoj institucionalnoj praksi, posebno u situacijama u kojima može doći do diskriminatornog tretmana u pružanju javnih usluga, institucionalnoj komunikaciji ili procesima donošenja odluka. Dokument opisuje procedure institucionalnog reagovanja, mehanizme izveštavanja i relevantne pravne okvire, uključujući nadležna tela i zvanične kanale za rešavanje slučajeva diskriminacije na Kosovu. Radi podrške njegovoj implementaciji, organizovani su okrugli stolovi sa javnim zvaničnicima na centralnom i opštinskom nivou, koji su služili kao platforme za predstavljanje Priručnika, razjašnjavanje institucionalnih uloga i odgovornosti i razmenu praktičnih iskustava u vezi sa rešavanjem slučajeva diskriminacije. Generalno, Priručnik i njegove prateće aktivnosti predstavljaju strukturiranu intervenciju usmerenu na jačanje institucionalnih kapaciteta za borbu protiv rasne diskriminacije i jačanje principa jednakosti i nediskriminacije u pružanju javnih usluga.³³⁵

313. Adresiranje antiromskog stava i jačanje pravne svesti u zajednicama K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana ostali su centralni prioritet angažovanja civilnog društva u 2025. godini. U tom kontekstu, nevladina organizacija VoRAE organizovala je 60 informativnih sesija o antiromskom stavu i pravima protiv diskriminacije, kojima je prisustvovalo više od 1.200 učesnika u različitim opštinama.³³⁶

314. Nasilje nad pripadnicima zajednica K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana nastavilo se pojavljivati i 2025. godine, što je izazvalo zabrinutost ne samo zbog diskriminacije već i zbog institucionalnih mehanizama reagovanja. Dana 20. oktobra 2025. godine, prijavljen je fizički napad u blizini ONSŠ „Il Morina“ u Đakovici, gde je napadnuta mlada osoba iz zajednica K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana. Mreža nevladinih organizacija javno je osudila incident, osuđujući i nasilje i njegovu diskriminatornu dimenziju. Prema rečima roditelja žrtve, izražena je zabrinutost zbog mogućeg institucionalnog nemara Kosovske policije, uključujući navodni propust u sprovođenju temeljne istrage i proveru dostupnih snimaka nadzornih kamera. Roditelj je takođe izrazio zabrinutost zbog pruženog medicinskog tretmana, navodeći da dete nastavlja da trpi bol i psihološku patnju nakon napada.

334 VoRAE (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

335 VoRAE (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

336 VoRAE(2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

315. Etnički motivisano nasilje nad pripadnicima korejskih Roma, Aškalija i Egipćana ostalo je ozbiljna zabrinutost za ljudska prava u 2025. godini. Dana 9. juna 2025. godine, pripadnik romske zajednice (M.M.) bio je žrtva brutalnog i nehumanog napada u Prizrenu dok je išao na posao kako bi izdržavao svoju porodicu. Napad, za koji je prijavljeno da je imao etničke motive, naglasio je kontinuiranu ranjivost korejskih Roma u javnim prostorima. Dana 17. juna 2025. godine, mreža nevladinih organizacija, uključujući VoRAE i lokalne organizacije zajednice u Prizrenu, javno je reagovala na incident, skrećući pažnju medija i institucija na slučaj i pozivajući na efikasan institucionalni odgovor na etnički zasnovano nasilje.³³⁷

316. Diskriminacija je nastavila da izaziva ozbiljnu zabrinutost na Kosovu tokom 2025. godine, posebno tamo gde su deca i adolescenti iz nevećinskih zajednica meta. Dana 23. aprila 2025. godine, mreža organizacija civilnog društva reagovala je na incident tokom fudbalske utakmice do 15 godina između ŠF Arsenali i ŠF Polje Kosova, u kojem je rođak igrača ušao na teren i verbalno i fizički napao maloletnika (B.J.), pripadnika zajednice Aškalija. U reakciji je naglašena hitna potreba za zaštitom dece i mladih od diskriminacije i nasilja u sportskom okruženju i pozvano na preventivne institucionalne mere kako bi se osigurala odgovornost i bezbedno učešće u omladinskim sportovima.³³⁸

317. Govor mržnje i međuetnička netolerancija usmereni na zajednice K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana nastavili su da se manifestuju u javnoj sferi Kosova tokom 2025. godine. Dana 17. marta 2025. godine, mreža organizacija civilnog društva (uključujući VoRAE i partnerske nevladine organizacije) javno je osudila intervju koji je Robert Beriša objavio na Jutjubu u kojem je korišćena pogrdna i uvredljiva terminologija prema zajednicama K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana. Prema izveštavanju lokalnih medija, reakcija je imala za cilj da se pozabavi normalizacijom diskriminatornog jezika u javnom prostoru i da zahteva odgovornost za upotrebu govora mržnje.³³⁹

318. Zajednice Roma, Aškalija i Egipćana u nekoliko opština i dalje se suočavaju sa strukturnim preprekama u ostvarivanju imovinskih prava, uglavnom zbog neformalnih naselja, nedostatka katastarske registracije i restriktivnih procedura legalizacije. Mnoge porodice decenijama žive na istom zemljištu, ali ne mogu da dobiju potvrde o vlasništvu jer im nedostaje istorijska dokumentacija ili građevinske dozvole koje objektivno nisu u mogućnosti da obezbede. Shodno tome, ne mogu da legalizuju kuće, pristupe programima rekonstrukcije ili stanovanja, registruju nasledstvo ili dobiju komunalne priključke i ostaju izložene riziku od iseljenja. Ova situacija ometa pravo na mirno uživanje imovine zagarantovano članom 46. Ustava Kosova i članom 1. Protokola br. 1 Evropske konvencije o ljudskim pravima i može predstavljati indirektnu diskriminaciju prema Zakonu o zaštiti od diskriminacije s obzirom na njegov nesrazmeran uticaj na zajednice Roma, Aškalija i Egipćana i njen uticaj na pravo na adekvatno stanovanje.³⁴⁰

337 VoRAE (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

338 VoRAE(2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

339 VoRAE (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

340 AT (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

319. Žene iz zajednica K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana i dalje se suočavaju sa preprekama u ostvarivanju prava na nasleđstvo i imovinu uprkos adekvatnom zakonskom okviru koji garantuje jednakost. Praćenje pokazuje da se imovina često registruje samo na ime muških članova porodice i da se žene često odriču nasleđstva zbog porodičnog pritiska, nedostatka svesti i administrativnih prepreka. Kao rezultat toga, mnoge žene ostaju ekonomski zavisne i nemaju pristup programima stanovanja, programima socijalne zaštite ili finansijskim uslugama. Ova praksa potkopava garancije jednakosti prema članu 24 Ustava, Zakonu o rodnoj ravnopravnosti i Zakonu o nasleđivanju, i nije u skladu sa međunarodnim standardima ljudskih prava, uključujući Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i CEDAW.

320. Nevladina organizacija „Advancing Together“ (AT) dokumentovala je slučajeve u Kamenici gde je pet porodica povratnika iz redova KRS isključeno iz programa socijalne pomoći zbog nedostatka kosovskih ličnih dokumenata. Navodno je ukupno 15 porodica iz redova KRS u Kamenici slično pogođeno. Većina porodica povratnika iz redova Romske zajednice ne može da dobije kosovsku dokumentaciju zbog nedostatka relevantne srpske dokumentacije potrebne za sticanje kosovskog državljanstva. Nemogućnost pristupa takvoj dokumentaciji sprečava ove porodice da pristupe socijalnoj pomoći. Ovo izaziva zabrinutost u vezi sa garancijama jednakosti u Ustavu i međunarodnom pravu ljudskih prava, posebno u pogledu zabrane diskriminacije i prava na priznanje pred zakonom.³⁴¹

321. Povratničke porodice iz redova Roma i Aškalija u Uroševcu i Obiliću i dalje se suočavaju sa ozbiljnom nesigurnošću stanovanja. Neke porodice žive u iznajmljenom smeštaju bez dugoročnih garancija, dok druge rizikuju iseljenje. NVO AT je dokumentovala slučaj porodice koja je bila primorana da se preseli nakon iseljenja i obavezna da plaća značajan deo svojih prihoda za kiriju. Odsustvo trajnih stambenih rešenja primorava povratnike na kontinuiranu ekonomsku ranjivost i zavisnost od humanitarne podrške. Nedostatak stabilnog smeštaja ometa pravo na poštovanje doma i porodičnog života prema članu 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima i pravo na adekvatno stanovanje prema Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. Takođe potkopava politike reintegracije i utiče na pristup zapošljavanju, obrazovanju i socijalnim uslugama.³⁴²

322. Slučaj porodice povratnika iz redova Roma u opštini Gnjilane, čiji zahtev za građevinsku dozvolu za kuću koja će biti izgrađena kroz program pomoći za stanovanje povratnika, ostaje nerešen već nekoliko godina. Opština je odbila da izda građevinsku dozvolu na osnovu urbanističkog plana kojim je predviđen javni objekat u tom području, ali nije ni pokrenula eksproprijaciju niti obezbedila alternativno rešenje za stanovanje. Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture nije razmotrilo žalbu u zakonskim rokovima utvrđenim Zakonom o opštem upravnom postupku. Ponovljeni podnesci, uključujući zahteve za hitnost, ostali su bez odgovora. Zbog kontinuirane administrativne tišine, nevladina organizacija AT podnela je tužbu u ime porodice Osnovnom sudu u Prištini tražeći izdavanje potrebne upravne odluke. Međutim, sud nije preduzeo nikakvu proceduralnu radnju. Dugotrajna neaktivnost efikasno sprečava porodicu da pristupi adekvatnom smeštaju i nesrazmerno utiče na domaćinstvo povratnika iz redova Roma, što izaziva zabrinutost zbog indirektno diskriminacije, što je suprotno članu 24 Ustava i Zakonu o zaštiti od diskriminacije. Nemogućnost izgradnje kuće na registrovanom zemljištu dodatno ometa

341 AT (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

342 AT (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

pravo na adekvatno stanovanje prema članu 11 Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i potkopava održivost povratka.³⁴³

323. U opštini Klina, eksproprijacija povezana sa proširenjem autoputa Peć–Priština pogađa jedan-aest porodica povratnika iz redova Kosovskih Srba. Zvanična obaveštenja su izdata samo na albanskom jeziku, a procene imovine su sprovedene bez prethodnog obaveštenja ili učešća vlasnika imovine. Nekoliko porodica stalno živi van Kosova i nisu bile u mogućnosti da prikupe obaveštenja u roku od 30 dana za žalbu. Pored toga, neke procene imovine su navodno isključivale poljoprivredne elemente kao što su voćke, što direktno utiče na nivo nadoknade. Nedostavljanje dokumenata na oba službena jezika krši ustavne garancije o upotrebi jezika i prava zajednice. Nedostatak prethodnog obaveštenja i učešća izaziva ozbiljnu zabrinutost u vezi sa pravom na pravičan postupak i mirno uživanje imovine zaštićeno Evropskom konvencijom o ljudskim pravima.³⁴⁴

324. Preporuke

- Vlada Kosova treba da obezbedi potpunu i nepristrasnu primenu jezičkih prava, kako je propisano Zakonom br. 02/L-37 o upotrebi jezika, dodeljivanjem dovoljnih resursa za prevodilačke usluge u javnim institucijama i osiguravanjem poštovanja u svim opštinama;
- Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture treba da odluči o svim žalbama koje su u toku u zakonskim rokovima i da osigura da se postupci eksproprijacije brzo pokreću u slučajevima odbijanja dozvola, uključujući i nadoknadu u skladu sa zakonom;
- Osnovni sud u Prištini treba da da prioritet slučajevima administrativne tišine koja utiče na osnovna prava i da obezbedi ubrzano presuđivanje u zakonski propisanim rokovima;
- Institucija ombudspersona (IOK) treba da pokrene istrage po službenoj dužnosti u slučajevima lošeg upravljanja i diskriminacije, uključujući propuste u postupcima za imovinu i pristup pravima ranjivih grupa;
- Ministarstvo za zajednice i povratak i opštine treba da obezbede pristup stanovanju i civilnoj registraciji za povratnike i marginalizovane zajednice uvođenjem hitne stambene podrške, pojednostavljenih procedura i privremenog pristupa socijalnoj pomoći dok se ne dobije dokumentacija;
- Ministarstvo pravde treba da obezbedi efikasno pružanje besplatne pravne pomoći u slučajevima diskriminacije povećanjem finansiranja, proširivanjem podobnosti i praćenjem pristupa i ishoda putem godišnjeg javnog izveštavanja.

343 AT (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

344 AT (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

7.6 Prava LGBTI+ osoba

325. Prava lezbejki, homoseksualaca, biseksualaca, transrodnih i interseksualnih (LGBTI+) osoba zasnovana su na univerzalnim principima jednakosti i nediskriminacije utvrđenim u međunarodnom pravu ljudskih prava. Ujedinjena deklaracija o ljudskim pravima potvrđuje u članovima 2 i 7 da sve osobe imaju pravo na jednaku zaštitu pred zakonom bez diskriminacije. Na nivou ugovora, MPGPP pruža važnu zaštitu kroz član 2 (nediskriminacija), član 17 (zaštita privatnosti) i član 26 (jednakost pred zakonom). Komitet za ljudska prava primenio je ove odredbe u značajnim slučajevima kao što su Tunen protiv Australije (1994), u kojem je utvrđeno da kriminalizacija konsenzualnih istopolnih veza krši pravo na privatnost i zabranu diskriminacije, Jang protiv Australije (2003) i X protiv Kolumbije (2007) o porodičnim penzijama, i G protiv Australije (2017) o pravnom priznavanju pola. Prema Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava je u Opštem komentaru br. 20 (2009) pojasnio da „drugi status“ uključuje seksualnu orijentaciju i rodni identitet, tumačenje pojačano u Opštem komentaru br. 14 (2000) i Opštem komentaru br. 22 (2016), koji zahtevaju jednak pristup zdravstvenim i uslugama seksualnog i reproduktivnog zdravlja bez diskriminacije. Slične standarde artikulisali su Komitet za prava deteta (Opšti komentari br. 13, 15 i 20), Komitet za eliminaciju diskriminacije žena (Opšte preporuke br. 28 i 33) i Komitet za prava osoba sa invaliditetom u skladu sa članom 5. Ove obavezujuće norme su dalje razrađene kroz Jogjakarta principe (2006) i Jogjakarta principe plus 10 (2017).

326. Na regionalnom nivou, iako Evropska konvencija o ljudskim pravima eksplicitno ne pominje seksualnu orijentaciju ili rodni identitet, Evropski sud za ljudska prava je razvio opsežnu sudsku praksu počev od slučaja Dadžon protiv Ujedinjenog Kraljevstva (1981), u kojem je utvrdio da je kriminalizacija konsenzualnih istopolnih veza nespojiva sa članom 8. Sud je od tada proširio zaštitu na priznavanje pola (Kristin Gudvin protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 2002; A.P., Garson i Niko protiv Francuske, 2017), slobodu okupljanja (Identoba protiv Gruzije, 2015), slobodu izražavanja (Bajev protiv Rusije, 2017) i priznavanje istopolnih porodica (E.B. protiv Francuske, 2008; X i drugi protiv Austrije, 2013; Pajić protiv Hrvatske, 2016; Tadeući i Mekol protiv Italije, 2016). U slučajevima Oliari protiv Italije (2015) i Fedotova i drugi protiv Rusije (2023), Sud je potvrdio da države moraju da obezbede pravno priznanje i zaštitu istopolnim parovima, dok član 14 Evropske konvencije o ljudskim pravima i Preporuka Komiteta ministara CM/Rec(2010)5 dodatno pojačavaju obaveze borbe protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta.

327. Član 24. Ustava Kosova takođe posebno pominje seksualnu orijentaciju i izražavanje roda. Ustav Kosova ne predviđa rodna ograničenja slobode sklapanja braka; član 37. Ustava Kosova priznaje da svako ima pravo na brak i pravo na porodicu, kako je predviđeno zakonom. Uprkos ustavnim pravima LGBTI+ osoba, neophodno zakonodavstvo za priznavanje zajednice na ravnopravan način sa svim članovima društva nije usvojeno u novom nacrtu Građanskog zakonika. To je zbog kontinuiranog neuspeha Skupštine Kosova da glasa za istopolne zajednice. To je takođe ometalo napore LGBTI+ osoba, civilnog društva i međunarodne zajednice da zemlji obezbede istinske oblike demokratije. Prema nevladinoj organizaciji CEL, ključni strukturni problemi identifikovani tokom izveštajnog perioda za 2025. godinu uključuju kontinuirano odsustvo pravnog okvira za priznavanje roda, nedostatak posebne regulative i zaštite za interseksualne osobe, neuspeh u pravnom priznavanju istopolnih partnerstava i stalne slabosti u sprovođenju i sprovođenju

postojećih zakonskih zaštitnih mera.³⁴⁵

328. Tokom parlamentarnih izbora u februaru 2025. godine, nevladine organizacije CEL Kosova i nevladine organizacije Dylberizm sistematski su pratile izborne kampanje, sa posebnim fokusom na govor mržnje i diskriminatornu retoriku usmerenu na LGBTI+ zajednice.³⁴⁶ Kao rezultat ovog praćenja, podneto je osam žalbi pred Panel za žalbe i žalbe u vezi sa izborima (ECAP/IPPŽ). Sedam žalbi je prvobitno potvrđeno, što je dovelo do administrativnih kazni u ukupnom iznosu od 44.100 evra. Nakon žalbe, Vrhovni sud je razmotrio četiri slučaja i poništio odgovarajuće odluke PZAP-a na osnovu slobode izražavanja. Međutim, tri presude IPPŽ-a su u potpunosti potvrđene, potvrđujući postojanje govora mržnje i održavajući kazne u iznosu od 15.000 evra. Ove konačne odluke predstavljaju obavezujuću sudsku praksu kojom se potvrđuje da govor mržnje protiv LGBTI+ zajednica tokom izbornih kampanja može povući zakonske sankcije prema kosovskom zakonu.³⁴⁷

329. Nakon praćenja od strane nevladinih organizacija CEL i nevladinih organizacija Dylberizm u različitim izbornim procesima 2025. godine, identifikovano je nekoliko kandidata sa homofobičnim i transfobičnim javnim stavovima.³⁴⁸ Uprkos listi civilnog društva organizacija Dilberizam i CEL „Mos i voto homofobat!“ (Ne glasajte za homofobe!), čiji je cilj bio da informiše javnost o kandidatima čiji bi diskriminatorni stavovi mogli da se pretvore u institucionalnu moć, brojni kandidati iz različitih političkih stranaka uspeali su da obezbede mesta u skupštini.³⁴⁹ Izborna podrška pružena ovim pojedincima pokazuje kako društvo nastavlja da bude strukturirano na homofobičnim i transfobičnim principima.³⁵⁰

330. Homofobija koja je u osnovi društvene sfere na Kosovu kontinuirano se prevodi u nasilje i zločine iz mržnje protiv pojedinaca iz LGBTI+ zajednica. Kao rezultat toga, prepreke u prijavljivanju potkopavaju efikasnu zaštitu. NVO CEL primećuje da LGBTI+ osobe oklevaju da prijave diskriminaciju i nasilje zbog straha od sekundarne viktimizacije i ograničenog poverenja u institucije u očuvanju poverljivosti. U tom kontekstu, prethodno prijavljeni slučaj koji je uključivao mučenje i ponižavajući tretman LGBTI+ osobe iz 2024. godine završen je 2025. godine sa tri počinioca osuđena na ukupno 9,5 godina zatvora. Iako ovaj ishod predstavlja važan primer odgovornosti, to je izolovan slučaj u kontekstu straha i nesigurnosti LGBTI+ osoba u odnosu na institucionalne odgovore.³⁵¹

331. Odsustvo zaštitne arhitekture za LGBTI+ osobe dodatno je ilustrovano nedostatkom namenskog, vladinog skloništa. Iako su prethodni izveštaji ukazivali na to da se opština Priština obavezala da će uspostaviti javno podržano sklonište za LGBTI+ žrtve porodičnog nasilja, nije postignut konkretan napredak³⁵² jer nisu izdvojena sredstva za stvaranje skloništa. Kao rezultat toga, nevladina organizacija CEL nastavlja da pruža hitni smeštaj odraslima kojima nedostaje pris-

345 CEL (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

346 Dylberizm (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

347 CEL (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

348 Dylberizm (2026), [Kush janë homofobat e Kuvendit të ri të Kosovës?](#)

349 Dylberizm (2025), [Mos i voto homofobat!](#)

350 CEL (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

351 CEL (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

352 Kosovo 2.0 (2025), [Visible but not safe.](#)

tup sigurnoj mreži sigurnosti.³⁵³

332. Javna vidljivost LGBTI+ osoba na Kosovu se povećala tokom poslednje decenije; međutim, ovu vidljivost nije pratila koherentna i održiva institucionalna podrška.³⁵⁴ Iako je Ministarstvo kulture, omladine i sporta finansiralo aktivnosti podizanja svesti tri godine zaredom, ove inicijative ostaju ad hok i nisu utemeljene u sveobuhvatnoj strategiji na nivou Kosova.³⁵⁵ Institucionalna posvećenost izgleda da zavisi od pojedinačnih nosilaca funkcija, a ne od ugrađenih političkih okvira. Ova krhkost je bila očigledna 2025. godine, kada je Pokret kvir studenata pokušao da obeleži Nedelju ponosa isticanjem zastave ponosa ispred rektorata Univerziteta u Prištini, uprkos tome što je ista akcija bila dozvoljena 2024. godine pod podršku univerzitetskog rukovodstva.³⁵⁶ Ovaj preokret naglašava odsustvo strukturnih garancija i otkriva kako simboličko priznanje ostaje podložno promenljivim političkim i administrativnim stavovima.

333. Uprkos gore opisanoj situaciji, inicijative o LGBTI+ pravima na Univerzitetu u Prištini pokrenuli su prvenstveno studenti i akteri civilnog društva, a ne institucionalna politika. NVO CEL Kosova, u saradnji sa Univerzitetom, organizovala je konferenciju u prostorijama univerziteta kako bi predstavila istraživanja o LGBTI+ pitanjima koja su sprovedli studenti, uz dva javna predavanja o nediskriminaciji, socijalnoj inkluziji i LGBTI+ pravima u saradnji sa Odeljenjem za sociologiju. Paralelno sa tim, Pokret kvir studenata sazvao je panel diskusiju o životnim iskustvima kvir studenata, otkrivajući da LGBTI+ teme ostaju uglavnom ograničene na izolovane akademske prostore, posebno na Filozofskom fakultetu. Na drugim fakultetima, angažovanje sa ovim temama je minimalno, a LGBTI+ perspektive su uglavnom odsutne iz nastavnih planova i programa.³⁵⁷

334. U daljem nastavku vidljivosti, Nedelja ponosa u Prištini održana je od 9. do 14. juna 2025. godine pod temom „Nema koraka unazad“, obeležavajući tako svoje deveto godišnje obeležavanje. Nedelja je obuhvatila raznovrstan program — uključujući radionice, diskusije, umetničke izložbe, drag šou, a završena je Paradom ponosa i koncertom — demonstrirajući održivi građanski angažman i vidljivost LGBTI+ zajednica na Kosovu. Zvanično otvaranje Nedelje ponosa održano je u zgradi Vlade Kosova, u organizaciji Kancelarije za dobro upravljanje, ljudska prava, jednake mogućnosti i borbu protiv diskriminacije, signalizirajući institucionalno priznanje. Vršilac dužnosti premijera Albin Kurti otvorio je događaj.

335. Uprkos javnim kampanjama koje organizuje nevladina organizacija CEL i druge OCD, i dalje postoji empirijska praznina u razumevanju društvenih stavova i životnih iskustava. Najsveobuhvatnije nacionalno istraživanje o datumima društvenog prihvatanja staro je više od decenije i datira iz 2015. godine. U odsustvu aktuelnih longitudinalnih podataka, nemoguće je proceniti da li je povećana vidljivost dovela do suštinskih promena u stavovima javnosti. Nedostatak skorašnjih, razvrstanih dokaza zamagljuje stvarnu situaciju na terenu, kao i slabi kapacitet institucija da osmisle politike zasnovane na dokazima usmerene na smanjenje diskriminacije i transformaciju društvenih normi.

353 CEL (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

354 Dylberizm (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

355 CEL (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

356 Studentski kvir pokret (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

357 Studentski kvir pokret (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

336. Nedavni izveštaj NVO ACDC o položaju i kvalitetu života LGBTI+ zajednice na severu Kosova otkriva da nevidljivost, strah od diskriminacije i nasilja i uporna društvena stigma ostaju dominantni izazovi sa kojima se suočavaju LGBTI+ osobe, posebno u manjim i konzervativnijim sredinama.³⁵⁸

337. Preporuke

- Vlada Kosova treba bez daljeg odlaganja da usvoji Građanski zakonik kako bi se osiguralo pravno priznanje istopolnih partnerstava i uspostavio jasan pravni okvir za rodno prepoznavanje u skladu sa ustavnim garancijama;
- Kosovska policija i državni tužilac treba da obezbede efikasnu istragu i krivično gonjenje zločina iz mržnje i govora mržnje protiv LGBTI+ osoba tako što će dati prioritet takvim slučajevima i objaviti godišnje podatke o prijavljenim incidentima, krivičnim gonjenjima i ishodima;
- Vlada Kosova treba da osnuje i finansira namensko sklonište i usluge podrške za LGBTI+ osobe koje se suočavaju sa nasiljem i beskućništvom, uključujući i izdvajanje posebne budžetske stavke.

7.7 Ljudi u pokretu

338. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između EU i Kosova postavlja temelje za saradnju između EU i Kosova u vezi sa azilom i cilj je odražavanje standarda sadržanih u Ženevskoj konvenciji o statusu izbeglica iz 1951. godine i Protokolu iz 1967. godine, prema kojima su se strane složile da dalje jačaju saradnju i funkcionalnost već uspostavljenog sistema azila. Ovo će, između ostalog, uključivati usvajanje i sprovođenje zakona koji ispunjavaju standarde Konvencije o statusu izbeglica i njenog Protokola kako bi se osiguralo poštovanje principa zabrane vraćanja i poštovanje tražilaca azila i izbeglica. Strane će takođe usmeriti saradnju u oblasti legalnih migracija na pravila prijema i prava i status primljene osobe, pored toga što će Kosovo uskladiti svoje zakonodavstvo sa pravnim tekovinama EU o legalnim migracijama.

339. Uspostavljen je domaći pravni okvir koji pokriva ceo sektor azila. Ovaj pravni okvir predviđa procedure prijema i početnog tretmana podnosilaca zahteva za međunarodnu zaštitu; procedure i standarde razmatranja i odlučivanja o zahtevima za međunarodnu zaštitu; interna pravila o funkcionisanju Centra za azil, pravila o radu Nacionalne komisije za izbeglice (NKZ), kao druge administrativne instance; kao i Uredbu o integraciji stranaca, odnosno lica sa statusom međunarodne zaštite na Kosovu. Uzimajući u obzir promene u zakonodavstvu Evropske unije o strancima i potrebu za rešavanjem pravnih praznina koje su se pojavile tokom njegove primene, Vlada Kosova je sastavila novi Zakon o strancima koji je Vlada usvojila početkom 2024. godine. Predviđeno je da Nacrt zakona prođe kroz pravnu proceduru u Skupštini Kosova, ali je zbog parlamentarnih izbora 2025. godine proces obustavljen. Nacrt zakona predviđa uvođenje sledećeg: (i) pravnog osnova

za privremeni prihvatni centar za migrante otvoren u avgustu 2022. godine (ii) nekoliko novih pravnih rešenja, između ostalog, kao što je „tolerisani status“; odredbe o postupcima identifikacije, registracije i upućivanja ili trijaže koje bi omogućile diferencijaciju u obradi slučajeva azila i (iii) unapređenje zakonskih odredbi o integraciji lica kojima je dodeljena međunarodna zaštita. Uvođenjem ovih dodatnih zaštitnih mera, vlasti će poboljšati celokupno okruženje zaštite koje štiti sve tražioce azila i lica pod međunarodnom zaštitom. Još jedan važan element je integracija izbeglica i lica bez državljanstva kao korisnika nacrta Zakona o socijalnom i pristupačnom stanovanju. Ovaj zakon takođe čeka na usvajanje. Sa druge strane, nije bilo zakonskih promena u pogledu prava dece i drugih srodnih socijalnih prava koje bi mogle uticati na izbeglice.

340. Kosovo i dalje predstavlja tranzitnu rutu za ljude u pokretu. U 2025. godini, Odeljenju za državljanstvo, azil i migracije u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova podneto je 181 zahtev za međunarodnu zaštitu (zahtev za azil). Pravnu pomoć tokom postupka azila pružila je nevladina organizacija Program građanskih prava Kosovo (CRP/K), preko projekta koji je finansirao UNHCR. Većina zahteva za azil je obustavljena jer su podnosioci zahteva nastavili postupak bez završetka postupka utvrđivanja statusa izbeglice ili su povukli zahtev za međunarodnu zaštitu.³⁵⁹

341. Događaji iz 2025. godine pokreću nove probleme u vezi sa pravima i tretmanom državljana trećih zemalja prebačenih na Kosovo u okviru spoljnih migracionih aranžmana. Dana 21. oktobra 2025. godine, vršilac dužnosti premijera je objavio da je Kosovo spremno da primi odbijene tražioce azila iz Ujedinjenog Kraljevstva u zamenu za bezbednosnu saradnju.³⁶⁰ Dana 11. decembra 2025. godine dodatno je potvrđeno da je Kosovo počelo da prihvata osobe u postupku deportacije iz Sjedinjenih Država koje nisu poreklom sa Kosova. Ovo je usledilo nakon sporazuma iz juna 2025. godine koji omogućava privremeni prijem do 50 migranata godišnje sa navedenim ciljem olakšavanja njihovog povratka u zemlje porekla.³⁶¹

342. NVO CRP/K održava veb stranicu HELP³⁶²[1], pružajući informacije o sistemima azila i integracije na osam jezika. Veb stranica HELP nudi informacije o tome kako tražiti azil, gde se može zatražiti pomoć, uključujući i izgleda za integraciju na Kosovu. Informacije na ovoj veb stranici su opšte prirode i možda se ne odnose na sve okolnosti. Za dodatnu pomoć i savete, možete kontaktirati nadležne institucije ili UNHCR i NVO CRP/K u vezi sa specifičnim pitanjima ili potrebama koje ljudi u potrebi mogu imati.³⁶³

343. Odeljenje za državljanstvo, azil i migracije u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova izdalo je 72 odluke, od kojih je 18 odluka bilo pozitivnih, 1 je status izbeglice, 17 je dopunska zaštita, 15 je produženje dopunske zaštite, dok je 39 negativnih odluka, od kojih je 11 negativnih odluka zasnovanih na zaslugama, 16 je dobrovoljno odustalo od zahteva, a 12 iz proceduralnih razloga. Osobe kojima je dodeljena dopunska zaštita došle su iz različitih zemalja porekla, kao što su Ukrajina, Jordan, Sirija i Palestina. Ukrajinski novinari, koji su pod privremenom zaštitom skoro dve godine, uredno su podneli zahteve za međunarodnu zaštitu, s obzirom na to da se privremena zaštita može produžiti na maksimalni period od dve godine, u skladu sa članom 81. Zakona o azilu. Vlasti su uverile novinare da će nastaviti da primaju beneficije u skladu sa odlukom Vlade. Međutim,

359 CRP/K (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

360 The Guardian (2025), [Kosovo offers to become the first country to accept Britain's refused asylum seekers](#).

361 Reuters (2025), [Kosovo starts accepting third-party deportees from the US](#).

362 [1] CRP/K (2025), [Statistics – a free legal aid provider to applicants for international protections status in Kosovo](#).

363 CRP/K (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

njihov pravni status mora biti usklađen sa zakonskim zahtevima. Njihove individualne zahteve su uredno razmotrile uprave za azil i dodeljen im je status dopunske zaštite. Fizička i socijalna bezbednost u Centru za azil u Maguri značajno su poboljšane tokom 2025. godine.³⁶⁴

344. Uzimajući u obzir osnovna znanja i veštine koje su vlasti stekle tokom nekoliko godina u vezi sa zaštitom izbeglica, uključujući direktnu podršku i pomoć koju pružaju nevladine organizacije CRP/K i druge lokalne i međunarodne organizacije, osobe sa priznatim statusom međunarodne zaštite imale su pristupačniji pristup integracionim programima kao što su smeštaj, socijalna pomoć, jezički kursevi i obrazovanje, medicinska pomoć, obezbeđivanje hrane i neprehrambenih proizvoda, pomoć koja se pruža u vezi sa mogućnostima za zapošljavanje, kao i pristup besplatnoj pravnoj pomoći. Vlada pomaže u iznajmljivanju smeštaja i socijalnoj pomoći, dok ostalu pomoć pružaju lokalne i međunarodne organizacije. Međutim, i dalje postoje mnogi izazovi u pogledu uživanja njihovih prava. Postoji stalna finansijska zavisnost osoba sa statusom međunarodne zaštite od kosovskih institucija i drugih organizacija za podršku zbog činjenice da još uvek nisu pronašle ekonomsku priliku za samostalnu egzistenciju.³⁶⁵

345. U praksi, finansijski pristup za izbeglice i tražioce azila često je određen diskrecionim pravom pojedinačnih banaka, što dovodi do nedoslednosti i prepreka koje prevazilaze ono što je zakonski propisano. Kao deo zagovaračkih napora, pravno osoblje nevladine organizacije CRP/K pažljivo je pratilo i podržavalo sprovođenje odluke Centralne banke Kosova da omogući pristup osnovnim bankarskim uslugama za osobe pod međunarodnom zaštitom. U tom kontekstu, pružena je podrška pet (5) osoba sa statusom supsidijarne zaštite i dve osobe bez državljanstva u otvaranju ličnih bankovnih računa sa osnovnim uslugama, bez ikakvih administrativnih prepreka. Ovo je označilo značajan korak u unapređenju finansijske inkluzije marginalizovane grupe koja je često isključena iz formalnih usluga.³⁶⁶

346. Pored toga, Zakon br. 04/219 o strancima i njegove izmene Zakonom br. 06/L-036 predviđaju da lica kojima je dodeljena supsidijarna zaštita na Kosovu, nakon pet godina neprekidnog boravka, imaju pravo da podnesu zahtev za stalni boravak koji im otvara legalan put ka punoj pravnoj integraciji u skladu sa Zakonom o državljanstvu. Podzakonski akt koji se bavi ovim pitanjem ne predviđa nikakve procedure za strance prema članu 86 Zakona br. 04-L-219 o strancima i Zakona br. 06/L-036 o izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-219 o strancima, što sprečava nosioce ovih statusa da podnesu zahtev za stalni boravak iako je to zagarantovano važećim zakonodavstvom.³⁶⁷

347. Lica kojima je dodeljen status supsidijarne zaštite nemaju pravo na dobijanje putnih dokumenata u poređenju sa onima kojima je dodeljen status izbeglice. Prema članu 8 Administrativnog uputstva (MUP) br. 02/2014 o putnim ispravama za strance, lica pod statusom supsidijarne zaštite mogu dobiti putne isprave samo iz nekoliko razloga koji ograničavaju njihovu slobodu kretanja, kao što su: 1. u slučaju teške bolesti ili smrti člana porodice; 2. u slučaju rešavanja važnih ličnih pitanja; 3. u slučaju prekograničnog putovanja iz obrazovne ustanove koju posećuje osoba mlađa

364 CRP/K (2026), redovno praćenje Centra za azil u Maguri.

365 CRP/K (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

366 CRP/K (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

367 CRP/K (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

od 18 godina ili do kraja obrazovanja; i 4. u slučaju učešća u kulturnim ili sportskim aktivnostima van Kosova.³⁶⁸

348. Uprkos kontinuiranom razvoju vladine onlajn platforme za pristup pravima i uslugama, kao što je „e-Kosovo“, izbeglice nemaju pristup ovoj platformi. Sistem baze podataka platforme povezan je samo sa Agencijom za civilnu registraciju koja generiše podatke samo za državljane Kosova. Još jedna prepreka je nekompatibilnost njihovih privremenih boravišnih karti i ličnih identifikacionih brojeva sa sistemom kancelarija za zapošljavanje, što ih sprečava da se registruju za službe za zapošljavanje, stručno osposobljavanje ili subvencije za zapošljavanje.³⁶⁹

349. Sa tim u vidu, ograničeni institucionalni kapaciteti u smislu ljudskih resursa koji se bave integracijom osoba sa međunarodnim statusom zaštite, institucionalnih sredstava i koordinacije između centralnog i lokalnog nivoa identifikovani su kao glavni izazovi za efikasan i delotvoran odgovor na potrebe onih kojima je pomoć potrebna. Uzimajući u obzir da proces zahteva angažovanje mnogih vladinih sektora, kako vladinih tako i opštinskih, tj. zakonska registracija, smeštaj, obrazovanje, jezički i integracioni kursevi, zapošljavanje, pitanja rodno zasnovanog nasilja, LGBTI+, pitanja mentalnog zdravlja itd., dodatnu pažnju treba posvetiti redovnoj institucionalnoj koordinaciji i saradnji. Važno je dodati da su nevladine organizacije CRP/K i druge relevantne organizacije igrale katalitičku ulogu u okupljanju svih odgovornih organa vlasti da obavljaju svoje javne dužnosti u blagovremenom reagovanju na potrebe ljudi kojima je pomoć potrebna.³⁷⁰

350. Kosovske institucije su nastavile da pokazuju posvećenost rešavanju i smanjenju problema apatridije. Ova posvećenost se ogleda u strateškim akcijama i zakonodavnim inicijativama usmerenim na identifikaciju, podršku i pravno priznavanje osoba koje su u opasnosti od apatridije.

351. Agencija za civilnu registraciju (ACR) je u Strategiju za unapređenje prava zajednica Roma i Aškalija uključila konkretne mere kojima se obavezuje da će uspostaviti mehanizam za identifikaciju, sprečavanje i zaštitu pojedinaca čija rođenja ostaju neregistrovana. Uprkos ovom strateškom uključivanju, obećani mehanizam još uvek nije uspostavljen.

352. Predloženi amandmani na zakonodavni okvir, nacrt Zakona o građanskom statusu, nacrt Zakona o državljanstvu i nacrt Zakona o strancima, imaju za cilj da poboljšaju zaštitne mere, a na to su uticale preporuke UNHCR-a, nevladine organizacije CRP/K i drugih stručnjaka. Ovi amandmani predlažu produžene periode registracije za decu rođenu u inostranstvu od državljanina Kosova, automatsku registraciju rođenja preko zdravstvenih ustanova, ukidanje kazni vezanih za kasnu registraciju rođenja i proširena prava za osobe bez državljanstva. Ovi amandmani još uvek nisu formalno usvojeni od strane Skupštine Kosova, a utvrđeni problemi i dalje ometaju puno uživanje ljudskih prava pogođenih osoba.

353. Pored zakonodavnih inicijativa, Ministarstvo unutrašnjih poslova je donelo odluku kojom se dozvoljava građanima Kosova koji su registrovali događaje matičnog statusa (rođenje, brak, smrt) kod paralelnih srpskih struktura od 10. juna 1999. godine, da zvanično registruju ove događaje u Centralnom registru Kosova. Ova inicijativa, kojom upravlja Agencija za civilnu registraciju (ACR),

368 CRP/K (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

369 CRP/K (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

370 CRP/K (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

ima za cilj jačanje vladavine prava i formalizaciju pravnog statusa građana, a registracije su zakazane između 1. februara i 30. aprila 2025. godine.

354. I dalje je ograničena dostupnost informacija i podataka o neregistrovanim licima, što je izazov koji posebno pogađa marginalizovane zajednice kao što su zajednice K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana. Agencija za kaznu stanovništva nema zvaničnu osnovu o veličini neregistrovanog stanovništva. Još uvek nema zvaničnih podataka koji bi pružili više informacija o licima koja su u riziku od apatridije.

355. Prema podacima, prema Odeljenju za državljanstvo, azil i migracije, postoji 16 osoba sa priznatim statusom apatridije.

356. Napore za promociju registracije rođenih na Kosovu uglavnom preduzimaju organizacije civilnog društva uz podršku međunarodnih partnera i Ministarstva lokalne samouprave uklanjajući svih finansijskih implikacija za ranjive zajednice.

357. Sprovođenje člana 32. Zakona br. 04/L-215 o državljanstvu Kosova i dalje predstavlja izazov. Organizacije građanskog društva upućuju slučajeve koji se odnose na odrasle osobe rođene van Kosova Odeljenju za državljanstvo, azil i migracije - Odeljenju za državljanstvo u skladu sa članom 16., bez obzira na stalno prebivalište podnosioca zahteva na Kosovu. Pored toga, to stvara prepreke koje sprečavaju pojedince koji ispunjavaju kriterijume iz člana 32. da u potpunosti ostvare svoja prava na državljanstvo, čime se povećava rizik da ostanu bez državljanstva.

358. Kada je reč o izazovima, pravne i proceduralne barijere i dalje pogađaju osobe koje su u riziku od apatridije i osobe bez državljanstva na Kosovu. Nedosledno tumačenje i primena relevantnih zakonskih odredbi, posebno u vezi sa kasnom registracijom rođenja i potvrđivanjem državljanstva, doveli su do produženih administrativnih postupaka, ostavljajući pojedince bez formalnog pravnog priznanja. Štaviše, Postupak za utvrđivanje statusa apatridije (PUSA) zahteva dodatno jačanje i izgradnju kapaciteta kako bi se osigurala njegova efikasnost.

359. Proces obnavljanja privremenih boravišnih dozvola za lica bez državljanstva ostaje problematičan, prvenstveno zbog administrativnih prepreka i odsustva jasnog institucionalnog mehanizma za proveru i potvrđivanje statusa apatrida. Trenutno, svako obnavljanje zahteva formalno administrativno rešenje kojim se potvrđuje nepromenjeni status apatrida pojedinca. Ovaj zahtev dodatno slaže procedure, uzrokujući značajna kašnjenja u obnavljanju boravišnih dozvola i posledično otežava blagovremen pristup osnovnim identifikacionim dokumentima i uslugama za lica bez državljanstva.

360. Pored toga, izveštaj EU o napretku Kosova za 2025. godinu ukazuje na razvojne izazove pravosudnog sistema. Sistem se još uvek razvija, sa potrebom za jačim mehanizmima koji bi osigurali njegov integritet, odgovornost, nezavisnost i efikasnost. Pravni sporovi vezani za pitanja identiteta nemaju prioritet i mogu ostati nerešeni godinama. Pored toga, kada se takvi slučajevi vrate na administrativni pregled, administrativna tela često zanemaruju preporuke, što zahteva ponovno

pokretanje procesa. Ovo je dodatno odložilo rešavanje, potencijalno ostavljajući pojedince bez pravnog identiteta i pristupa osnovnim pravima i uslugama tokom dužeg perioda.

361. Situacija u vezi sa pristupom pravnoj pomoći za osobe koje su u riziku od apatridije ostaje uglavnom nepromenjena od 2023. godine. Ove osobe i dalje prvenstveno zavise od pravne pomoći koju pružaju nevladine organizacije, jer kriterijumi podobnosti Agencije za besplatnu pravnu pomoć isključuju neregistrovane punoletne osobe koje nemaju lični dokument. Štaviše, zbog nedostatka osoblja, Agencija za besplatnu pravnu pomoć nije u mogućnosti da zadovolji sve potrebe za pravnom pomoći u ovoj oblasti. Potonja, u okviru svog sporazuma sa organizacijama koje pružaju besplatnu pravnu pomoć, prvenstveno se oslanja na njihovu podršku u oblastima koje su usklađene sa njihovom stručnošću. Da bi se unapredili kapaciteti osoblja Agencije za besplatnu pravnu pomoć u oblastima registracije matičnih stanja i srodnih postupaka, UNHCR i NVO CRP/K tesno saraduju sa Agencijom kroz ciljane obuke i kontinuiranu saradnju. Ovi naponi imaju za cilj jačanje institucionalnih odgovora i poboljšanje pristupa pravnoj pomoći za one koji su u riziku od apatridije. S obzirom na ovaj kontekst, nevladina organizacija CRP/K je bila ključna u pružanju besplatne pravne pomoći i sudskog zastupanja za neregistrovane osobe, osiguravajući da se njihova prava priznaju u upravnim i sudskim postupcima.

362. U 2025. godini, nevladina organizacija CRP/K je pomogla 100 osoba sa kasnom registracijom rođenja i sticanjem državljanstva i identifikovala je preko 133 neregistrovane osobe kojima je potrebna pravna pomoć. Ova podrška je bila ključna u rešavanju složenih izazova apatridije, koji utiču na različite demografske grupe, uključujući žene, muškarce, decu i ranjive grupe kao što su starije osobe.

363. Preporuke

- Skupština Kosova treba da da prioritet i bez odlaganja usvoji nacрте Zakona o strancima, Zakona o državljanstvu i Zakona o građanskom statusu kako bi se obezbedio koherentan pravni okvir za zaštitu tražilaca azila, izbeglica i lica u opasnosti od apatridije;
- Ministarstvo unutrašnjih poslova treba da uskladi podzakonske akte sa primarnim zakonodavstvom i uspostavi pojednostavljene administrativne procedure, uključujući pristup uslugama E-Kosova i pojednostavljene mehanizme za obnavljanje boravišnih dozvola, kako bi se osigurao efikasan pristup pravima za izbeglice i lica bez državljanstva;
- Ministarstvo unutrašnjih poslova, opštine i Agencija za civilnu registraciju treba da obezbede registraciju i pravnu identifikaciju svih pojedinaca uvođenjem jedinstvenih procedura za registraciju rođenja i utvrđivanje državljanstva, posebno usmerenih na marginalizovane i ugrožene zajednice;
- Ministarstvo finansija, rada i transfera, Ministarstvo unutrašnjih poslova, opštine i Agencija za zapošljavanje Kosova treba da obezbede socio-ekonomsku integraciju izbeglica i lica bez državljanstva omogućavanjem pristupa službama za zapošljavanje, stručnom osposobljavanju, programima socijalnog stanovanja i opštinskim programima podrške;
- Ministarstvo pravde trebalo bi da obezbedi pristup besplatnoj pravnoj pomoći za izbeglice, tražioce azila i lica koja su u riziku od apatridije proširivanjem podobnosti prema Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći i povećanjem finansiranja za pružaoce pravne pomoći.

8. Odeljak D: PITANJA KOJA SE PROŠIRE/SPECIFIČNA PITANJA LJUDSKIH PRAVA

8.1 Tranziciona pravda i ljudska prava

364. Tranziciona pravda se u ovom izveštaju shvata u skladu sa Kancelarijom Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava (OHCHR), koja je definiše kao proces zasnovan na ljudskim pravima, usmeren na prepoznavanje žrtava, jačanje poverenja u državne institucije, jačanje poštovanja ljudskih prava i unapređenje vladavine prava kao temelja za pomirenje i sprečavanje budućih kršenja. U ovom okviru, tranziciona pravda nije ograničena na retrospektivnu odgovornost; ona predstavlja strukturni projekat demokratske konsolidacije. Sveobuhvatan i pristup usmeren na prava je stoga neophodan za negovanje međuetničkog pomirenja i podršku transformaciji Kosova u inkluzivniju i institucionalno kredibilniju državu.

365. Na domaćem nivou, zakonodavni okvir koji se bavi tranzicionom pravdom nakon sukoba na Kosovu sastoji se od nekoliko instrumenata specifičnih za sektor. Zakonom br. 05/L-060 o sudskoj medicini (na snazi od aprila 2016. godine) osnovan je Institut za sudsku medicinu i daje mu ovlašćenje da locira, ekshumira i utvrđuje sudbinu nestalih lica. Zakonom br. 04/L-172 kojim se menja i dopunjuje Zakon br. 04/L-054 reguliše se status i prava palih boraca, veterana, civilnih žrtava i preživelih seksualnog nasilja povezanog sa sukobom; međutim, njegova vremenska ograničenja, posebno restriktivno priznavanje incidenata neposredno nakon rata 1998–1999. godine, ograničavaju njegov zaštitni obim. Nedavno je Zakonom br. 08/L-177 (2023) osnovan Institut za zločine počinjene tokom rata na Kosovu, sa zadatkom da istražuje i dokumentuje zločine počinjene između 1. januara 1998. i 20. juna 1999. godine. Zajedno, ove mere odražavaju postepenu institucionalizaciju tranzicione pravde. Strategija o tranzicionoj pravdi, usvojena 2024. godine, upotpunjuje institucionalno zakonodavstvo zajedno sa Akcionim planom za 2024-2026. Međutim, od 2025. godine, novi Akcioni plan još uvek nije objavljen.

366. Od 2025. godine, nakon kontinuiranih napora za zastupanje, Zakon o zdravstvenom osiguranju garantuje besplatno i bezuslovno zdravstveno osiguranje za žrtve seksualnog nasilja u ratu. Ovo predstavlja značajan napredak u jačanju pristupa osnovnim uslugama i ublažavanju dugogodišnjih prepreka sa kojima se suočavaju žrtve. Paralelno sa tim, nevladina organizacija KCRŽT je dokumentovala približno 1.400 slučajeva seksualnog nasilja počinjenog tokom rata na Kosovu, što ističe i obim kršenja zakona i kontinuiranu potrebu za institucionalnim reagovanjem.³⁷¹

367. U 2025. godini, NVO KCRŽT je zastupala i pripremila devet slučajeva koji se tiču prava žrtava rata na dvostruke penzije u sudskim postupcima, a nekoliko slučajeva je već potvrđeno od strane

371 KCRŽT (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

sve tri sudske instance na Kosovu. Ove potvrde pojačavaju novu liniju sudske prakse koja priznaje da penzije dobijene iz prethodnih doprinosa predstavljaju imovinska prava, dok penzije dodeljene na osnovu statusa žrtve služe za priznanje gubitka, doprinosa i žrtve podnete tokom rata. Ova sudska konsolidacija nadovezuje se na raniji presedan kojim se potvrđuje pravo žrtava na dvostruke penzije.³⁷²

368. Zagovaranje od strane CSO i porodica žrtava i nestalih lica na Kosovu uporno i kontinuirano traži produženje roka za registraciju preživelih nakon trenutnog vremenskog okvira. Iako je Vlada Kosova pristala da odloži rok za žrtve ratnog seksualnog nasilja na Kosovu da podnesu zahtev za priznavanje statusa žrtve, nevladina organizacija KRTC kontinuirano se zalagala da ne bi trebalo da postoji takav rok i da bi trebalo da bude na diskrecionom pravu žrtava da odluče kada žele da podnesu zahtev za takav status. U aprilu 2025. godine rok za podnošenje zahteva za priznavanje statusa produžen je za još dve godine, ali KCRŽT se i dalje zalaže za ukidanje roka za žrtve seksualnog nasilja iz rata da podnesu zahtev za priznavanje statusa.³⁷³

369. Godine 2025, KCRŽT je otvorio „Sigurnu sobu“ u Osnovnom sudu u Prištini, osmišljenu da pruži poboljšanu bezbednost i psiho-socijalnu podršku žrtvama koje učestvuju u sudskim postupcima vezanim za seksualno nasilje u ratu. Sigurna soba obezbeđuje zaštićeno i na traumu osetljivo okruženje i omogućava svedočenje putem video linka, čime se štiti privatnost žrtava i smanjuje rizik od ponovne traumatizacije tokom sudskih postupaka.³⁷⁴

370. U istom periodu, Osnovni sud u Prištini objavio je dve dodatne presude u vezi sa seksualnim nasiljem u ratu, osudivši trojicu počinitelaca na po 15 godina zatvora. Zahvaljujući pružanju pune pravne i psihološke podrške žrtvi od strane KCRŽT-a, kumulativne zatvorske kazne izrečene u takvim slučajevima dostigle su 58 godina. Štaviše, dve nove optužnice za seksualno nasilje u ratu podignute su 2025. godine, čime je ukupan broj optužnica porastao na 12, od kojih je većina dokumentovana i pripremljena uz učešće KCRŽT-a.³⁷⁵ U tom smislu treba napomenuti da je do sada, prema podacima Vladine komisije za priznavanje i verifikaciju statusa žrtava seksualnog nasilja tokom Oslobođilačkog rata na Kosovu, od njenog osnivanja u februaru 2018. godine, status preživele osobe dodeljen 1.840 podnosilaca zahteva (1.737 žena i 103 muškarca). Odbijeno je 351 zahtev (295 žena i 56 muškarca).³⁷⁶

371. U upravnim postupcima, KCRŽT je zastupao preko 50 korisnika i obezbedio nadoknadu veću od 61.000 evra u pet slučajeva. U pitanjima koja se tiču dvostrukih penzija, tri preživela lica su dobila retroaktivnu nadoknadu u ukupnom iznosu od 24.600 evra.³⁷⁷

372. Institut za zločine počinjene tokom rata na Kosovu je 2025. godine unapredio operacionalizaciju svog mandata; organizovao je akademsku konferenciju u februaru i proširio svoje arhivske fondove digitalizovanim materijalima i ličnim kolekcijama regionalnih donatora. Ovi koraci označavaju suštinsku konsolidaciju institucionalnih i istraživačkih kapaciteta Instituta. Osnovan Zakonom br. 08/L-177, koji je usvojen 2023. godine, Institut je stvoren da dokumentuje zločine

372 KCRŽT (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

373 KCRŽT (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

374 KCRŽT (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

375 KCRŽT (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

376 UNSG (2025), [Report of the Secretary General on Kosovo 2025](#).

377 KCRŽT (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

počinjene tokom rata na Kosovu između 1. januara 1998. i 20. juna 1999. godine, kao i zločine povezane sa ratom počinjene do 31. decembra 2000. godine. Funkcionišući kao agencija u okviru Kancelarije premijera, ima mandat da sprovodi istraživanja, prikuplja i upravlja podacima, održava baze podataka o ratnim zločinima, objavljuje svedočenja preživelih i priprema statističke analize. Institut je primio svoju prvu zvaničnu dokumentaciju 17. februara 2024. godine, koja se sastoji od svedočenja o prisilnim nestancima koje je podneo predsednik Udruženja porodica nestalih lica na Kosovu.

373. Opština Priština je najavila planove za otvaranje Muzeja mira u leto 2025. godine, zamišljenog kao deo uskoro osnovanog Centra za studije mira i zagovaranja. Ovaj novi muzej ima za cilj da istakne dugu borbu za mir, dokumentujući ne samo ratne zločine već i napore za otpornost, pomirenje i izgradnju mira nakon sukoba. Sam centar, čije je otvaranje najavljeno u avgustu 2025. godine, pokrivaće oblasti kao što su diplomatija, medijacija i rešavanje sukoba.

374. Dana 17. juna 2025. godine, Specijalno tužilaštvo Kosova podiglo je optužnicu u odsustvu protiv 53 osobe, uključujući poznate ličnosti poput Momira Stojanovića, ratnog komandanta Vojne bezbednosti Prištinskog korpusa Vojske Jugoslavije, i Franka „Frenkija“ Simatovića, visokog oficira Službe državne bezbednosti Srbije. Ove optužnice, među najvećim u istoriji Kosova, podignute su u slučaju masakra u Meji, gde je ubijeno preko 370 kosovskih Albanskih civila.³⁷⁸

375. Početkom 2025. godine, predsednica Vjosa Osmani predložila je osnivanje Predsedničke komisije za tranzicionu pravdu sa trogodišnjim mandatom, koji se može produžiti za godinu dana. Prema nacrtu statuta koji je dobila nevladina organizacija BIRN, Komisija bi se fokusirala na period od januara 1998. do juna 1999. godine. Telo bi uključivalo jedanaest članova: predstavnike organizacija žrtava rata, stručnjake civilnog društva, spoljne stručnjake i stručnjake za mentalno zdravlje. Predsednica Osmani je saradivala sa predstavnicima civilnog društva kako bi razgovarala o pripremi Komisije, a planirana je kontinuirana saradnja sa grupama žrtava, civilnim društvom i međunarodnim partnerima. Međutim, stručnjaci i grupe civilnog društva izrazili su zabrinutost u vezi sa nezavisnošću i transparentnošću Komisije, s obzirom na njeno osnivanje predsedničkim dekretom, a ne parlamentarnim odobrenjem. Kritičari takođe napominju da mandat isključuje post-konfliktni period posle juna 1999. godine, kada su se dogodili napadi osвете nad manjinskim Srbima i drugima. Pored toga, oslanjanje na postojeću vladinu Strategiju tranzicione pravde, koju neki smatraju nepotpunom, izazvalo je kritike. Organizacije za ljudska prava naglašavaju potrebu za jasnim odredbama za podršku žrtvama, posebno žrtvama seksualnog nasilja. Iako bi Komisija mogla da promoviše pomirenje, njena efikasnost će zavisiti od širokog društvenog angažovanja, snažnih zaštitnih mera i sveobuhvatnog pristupa složenom nasleđu Kosova.³⁷⁹

376. Debata o transparentnosti i integritetu Specijalizovanih veća Kosova nastavljena je tokom 2025. godine, a stručnjaci i medijski izveštaji tvrde da održavanje velike većine sednica iza zatvorenih vrata ide u suprotnost sa principom javnosti i transparentnosti. Prema rečima pravnih stručnjaka koji su govorili za nevladinu organizaciju BIRN, oko 60% svedoka je svedočilo na zat-

378 HLC (2025), Gjykimet në mungesë për krime lufte: midis statistikave dhe realitetit të drejtësisë.

379 BIRN (2026), [Analysis for Balkan Insight: Ignoring Warnings, Kosovo President Plans Transitional Justice Commission](#)

vorenim sednicama za javnost, a nedostatak nezavisnih posmatrača na sudskim ročištima otežava izveštavanje o radu suda, čime se pogoršava nepoverenje javnosti u Specijalizovana veća Kosova.³⁸⁰ U vezi sa temom transparentnosti i integriteta, NVO HLCK objavila je brošuru pod nazivom: „Koliko su transparentne Specijalizovana veća Kosova?“, u kojoj je navela svoje ključne nalaze u vezi sa izazovima transparentnosti sa kojima se suočava ova institucija, naime činjenicu da: (i) značajan deo sudskih sednica je zatvoren za javnost, što dovodi do ozbiljnog pitanja o transparentnosti suda; (ii) zatvaranje sednica za javnost i pristup medija sudskim procesima otežava održavanje javnog nadzora nad sudskim odlukama; (iii) javnosti se uskraćuje pravo da čuje izjave svedoka tako što se u nekim slučajevima rediguju cela svedočenja, a ne samo informacije koje utiču na otkrivanje identiteta zaštićenih svedoka.³⁸¹

377. Dana 7. avgusta 2025. godine, hiljade veterana OVK i njihovih pristalica okupilo se u Prištini kako bi protestovali protiv Specijalizovanih veća Kosova. Demonstranti, koje je organizovala Organizacija veterana OVK (OVL-UČK), marširali su pod sloganom „Zajedno protiv nepravde. OVK je slava, a ne optužnica“, izražavajući svoje protivljenje gonjenju bivših vođa OVK. Demonstranti su optužili SVK za pristrasnost i pokušaj „prepravljavanja istorije“ kriminalizacijom uloge OVK u borbi za nezavisnost Kosova. Protest je istakao kontinuirano javno nezadovoljstvo radom SVK i njegovim percipiranim uticajem na istorijski narativ Kosova.³⁸²

378. Na Kosovu je osnovan fond za pružanje pravne pomoći pojedincima optuženim pred Specijalizovanim sudskim većima Kosova, zajedno sa finansijskom pomoći njihovim porodicama.³⁸³ Iako prvobitno priznate žrtve ratnih zločina i zločina protiv čovečnosti nisu dobile odgovarajuću finansijsku podršku, Kosovo je 2025. godine potvrdilo da žrtve sada mogu da podnesu zahteve putem svog nacionalnog Programa za nadoknadu štete žrtvama krivičnih dela, uz zagarantovanu anonimnost. Rešavanje ove neravnoteže u tretmanu bio je prioritet koji su ponovile i Evropska komisija i brojne OCD.³⁸⁴

379. Specijalizovana veća Kosova su 2025. godine odobrila sporazume o priznanju krivice u slučajevima Sabita Januzija, Ismeta Bahtijarija i Hadžija Šalje, a ubrzo nakon toga, 21. februara, predsednica Ekaterina Trendafilova je izmenila kazne Januziju i Bahtijariju, smanjivši im zatvorske kazne kao priznanje za njihovu saradnju sa sudom. Specijalizovano tužilaštvo je potom 16. aprila završilo iznošenje dokaza na suđenju Hašimu Tačiju i saoptuženima, što je označilo značajnu proceduralnu prekretnicu u ovom složenom slučaju koji se tiče navodnih ratnih zločina i zločina protiv čovečnosti. Sledećeg dana, 17. aprila, Specijalizovano veće Ustavnog suda je odlučilo o ustavnom zahtevu koji je podneo Salih Mustafa, zaključivši da tokom postupaka Specijalizovanih veća nije bilo kršenja Ustava Kosova; međutim, ova odluka je izazvala kritike pravnih stručnjaka Kuštrima Istrefija i Roberta Muharemija, koji su doveli u pitanje njen pravni osnov i implikacije u svojoj analizi pod nazivom „Lex Mitior“ „na suđenju“ pred Specijalizovanim većima Kosova: Gde je zakonitost. Dana 14. jula, Žalbeno veće je donelo presudu u slučaju Pjeter Šalja, potvrđujući njegove osude za ratne zločine - uključujući proizvoljno pritvaranje, mučenje i ubistvo - ali smanjujući mu kaznu sa 18 na 13 godina zatvora. Ubrzo nakon toga, 16. jula, Specijalizovana veća za Kosovo odbacila su zajednički zahtev odbrane kojim se tražilo da se izuzmu određene optužbe za ratne zločine protiv

380 Prishtina insight (2026), [Kosovo journalists face major obstacles in reporting wartime crimes.](#)

381 HLC (2024), [Brochure: How transparent are the Kosovo Specialist Chambers?](#)

382 Balkan Insight (2026), [Kosovo war veterans stage protest against Hague Specialist Court.](#)

383 Specijalizovana veća Kosova i Kancelarija specijalizovanog tužioca (2025), [Legal Aid.](#)

384 Balkan Insight (2026), [Kosovo agrees to accept compensation claims from KLA war crime victims.](#)

Hašima Tačija i trojice drugih bivših vođa Oslobodilačke vojske Kosova, na osnovu toga što su neki navodni događaji bili van vremenskog okvira sukoba na Kosovu 1998–1999; sud je odbacio ovaj zahtev, dozvolivši da se suđenje nastavi po svim optužbama.³⁸⁵

380. Tokom 2025. godine, kosovski sudovi su održavali fokusiranu posvećenost gonjenju navodnih ratnih zločina počinjenih tokom rata 1998–1999. godine. Značajan napredak je postignut u nekoliko istaknutih slučajeva. Dana 28. aprila 2025. godine, Osnovni sud u Prištini izdao je naloge za hapšenje 20 državljana Srbije osumnjičenih za umešanost u ratne zločine u Đakovici, uključujući ubistvo 106 civila kosovskih Albanaca. Ova akcija signalizira obnovljene pravosudne napore da se istraže i pozovu na odgovornost počinioci masovnih zločina iz ratnog perioda.³⁸⁶

381. U julu 2025. godine, Osnovni sud je osudio Muhameta Alidemaja, bivšeg srpskog policajca, na 15 godina zatvora zbog njegove uloge u masakru oko 130 osoba u Izbici u martu 1999. godine. Alidemaj je proglašen krivim za učešće u ubistvima, koja su bila deo šire kampanje nasilja nad kosovskim Albancima tokom rata. Pored toga, u delimičnom ponovljenom postupku u slučaju „Drenica 1“, Osnovni sud je oslobodio Sulejmana Selimija i Jahira Demaku optužbi u vezi sa prebijanjem zatvorenika u pritvorskom centru OVK u Likovcu 1998. godine. Međutim, njihove druge presude za ratne zločine ostaju nepromenjene, što ističe složenost i izazove u gonjenju slučajeva ratnih zločina.³⁸⁷

382. Dana 31. jula 2025. godine, Osnovni sud je osudio Miloša Pleškovića, državljanina Srbije, za ratne zločine zbog ubistva trojice kosovskih Albanaca u blizini Prizrena u septembru 1998. godine. Plešković je osuđen na 15 godina zatvora. Sud je utvrdio da su on i druge uniformisane osobe bili stacionirani u brdima oko Prizrena tokom sukoba i da su odgovorni za ubistva. Štaviše, 28. jula, Osnovni sud u Prištini je u odsustvu osudio dvojicu bivših pripadnika srpskih policijskih snaga, Dragana Denića i Ivicu Rajkovića, za silovanje kosovske Albanke tokom rata u maju 1999. godine. Obojica su osuđeni na 15 godina zatvora. Sud je utvrdio da su oni, zajedno sa drugim pripadnicima policijskih snaga, počinili seksualno zlostavljanje i učestvovali u proterivanju kosovskih Albanaca, pljačkanju njihove imovine i činjenju drugih nehumanih dela.

383. U avgustu 2025. godine, Osnovni sud u Prištini odredio je jednomesečni pritvor pre suđenja u dva odvojena slučaja ratnih zločina. Dana 14. avgusta, sud je doneo odluku o pritvoru Ramadana Morine, kosovskog Albanca osumnjičenog za učešće u masakru 34 kosovska Albanca u Istoku u martu 1999. godine. Morina, koji je boravio u Srbiji, uhapšen je po ulasku na Kosovo, a sud je kao razlog za pritvor naveo osnovanu sumnju u njegovu učešće u ubistvima i rizik od bekstva.³⁸⁸ U posebnom slučaju, sud je takođe odredio pritvor za S.S., osumnjičenog da je počinio ratne zločine u Vučitrnu tokom rata. Prema dokumentima slučaja, S.S. je navodno sarađivao sa drugim uniformisanim osobljem kao deo mobilisanih rezervnih jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije, učestvujući u ubistvu nenaoružanih civila. On je takođe optužen da je 6. aprila 1999. godine rukovodio operacijom koja je uključivala pljačku i paljenje kuća, kao i činjenje fizičkog i seksualnog

385 Specijalizovana veća Kosova i Kancelarija specijalizovanog tužioca (2025), [Trial panel approves plea agreements.](#)

386 Balkan Insight (2025), [Kosovo issues arrest warrant for fugitive Serb Kingpin Radočić.](#)

387 HLC (2025), Gjykime ne mungesë për krime lufte: midis statistikave dhe realitetit të drejtësisë.

388 HLC (2025), Gjykime ne mungesë për krime lufte: midis statistikave dhe realitetit të drejtësisë.

nasilja nad civilima.³⁸⁹

384. Nakon otvaranja u novembru 2024. godine, Muzej preživelih, koji je osnovala Fondacija Jahjaga, učvrstio je svoju ulogu 2025. godine kao centralni memorijalni i zagovarački prostor za preživjele seksualnog nasilja povezanog sa sukobom na Kosovu. Tokom 2025. godine, Muzej je nastavio svoje programe kroz javne događaje, izložbe i komemorativne aktivnosti, održavajući vidljivost za procenjenih 20.000 preživelih seksualnog nasilja u ratu. U izveštajima za 2025. godinu, institucija se sve više pominje kao stalni memorijalni prostor koji doprinosi postepenom demontaži dugogodišnje kulture ćutanja koja okružuje silovanje u ratu i institucionalizaciji sećanja u javnoj sferi Kosova.³⁹⁰

385. Dečiji muzej rata je 2025. godine otvorila organizacija YIHR KS kao alternativni prostor sećanja posvećen pojedincima čije je detinjstvo bilo narušeno tokom rata na Kosovu. Inicijativa ima za cilj da stavi u prvi plan marginalizovana ratna iskustva i doprinese simboličkoj pravdi kroz prepoznavanje i očuvanje ličnih narativa. Prva izložba, pod nazivom „Prekinuta igra“, predstavlja iskaze dece koja su proživela rat, dokumentujući iskustva raseljavanja, straha, skrivanja i narušenog svakodnevnog života. Razvijen tokom perioda od pet godina, muzej ima za cilj da posluži kao platforma za razmišljanje, priznanje i pomirenje, naglašavajući važnost suočavanja sa prošlim iskustvima kako bi se sprečilo njihovo ponavljanje.³⁹¹

386. U 2025. godini, obeležavanje dece ubijene ili prijavljene kao nestale tokom rata 1998–1999. godine ostaje formalno zakazano za sprovođenje u skladu sa Vladinom strategijom o tranzicionoj pravdi 2024–2034. Odgovarajući Akcioni plan 2024–2026. i dalje određuje 2025–2026. kao ciljni period za uspostavljanje „Spomen-obeležja za decu ubijenu i nestalu tokom rata“.³⁹²

387. Do proceduralnog razvoja u vezi sa okvirom za nestala lica došlo je u januaru 2025. godine, kada su se Priština i Beograd složili oko mandatnih obaveza Zajedničke komisije za nestala lica u okviru Dijaloga. Međutim, zakazani sastanak za 15. januar 2025. godine je otkazan, a nijedan javni zapis ne ukazuje da je Zakon o nestalim licima izmenjen u skladu sa obavezama iz Strategije.³⁹³

388. U 2025. godini, nijedna javna informacija ne ukazuje na to da je upražnjeno mesto u Vladinoj komisiji za nestala lica – tačnije mesto rezervisano za predstavnika nevećinskih zajednica – popunjeno. Sastav Komisije se stoga čini nepromenjenim. Upražnjeno mesto, na koje je prvi put ukazala nevladina organizacija MPRC 2020. godine, i dalje postoji uprkos mandatu Komisije da koordinira i nadgleda napore za razjašnjavanje sudbine nestalih lica bez diskriminacije na osnovu etničke pripadnosti, veroispovesti ili drugog statusa.³⁹⁴

389. Do decembra 2025. godine, 267 slučajeva je zaključeno u korist porodica nestalih lica. Ipak, značajni izazovi ostaju, i dalje postoji 1.590 lica nestalih usled rata. Iako zakon priznaje pravo porodica na pristup penzijama i socijalnim davanjima, nerešen pravni status i složeni administrativni postupci često ometaju efikasno ostvarivanje ovih prava. Kašnjenja u utvrđivanju statusa i doku-

389 HLC (2025), Gjikime ne mungesë për krime lufte: midis statistikave dhe realitetit të drejtësisë.

390 YIHR (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

391 YIHR (2025), [Children of War Museum opening](#).

392 YIHR (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

393 YIHR (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

394 YIHR (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

mentaciji i dalje ostavljaju mnoge porodice bez stalne finansijske podrške.³⁹⁵

390. Porodice nestalih lica imaju zakonsko pravo na blagovremene, tačne i sveobuhvatne informacije u vezi sa istražnim i forenzičkim procesima. Međutim, u praksi se informacije često kasne, fragmentiraju ili se ne saopštavaju dosledno. Ažuriranja su često reaktivna, a ne periodična, a porodice se mogu oslanjati na neformalne kanale umesto na strukturiranu institucionalnu komunikaciju. Ovaj jaz potkopava poverenje u nadležne organe i slabi poverenje u integritet procesa.³⁹⁶

391. Pravni okvir jasno razgraničava uloge i odgovornosti institucija koje se bave nestalim licima. Ipak, koordinacija između forenzičkih službi, istražnih tela, tužilaštva i političkih institucija je i dalje nedovoljna. Mehanizmi za razmenu informacija su fragmentirani, procedurama nedostaje harmonizacija, a paralelni procesi često funkcionišu bez efikasne integracije. Ovi nedostaci doprinose kašnjenjima, dupliranju posla i smanjenoj institucionalnoj efikasnosti u razjašnjavanju sudbine nestalih lica.³⁹⁷

392. Prisilni nestanak i povezani zločini se smatraju krivičnim delom prema domaćem zakonu, a institucije se formalno obavezuju na odgovornost. Međutim, u praksi malo slučajeva rezultira optužnicama ili osudama. Istrage su često dugotrajne, nemaju dovoljno resursa ili su ograničene dokaznim izazovima, što pojačava percepciju među porodicama da pravda ostaje uglavnom deklarativna, a ne operativna i da nekažnjivost i dalje postoji.³⁹⁸

393. Porodice nestalih lica su formalno priznate kao nosioci prava i ključni akteri u procesima tranzicione pravde. Njihovo učešće je, međutim, često ograničeno na konsultacije bez značajnog uticaja na donošenje odluka. U mnogim slučajevima, porodice su obavestene o odlukama nakon što su donete, umesto da budu aktivno uključene u oblikovanje istražnih prioriteta, procesa ekshumacije ili institucionalnih strategija. Kao rezultat toga, učešće rizikuje da ostane simbolično, a ne suštinsko.³⁹⁹

394. Politike priznaju neophodnost psiho-socijalne podrške porodicama nestalih lica. U sprovođenju, usluge ostaju neravnomerno raspoređene, ograničenog obima i nedovoljno finansirane. Porodice u ruralnim ili udaljenim područjima suočavaju se sa posebnim preprekama u vezi sa održivom i specijalizovanom podrškom, smanjujući praktičnu efikasnost političkih obaveza u ovoj oblasti.⁴⁰⁰

395. Preporuke

- Ministarstvo pravde treba da obezbedi jasnu zakonsku razliku između penzija i reparacija za žrtve rata, kako preživeli i članovi porodica ne bi bili primorani da biraju između socijalnih davanja i nadoknade za kršenje ljudskih prava. Ova razlika mora biti zakonski utvrđena

395 MPRC (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

396 MPRC (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

397 MPRC (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

398 MPRC (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

399 MPRC (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

400 MPRC (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

kako bi se sprečila diskriminatorna isključenja;

- SSK mora povećati transparentnost u postupcima za ratne zločine osiguravanjem javnog pristupa neosetljivim sudskim procesima i poboljšanjem javnog izveštavanja. Redakcije i zatvorene sesije treba da budu ograničene na zaštitu žrtava i svedoka, a ne na ograničavanje javnog nadzora;
- Institut za ratne zločine i Ministarstvo pravde treba da ojačaju regionalnu saradnju kako bi dokumentovali sve zločine povezane sa ratom i slučajeve nestalih lica, osiguravajući prekograničnu pravosudnu saradnju. Kosovo i Srbija moraju da se uključe u smislene pravne sporazume kako bi olakšali krivično gonjenje i ekstradiciju ratnih zločinaca;
- Vlada Kosova i relevantne institucije treba da revidiraju zvanični vremenski okvir koji se tiče žrtava rata kako bi se osiguralo da procesi tranzicione pravde odražavaju iskustva svih pogođenih zajednica.

8.2 Korupcija i ljudska prava

396. Ispitivanje korupcije kroz prizmu ljudskih prava omogućava procenu kako koruptivne prakse funkcionišu na institucionalnim i strukturnim nivoima, što u krajnjoj liniji narušava efikasno uživanje zaštićenih prava. U svom izveštaju iz 2025. godine, nevladina organizacija Kosovski pravni institut (KPI) konceptualizuje korupciju ne samo kao krivično delo, već kao fenomen koji može predstavljati kršenje ljudskih prava. U skladu sa međunarodnim razumevanjem, ovaj okvir shvata korupciju kao uzročni lanac u kojem je čin korupcije na različite načine povezan sa kršenjem određenog zaštićenog prava. Shodno tome, kršenja mogu biti direktne, indirektno ili strukturne prirode i kao takva, tamo gde korupcija rezultira uskraćivanjem ili ograničavanjem zaštićenih prava, a država ne uspe da sprovede dužnu pažnju u sprečavanju, istrazi ili sankcionisanju takvog ponašanja, može nastati odgovornost prema zakonu o ljudskim pravima.⁴⁰¹

397. Iako međunarodna sudska praksa nije eksplicitno priznala samostalno „pravo na slobodu od korupcije“, postojeće garancije ljudskih prava pružaju normativnu osnovu za rešavanje korupcije kao fenomena koji narušava prava. NVO KPI (2025) u tom pogledu tvrdi da međunarodni instrumenti i ustavne garancije odražavaju međusobnu povezanost, jer se nekoliko krivičnih dela protiv ljudskih prava otežavaju kada se počine zloupotrebom službenog položaja, dok osnovno korupcijsko krivično delo zloupotrebe službenog ovlašćenja uključuje kršenje prava druge osobe kao element krivičnog dela. Istovremeno, iako Kosovo još uvek nije potpisalo Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv korupcije (UNCAC), zbog svoje nemogućnosti da se pridržava konvencija UN, UNCAC koalicija civilnog društva smatra da je Kosovo pokazalo solidnu osnovu za izgradnju pravne i institucionalne infrastrukture za borbu protiv korupcije putem zakonodavnih mera. Pored toga, Kosovo je osnovalo Agenciju za sprečavanje korupcije u skladu sa članom 142 Ustava. Ova agencija je odgovorna za nadgledanje sprovođenja nekoliko ključnih zakona koji se odnose na sprečavanje korupcije. Ovo uključuje Zakon br. 06/L-011 o sprečavanju sukoba interesa pri obavljanju javne funkcije, Zakon br. 08/L-108 o deklarisanju, poreklu i kontroli javne imovine i poklona, Zakon br. 06/L-085 o zaštiti uzbunjivača i Zakon br. 08/L-168 o Specijalnom tužilaštvu.

401 KPI (2025), Korrupsioni si shkelje e të drejtave të Njeriut.

398. U izveštaju objavljenom u julu 2025. godine, nevladina organizacija GPLS je napomenula da su uloženi naporu u izradu Nacionalne strategije i akcionog plana za borbu protiv korupcije za period 2024-2027, ali je njihovo usvajanje značajno odloženo i ostalo neodobreno tokom mandata izveštavanja, uprkos ranijim obavezama da će se završiti do decembra 2023. godine.

399. Konačno, 2025. godine Agencija za sprečavanje korupcije povećala je svoju međunarodnu vidljivost i prepoznatljivost. U februaru je učestvovala u strukturiranoj razmeni sa italijanskim Upravom za borbu protiv korupcije kroz projekat EU-SE PECK III, nakon čega je u maju usledilo otvoreno predavanje. U aprilu je Agencija za sprečavanje korupcije predstavila svoju sveobuhvatnu metodologiju mapiranja rizika od korupcije, koja obuhvata 159 javnih institucija i državnih preduzeća, na radionici Saveta Evrope u Strazburu.⁴⁰² Ovi koraci su ojačali međunarodni ugled Kosova u naporima za borbu protiv korupcije i signalizirali institucionalni pomak ka većoj transparentnosti i izgradnji kapaciteta.

400. U februaru 2025. godine, Transparensi internešenel je potvrdio 73. mesto Kosova, sa ocenom 44 (u odnosu na 41. u 2024. godini), stavljajući Kosovo na drugo mesto na Balkanu. Međutim, ovaj skroman napredak poklopio se sa upozorenjima o budžetskim nedostacima u Tužilačkom savetu Kosova (TSK), koji je dobio 17,3 miliona evra od traženih 19,8 miliona evra, što je otežavalo zapošljavanje tužilaca i osoblja. U ažuriranju Transparensi internešenela iz marta 2025. godine takođe je navedeno da je nekoliko preporuka za reforme ostalo nerealizovano, uključujući usvajanje protokola o javnoj službi koji se odnose na rod, veću transparentnost u javnom zapošljavanju i poboljšani nadzor nad izbornim procesima.⁴⁰³

401. Kosovo je 2025. godine takođe napredovalo sa razvojem digitalnog mehanizma za prijavljivanje korupcije, inspirisanog južnokorejskim modelom „Čistog portala“ i implementiranog u saradnji sa UNDP-om. Ova inicijativa ima za cilj da omogući građanima da lakše prijavljuju korupciju i poboljša institucionalnu reakciju.

402. Početkom 2025. godine, Kancelarija specijalnog tužioca pozvala je premijera Albina Kurtija u vezi sa istragom o korupciji u državnim rezervama. Iako nije formalno optužen, odbio je da se pojavi, insistirajući da bi umesto toga mogao biti intervjuisan u svojoj kancelariji. Dana 4. marta ponovo je odbio da svedoči uprkos sudskom nalogu, javno odbacujući poziv kao politički motivisan. Njegova kritika tužilaca naišla je na osudu medijskih i pravnih stručnjaka, koji su upozorili na rizike po institucionalni kredibilitet. Dana 2. aprila, Osnovni sud u Prištini kaznio ga je sa 250 evra zbog nepoštovanja obaveza, kazne koju je on umanjivao, što je dodatno podstaklo debatu o transparentnosti.⁴⁰⁴

403. Specijalno tužilaštvo Kosova podiglo je optužnicu protiv Faruka Mujke, bivšeg zamenika gradonačelnika Južne Mitrovice, i Hisena Muzliuke, bivšeg direktora Odeljenja za geodeziju, katastar i imovinu, zbog optužbi za korupciju i zloupotrebu službenog položaja. Optužnica se odnosi na

402 Agencija za sprečavanje korupcije (ASK, 2025), [Kosovo showcases progress in corruption prevention at Strasbourg workshop](#).

403 YIHR (2026), doprinos OCD-a za zajednički izveštaj o ljudskim pravima na Kosovu u 2025. godini.

404 Balkan Insight (2025), [Kosovo Prime Minister refuses to testify in alleged misuse of Kosovo's reserves](#).

spornu razmenu imovine u vezi sa zgradom bivše opštinske biblioteke u Mitrovici. Prema tužilaštvu, optuženi su pogrešno predstavili pravni status imovine u vlasništvu grada kao opštinske imovine, uprkos tome što ju je Skupština opštine dva puta proglasila imovinom od posebnog javnog interesa. Slučaj je nastao na osnovu istražnog izveštaja KALLXO.com iz 2022. godine, koji je otkrio da je bivša javna čitaonica Gradske biblioteke u Mitrovici naknadno pretvorena u privatni kafić nakon transakcije imovine.⁴⁰⁵

404. U maju 2025. godine, značajan slučaj uzbunjivača istakao je slabosti u sprovođenju okvira za zaštitu uzbunjivača na Kosovu. Opštinski revizor Šićeri Krasnići iz opštine Kosovo Polje smenjen je nakon što je otkrio ozbiljne nepravilnosti u javnim nabavkama u ugovorima vrednim približno 830.000 evra za sportske objekte. Uprkos značajnim investicijama, objekti su postali neupotrebljivi zbog strukturnih nedostataka kao što su prokišnjavanje krovova i gljivična kontaminacija. Njegova smena je izazvala ozbiljnu zabrinutost zbog odmazde, pojačavajući ranjivost uzbunjivača i nedostatak adekvatnih zaštitnih mera za one koji otkrivaju korupciju.

405. U prvoj polovini 2025. godine, Agencija za sprečavanje korupcije intenzivirala je svoje nadzorne aktivnosti podnošenjem 48 krivičnih prijava protiv javnih funkcionera, uključujući četiri poslanika, zbog neprijavlivanja imovine. Nekoliko prijava se odnosilo na neprijavljene stanove, prihode i poklone. Agencija je takođe pripremila preko 70 dodatnih prijava za podnošenje do sredine godine. Prijave uzbunjivača su naglo porasle, sa više od 50 slučajeva prijavljenih samo u prvoj polovini godine – što je već premašilo ukupan broj zabeležen u 2024. godini. Ovaj porast odražava i rastuću javnu svest i rastuće nepoverenje u integritet političkih elita.

406. Tokom 2025. godine, nadzorne organizacije civilnog društva nastavile su da ističu inerciju sudstva u rešavanju slučajeva korupcije na visokom nivou. Izveštaji nevladine organizacije GPLS i drugih organizacija otkrili su široko rasprostranjena kašnjenja, odbacivanja slučajeva i ograničeno sprovođenje zakona u suđenjima za korupciju u kojima su umešani visoki zvaničnici. Ovi nalazi pojačali su percepciju javnosti da visoki političari i zvaničnici ostaju „nedodirljivi“, dok se obični građani suočavaju sa strožim pravnim posledicama. Upornost ovog dvostrukog standarda doprinela je padu poverenja javnosti u nepristrasnost i nezavisnost pravosuđa.

407. Preporuke

- Sudovi bi trebalo da razviju konsolidovaniju praksu tumačenja slučajeva korupcije kroz prizmu ljudskih prava, procenjujući ne samo formalne elemente krivičnog dela već i suštinski uticaj;
- Tužilački savet Kosova trebalo bi da ojača odgovornost u slučajevima korupcije povećanjem tužilačkih kapaciteta, obezbeđivanjem blagovremenog presuđivanja u slučajevima korupcije na visokom nivou i sprovođenjem mera zaštite uzbunjivača, uključujući vraćanje na posao i pravne lekove u slučajevima odmazde.

8.3 Životna sredina i ljudska prava

408. Ljudska prava i životna sredina su usko povezani. Ljudska prava se ne mogu uživati bez održive, bezbedne i zdrave životne sredine. Negativni efekti klimatskih promena ugrožavaju puno uživanje ljudskih prava, uključujući prava na održivu, bezbednu i zdravu životnu sredinu, pravo na život, vodu, sanitaciju, hranu, zdravlje, stanovanje, samoopredeljenje, kulturu i razvoj. U julu 2022. godine, Generalna skupština UN usvojila je rezoluciju u kojoj se proglašava da „svako na planeti ima pravo na zdravu životnu sredinu“. Rezolucija predstavlja odluku u vidu prekretnice koja eksplicitno proglašava pristup čistoj i zdravoj životnoj sredini univerzalnim ljudskim pravom. Nakon toga, poziva zainteresovane strane da pojačaju svoje napore kako bi ublažile posledice klimatske krize, uključujući države, međunarodne organizacije i preduzeća. U julu 2025. godine, Međunarodni sud pravde izdao je savetodavno mišljenje o obavezama država u pogledu klimatskih promena, prepoznajući klimatske promene kao „hitnu i egzistencijalnu“ pretnju i potvrđujući da države imaju obavezujuće obaveze prema međunarodnom pravu da spreče značajnu štetu po klimatski sistem. Sud je naglasio da neispunjavanje dužne pažnje ili nepreduzimanje adekvatnih mera za smanjenje emisije gasova staklene bašte i zaštitu stanovništva može predstavljati međunarodno nezakonit čin, čime je potvrdio da je zaštita životne sredine preduslov za uživanje ljudskih prava.

409. Ustav Kosova ne priznaje pravo na zdravu životnu sredinu. Međutim, u članu 52 navodi se da su „Priroda i biodiverzitet, životna sredina i nacionalno nasleđe odgovornost svih“ i da „Svima treba pružiti priliku da budu saslušani od strane javnih institucija i da se njihovo mišljenje razmotri o pitanjima koja utiču na životnu sredinu u kojoj žive“. Zakon br. 08/L-181 o proceni uticaja na životnu sredinu, Zakon br. 08/L-025 o zaštiti vazduha od zagađenja i, najnoviji, Zakon br. 08/L-250 o klimatskim promenama su važni pravni instrumenti za zaštitu životne sredine na Kosovu. Evropska konvencija o ljudskim pravima i naturalizaciji ne priznaje eksplicitno pravo na zdravu životnu sredinu. Međutim, niz međunarodnih pravnih standarda koje je razvio Savet Evrope, naime Evropska konvencija o ljudskim pravima, Evropska socijalna povelja i Bernska konvencija o očuvanju evropskih divljih životinja, uspešno su primenjeni kako bi se postigao napredak u pitanjima životne sredine širom Evrope.

410. Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) je odlučivao o više od 300 slučajeva vezanih za životnu sredinu, gde je primenjivao koncepte kao što su pravo na život, porodični život, sloboda govora na širok spektar ekoloških pitanja, uključujući zagađenje, katastrofe izazvane ljudskim delovanjem ili prirodne katastrofe i pristup informacijama o životnoj sredini. Veliko veće je 2024. godine donelo svoju značajnu presudu u predmetu Verein KlimaSeniorinnen Schweiz i drugi protiv Švajcarske, utvrdivši da Švajcarska nije ispunila svoje pozitivne obaveze prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima u vezi sa klimatskim promenama, što je prvo priznanje Suda da neadekvatne mere ublažavanja mogu predstavljati kršenje prava po Konvenciji. Sud je 2025. godine dodatno unapredio svoju sudsku praksu utvrdivši povredu prava na život u predmetu Cannavacciuolo i drugi protiv Italije zbog dugotrajnog izlaganja zagađenju toksičnim otpadom, dok je Komitet ministara počeo da nadgleda sprovođenje KlimaSeniorinnen, primivši dodatne podneske u julu i zakazavši kontinuirani pregled u septembru, ističući tekući međunarodni nadzor nad državnim klimatskim akcijama. Takođe u maju 2025. godine, Sud je proglasio neprihvatljivim dva zahteva u vezi sa kli-

matskim promenama, što ukazuje na to kako se principi utvrđeni u slučaju KlimaSeniorinnen sada primenjuju u pojednostavljenim odlukama, dok novi podnesci u 2025. godini, uključujući žalbe podnosilaca zahteva iz Ujedinjenog Kraljevstva koji se fokusiraju na mere prilagođavanja, pokazuju da stranke u postupku počinju da testiraju okvir Suda izvan ublažavanja u šire oblasti odgovornosti za klimatske promene. Ovi razvoji pružaju važne referentne tačke za građane Kosova i organizacije civilnog društva koje rade na pitanjima životne sredine, jer se od domaćih sudova očekuje da uzmu u obzir sudsku praksu Strazbura prilikom odlučivanja o zahtevima u vezi sa zaštitom životne sredine i klimatskim promenama.

411. U 2025. godini postignut je napredak u operacionalizaciji Zelene agende za Zapadni Balkan, sa direktnim implikacijama za Kosovo. Regionalni savet za saradnju (RCC) pokrenuo je prvu reviziju Akcionog plana (2021–2030), koji uključuje 58 prioriternih akcija koje pokrivaju dekarbonizaciju, cirkularnu ekonomiju, uklanjanje zagađenja, održivu poljoprivredu i biodiverzitet. Kosovo će takođe imati koristi od novih regionalnih projekata pokrenutih u martu 2025. godine, posebno ADAPT 2.0 i „Ozelenjavanje Zapadnog Balkana“, koji imaju za cilj jačanje zaštite biodiverziteta i otpornosti na klimatske promene. Ove inicijative pružaju Kosovu mogućnosti da unapredi sprovođenje svog Zakona o klimatskim promenama i dopuni nacionalne napore u pogledu kvaliteta vazduha, upravljanja otpadom i procene uticaja na životnu sredinu.

412. Praćenje kvaliteta vazduha u realnom vremenu omogućeno je mrežom od 12 stanica za praćenje vazduha postavljenih na geografski raštrkanim lokacijama u opštinama Kosova. Ovo omogućava merenje kvaliteta vazduha na Kosovu u realnom vremenu. Pristup sa ovih 12 stanica je dostupan putem platforme Evropskog indeksa kvaliteta vazduha Evropske agencije za životnu sredinu (EEA). Praćenje vazduha se vrši na osnovu Zakona br. 08/L-025 o zaštiti vazduha od zagađenja i podzakonskih akta donetih posebno u tu svrhu, naime Administrativnog uputstva br. 09/2023 o metodi praćenja kvaliteta vazduha, prikupljanju podataka, kriterijumima i metodologiji. Uprkos izvesnom primećenom napretku u poboljšanju kvaliteta vazduha, on i dalje predstavlja veliki zdravstveni rizik usred kašnjenja u potpunoj implementaciji odgovarajućih mera za sanaciju koje bi pomogle u suzbijanju zagađenja vazduha.

413. Kvalitet vazduha na Kosovu predstavlja ogromnu zdravstvenu brigu, sa prosečnom koncentracijom PM_{2,5} koja je 2,4 puta veća od godišnje vrednosti kvaliteta vazduha koju je preporučila SZO. Ključni faktor koji kontinuirano doprinosi trenutnoj situaciji je zavisnost od uglja za snabdevanje energijom, kao i praksa sagorevanja čvrstih goriva, uključujući ogrevno drvo, za grejanje i kuvanje u domaćinstvima. Analiza dijahronskih trendova koja obuhvata period od 2018. do 2025. godine pokazuje da je kvalitet vazduha – ovde prikazan u mikrogramima po kubnom metru vazduha – konstantno iznad smernica SZO za kvalitet vazduha od 10 mg/m³, pri čemu je 2025. godina dostigla nezdrav nivo, što je navelo Nacionalni institut za zdravlje da pozove građane, a posebno ranjive grupe, da ograniče svoje aktivnosti na otvorenom, izbegavaju otvaranje prozora i koriste zaštitne maske. U decembru 2025. godine, Kosovo se našlo među 10 najzagađenijih gradova na svetu.⁴⁰⁶ Nivoi indeksa kvaliteta vazduha u Prištini popeli su se na „nezdrave“ nivoe (167), što je navelo Nacionalni institut za javno zdravlje da izda hitne savete pozivajući građane – posebno ranjive grupe – da ograniče aktivnosti na otvorenom, izbegavaju otvaranje prozora i koriste zaštitne maske.

406 IQAir (2025), [10 December 2025: Kosovo among the ten most polluted cities in the world.](#)

Godina	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Smer-nice SZO
Indeks kvaliteta vazduha u $\mu\text{g}/\text{m}^3$	30.4	23.5	20.0	14.7	19.0	19.4	24	52 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	10

Prikaz 3: Kvalitet vazduha na Kosovu u PM 2.5 između 2018. i 2025. godine

414. Nacionalni institut za javno zdravlje je 2025. godine naglasio da je produženo izlaganje finim česticama (PM2.5) povezano sa kardiovaskularnim bolestima, rakom pluća i povećanom stopom smrtnosti, ističući hitnu potrebu za smanjenjem zavisnosti od korišćenja uglja i čvrstih goriva.⁴⁰⁷ Uprkos ovom shvatanju, glavni izvori zagađenja vazduha i dalje potiču od emisija sagorevanjem čvrstih goriva, uključujući ugalj i drvo, kako u domaćinstvima, tako i u energetske industriji koja koristi termoelektrane na ugalj. Dve postojeće termoelektrane, Kosovo A i Kosovo B, nalaze se u gradu Obilić, koji je u blizini Prištine i stoga je odgovoran za veliki deo zagađenja vazduha u gradu. Treba naglasiti da se ove termoelektrane nalaze na prvom i trećem mestu po zagađenju u Evropi. Zajedno emituju četiri puta više PM2,5 od većine drugih termoelektrana na ugalj u regionu Balkana. Iako obezbeđuju energetske infrastrukturu Kosovu, rezultirajuće zagađenje vazduha šteti prirodnoj sredini i ljudskom zdravlju.

415. Pored rizika po ljudsko zdravlje, zagađenje vazduha šteti prirodnoj sredini. Hemijska jedinjenja azot-oksida i amonijaka koja se ispuštaju u zemljište i vodu dovode do hemijski neuravnoteženih prostora sa značajnim poremećajima u prirodnim ekosistemima i biodiverzitetu. Ostali uticaji uključuju eroziju zgrada i kisele kiše koje doprinose oštećenju biljaka, šuma i useva. Posebno važan izvor globalnog zagrevanja i klimatskih promena jesu emisije gasova staklene bašte.

416. Tri hidroenergetska projekta na reci Dečani, Bistrica i Belica, već dugi niz godina su predmet pravnog spora između Ministarstva životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture Kosova i austrijskog investitora u hidroenergiju KelKos. U julu 2024. godine, Centar za strateške parnice na Kosovu, koji posluje u okviru nevladine organizacije GLPS, zajedno sa nevladinom organizacijom „Pištaret“ i troje građana iz Dečana/Dečana, podneo je tužbu Ustavnom sudu Kosova, tvrdeći, između ostalog, povredu člana 52 (Odgovornost za životnu sredinu) Ustava. Podnosioci zahteva smatraju da su Apelacioni sud i Vrhovni sud proizvoljno tumačili Zakon br. 04/L-147 o vodama i zanemarili očiglednu štetu po životnu sredinu koju su stvorile ove tri hidroelektrane. Do sada je Ustavni sud samo jednom utvrdio povredu člana 52 Ustava, 2010. godine. Ostaje da se vidi kakav će stav zauzeti u vezi sa poznatim hidroelektranama u Dečanima.

417. Nova Energetska strategija Kosova (2022-2031) izbegava dalji razvoj hidroenergije zbog ekoloških problema. Ovo je važan korak napred koji Kosovo čini prvim u regionu koji prestaje da promoviše nove hidroelektrane. Strategija planira ambiciozan rast obnovljivih izvora energije, sa ciljem ugljenične neutralnosti do 2050. godine. Potpisnici Zelene agende obavezuju se na dekarbonizaciju do 2050. godine, čime se okončava upotreba svih fosilnih goriva: nafte, gasa i uglja.

418. U maju 2025. godine, OECD je objavio svoj izveštaj „Cene energije i subvencije na Zapadnom Balkanu: Reforme za pravednu i zelenu budućnost“, nudeći nove uvide u energetske pejzaž Kosova. Izveštaj potvrđuje da je između 2018. i 2023. godine Kosovo imalo oko 2,2 milijarde evra implicitne podrške potrošačima energije, prvenstveno kroz tarife za električnu energiju ispod troškova, koje su u proseku iznosile 29,5 evra/MWh u poređenju sa tržišnim referentnim troškovima od 105,5 evra/MWh. Takođe dokumentuje 141 milion evra unakrsnih subvencija unutar domaćinstava i 608 miliona evra direktnih fiskalnih transfera energetsom sektoru tokom istog perioda – dostigavši vrhunac 2022. godine, kada su ove subvencije predstavljale 2,8 procenata BDP-a. Značajan deo ovih transfera nastavio je da podržava upotrebu fosilnih goriva putem carinskih izuzeća, oslobađanja od poreza i subvencija za grejanje i električnu energiju zavisne od uglja. OECD upozorava da održavanje takvih subvencija potkopava javne finansije, iskrivljuje cenovne signale i odlaže investicije u obnovljive izvore energije. Ipak, ističe se da reformu subvencija moraju pratiti snažni mehanizmi socijalne zaštite kako bi se zaštitile ranjive grupe stanovništva od povećanja cena. Predloženi alati uključuju ciljne novčane transfere ili vaučere za energiju, koji su efikasniji od opštih subvencija i održavaju podsticaje za ponašanje uštede energije – čime se fiskalna efikasnost usklađuje sa ciljevima zaštite životne sredine.⁴⁰⁸

419. Ključno je da izveštaj OECD-a integriše rodno osetljivu perspektivu, prepoznajući da žene nerazmerno snose skrivene troškove neefikasnih energetske sistema. Kao glavni menadžeri energije u domaćinstvima, one prilagođavaju potrošnju, rasporede i budžete kao odgovor na promene cena. Samohrane majke, starije osobe i domaćinstva koja vode žene često se suočavaju sa složenim preprekama: ograničenim pristupom pomoći, birokratskim preprekama i nedovoljnim informisanjem javnosti. OECD stoga preporučuje da energetske i socijalne politike budu rodno osetljive, na primer: nuđenje grantova za energetske efikasnosti specifičnih za žene, obezbeđivanje ciljanog uključivanja žena u obuku za zelene poslove i smanjenje sistemskih prepreka za podršku, čime se energetska tranzicija usklađuje sa imperativima ljudskih prava i ravnopravnosti.⁴⁰⁹

420. U 2025. godini, energetske regulatorne i tržišne promene. U martu je Ured za regulaciju energetike (URE) odobrila novu strukturu tarifa za električnu energiju, što je rezultiralo prosečnim povećanjem od 16,1 odsto. Od 1. maja, potrošnja do 800 kWh mesečno koštala je 7,79 evra centi po kWh, dok se potrošnja iznad tog praga naplaćivala 14,45 evra centi po kWh. Tarife ostaju predmet godišnjeg ciklusa preispitivanja URE.⁴¹⁰ Povećanje je usledilo nakon odluke URE od 11. aprila da poveća maksimalno dozvoljene prihode za Kosovsku kompaniju za snabdevanje električnom energijom (KESKO), operatera prenosnog sistema (KOSTT) i distributivnu kompaniju (KEDS). URE je naveo strukturne slabosti u energetsom sektoru, uključujući oslanjanje na lignit za preko 77 procenata snabdevanja, ograničenu fleksibilnost postojećih pos-

408 OECD (2025), [Energy prices and subsidies in the Western Balkans: Reforms for a fair and green future.](#)

409 OECD (2025), [Energy prices and subsidies in the Western Balkans: Reforms for a fair and green future.](#)

410 Prishtina Insight (2025), [Kosovo Energy Regulator determines electricity tariffs after detested price hike.](#)

trojenja za pokrivanje vršne potražnje, rastuću zavisnost od uvoza i zagušenje regionalne mreže.⁴¹¹ Prilagođavanje je izazvalo burne reakcije javnosti i institucija. Ministarstvo ekonomije je pozvalo URE da izuzme domaćinstva koja troše manje od 800 kWh mesečno, dok je Kancelarija Predsedništva takođe izrazila protivljenje. Grupe civilnog društva organizovale su proteste u Prištini, a policija je hapsila aktiviste u različitim prilikama 2. aprila, 5. aprila i 11. aprila, a poslednje je predvodila grupa Asnjë Cent më Shumë („Ni centa više“). Dana 30. aprila, ombudsman je preporučio obustavu primene novih tarifa do pravne revizije.⁴¹²

421. Dodatne reforme su stupile na snagu 1. juna, zahtevajući od velikih preduzeća – definisanih kao ona sa više od 50 zaposlenih ili godišnjim prometom većim od 10 miliona evra – da napuste regulisani tarifni sistem i kupuju električnu energiju direktno sa otvorenog tržišta. Privredna komora Kosova osporila je meru, tvrdeći da su pragovi nesrazmerni lokalnim ekonomskim uslovima i zatražila je jednogodišnje odlaganje.⁴¹³

422. Pravni okvir je razjašnjen sredinom 2025. godine kada je Apelaciono veće Trgovinskog suda potvrdilo proces liberalizacije koji je sprovela URE, poništivši raniju presudu nižeg suda. Nakon odluke, URE je objavila da će se od 16. avgusta 2025. godine preduzeća bez ugovora sa licenciranim dobavljačima električne energije suočiti sa isključenjem. Očekivalo se da će mera uticati na preko 1.000 kompanija. Bivši premijer Avdulah Hoti kritikovao je presudu, upozoravajući da bi se oko 1.300 preduzeća moglo suočiti sa znatno većim troškovima i dovodeći u pitanje pravednost procesa i odgovor vlade.⁴¹⁴ Kao rezultat toga, poslovna udruženja su prijavila rastući pritisak. Savez kosovskih biznisa (AKB) upozorio je da su stotine kompanija u opasnosti, navodeći slučajeve isključenja, otpuštanja i planove za preseljenje. AKB je opisao uticaj na privatni sektor kao bez prese-dana, kako po obimu, tako i po ozbiljnosti.⁴¹⁵

423. Problemi zaštite životne sredine takođe su bili istaknuti tokom godine. U februaru 2025. godine, ekološke organizacije su izrazile zabrinutost zbog ozbiljnog zagađenja duž reke Beli Drim, kao što je razmatrano u odeljku A ovog izveštaja. Pored toga, reka Sitnica ostaje najzagađenija reka na Kosovu. Istraživačko izveštavanje i stručne procene potvrđuju da duž svog toka od 90 kilometara, reka i dalje prima neprečišćene gradske otpadne vode iz većih opština, uključujući Prištinu, Lipljan, Kosovo Polje, Obilić i Gračanicu.⁴¹⁶

424. Međunarodni partneri doprineli su jačanju institucionalnih kapaciteta u ovoj oblasti. U martu je Švedska agencija za zaštitu životne sredine pokrenula trogodišnji projekat izgradnje kapaciteta za zaštitu životne sredine (2025–2027). Projekat obuhvata kreiranje zajedničkog portala meta podataka za podatke o životnoj sredini, poboljšano upravljanje nacionalnim parkovima i usklađivanje sa direktivama EU o životnoj sredini u okviru Poglavlja 27, uključujući Natura 2000 i Arhusku konvenciju.⁴¹⁷ Pored Švedske agencije za zaštitu životne sredine, Kancelarija EU na Kosovu je 19.

411 Balkan Insight (2025), [Kosovo Regulator Allows Big Electricity Price Rise Despite Protests.](#)

412 Reporteri (2025), [The Ombudsman requests from ERO to suspend the decision to increase the price of electricity.](#)

413 Prishtina Insight (2025), [Energy Market Reform Leaves Kosovo's Big Businesses Sweating.](#)

414 Periskopi (2025), [ERO: From August 16, electricity supply to customers without a contract will be interrupted.](#)

415 Prishtina Insight (2025), [Energy Market Reform Leaves Kosovo's Big Businesses Sweating.](#)

416 Kosovo 2.0 (2025), [Sitnica: The poison that flows.](#)

417 Natur Vards Verket (2025), [Kosovo – Activities strengthen environmental protection.](#)

avgusta 2025. godine objavila da je dodatnih 7,5 miliona evra isplaćeno u okviru Paketa podrške energetici (IPA 2023), čime je ukupna pomoć EU u oblasti energetike dostigla 75 miliona evra. Prema Kancelariji EU, finansiranjem je podržano više od 200.000 domaćinstava sa računima za energiju, omogućeno energetski efikasno renoviranje u preko 3.600 domova, finansirana je renovacija 28 stambenih zgrada u kojima žive ranjive porodice i obezbeđena je solarna i energetski efikasna oprema za 40.000 domaćinstava i 154 preduzeća. Ova mera je deo šire podrške EU tranziciji Kosova na čistu energiju, dekarbonizaciji i energetskoj bezbednosti.⁴¹⁸

425. Preporuke

- Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture i Ministarstvo ekonomije trebalo bi da usvoje i sprovedu obavezujuće mere za smanjenje zagađenja vazduha postavljanjem godišnjih ciljeva za smanjenje PM2.5, sprovođenjem ograničenja emisije na Kosovo A i B i objavljivanjem mesečnih podataka o kvalitetu vazduha sa korektivnim merama;
- Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture mora da ojača mehanizme sprovođenja kako bi se obuzdalo industrijsko zagađenje, posebno iz termoelektrana na ugalj Kosovo A i Kosovo B;
- Ministarstvo ekonomije trebalo bi da preusmeri finansijsku podršku ka ciljanom energetskoj pomoći za ranjiva domaćinstva i investicijama u obnovljive izvore energije, uz godišnje javno izveštavanje o smanjenju subvencija i povećanju kapaciteta obnovljivih izvora energije.

8.4 Pravo na jednakost i nediskriminaciju

426. Princip nediskriminacije predstavlja osnovnu normu međunarodnog prava ljudskih prava i ugrađen je u ključne instrumente, uključujući Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima (UDLJP), Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (MPGPP) i Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (MPESKP). Na regionalnom nivou, Evropska konvencija o ljudskim pravima (EKLJP) pruža zaštitu kroz član 14, koji zabranjuje diskriminaciju u uživanju prava iz Konvencije. Pored toga, član 1 Protokola br. 12 uz EKLJP uspostavlja širu, samostalnu zabranu diskriminacije u odnosu na „bilo koje pravo utvrđeno zakonom“, čime se proširuje zaštita izvan obima prava posebno zagwarantovanih Konvencijom. U okviru ovog okvira, Kosovo ima zakonsku obavezu da obezbedi zaštitu od diskriminacije za sve pojedince u svojoj jurisdikciji, uključujući i na osnovu rase, etničke pripadnosti, pola, starosti, religije, seksualne orijentacije i drugih zaštićenih karakteristika.

427. Ustav Kosova utvrđuje jednakost i nediskriminaciju kao osnovne ustavne principe. Upravo tako Član 3. utvrđuje jednakost pred zakonom kao vodeći princip za vršenje javne vlasti. Član 24. eksplicitno garantuje jednakost pred zakonom i zabranjuje diskriminaciju. Štaviše, jednakost i nediskriminacija su ponovo potvrđene među osnovnim ustavnim vrednostima u članu 6., koje čine normativnu osnovu ustavnog poretka.

428. Pored ovoga, zakonodavni okvir se sastoji od brojnih zakona i propisa. To uključuje Zakon br. 05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti, Zakon br. 05/L-021 o zaštiti od diskriminacije i Krivični zakonik

418 UNMIK Media observer (2025), [Morning Edition August 26 2025](#).

br. 04/L-082. Zakon br. 05/L-019 Institucije ombudsmana ovlastio je IOK da promoviše i prati jednak tretman bez diskriminacije na osnovu osnova zaštićenih zakonom. IOK se takođe pojavljuje kao amicus curiae u sudskim postupcima koji se bave ljudskim pravima i zaštitom od diskriminacije. Štaviše, Administrativno uputstvo br. 2007/08 o osnivanju jedinica za ljudska prava u opštinama predvidelo je osnivanje jedinica u opštinama sastavljenih od najmanje tri službenika, uključujući koordinatora jedinica za ljudska prava. Konačno, KDU, zajedno sa Vladinom među-resornom radnom grupom za ljudska prava, čini još jedan institucionalni mehanizam usmeren na koordinaciju napora u borbi protiv diskriminacije u svim institucijama.

429. U decembru 2025. godine, NVO Kosovski centar za rodne studije (KCGS) i NVO Inicijativa za stabilnost Kosova (ISK) objavile su studiju pod nazivom „Predrasude na vratima“, primenjujući situaciono testiranje za otkrivanje diskriminacije u ranim fazama zapošljavanja. Studija, sprovedena u novembru 2025. godine u 18 kompanija i 25 upražnjenih radnih mesta u sektorima kao što su ugostiteljstvo, logistika, administracija i usluge čišćenja, podnela je uparene prijave koje su se razlikovale samo po jednoj zaštićenoj karakteristici (pol, etnička pripadnost ili seksualna orijentacija) kako bi se procenio različit tretman. Rezultati otkrivaju dosledne obrasce nejednakog tretmana: žene iz Romske zajednice suočavale su se sa pojačanim nadzorom, nižim ponudama plata i preusmeravanjem na manje povoljne pozicije uprkos jednakim ili superiornim kvalifikacijama; heteroseksualni muškarci su dobijali brže i konkretnije ponude za posao u poređenju sa homoseksualnim muškarcima; a žene su usmeravane ka ulogama nižeg statusa i bile su izložene nametljivim, neprofesionalnim pitanjima koja nisu postavljana muškim kandidatima. Istraživanje je takođe identifikovalo strukturne slabosti u praksi zapošljavanja, uključujući oslanjanje na neformalne komunikacione kanale i nedostatak transparentnosti, što pojačava diskreciono donošenje odluka i stvara uslove koji pogoduju diskriminatornom filtriranju, pokazujući da diskriminacija na tržištu rada Kosova često deluje na pragu zaposlenja, a ne samo u okviru formalnih odnosa na radnom mestu.⁴¹⁹

430. Godine 2025, YIHR KS je u partnerstvu sa Agencijom za besplatnu pravnu pomoć finalizovao Smernice za postupanje u slučajevima diskriminacije, nove smernice osmišljene da standardizuju postupke za identifikovanje, obradu i rešavanje žalbi na diskriminaciju, sa ciljem da pravni lekovi budu pristupačniji i efikasniji.

431. Preporuke

- Ministarstvo finansija, rada i transfera i Inspektorat za rad treba da prate i sankcionišu diskriminatorne prakse zapošljavanja uvođenjem redovnih inspekcija, zahtevanjem transparentnih procedura zapošljavanja i objavljivanjem godišnjih izveštaja o nalazima diskriminacije na tržištu rada;
- Ministarstvo pravde i Agencija za besplatnu pravnu pomoć treba da operacionalizuju Smernice za rešavanje slučajeva diskriminacije osiguravanjem njihove obavezne primene u svim institucijama, obukom relevantnih službenika i objavljivanjem godišnjih podataka o žalbama na diskriminaciju, ishodima i pristupu pravnim sredstvima.

Katalogimi në botim – (CIP)

Biblioteka Kombëtare e Kosovës “Pjetër Bogdani”

342.7(496.51)“2025”(047)

Izveštaj civilnog društva o ljudskim pravima : na Kosovu u 2025 godini /

YIHR Kosovo. - Prishtinë : YIHR Kosovo, 2026. - 119 f. ; 24 cm.

ISBN 978-9951-9122-8-0

ISBN 978-9951-9122-8-0

9

789951

912280

